תלמוד ירושלמי · מפרשים · פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-דמאי/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 11
הלכה ג 16
הלכה ד 24
פרק ב 30
הלכה א 30
הלכה ב 39
הלכה ג 41
הלכה ד 44
הלכה ה 48
פרק ג 49
הלכה א 49
הלכה ב 54
הלכה ג 57
הלכה ד 59
הלכה ה 67
הלכה ו 68
פרק ד 69
הלכה א 69
הלכה ב 74
הלכה ג 74
הלכה ד 80
הלכה ה 81
פרק ה 83
הלכה א 83
הלכה ב 88
הלכה ג 92
הלכה ד 94
הלכה ה 95
הלכה ו 97
הלכה ז 98
הלכה ח 98
פרק ו 105
הלכה א 105
הלכה ב 112
הלכה ג 118
הלכה ד 119
הלכה ה 121
הלכה ו 126
הלכה ז 128
הלכה ח 130
פרק ז 135
הלכה א 135
הלכה ב 138
הלכה ג 140
הלכה ד 143
הלכה ה 148
הלכה ו 149
הלכה ז 157
הלכה ח 168

פרק א

הלכה א

הקלין שבדמאי גר' בפ' בתרא דמעשר ומייתי לה נמי בפ' בתרא דסוטה תניא יוחנן כהן גדול גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה עמד ותקן שכל חבר הלוקח תבואה ממי שאינו נאמן על המעשרות שיפריש ממנה מעשר ראשון ויפריש מן המעשר תרומת מעשר ויתננו לכהן משום דתרומת מעשר לזרים במיתה כתרומה והמעשר ראשון יעכב לעצמו ויפריש מעשר שני בשנותיו ויאכלנו בירושלים או יפדנו ומעשר עני בשנותיו ויעכבנו לעצמו דכיון דספיקא הוא לא יהיב ליה ללוי ולעני דהממע"ה וכתב הרא"ש ז"ל ולא רצה לתקן למכור תרומת מעשר לכהן דחיישינן אי משהי לה ישראל גביה עד שיזדמן לו כהן שיקננה דילמא אתי בה לידי תקלה וקתני במתני' דה"מ בשאר פירות חוץ מאלו השנויין כאן אבל באלו הפירות השנויין במשנתנו כשלקחן חבר מע"ה קילי ולית בהו משום דמאי ולא בעי עשורי ובגמ' איפליגו בה אמוראי אי טעמא משום הפקר הילכך אפילו ודאי נינהו נמי פטירי או משום דלא חשיבי בעינייהו דע"ה ומעשרי להו ומהימני עלייהו וא"כ כי ודאי נינהו בעי עשורי שבדמאי יש מפרש דין מאי ספק מעושר ספק אינו מעושר וי"מ לשון דמע כמו מדומע משפחה שנטמעה ואל"ף בחילוף עי"ן כמו לחם מגואל מגועל והוא לשון עירוב ובגמ' מעשר שני מפ' דמי דתקן דמי דלא תקן לשון דמיון כמו דמי לבר אלהין כלומר דמי למתוקן ולאינו מתוקן למתוקן במתני' כל הני קולי דפרקין ולאינו מתוקן כל הני חומרי דכולה מכילתין:

השיתין. מפ' בפ' כיצד מברכין מין תאנים והכ' מפ' אותן שיוצאין מתחת העלין דגריעי ובלשון ערב שמם גימיז וכן פי' הרמב"ם ז"ל שהתאנים הטובים יוצאין למעלה מן העלין וגר' במס' שביעית תניא רשב"ג אומר מהוצאת העלין עד הפגין חמשים יום מן הפגין ועד השיתין נ' יום מן השיתין ועד התאנים נ' יום:

רימין. התם מפ' כנדי ומפרשי שהם נישפורא"ש בלע"ז שגרעיניהן קשין כאבנים ומש"ה קרי להו כנדי כדאמרינן פ' אלו טרפות דקיימן כנדי כנדי טינרי טינרי והנכון שהן דומיש דאמרינן בפ"ק דכלאים שדומין לזתים ולשיזפין וקרי להו רימין מפני שמצוי בהן רימה ואין בהן אלא הגרעין שהאוכל מועט:

עוזרדין. מפ' התם טולשי וקורין אותן בלע"ז שורבאשי:

בנות שוח. מפרש התם תאני חיוורתא ובגמ' נאריך בו בס"ד:

ובנות שקמה. מפ' התם תאני דולבי תאנה המורכבת בערמון כדאמ' בר"ה פ' אם אין מכירין ערמונים דולבי וערמון תר' דלוב:

ונובלות תמרה.מפ' בגמ' שגרועין כל כך שאין נמכרות עם התמרים ובתוספתא פליגי תנאי בנמכרות עמהן אי חשיבי אי לא ומפ' בפ' כיצד מברכין ר' אילעא ור' זירא חד אמר בושלי כמרא פירוש תמרים שרופי חמה שבשלן ושרפן החום ויבשו קידם זמנן מלשון עורנו כתנור נחמרו כפי' רש"י ז"ל וי"מ שאין מתבשלין באילן ומלקטין אותן ועושין אותן כומר בארץ ומתבשלין וחד אמר תמרי דזיקא תמרים שהשירה אותן הרוח לארץ:

גופנין. מפרש התם שילהי גופני הוא מין ירק ובריש תוספתא דכלאים משמע שדומין עלין שלו לכרפס דתניא הכסבר והגופנין והכרפס אע"פ שדומין זה לזה. בושלי כמו שוליא דנגרי תלמיד הגפן שדומין פריו ועליו כגפן הכי מפרש הכא שמירה והוא שקורין בלשון לע"ז פינוג'ו ובלשון ערבי קרוי שומר וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שלו מין ירק דומה לשבת:

נצפה. מפרש בפ' כיצד מברכין דהיינו צלף וכייל הני ד' מינין עלין ותמרים דהיינו הלולבין הרכין שעולין בו בניסן ואייר שזקופין כתמר באותן הימים ואביונות דהיינו הפרי שבו וקפרסין הן הנרתקין שבהן הפרחים נסגרין לתוכן ועולין מהן כדתני התם על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אימר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ ואסיקנא הקפריסין אפילו שומר לפרי לא הוו הילכך אף בהן אומר בורא פרי האדמה ומוכח בגמ' דהני תמניא מיני דקתני סתמא בהו דפטירי דוקא בגליל הוא דקתני דפטירי אבל העולין בערי יהודה חייבין ובהכי מצינן לתרוצי מתני' דמס' מעשרות דתנן התם צלף מתעשר וכו' אליבא דר' יוחנן דקסבר דהני דמתני' אפילו ודאי נמי פטירי ואמר לך ר' יוחנן ביהודה הוא דמיתנייא אי נמי מודי ר' יוחנן בנשמרים:

האוג. הוא אילן שפריו אדום כדתנן בפ"ק דמעשרות האוג והתותים משיאדימו וקורין לו סומקי בערבי:

והחומץ. מפרש טעמא בגמ':

והכסבר. כוליינדרו בלע"ז גד לבן תרגום ירושלמי כסבר חיוור וביהודה הוא חמוץ מאד ואינו ראוי לאכילה בעיניה כדאיתא בגמ' וגבי מעשר בעינן מאכל אדם ומפרש בגמ' דהני ג' מינין אוג וחומץ וכוסבר ביהודה הוא דפטורין ובגליל חייבין:

חוץ משל דיופרא. מפ' בריש עושין פסין אילן העושה דיו פירות בשנה שטוען שתי פעמים פירות שיתין בשנה:

רימי שקמונה. שם מקום והנהו חשיבי:

המוסטפות. שנתבשלו באילן עד שנתבקעו וקרי להו כן דנראין דנתבקעו בסייף:
אינן באין אלא מן ההפקר. ולא חשו לאחרים שאינן הפקר דהא מיעוטא נינהו:
והפקר פטור מן המעשר כדדרשינן במסכת חלה ולר' יוחנן אפילו אמר ע"ה שאינן מעושרין לא בעו עישורי דהפקרא נינהו ולקמן מפרש דהני מיני דמתני' דוקא בגליל הן פטורין דרובן באין מן ההפקר וכ"ש חרובין דפשיטא דבאין מן ההפקר אבל ביהודה חייבין ולקמן מפרש דמודי ר' יוחנן אם היו נשמרין חייבין:
לא שנו אלא דמאי. לא תני במתני' דפטורין אלא מטעם דמאי והיינו דכיון דלא חשיבי לא חשידי בהו ע"ה אבל ודאי פשיטא דחייבין:
לפי שבכל מקום ומקום לא חשו אלא דמאי. פי' רבינו שמשון ז"ל לפי שבכל המסכתא מיירי בדמאי נקט הכי דמאי אע"ג דדמאי לאו דוקא ונ"ל לפרש לפי שבכל מקום ליכא חשדא אלא משום דמאי תני הכא הכי וקאמר דליתא לאותה חששא משום דהוו הפקר וכיון דטעמא משום הפקר אפילו ודאי נמי:
מיתני אלא דילא ודאי. לא בא לשנות אלא דאין כאן איסור ודאי ואפילו אמר ע"ה ודאי נונהו. והקשה רבינו שמשון ז"ל והתוספות פ"ק דר"ה דמשמע בפ"ק דשבועות דבנות שוח הוו פרי חשוב דאמרינן מותרות עושין אותן קיץ למזבח כבנות שבע לאדם פי' כמו שאוכלין בנות שבע בקינוח סעודה כך מביאין מן המותרות עולות אחר שהקריבו חובת היום והמזבח בטל והיינו בנות שבע היינו בנות שוח דאמרינן בב"ר גבי עץ שאכל ממנו אדם הראשון לפי שגרמו שוחה לאדם ואיכא דקרו להו בנות שבע לפי שגרמו שבעת ימי אבלות וכן בפ' ד' דנדרים משמע נמי שהוא פרי חשוב גבי הנודר מן הכלכלה והיו בה בנות שוח ואמר אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוכה הייתי אומר הכלכלה אסורה ובנות שבע מותרות ובשלמא לר' יוחנן דאמר טעמא משום הפקר מצינן למימר דפרי הגדל ביערים הוא שהוא מקום הפקר ופטור מן המעשר אע"פ שהוא טוב כעין לוזים וערמונים והא דאמר בפ"ק דר"ה דמעיקרא לא נהוג בו שביעית לאו משום דלא היה חשוב בעיניהן אלא משום דתנן במס' שביעית פ' בנות שוח דשביעית שלהן שנייה שהן עושות לשלש שנים וכשחנט בשביעית נגמר הפרי בשנה שנייה של שביעית והוו סברי דלא אזלי בהו בתר חנטה ולא בתר לקיטה כיון דאין נגמרין אלא בשנה שלישית לחנטתן אבל לריש לקיש קשיא דמחייב בודאי ופטר בדמאי לפי שלא נחשדו עליו משמע משום גריעותא דפרי הוא וכן משמע בפ' כיצד מברכין דאמרינן התם בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו דקתני הקלין שבדמאי ספקא הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למ"ד תמרי דזיקא ודאן חייב הא הפקרא נינהו משמע דלמ"ד דמאי דוקא טעמא הוא משום דגריעי

ותירצו ז"ל דבנות שוח ובנות שבע לאו חדא מילתא היא ובנות שבע טובות הן ומהן אכל אדם הראשון כי הכתוב אומר עליו כי פרי טוב ונחמד היה ובנות שוח רעים הן ואיכא דקרו להנך שאכל אדם הראשון בנות שוח כינה אותן במין התאנים הגרועים כאדם שתולה הקלקלה במקולקל ע"כ:

מכזיב ולהלן וכו' בין דמאי בין ודאי. בההיא לכו"ע לאו דווקא דרחוק הוא מא"י דעולי בבל וה"נ הך דהכא:

אם היו נשמרין חייבין. תוספתא היא בריש פירקין דתניא התם הקלין שבדמאי השיתין והרימין וכו' אם היו נשמרין חייבין ואם כחס על שדהו פטורין כלומר ואם היו נשמרין אגב ששומר את שדהו בשביל דבר אחר לא חשיבא שמירה לגבייהו ולא הוו נשמרין ופטורין ומשמע דדייק טעמא כר' יוחנן דסתמן מן ההפקר באין ולאו בחזקת נשמרין הן ומשו"ה פטורין וא"כ אפילו ודאי:

פתר לה אחר רוב משמרין. אמר לך ר"ל ה"ק אם היו רוב משמרין חייבין דאחר רוב משמרין הוא דאזלינן כדמפ' ואזיל לקמיה דפליגי בעיר שישראל וגוים דרים בה ספק רוב גוים ספק רוב ישראל ואת"ל רוב ישראל ספק רוב אנשי העיר משמרין הללו ספק אין רוב משמרין לריש לקיש בההוא דמאי לא בעי עשורי ובודאי בעי עשורי וכי תני אם היו נשמרין חייבין אם היו רוב משמרין קאמר וה"ק אע"ג דספק רוב ישראל ספק רוב גוים אם רוב משמרין הן חייבין בדמאי דשדינן להו אחר רוב משמרין ולא פטרא מתני' אלא היכא דספק רוב משמרין ובספק רוב גוים:

איתא חמי וכו'. השתא אסיק אדעתיה דאפילו ודאי רוב משמרין וברוב ישראל פטר ר' יוחנן ומשום הכי מקשי אם רוב משמרין דברי הכל חייבין בין דמאי בין ודאי דהכי תניא בברייתא ור' יוחנן לא מצי פליג אברייתא ואם אין רוב משמרין כלומר דרובא אין משמרין אפילו ריש לקיש נמי פטר דמאי וודאי דהא אית ליה דנשמר בעינן לגבי מעשר כדאיתא התם:

מחצה על מחצה וכו'. מחצה משמרין ומחצה אין משמרין לא אפשר דבהא פליגי דתנן פ' שני דמס' מכשירין המוצא פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתיהן פטורין למכור בשוק חייבין מחצה על מחצה דמאי וה"פ התם מיירי ואזיל בעיר שרובה ישראל ומיעוטה גוים ואשמועינן דאם רוב מכניסין לבתיהן אם מצא אותן בזמן שרוב אנשי העיר מכניסין לבתיהן פטורין ושדינן להו בתר רובא דנפלי מיניה בהדי דבעי להכניסן לבית ולא ראו פני הבית ופטירי ואם מצא בזמן שרוב מוכרין לשוק חייבין דמוציאין אותן מן הבית

וקתני דמחצה על מחצה חייב ושדינן להו בתר מחצה דמוכרין וה"נ שדינן להו בתר מחצה משמרין וקשה לר' יוחנן:

ואמר ר' זעירא וכו'. משום דלא תימר ההיא בשאר פירות ומודי בהו ליתא דאיתמר עלה אריש דפטורים א"ר זעירא לא סוף דבר הקלין שבדמאי הוא דמקילינן דוקא אלא אפילו בשאר פירות דעלמא דחיישינן בהו לדמאי מקילינן נמי ופטורין ומינה תידוק דסיפא דקתני מחצה על מחצה דמאי מיירי בין בקלין דמתני' בין בשאר פירות:

ומשני תני נכנס לעיר וכו'. תני תגיד תרגום ירושלמי ויגד לשני אחיו ותני לתרין אחוהי כלומר תריץ ואימא הכי ותפרש דבריהן כן נכנס לעיר שרובה ישראל ספק רוב וכו' אבל מחצה משמרין ומחצה אין משמרין דברי הכל חייבין והיינו מתני' דמחצה על מחצה:

שרובה גוים ספק רוב משמרין וכו'. כדי נסבה ואגב רישא נקט לה דכיון דס"ל לתנא במסכת מכשירין דיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר אפילו רוב משמרין פטור א"נ דספק רוב משמרין אישראל הדרין בה קאי ופטורין אפילו רוב ישראל משמרין כיון דרובה גוים ובתר גוים שדינן להו ופלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש היינו בתרי ספיקא דלריש לקיש תרי ספיקי בעינן להקל אבל אי רובא משמרין אפילו אי לא ידעינן בהני פירות שלקח חבר מע"ה אי שמרן ישראל אי לא אחמרינן וחייבין לעשורי והיינו דאמרינן לעיל פתר לה אחר רוב משמרין ולר' יוחנן פטורין היינו ודאי דקא פטר ר' יוחנן לעיל דסתמן אית לן למשדינהו בתר רובא דעלמא דאין נשמרין הן ופטירי אבל היכא דפירות גופייהו ידעינן דשמרן ישראל חייבין והיינו ברייתא דקתני לעיל אם היו נשמרין חייבין אליביה דאפירות גופייהו קאמר:

הבכורות. התאנים הבכורות:

והמסוייפות פטורות. בתוספתא מפ' דהיינו בבקעה אבל בגנה חייבות דנשמרין הן וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ' י"ג דהל' מעשר:

המסוייפות. לקמיה מפרש משיוקפלו המקצועות והיינו סופי תאנים דפ"ק דפסחים:

משיוקפלו המקציעות. דרך שומרי גרוגרות לסחורה חורצין אותן באותן חבלים שקורין רישטאש וקולעין התאנים בסכינים ושוטחין אותן במחצלות והמחצלאות ששוטחין בהן קרויין מקצועות וכשנקפלו נסתלקה שמירת בעל השדה ממש ומה שהמשוייר לשם הפקר הן ולא חשיב בעיניה ואמרינן נמי בפ' קינם יין דמשיוקפלו המקצועות דהיינו רוב המקצועות שרו התאנים שבאילן משום גזל ופטורין משום מעשר דהפקר נינהו כדאיתא התם:

כדי טפלת שומר. שאין בהן כדי הוצאת השומר שישמור אותן בבקעה ובהר ומפקירן:

מפני שהן בחזקת משתמרות. כדכתיב כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם ובודאי גמר להו אע"ג דהן מועטין דדעתיה עלוייהו:

שיתין שבצפרי חייבין. ואע"ג דלאו מיהודה היא ודווקא שיתין דמשתמרין אינהו באנפי נפשייהו הוא דחייבין אבל נובלות בכל מקום ואפילו נמכרות עם התמרים פטורין ואפילו הטילו שאור דכיון דנשרו לארץ הפקרא נינהו:

נסתייפו התאנים והוא משמר שדהו מפני ענבים. בסוף לקיטת התאנים נמצאים באילן תאנים שאין מתבשלות כל צרכן עולמית ובעה"ב זה משמר שדהו שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני הענבים שעדיין לא הגיע עת הבצירי ענבים:

והוא משמר שדהו מפני הירק. בפ"ק דפסחים מייתי לה ומפ' התם מפני מקשאות ומדלאות וקאמר דסופי ענבים שאין מתבשלין עולמית ובעה"ב משמר שדהו שהן בתוכן ולא בשבילן אלא בשביל המקשאות ומדלעות שבה מקשאות הנטיעה שלוקטין ממנה הקישואין קרוי מקשה ולרבות מקשאות וכן מדלעות נטיעות דלועין:

אם נכנס הפועל. לעשות איזו מלאכה בגנה או בבקעה ואילו היו פירות חשובין הא קיימא לן דאין יכול לאכול אלא א"כ עושה מלאכה בדבר שגידולו מן הארץ שעדיין לא נתחייב במעשר כדאיתא בפ' הפועלים:

או הוא. זה השומר שרוצה ליכנס:

אסורות משום גזל וחייבין במעשר. אם ליקטן בעל הבית או נתנן לו כיון דלא הוקפלו המקציעות עדיין:

ופטורין משום מעשר. דהפקר פטור מן המעשר:

אכול שכבר נתיאשו הבעלים מהן. ור' יוסי ב"ר יהודה סבר גנאי הוא לת"ח כיון דצווח ובפ' קונם יין בגמ' ל"ג הכי אלא שהשומר אמר להם אמאי לא אכלי רבנן דטעמא דר' יוסי בר יהודה מפ' התם דמשום סניותא דמילתא הוא דקאמר הכי שדבר שנוי ומגונה היה לו אם לא יאמר להם שיאכלו ולא מנדיבות לב אמר להם כן:

יאות הוא מקשי. בתמיה כלומר וכי קושיא היא זאת והתנן במס' מעשרות בפ' המעביר:

הסיאה. פוליי"ו בלע"ז:

אזוב. אוריגאנו בלע"ז:

קירנית. טומיליו בלע"ז:

הא בגנה אפילו נשמר פטורין. דמסתמא אפקרינהו וה"נ אפקרינהו ונמלך הוא:

בר' יוסי ב"ר יהודה גרסינן חייבות:

הנמכרות עם התמרים. והכי איתא בתוספתא וסבר דמתני' דתני פטורין היינו בלא נמכרות:

מה שתי קופות. נובלות דמחייב ר' יוסי ב"ר יהודה היכי דמי אי לימא דכי מוכר קופה של נובלות על גבי קופה של תמרים דחזי לצרפן או אפילו זו בצד זו ומסיק דכלהו פטורין אלא הכי מיבעיא לן:

שתי קופות זו בצד זו. הוא דקאמר ר' יוסי או דילמא לא אלא במעורבות בתוך התמרים הטובות הוא דמיירי דכיון דמערבי להו כן ומוכרין הכל ביחד כחד מינא חשיבי ומחייבינן:

בהטילו שאור. בעיא היא האי מעורבות דקא מחייבינן דוקא הוא בשהנובלות הטילו שאור אלא שלא נמתקו דתנן בפ"ק דמעשרות התמרים משיטילו שאור וכה"ג הוא דמחייב ורבנן פליגי משום דנשרפו בחמה גריעי:

בפני עצמן יהו חייבות. ואמאי בעי ר' יוסי בר יהודה מעורבות דהא באו לעונת המעשרות:

אלא מן ההפקר. ובודאי דר' יוחנן אפילו בהטילו שאור קאמר והכא משום דערבן חייבות:

אפילו במעורבות יהו פטורות. ומ"ט דר' יוסי בר יהודה:

כולו חיבור. אלמא אע"ג דשאר גרגירים לא באו כולהו מיחייבי וה"נ כיון דעירבן אגב אחריני מתדבקין הני בהני ומיחייבי כולהו:

לא כדברי זה. ר' יוסי דאפילו בהטילו שאור פטור ואפילו במעורבות:

ולא כדברי זה. דמחייב במעורבות ואפילו לא הטילו ואתיא כמ"ד מחייב ר' יוסי בר יהודה בלא הטילו דלא הטילו פטורות ולא דמי לאשכול שלא ביכר דהתם מיניה וביה הוא וכולהו פסיגין מאשכול חד ונקי אבל הכא לא ודלא כתנא דמתני' דתנן לפיטורא נובלות תמרה דמשום דנשרפו הפקר נינהו ואפילו הטילו שאור ופסק הרמב"ם ז"ל פ' י"ג כרבנן דהכא ולא חילק בין מעורבות ללא מעורבות וכדפרישנא:

שמירה. בלשון ערבי פינוג'ו:

ממה דמתלין לה מתלי בגלילא. ממה שמושלים משל בגליל:

שמירה שמר מירה וכו'. השומירה זכר לקחת או שמר מירה שני מינים הם גבוה ונמוך שמור עצמך ממנו שהוא חמוץ מאד מי נתן לך עסק עם חבלין ואילו ביהודה לא היו אומרין כן:

מתל לך. נתן לך תרגום ירושלמי אל תתן לנשים חילך לא תיתלי:

הדא אמרה בגליל פטור וביהודה חייב. ומתני' בגליל מתוקמא וכן פי' ר"י מסיפונטי ז"ל:

כוסברא כוסברתא. יש שני מינין גבוה ונמוך גבוה קורין כוסבר זכר ולנמוך קורין כוסברתא נקבה וביהודה הוא חמוץ וחריף מאד ומשום דהמשלים שוין מייתי לה הכא מיקמי פיסקא דהחומץ:

בדרומא. ארץ יהודה היא דרומית לצד ירושלים:

פטור מן המעשרות. כשבית המקדש קיים היו עושין יין בטהרה לנסכים ובזכות הנסכים היה טעם יינן משתמר ולא היה מחמיץ:

והיו מביאין מן התמד. והיה החומץ בא מן התמד שהוא מן המים ופטור מן המעשר דרובו מים:

ועכשו שהיין מחמיץ חייב. שחזקתו מן היין:

דתנינן תמן. בפ' בתרא דמעשרות:

וכא הוא אומר. דתמד פטור דחזקתו מים:

ולא היו חרצנים חשובות. והוו הפקר ומשו"ה פטור התמד ואפילו ודאי אבל השתא דחרצנים חשיבי דלא הוו הפקר חייבין והא דקתני בברייתא ועכשיו שהיין מחמיץ חייב דמשמע דחזקתו מן היין וה"נ קתני בפ' אלו עוברין חד מתרי טעמי נקט וה"ק עכשיו שהיין מחמיץ חזקתו מן היין ואפילו לא הוי מן היין חיוב מטעמא דחרצנים חשיבי להו והך סוגיא אתיא כר' יוחנן דאמר לעיל דפטור אפילו ודאי מטעם הפקר דהוא מריה דתלמודא דבני מערבא וה"נ מקשי בסמיך לית הדא פליגא על ריש לקיש ולא משני לה ומצינן לשנויי כדמשני בפרק אלו עוברין לא נחשדו ע"ה על התמד:

וירבו כל הרימין על רימי שקמונה. לר' יהודה קא מקשי אפילו דרימי שקמונה יהו חשובין ליבטלו בתר רוב רימין דעלמא:

במקום שרוב משמרין. דהא דמחייבי רימי שקמונה היינו היכא דרובן משמרין ורבנן ס"ל דבטלה דעתן אצל כל אדם ושיתין שאני דמין תאנים הן שנשתבחה בהן ארץ ישראל:

הלכה ב

הדמאי אין לו חומש. קולי דמאי קא חשיב ואזיל בפירקין:

אין לו חומש. הפודה מעשר שני שלו של דמאי אינו מוסיף חומש מה שאין כן בודאי דפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש כדתנן בפ' המוליך ובפ' הזהב ואיכא מ"ד בגמ' דמתני' אפילו בתרומת מעשר של דמאי תנן דזר האוכלה אין משלם חומש לכהן ופליגא אמתני' דהזהב:

ואין לו ביעור. מ"ש של דמאי בשנה רביעית שמתבערין כל המעשרות מן הבית כדתנן בפ' בתרא דמ"ש בדמאי הקילו דאינו מחוייב וקס"ד דהקולא היא דאין קורין בשעת ביעורו פרשת וידוי ובגמ' מפרש לה:

ונאכל לאונן. מה שאין כן בודאי דכתיב לא אכלתי באוני ממנו ובמס' זבחים פ' טבול יום מפרש מאי ניהו אונן דנאסר בקדשים:

ה"ג ונכנס לירושלים ויוצא. וכן גריס רבינו שמשון ז"ל מה שאין כן בודאי דתנן התם בפ"ג פירות נכנסין לירושלים ואינן יוצאין וקלטו להו מחיצות ובדמאי הקילו שיכול להוציאו ולפדותו אע"פ שנכנס. והרמב"ם ז"ל כתב בפ' שני דהלכות מ"ש מעשר שני שנכנס לירושלים אפילו של דמאי אסור להוציאו וכו' ופי' משנתינו ביצא דיעבד ופן פסק שם פירות דמאי אע"פ שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים ויצאו פודין מעשר שני שלהן בחוץ והוא ז"ל גריס ויצא דיעבד. ולגירסת רבינו שמשון והרא"ש ז"ל ה"ק אם הוצרך ליכנס לירושלים נכנס ודמיו עמו אע"פ שדעתו לצאת ויוצא ואפילו לכתחילה ובפ' לא יאמר מפ' דכי אמרינן והדמאי נכנס ויוצא ה"מ פירות טבולים לדמאי אבל דמאי גופיה דהיינו שהפריש מ"ש ממה שלקח מע"ה כיון שנכנס בעין כבר תפסתו מחיצה וכדברי הרמב"ם ז"ל:

ומאבדין את מיעוטו בדרכים. בגמ' מפ' ליה:

ונותנו לע"ה. אמיעוט קאי שהוא פחות מגרוגרת מה שאין כן בודאי דאין מוסרין ודאי לע"ה כלל שמא לא יאכלנו בקדושת מעשר שני:

ואוכל כנגדו. כשמוסר המיעוט לע"ה צריך לאכול פירות אחרים כמותו בירושלים בתורת מ"ש דומיא דכל הנהו יאכל כנגדן דקתני בפ"ק דמ"ש כנ"ל וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהל' מעשר שני ור"י מסיפינטי ז"ל פי' דקאי אהא דתנן במעשר שני פ"ג מי שהיו לו מעות מ"ש בירושלים והוצרך להן ויש לחברו פירות אומר לחברו מעות הללו מחוללים על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צרכיו במעותיו ואשמעינן הכא דלא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי וזהו ונותנו לע"ה ואוכל כנגדו וטעמא דכיון דע"ה בירושלם הוא מה לו לאכלן בעיר ולא אחמירו רבנן:

כסף על כסף. אם מ"ש של דמאי חללו על כסף יכול לחלל אותן מעות של כסף על מעות כסף אחרים מה שאין כן בודאי דאין מחללין כסף על כסף ואפילו מדוחק וכתב הרא"ש ז"ל דהא דשריא הכא בדמאי כסף על כסף היינו מדוחק:

ונחושת על נחושת. דפרוטות נחושת חשיבי פירא לגבי כסף כדתנן בהזהב ופירא אפירא לא מחללינן ובדמאי הקילו:

כסף על נחושת. דהוי טיבעא אפירא וכ"ע מודו דטיבעא אפירא לא מחללינן בודאי ועוד שהפרוטות מחלידות ומתעפשות ובדמאי הקילו ואפילו שלא מדוחק:

ונחושת על הפירות. ואפילו חוץ לירושלם והוי פירא אפירא דבודאי לא מחללינן ועד כאן הוי סתמא:

ויחזור ויפדה את הפירות דברי ר"מ. הך קולא מיקל ר"מ טפי בדמאי דאע"ג דקי"ל התם דהלקוח בכסף מ"ש אינו נפדה טהור ברחוק מקום בדמאי הקלו שיכול לפדות את הפירות ברחוק מקום ואע"פ שהן לקוחין בכסף מעשר והא דקתני יחזור משום דמעיקרא היו פירות ופדה אותן כבר בכסף וחוזר עכשיו בדרך ההוא ורבנן פליגי עליה דאינו רשאי אלא יעלה הפירות ויאכלם בירושלם כדין ודאי דלאיסור לקוח חששו משום דמדאורייתא הוי איסוריה כדאמרינן התם וכן פי' רבינו שמשון ז"ל והרמב"ם ז"ל פ"ד דהל' מעשר שני והרא"ש ז"ל:

העביר הודיית מעשר. שלא יתודו עליו ובפ' בתרא דסוטה מפ' טעמא משום דמעשר ראשון ניתן לכהן בתקנת עזרא וקרא כתיב וגם נתתיו ללוי וקס"ד דאין לו ביעור דקתני שלא יקראו בו פרשת ביעור והיינו פרשת ודוי ומש"ה מקשי משמע דטעמא משום קולי דמאי הא ודאי קורין והא יוחנן כ"ג העביר הוידוי ואפילו על הודאי:

נאכל באנינה. כדתנן ונאכל לאונן אבל אינו נאכל בטומאת מת ובטומאת שרץ דקי"ל דאוכל מעשר שני בטומאת עצמו לוקה ונפקא לן ביבמות פ' הערל בג"ש דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכתיב בקרא אחרינא בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וכו':

טומאה מצויה. ומה הועילו חכמים בתקנתם:

אילו ספק טבל. מעשר שני שהפרישו מכרי:

ספק נתקן ספק לא נתקן שמא אינו אסור לאונן. פשיטא דאסור כדין כל ספיקא דאורייתא:

ברם הכא מותר לאונן. דרוב ע"ה מעשרין הן:

התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. עולין בא' וק' וקרן וחומש וחומרי אחריני קא חשיב ואזיל התם ותני בהדייהו תרומת מעשר של דמאי משלם קרן וחומש כתרומת מעשר של דמאי וקס"ד דמתני' אפילו בתרומת מעשר של דמאי אמר דאין לו חומש ומשום דדמייא הך סיגיא למאי דאמרינן לעיל גזרו על דבר מצוי וכו' ואיקמתא דר' זעירא דמיא לה מייתי לה הכא:

תמן תנינן. בפ"ב דערלה ובפ' הזהב:

ומשני ר' זעירא דמתני' במעשר של דמאי. מיירי ובפדיון דאע"ג דהוי שלו אינו מוסיף חומש ומתני' דהתם בתרומת מעשר של דמאי שאכלה זר וטעמא מפ' ר' זעירא גופיה לקמיה:

תמן ר"מ. דקסבר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בפ' הזהב ומתני' דהכא רבנין דס"ל דלא עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה:

שלא יפריש עליה חומש. דהא מדרבנן היא אלא מפני הגדר חששו דאי אמרת דאין נוהג בה קדושת תרומה כשאכלה זר שלא יוסיף חומש יזלזל בה ולא יפריש ממנו תרומת מעשר לכך אחמור בתרומתו כתרומת ודאי אבל גבי פדיון מ"ש לא אחמור דיוסיף חומש דגבי ודאי מדאורייתא יכול להערים שלא להוסיף חומש כדתנן התם בפ' המוליך והכא דמדרבנן לא אחמור ביה כדמפ' טעמא ואזיל:

בדין היה מ"ש של דמאי שיפריש עליו חומש. בפדיונו אלא שאם אומרים לו שיפריש אף הוא אינו מפריש כל עיקר דמסתייה דמחמרינן עליה שלא יאכלנו אלא א"כ יפדנו ואם תחמיר יותר על זה לא ישמע:

למה לי דמאי. גבי מתני' דקתני מאבדין את מיעוטו בדרכים קסבר דבתרומת מעשר של דמאי מיירי ומשו"ה מקשינן דהא אפילו ודאי נמי מניחין את התרומה בגורן ואין מחייבין את ישראל לטפל בה ולהוציא הוצאות להביאה לעיר אלא הכהנים ילכו לגרנות ואם יאכלוה בהמות וחיות אין חוששין לה כדתניא אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר וכו':

אלא א"כ היתה במקום גדודתה. במקום גדודי חיות ולסטים דכיון דבריא הזיקא מביאין לעיר:

ונוטל. דמי ההוצאה:

מן השבט. מן הכהנים הבאים ליטלה והך ברייתא בודאי מיירי:

אמר ליה. ר' אילא לר' בון וכבר הקשו על ההיא ברייתא:

ואינו מצוה להשיב אבידה. ומפ' ר' ייסא:

מצווה הוא להשיב בדבר מועט. כשיוציא ממון מועט אבל אם צריך להוציא הרבה אינו מצווה להשיב אבידה כדדרשינן בפ' אלו מציאות פעמים שאתה מתעלם כיצד היה בטל מסלע וכו' ומינה תידוק דוקא בודאי הקילו בפירות מרובה אבל במועט לא מה שאין כן באבידה דאינו מצווה להשיב אבידה ואפילו שלא יוציא אלא מעות מועטין ומש"ה תנן מאבדין את מיעוטו בעיר כדמפרש לקמן ובדרכים יכול לאבדו בכל שהו דבדמאי הקילו ולא מפלגינן:

עד כדון כשאין בידו מעות. קשה לי דבתרומת מעשר מה שייך חילול ורבינו שמשון לא פי' בו כלום ונראה לומר דהשתא מקשי דר' זעירא דמפ' מתני' במ"ש גופיה הא דאמרינן דפטור מחומש בפדיון מ"ש של דמאי ומאבדין מיעוטו בדרכים דווקא כי אין בידו מעות לחללו מותר לאבדו אבל כי יש בידו מעות מהו שיהא מפריש עליו חומש ונחוש לאבדו בידים:

ומסיק דאביו של ר' ניחומאי היו לו מעות בדיסקיא ולא היה מחללו. והיה מניחו שם לאיבוד:

דיסקייא. דיו סקייא שני שקים אלפורג'ייא בלע"ז:

אתיא תירוצא דר' חייא בר ווא כר' זעירא. דמפ' לעיל מתני' בפדיון מ"ש גופיה:

ה"ג בדר' לא כר' אמי. וכן גריס רבינו שמשון ז"ל ותירוצא דר' לא היא דבעו מיניה לעיל אפילו רוב נמי מכח ההיא ברייתא דאין מביאין תרומה לעיר והודה לבעיין משמע דסבר כר' אמי דמפ' לעיל מתני' בתרומת מעשר:

פחות מאוכל. מחשיבות אוכל דהיינו כביצה:

בפרוס. כגון פרוסה הבאה מככר גדול מותר לאבד ואפילו בעיר:

בשלם עד כגרוגרת. כגון חררה קטנה אפילו פחות מכביצה אסור לאבדה עד שתפחות מכגרוגרת:

עד כגרוגרת. מלמטה למעלה קא חשיב חצי זית וזית עד כגרוגרת שרי לאבד אבל לא גרוגרת דכל שיעורי חכמים להחמיר כדאיתא בפ' אלו טרפות:

בפרוס אפילו כמה מותר. לאו משמיה דר' יוחנן אמרי הכי אלא אנן הוא דדייקינן דכיון דלא קאמר אלא בשלם עד כגרוגרת משמע דוקא בשלם הוא דמחמרינן הכי אבל בפרוס אפילו כמה מותר דכיון דלא הוי ככר שלם ולא חצי לערובי חצרות לא חשיב ומאבדין אותו:

מה פליגין. בתמיה מהו זה וכי חלוקים הם ותיפוק לי דאין מעבירין על האוכלין והיכי פליג ר' יוחנן בכביצה יכול לאבד:

ומסיק ר' מנא דר' יוחנן סבר דבין בשלם בין בפרוס עד כגרוגרת שרי אבל לא גרוגרת אפילו בשלם הוא דקאמר וכן גריס הרמב"ם ז"ל פ"ג דהל' מעשר שני והשתא לא פליג עליה בשלם אלא דמחמיר בפרוס דבכגרוגרת אסור לאבד והראב"ד ז"ל לא גריס הכי אלא בין בפרוס בין בשלם כגרוגרת וקא סבר דכגרוגרת גופיה שרי לאבד לר' יוחנן ואין גירסתו נכונה דא"כ פליגי ר' יוחנן ור' ינאי בתרתי פליגי בפרוס ופליגי בשלם פליגי בפרוס דאילו לר' ינאי פחות מכביצה שרי לאבד ור' יוחנן סבר דכגרוגרת שרי וטפי

מהכי לא דגרוגרת פחות מכביצה הוא הרבה כדמוכח במס' שבת ריש פ' המצניע ופליגי בשלם דאילו ר' ינאי סבר עד כגרוגרת שרי וכגרוגרת גופה אסור ור' יוחנן סבר דאפילו כגרוגרת גופה שרי והיכי אמר ר' מנא לא פליגי לכך הנכון כגירסא שלנו:

מהו לאבד כל שהו. נראה בעיני דהכי מיבעיא ליה דכי תנן ומאבדין את מיעוטו בדרכים היינו בהפרישו אדעתא להוליכו ובתר הכי לא איתרמי ליה ולכך שרי לאבד מיעוטו אבל להפרישו כדי לאבדו בכוונה כולי האי זלזולא לא שרינן ויש ספרים דגרסי בתר הכי מאבד כל שהו ולפי זה מסיק דמפרישין אותו לכתחלה כדי לאבדו אבל הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר לא גריס הכי ולכך פסק לחומרא וז"ל אבל לא יפרישנו לכתחלה כדי לאבדו שאין מפרישין כדי לאבד ע"כ:

ונותנו לע"ה. פיסקא היא למתני' דמפ' לה דדוקא בדמאי במיעוטו הוא דנותנו והוא דאוכל כנגדו בירושלים אבל בודאי אינו נותנו לע"ה ואפילו מועט ואפילו שיאכל כנגדו משום דאין מוסרין ודאי לע"ה כלל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר והמפריש מ"ש של דמאי פחות מגרוגרת הרי זה נותנו לע"ה ואוכל כנגדו ולמימרא דהא כגרוגרת אין נותנין לו ודברים אלו מוכרחים דאסור למסור דמאי לע"ה כדמוכח בפ' בכל מערבין גבי ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק ולקמן נמי בס"פ מאכילין נמי תנן הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה ומייתי לה בפ"ק דחולין וכן הסכימו התוספת פ"ק דיומא. והראב"ד ז"ל השיג עליו בהשגות ואמר א"א ואפילו כגרוגרת וכדברי ר' ינאי ואפילו כביצה ע"כ ואין דברים אלו נכונים:

הלכה ג

הלוקח לזרע ולבהמה. הלוקח מע"ה מפירות מן השוק לזרוע או לאכול לבהמתו פטור מן הדמאי. דזרע ואכילת בהמה עראי חשיבא כדתנן בריש מס' פאה ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשר עד שימרח ואכילת בהמה נמי כדתנן התם ועוד דאמרינן פ' אין עומדין דאכילת בהמה עראי חשיבא ואיתא נמי בפ"ק דפסחים ודווקא משום דמאי הא ודאי בעי לעשורי דאע"ג דאכילת בהמה עראי היא הא קי"ל דמקח טובל כדאיתא במס' מעשרות:

וקמח לעורות. לעבדן וטעמא דכל הני דעראי חשיבי ובדמאי הקלו מה שאין כן בודאי דכיון דנתמרח אסור לזרוע הימנו בין דבר שאין זרעו כלה בין דבר שזרעו כלה כדאיתא בגמ' שאין זורעין טבל:

מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. אסיקנא לעיל דהאי דמאי לאו דוקא דאפילו ודאי נמי אין מפרישין בעיר כזיב ובהא מודו ר' יוחנן ור"ל ופיטורא דכזיב הויא בין הלוקח מן

החמרים בין הלוקח מן האוצרות וטעמא דרחוקה היא מארץ ישראל שכבשו עולי בבל דצידן היא קרובה וצור ג"כ היא קרובה כצידן וכזיב רחוקה מצור כדאיתא בגמ':

חלת ע"ה. שתיקן עיסתו בטהרה כגון דחזינן דטבל והזה ונתנה ע"ה לכהן חבר ואשמעינן דאותו חבר פטור מלעשרה וטעמא מפ' בגמ':

והמדומע. ע"ה שנפלה לו סאה תרומה לפחות מק' סאין תבואה שלו ובא ומוכרן לכהן פחות מדמי אותה סאה:

והלקוח בכסף מעשר. שלקח דמאי בכסף מעשר שני בירושלם ובגמ' מפ' ואפילו שהכסף מעשר הוא של ודאי שרי:

ושיירי מנחות. ע"ה שהקריב במקדש מנחה שהקומץ למזבח והמותר לכהני משמר אין צריכין הכהנים לעשר אותו המותר דלא חיישינן שיקריב ע"ה במקדש דבר שאינו מתוקן ודוקא משום דפירות ע"ה ספק ואדרבה קי"ל רוב ע"ה מעשרין הן הוא דשריין אבל אי הוו ודאי אע"ג דאקדשינהו למנחות אסירי בין להקריבן בין לאכול השיריים דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל וטעמא דכל הני מפ' בגמ':

שמן ערב. בגמ' מפ' דוקא שמן של פלייטון דעיקריה לסיכה ולא לאכילה דדמי לקילור אבל שמן ורד דעומד נמי לאכילה מודו ב"ה דחייב בדמאי:

ב"ש מחייבין. מוכח בפ' הלוקח מן הנחתום דב"ש אפילו בלוקח לזרע דרישא נמי פליגי ומתני' ה"ק גבי שמן ערב דהני לסיכה וליכא אימת קדשים ביה פליגי ב"ש אבל בחלה ומדומע ושיירי מנחות אע"ג דאית בהו אכילה כיון דאיכא אימת קדשים דכ"ע לא פליגי דפטורין מן הדמאי ודלא כר"ש בן יהודה והכא פליגי משום דליכא אימה דקי"ל דסיכה כשתייה לכל דבר כדאמרינן בפ' בתרא דיומא וטעמא דב"ה דפטור דבדמאי הקילו דסיכה בשמן ערב עראי בעלמא הוא דהוי דבני מלכים הוא דסוכין בו ודמי לזרע וכו' דלא גזרו רבנן אלא באכילה דשכיחא:

היא דבר שזרעו כלה. כגון חטים ושעורים שנפסדין בקרקע:

אין זרעו כלה. כגון לוף שום ובצלים כדאיתא בפ' הזורע במס' תרומות:

וכיון שלקחן לזרע אפילו הוי ממין המתקיים בקרקע שרי דלא גזרו על הזריעה בדמאי דהוי עראי:

באין לידי מחשבה. וחייב לעשרן ומשמע מדנחית להכי ולא מיחייב אלא כי חישב עליהן לאכילה משמע דכל זמן דלא חישב עליהן וכו' לא שנא דבר שזרעו כלה ל"ש דבר שאין זרעו כלה שרי':

לקחן לאכילה. לאכילת אדם:

וחישב עליהן לזרע לאכל הימנו. לא מצי לאפקועי להו וחייב לעשרן והכי איתא נמי בפ' הכל שוחטין:
ולא מחפין הטבל. שזרע ע"ה דאין מסייעין ידי עוברי עבירה:
פטור שכבר אבד. בדבר שזרעו כלה והכי תנן בפ' הזורע הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו בגידולי גידולין אסורין ומוקי לה בדבר שאין דרכו להתלקט:
אבל אם דרכו להתלקט. מן הקרקע ולאכלו קנסינן ליה שיוציאנו והא דקנסינן ליה שיוציאנו היינו בלא צמח:
אבל צמח. לא קנסינן ליה בדבר שאין דרכו להתלקט:
אפילו קופר. בשר:
דו חשש למשקין שיש בתוכן. משקין הבלועין בהן כגון לקח בשר מבושל מע"ה היה מעשרו בשביל השמן שנתנו בקדירה או ירק שנתבשל עם הבשר:
מסנא דתאני. סל של תאנים כמו צנא דפירי בלשון ארמי ובב"ר גר' קרטיל:
מה ר' זירא מיכול דלא מיתקנא. וכי יש לחוש שיאכל ר' זעירא קודם שיתקננו:
עבדת טמורה גבון תלתא יומין. היתה נחבאת עמהן ג' ימים:
אתמלכון מחזרתה למרה. נועצו בלבם להשיב לבעלה על שלא רצתה לאכול תר' איעצך אימלכינך:
ותיסרי מערתא. ותבאש המערה:
אזלת וקמת על תרעא דמרה. הלכה ועמדה על פתח אדוניה:
שריית מנהקת. התחילה לצעוק:
מתקנן אינון אמרו ליה אין. על שלא היו של ודאי כדמפ' ומותר לתתן לבהמה כדתנן במתני' אמרו ליה הכי. א"נ אם נקרו אותן מצרורות קאמר:
דהיא מחמרת על גרמה. דאולי לקחום מתחלה לאכילה לאדם וחייבין לעשרן והקב"ה העיר לבה שלא להכשיל לר' פינחס ואפילו בשוגג ואפילו ע"י בהמתו דאין הב"ה מביא הקלה לצדיקים ואפילו ע"י בהמתן וכך מפורש בהכל שוחטין:
זרעון וחצדון ואעלון. זרען ר' פינחס וקצרן והכניסן לאוצר:
עכבריא אכלין עיבורן. העכברים אוכלין התבואה שלנו:
גזר עליהון וצמתון. גזר על העכברים ואספן וצמתון מלשון עד דו מצמית לון מסתכן במס' פאה:
דלא מיתקנא. שלא היתה מתוקנת התבואה ולכך אכלוה:

א"ל עורבן וערבון. הכנס ערב בשבילנו שנעשר מכאן ואילך ולא יאכלו הדגן ונכנס ערב בשבילן ולא אכלו התבואה:
מרגלי מן דמלכא דסרקאי. אבן יקרה של מלך הישמעאלים ארחת ישמעאלים תרגום ירושלמי סיעה דסירקאין:
מאן אנא חבר וכו'. כלום אנו חבר מכשף שיודע ללחוש לחישות לנחשים ולעכברים מן וחובר חבר:
מנבע. כמו מנבח ואתי נובח בקולו:
גבי ההן ניהי. אצל זה היא האבן יקרה זה העכבר בלעה:
לית מבוען מספק לן. אין המעין שלנו מספיק לנו כל הצורך:
לבית וועדא. בפ"ק דחולין מפרש לפדיון שבויים:
והוה גינאי גביר. נהר ששמו גינאי היה שוטף בתגבורת:
יעבור ולא מנכה. יעבור ולא ינכה עצמו כלומר ולא ימנע עצמו:
ר' בעא מישרי שמיטתא. רצה להתיר לזרוע בשמטה ואזיל לטעמיה דס"ל בפ' השולח דשמטה בזמן הזה דרבנן והכי איתא בפ' השולח בירושלמי תני וזה דבר השמטה שמוט ר' אומר שני שמיטין שמטה ויובל לומר לך בשעה שהיובל נוהג השמטה נוהגת מד"ת פסקו היובלות שמיטה נוהגת מדבריהם אימתי פסקו היובלות לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' כדאיתא התם והכי איתא נמי בפ' בתרא דערכין ובפ"ק דמו"ק מוקי אבי' מתני' דקתני משקין בית השלחין בשביעית כר' דכיון דמדרבנן היא במקום פסידא שרו רבנן וכיון שהיתה שנת בצורת רצה להתירה דהיא גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובל תשחית דגופא איכא:
מה עיבוריא עבידין. מה שזרעו הגוים ולא רצה להשיב על הקלקלה ששנת בצורת היתה ואמר עולשין ודי להן פרנסה בזה:
ציבחר פטל. מעט תבשיל:
מולוותא דבי ר' קיימין. פרדות של ר' עומדות כדאמרינן בריש במה בהמה מולאות של בית ר' יוצאין באפסריהן ובלע"ז ג"כ קרויין מולאש:
כל אילין יהודאי זניין. כל היהודים האלו רצונם בניאוף שהפרדות מחמת שאין מתעברות משמשות תדיר:
אפשר דלא חזי סבר אפוי מן כדון. אפשר הוא שמפני כך לא יראה פני עוד מעתה והכי איתא בפ"ק דחולין מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו:
מטון ביה גבי קרתיה. הגיעו אצלו שלוחיו של ר' אצל עירו של ר' פינחס בן יאיר:
קורבין לי. תקרבון אלי להצילנו:

בני דידי קרבון לי. אנשים שלי הנאמנים שלי כבנים קרבו אלי להצילני ומיד ירדה אש מן השמים והבדילה בינו ובין אנשי ר' ובפ"ק דחולין אמרינן גבה טורא ביניהו:
מקפחו במים. טרונציר בלע"ז תרגום יפוצץ סלע מכפע כיפא וכף וקוף מתחלפין מי תכן את רוח מי תקן:
בסיכתא איתעריית. בקוץ הוסבכה ונאחזה ועלתה:
פחת פתורא קומוי. נפחת רגל א' מן השלחן ונפל לארץ:
תבלין שאלנו משכנתנו. אשת ע"ה ומשמע הכא דיש מעשר בתבלין ובפ' בתרא דתרו' יתבאר בס"ד:
והתנה עליו. לעשרן במוצאי שבת. ר' טרפון כהן היה כדאיתא בפ' אלו דברים דפסחים ובפ' בתרא דקידושין:
קורדום שאלתי. ושמא טמא הוא וחרב הרי הוא כחלל:
הלוקח יין למורייס. חבר שלקח יין מע"ה דסופו לתת יין זה לתוך המורייס שעושין מציר וקרבים של דגים:
וכן לתת לתוך אלונתית שנותן יין ומים ושמן אפרסמון:
טחינין. מאכל של כרשינין ואע"פ שסוף כל אלו לערבן הואיל ובאין לידו של חבר בעין מידו של ע"ה חייב להפריש דמאי:
כרשינין. בפ' בתרא דתרומות משמע דמאכל בהמה הן ומן הדין פטורין מן המעשרות ומן התרומה ובפרק בתרא דחלה מפ' דבשני רעבון של ימי דוד המלך אכלום בני אדם ואותה שעה גזרו עליהם מעשרות ובפרק שני דמעשר שני יתבאר קולן וחומרן:
ואין צריך לומר בודאי. אם אמר לו המוכר לא הפרשתי מהן:
והן עצמן פטורין מן הדמאי. שאם לקח מע"ה את התבשיל עצמו כגון שלקח הטחינין או האלונתית או המורייס אין צריך להפריש דמאי הואיל ובתערובת בא לידו והכי מפרש בפ"ק דחולין מהך ברייתא דלא גזרו על תערובת דמאי והכי אסיקנא לקמן:
אי כר' אפילו בדמאי יהו חייבין. בתוספתא פליגי ר' ור' אלעזר ב"ר שמעון דתניא התם הלוקח יין לתוך המורייס או יין לעשות אלונתית וכו' חייב בדמאי דברי ר' ור' אלעזר ב"ר שמעון פוטר וקס"ד דבהכי פליגי דמר סבר יין עיקר וכרשינין עיקר ומר סבר לאו עיקר והשתא מקשי מאן תנא והן עצמן מותרין אי ר' אפילו בדמאי נמי יהו חייבין תערובתן דהאי יין עיקר וכרשינין עיקר:
ואי כר' אלעזר ב"ר שמעון אפילו בודאי יהו פטורין. דהא סבר מים ושמן עיקר גבי אלונתית ובכרשינין תבלין עיקר ומסיק דלעולם כר' ומקולי דמאי הוא דבעיניה דוקא הוא דחייב ובתערובת פטור כמסקנא דפ"ק דחולין:

יין לקילור. הרטייה שע"ג העין:
מלוגמא. רטייה שעושין לתת על המכה:
הן עצמן. הקילור והמלוגמא:
הכא את אמר פטורין מן הדמאי. גבי טחינין תני והן עצמן פטורין דוקא דמאי וגבי קילור תני אפילו ודאי:
ומשני כאן כיון שהוא נותנו הוא בטל. גבי קילור וכיוצא בו מיד כשנותנו על הקילור או ע"ג המלוגמא הוא בטל ונמאס מלאכול לאדם ונהנה ממנו שלא כדרך הנייתו הילכך אפילו ודאי שרי כדאיתא בפ' כל שעה:
כאן על גב גופו הוא בטל. גבי טחינין או מורייס טעם ניכר יש בו וע"כ גופו הוא דבטל כששותהו או כשאוכלו ומש"ה כשהוא ודאי חייב לעשר:
קילור של ע"ז אסור בהנייה. ולדידך כיון דכשנותנו מיד הוא בטל אמאי אסור:
שאני עבודה זרה דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:
מה בינן וכו'. סייעתא קא יהיב למילתיה שמא אינן אסורין וכו' והא בפ' אין מעמידין תנן אסורין בהנייה אע"ג דלא חזו לתמד:
הא שמרים שיבשו. אחר י"ב חודש אין בהן משום הניית ע"ז דכלתה לחלוחית שלהן אבל כ"ז דאיכא לחלוחית אסורין:
כזיב עצמה פטורה. דהא אפילו עולי מצרים לא כבשוה:
מן החמרת בצור. ע"ה חמרין שמביאין תבואה לצור חייבין בדמאי וכ"ש בודאי דחייבין דמסתמא מא"י שכבשו עולי בבל מביאין ולקמן אמרינן דיש עיירות סמוכות לצור דאסורות אלא משום דצור חריב מן מי הים יריאים מלהביא לה פרנסה בשופע הילכך תבואה מן המגורות שלה פטורה מה שאין כן בצידן דמשתמר הילכך חייבת:
חמרת. שיירה של חמרין:
ומן המגורה בצידן. מן בעלי האוצרות דסתמא אוצרין משל ארץ ישראל שהחזיקו עולי בבל שקרובה היא אצלם אבל ליכא למימר דצידן עצמה חייבת דלקמן פ' שני אמרינן דצידן ודאי כקיסרין ועוד דאפילו עולי מצרים לא כבשוה כדאיתא בספר שופטים:
מגורה. כמו נהרסו ממגורות:
מן המגורה בצור. מן בעלי האוצרות בצור פטור מן הדמאי ואין אומרים שמא מפירות הארץ אצרו שרחוקה היא ואין אוצרין אלא מתבואה שסביבותיה:
מן החמרת בצידן פטור. שחזקתן של חמרין הנכנסין בצידן שמביאין מחוצה לארץ דהיינו מבירות וכיוצא בה:

מחמר יחידי בצור פטור. מן הדמאי שחזקתו משדה העיר וכן כתב הרמב"ם ז"ל פי"ג מהיל' מעשר ולקמן פ' שני מפ' דכל הני דוקא באותן הימים דרוב א"י נתונה ביד ישראל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר:

תהא חייבת. בתמיה' וודאי פטורה:

לא גזרו על דברים הללו. והם אמרו והם אמרו וטעמא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן:

ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן. והיינו טעמא דחלה והיינו טעמא דמדומע דמחמת אימת התרומה מכרן לכהן חוץ מאותה סאה ואין צריך לעשר אותה סאה והיינו טעמא דלקוח בכסף מעשר דכיון דאומר לו שמחלל קדושת הכסף בפירות מתירא ונותן לו דבר מתוקן והשתא מפרש תלמודא מאי בינייהו:

בחלת ע"ה היא מתני'. דכיון דתיקן ע"ה עיסתו ונתן לכהן שיעור חלה ודאי מתוקנת היא מטעם טבל:

אבל חבר שלקח מע"ה. ושכח דלא הפריש מעשר והפריש החבר תחלה חלה מן העיסה צריך לעשר ממנה תרומת מעשר ומ"ש:

היא הדא היא הדא. דטעמא דלא גזרו בזה משום דהויא מילתא דלא שכיחא:

פירות מע"ה ונדמעו. ואליבא דרבנן דפליגי אר"ש שזורי וסברי בחול לא מהניא שאלה א"נ שמת ותרם מהן תרומת מעשר וחזרה בהן ונדמעו:

מה נפיק מביניהון. כלומר דמאי דאמרינן עד השתא היינו דר' אושעיא מחמיר ור' יוחנן מקל מה נפיק ביניהון שיהא להפך דר' אושעיא מקל ור' יוחנן מחמיר:

סאה עולה מתוך מאה. דלא הויא מדומע כשנפלה לתוך מאה שמתבטלת בהן אלא שצריך להרים כדאיתא במס' ערלה לא שייך בזה מדומע כלל מודי ר' יוחנן דחייב לעשורי דחשיבא כאילו לא הויא מדומע לר' יוחנן ומיחייב לעשורי כולהו ק"א ולר' אושעיא דאמר דטעמא משום אימה מ"מ כיון דא"ל ע"ה לכהן בא והרים סאה תרומה שיש כאן מחמת אימת תרומה הוא דקאמר ודאי מתוקנת היא:

וכולן שקרא שם. לכל השנויין במשנה דפטירי מדמאי אם הפריש מעשר מהן וקרא שם לתרומת מעשר או הפריש מהן מ"ש מה שעשה עשוי ונפקא מינה דאם קדש אשה בתרומת מעשר שהפריש משיירי מנחות או שהפריש מן הלקוח וכו' הויא מקודשת דתנן המקדש בתרומות וכו' מקודשת ואע"פ שהוא ישראל ובשלמא לר' יוחנן ניחא דטעמא משום מילתא דלא שכיחא הוא דלא גזור אבל אי אקדשן תפיסי אבל לר' אושעיא דאמר משום אימת קדשים א"כ קים להו לרבנן ודאי מתוקנין הן וא"כ היכי תני מה שעשה

עשוי והא קי"ל דאין תרומה אחר תרומה ומשני משום דילמא איכא חד דלית ליה אימת קדשים ולא מתקן מש"ה תפיסא:

עד כדון בכסף מעשר של דמאי. דהכסף עצמו ספק קדוש הוא ומש"ה לא גזרו על הלקוח בו דמאי אבל בכסף של ודאי דילמא מה שלוקח בו צריך שיהא מתוקן ודאי כדי שיתחלל בו קדושת הכסף מעשר לצאת בו ידי חובתו, ומסיק דאפילו כסף ודאי שחילל קדושתו על הדמאי שלקח מע"ה בירושלם לא גזרו:

חוץ משיירי מנחות. מפ' לקמיה דס"ל לר' אלעזר דחזר בו ר' יהודה לגבי ר"מ גבי קדשים כדאיתא בפ' האיש מקדש ושיירי מנחות ממון גבוה הוא דאין לכהנים בהן זכות אלא אכילה ולא דבר אחר הילכך אם תרמן או הפריש מהן מ"ש לא עשה כלום דהוה תורם שאינו שלו:

השאר במחלוקת. לקמיה מפרש ואזיל דלדעת ר' אלעזר קאמר דאף השאר השנויים במשנתנו דקתני עלייהו בברייתא דאם קרא שם וכו' מה שעשה עשוי במחלוקת שנויה והיינו כר' יהודה ולא כר"מ ור' ירמיה קבל כן מר' אלעזר דחזר בו ר' יהודה לגבי ר"מ גבי קדשים ולא כרב דאמר התם עדיין היא מחלוקת:

הי דא מחלוקת. דסבר ר' יוסי דעדיין היא מחלוקת פלוגתא דהאיש מקדש וכרב:

אין כר"מ היא מ"ש וכו'. תוקמא כר"מ שנחלק עליו במ"ש ובקדשים, כולם דלא כר"מ דלדעתיה היא מ"ש היא שיירי מנחות וכי קרא שם לתרומה שתרם שלקוח בכסף מעשר פשיטא דלא הויא תרומה דאינו שלו דגם במ"ש ס"ל לר"מ דממון גבוה הוא:

ואי לר' יהודה אף בשיירי מנחות מה שעשה עשוי. דסבר ר' יוסי דעדיין היא מחלוקת וכרב וכדפרישית:

בחלקו. שנפל לו מחלק משמרתו של אחיו הכהנים:

דברי הכל היא. דאפילו ר' יהודה חזר בו לדעת ר"מ והכל שוין גבי קדשים דאינה מקודשת:

ור' יוחנן אמר במחלוקת. שנויה דר' יהודה פליג עלה דמתני' כדאיתא בברייתא התם ובגמ' דילן משמע דר' יוחנן אית ליה כר' אלעזר דחזר בו ר' יהודה ואפשר דהודה לר' אלעזר:

ר' ירמיה דהוא שמע הדא דר' אלעזר. דס"ל דחזר בו ר' יהודה בקדשים ודברי הכל הוא ומש"ה אמר השאר במחלקת כלומר הך ברייתא ר' יהודה היא וחוץ משיירי מנחות הוא דקאמר דאילו לר"מ גם הלקוח בכסף מעשר אם קרא שם לתרומת מעשר שבו לא עשה כלום דכלן ממון גבוה הן אלא ר' יהודה היא ור' יהודה מודי לר"מ בשיירי מנחות הילכך

כי שנה התנא הך ברייתא לאו דעתיה אשיירי מנחות דשבוש הוא אלא אשארא ושארא נמי ר' יהודה לחוד נינהו ובמחלוקת שנויה:

ר' יוסי דלא שמע. מה שאני שמעתי עתה ולא ידע סברתו של ר' אלעזר וס"ל כר' יוחנן משו"ה קשיא ליה והקשה אין כר' יהודה תוקמא בכלן מה שעשה עשוי:

צריכא ליה. צריכא לי תלמוד ועיון והרהור שקשה היא אצלו:

הוא דו אמר. הוא זהו שאמר:

דו. דהוא, ונקטינן השתא דלדידן דקי"ל כר"מ בין בשיירי מנחות בין בלקוח בכסף מעשר דהכל ממון גבוה בין אם בשיירי מנחות קרא שם לתרומת מעשר או הפריש מהן מ"ש ובין בלקוח בכסף מעשר לא עשה ולא כלום ויש קיצור גדול בדברי הרמב"ם ז"ל בזה בפר' הנז':

שמן פלייטון. שמן שנתערב עם בשמים מוסקי וענבר שעיקרו למשיחה ולסוך בו הגוף:

בשמן ורד. בשמן ורדים דעיקרו לאכילה ולריח טוב בתבשיל ומשו"ה מודו בה, וק"ק מתני' דשמן שהגרדי וכו', ור"י מסיפונטי ז"ל פי' דשמן של פלייטון פטור שנתבטל השמן בבשמים ושמן של ורד חייב שלא נתבטל:

וורדינון. פי' הוא לשמן ורד:

הלכה ד

מערבין בו. עירובי תחומין ועירובי חצרות אם הוא פת:

ומשתתפין בו. שתופי מבואות ואע"ג דבעינן סעודה ראויה לו מפ' בפ' בכל מערבין הא נמי חזיא ליה דאי בעי מפקר להו לניכסיה והוי עני וחזי ליה:

ומברכין עליו. פי' רש"י ז"ל בפ' במה מדליקין ברכת המוציא והיינו שלשה שאכלו כאחת וא' מהם עני ואוכל דמאי מברך ברכת המוציא ומוציא את אחרים:

ומזמנין עליו. ומברך האוכלו ברכת זימון להוציאן ידי חובתן ומפ' טעמ' בפ' ג' שאכלו דאי בעי מפקרי לניכסייהו ומצו לאכול דמאי גבי האי אבל אי הוי ודאי אין מזמנין עליו דאין קבע וחיבור בדברים האסורים לאכילה מפני שאין רשאין להתחבר עמו בחבורה אבל האוכל מהן ואפילו ודאי טבל אע"פ שאינו רשאי חייב לברך המוציא וג' ברכות וכן דעת הראב"ד ז"ל ורבנו שמשון ז"ל והרא"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל סובר דלהכי תני ומברכין עליו דהיינו גבי ברכת המזון ולאשמועינן דוקא דמאי אבל ודאי אין בו ברכת המזון דאין זה מברך אלא מנאץ ואין חפץ לה' באותה ברכה שאין האכילה הזו מזון אלא כוס התרעלה. והרשב"א ז"ל הסכים לדברי הרמב"ם ז"ל וסייעו מן המשנה הזו בפ' ג' שאכלו ודבריו נכונים דאלו לפי' רש"י ז"ל אמאי תני מברכין לענין המוציא דאם שמעו

הברכה וכיוונו לצאת פשיטא דיוצאין ועוד דאין מברכין דקתני היינו בג' ליתני מזמנין ומברכין דלישתמע דבג' מיירי ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל:

ומפרישין אותו ערום. אדם ערום מפריש מעשרותיו של דמאי בין מ"ש בין מ"ר וה"ה דפודין מ"ש של דמאי ערום דאין טעון ברכה כדמפ' בגמ' ואילו ודאי לא דכיון דערום הוא לא מצי מברך דכתיב לא יראה בך ערות דבר:

ובין השמשות. מה שאין כן בודאי כדתנן בפ' במה מדליקין ספק חשכה ספק אין חשכה וכו', ובגמ' מייתי לה וטעמא דרוב ע"ה מעשרין הן:

ואם הקדים מ"ש לראשון אין בכך כלום. ולא עבר אמלאתך ודמעך לא תאחר אבל בודאי אסור להקדים כדאיתא בפ' התורם קישות ובפ"ק דתמורה ואם הקדים מעכב את הוידוי כדתנן בפ' בתרא דמ"ש:

שהגרדי סך. שהאורג סך שלא תזיק לו האריגה:

והסורק. קארדאדיי בלע"ז. ובגמרא מפרש מאי שנא גרדי מסורת:

דתנינן תמן. במס' שבת פ' במה מדליקין:

ספק חשכה וכו'. היינו בין השמשות:

אין מעשרין את הודאי. דתקון מעליא הוא ואע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף בין השמשות:

ואין מטבילין את הכלים. דנראה כתיקון כלי והוי נמי שבות:

ואין מדליקין וכו'. כ"ש דספקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני:

כיצד הוא מברך. על פדיון מ"ש של ודאי:

אם היו פירות. ופודה אותן על המעות שיש בהן צורה אומר על פדיון מ"ש:

ואם היו מעות. ומחללו על פירות אומר על חילול מ"ש, וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד דהיל' מ"ש דה"ה כשמחלל פירות על פירות דמברך על חילול והראב"ד ז"ל השיגו דאין מברכין עליו דאין זה מברך אלא מנאץ דהא אין רשאין לעשות כן ותמהני על דבריו דמעות נמי אין לחללן על פירות דפירא אטיבעא אמר רחמנא ולא טיבעא אפירא דאית בה יוקרא וזולא אם לא נאמר דהרב סובר דאין מברכין אלא כשמחללין הכסף בירושלם דקא עביד מצוה ואין בה עבירה:

בשעבר. בדיעבד קתני מתני' דאין בכך כלום דהכי תנן ואם הקדים וכו' ולא קתני מקדימין כדתני ומברכין ומזמנין:

מהו שיקבע שני במקום ראשון. כגון שהפריש מעשר ראשון והפריש ממנו תרומת מעשר מהו לקבוע שם מ"ש באותן ט' עצמן שהיו ראשון מי אמרינן כיון דהוו מתוקנין לגמרי הוו להו פיטור וכי קורא בהן שני החיוב המוטל על אחרים הרי מפריש מן הפיטור

על החיוב ואסור או דילמא בדמאי הקלו ולמ"ד דמצו מקדים לכתחילה מיבעיא ליה, ועוד נר' לפ' דהכי קאמר דמקדים שני במקום שצריך לעשותו ראשון דפודהו ועושהו מעשר ראשון על אותן הפירות דבדמאי הקלו ומסיק דשרי:

צא וקבע שני. דס"ל דמותר להקדים בדמאי, וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ט דהיל' מעשר ונ"ל דדייק לה מדתנן אין בכך כלום ומשמע דאין כאן איסור כלל:

וחש לומר שמא קבע שני במקום ראשון. מדלא אמר קבע ראשון לדרומו ושני לצפונו: **הדא אמרה שמותר וכו'**. ומשום דמיד פדאו בכסף א"ל לאריס קבע ראשון במקום שקבעת שני:

פוטר אדם את טבלו בסאה אחת של טבל. נ"ל לפרשה דוקא בדמאי אע"ג דקתני טבל א"נ טבל מדרבנן קאמר כגון שזרוע בעציץ שאינו נקוב דאילו ודאי דאורייתא נהי דלא חשבינן הכא תרומה גדולה דלא נעקר הגורן אלא אם כן תרמו אותה כדאיתא במסכת מעשרות מכל מקום עשרה דמעשר ראשון נותן על העשרה ללוי דחלקו הוא ואין לו זכות בהן ומן הדין הלוי הוא דמפריש תרומת מעשר מהן דהוא בעליו כדמשמע בתרומות ובפרק הלוקח מן הנחתום ואפילו נאמר דהישראל יפרישנה מכל מקום הט' דלוי הן דחלקו הוא ושוב אין לו זכות בהן והדר מפריש תשע אחרים למעשר שני ואף על גב דפודהו מכל מקום עשרה מפריש ומוציא מביתו ועוד דקאמר והדר עושהו תרומת מעשר למקום אחר והא הוי מן הפיטור על החיוב אלא ודאי בדמאי או טבל דרבנן הוא דמיירי והכי קאמר עולא פוטר אדם את טבלו וכו' כגון שלקח מע"ה עשר סאין דמאי והיינו דקאמר טבלו שהוא טבל לו לפי שמדקדק במעשיו ושומע דברי חכמים ועוד דהפרשותיו הרוב שלו מ"ר ומ"ע לעצמו ואינו מפסיד אף סאה אחת מהעשר סאין דהא מתרומה גדולה מיפטר דלא נחשדו עליה ומעשר ראשון נמי כי מפרישו וקורא בו בעשירית תרומת מעשר הוו להו כולהו חולין מתוקנין הילכך קורא בה מ"ש תחלה כדלעיל ופודה הסאה בפרוטה כדקי"ל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ובזמן הזה אפילו לכתחלה ומשום הכי לא חשיב ליה הפסד והדר קורא עליה מעשר ראשון ומפריש ממנו עשיריתה לתרומת מעשר ואם יש לו הרבה דמאי במקום אחר עושה כולה תרומת מעשר למקום אחר אם ירצה ובדין הוא דליתני וחוזר ועושה אותה ראשון וחוזר ועושה אותה תרומת מעשר אלא דלא תני אלא מה שיוציא מביתו דלא מצי איהו לזכות בו וה"ה כיון דעולא אתא לאשמועינן דיש לו למעט הפסדו דליתני ועושה עשיריתה תרומת מעשר אלא לאשמועינן דיש בסאה אחת די לאלו וגם לעשות אותה תרומת מעשר לדמאי אחר אם יש לו תנא הכי:

היו לפניו שתי כלכלות של טבל. בפ' בתרא דמכילתין מיתנייא ומפ' בתוספתא דבנטלה תרומתן מיירי ומפרש לרב ששת דהיינו דמאי דכבר נטלה תרומתו דע"ה לא חשיד בה, ולקמן אפ' טעמא דרב ששת:

מעשרות של זו בזו. מעשרות שאני צריך להפריש מכלכלה זו דהיינו מעשר ראשון ומ"ש הרי הן קדושים בכלכלה אחרת השנייה והרי זו שלפני מתוקנת וקתני דדבריו קיימין ולקמן אפרש מאי קמ"ל:

וקתני סיפא אמר של זו בזו ושל זו בזו. מעשרות שאני צריך לתרום מכלכלה זו של א' להוו על אידך כלכלה דהיינו ב' מעשרות של ב' להוו על א' ראשונה מעושרת, ואע"ג דלא הפרישן לאלתר וטעמא דכבר קרא שם ולאלתר שאמר של זו בזו דהיינו מעשרות של ראשונה להוו בשניה אופטרה לה ראשונה לגמרי וכי הדר ואמר של זו דהיינו שנייה להוו מעשרותיה על הראשונה אין בדבריו כלום משום דכבר איפטרה לה ראשונה בדבורא קמא וחלו אשנייה ושוב אין תורמין מן החיוב על הפיטור ומוקמינן לה לקמן בפ' בתרא כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון ואפילו תוך כדי דבור לא מצי הדר ביה דכי אמר תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה ובתוך כדי דבור מוקמינן לה בפרק כיצד מערימין ובפ' מרובה והכא נמי אע"ג דבתוך כדי דבור קאמר ושל זו בזו אפ"ה לא מהני דמיד בדבור קמא חלים שניהם בכלכלה שנייה ולא הוו בא' מעשר כלל ור' יוסי פליג עליה דר"מ כדאיתא התם בפ' המזמן, ותני עלה בתוספתא לפרושה למתני' וה"ג לה התם היו לפניו שתי כלכלות של טבל בזו מאה ובזו מאה ונטלה תרומתן ואמר מעשרות של זו בזו הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו אין הראשונה מעושרת ונוטל שני תאנים ושני עישורין ועישורו של עישור ע"כ, וה"פ בכל כלכלה אית ק' תאנים שנטלה תרומתן והאי גברא בעי לתקונינהו להני ק' של כלכלה א' בתאנים של כלכלת ב' וחושב כשלוקח מכלכלת ב' י' תאנים למ"ר ועוד ט' למעשר שני סגי וטועה הוא דסובר דאין צריך להפריש יותר וקמ"ל תנא דמיחייב תו לאפרושי ב' תאנים יותר על מחשבתו כדי שיהו מתוקנים הני ק' דכלכלת א' ומש"ה תני אין הראשונה מעושרת דפירות כלכלת א' אינה מעושרת כחושבנא דידה עד שנוטל ב' תאנים וכו' יותר וכמו שאפ' דהא אילו היה מפריש הני ק' של כלכלת א' מינה ובה היה מפריש י' למעשר ראשון ונשארין צ' ועוד מפריש ט' לשנייה ונשארין פ"א מתוקנין נמצא שהוציא מק' י"ט מלגאו אבל כאן הוא מפרישן מלבר נמצאין עדיין י"ט נותרים שצריך להפריש עליהן הילכך צריך להפריש יותר ב' תאנים לתקן י"ח ועוד צריך נמי אחרת לשלשה עישורין אחרים לתקן הא' הנותר הילכך בעי שני עישורין ועישור של עישור וק"א בעי כדי לתקנו מלבר דהם

ג' עישורין חלוקין זו מזו כיצד צריך חתיכה עשירית מלבר לתקן הט' חתיכות ועישור חתיכה עשירית לתקן החתיכה העשירית ט' חלקים ממנה ועוד עישור של עישור לתקן עישור חתיכה עשירית ובהני עישורין לא אשמעינן תנא הכא תיקון דמ"ש כלל אלא כיון דאשמעינן דטעי איניש בין מלגאו למלבר תו לא צריך, א"נ ה"ק שני מיני עישורין ועישורו של עישור ולאו כרוכלא לחשוב וליזיל הרי לך דאין הראשונה מעושרת עד שיעשה כל זה וכשעשה כל זה אזי נפטרה וה"ה דאפילו בבבא דרישא נמי בעי שני תאנים וכו' אלא משום דבסיפא טעו לאפרושי מן החיוב על הפיטור אשמעינן איך נפטרה קמייתא הילכך כשאמר אח"כ ושל זו בזו הוי מן החיוב

על הפיטור ואין חלין דבריו האחרונים, ום"ל לרב ששת דהך מתני' בדמאי מיתנייא דמש"ה שרי דאילו בודאי בקמייתא עבר בעשה ובסיפא בעשה ולא תעשה בקמייתא עבר בעשה שקבע שמותן באחת והתורה אמרה דתרומה תהוי ראשית שתהא ראשית לקריאת שמא דאחריני ולהפרשה נמי בקמיית' וה"ה למעשר ראשון קמי שני כיון דאית ביה ראשית כדתנן בהדיא בפ' התורם קישות והדר קורא שם לשני ולא בבת א' ולאו הבא מכלל עשה עשה והאי גברא בבת א' קרא שם לכלהו מעשרות אבל לא תעשה ליכא השתא דלא גלי אדעתיה שיקדים להפריש שני שבראשונה לראשון שבשנייה אבל בסיפא דחזר ואמר ושל זו בזו גלי אדעתיה דמעיקרא כי אמר של א' בשל ב' להקדים מעשרות של ראשונה לדידה קאמר הילכך בסיפא עבר בעשה ולא תעשה דנותן חיוב ראשונה בשנייה ושל שניה בראשונה הילכך בדמאי מיירי דשרי להקדים כדאיתא בשמעתין ור' יוסי בר חנינא פליג עליה התם וסבר דבודאי מיירי ועובר בכל הני כדאיתא בפ' בתרא, והשתא פריך רב ששת הכי דיטול ב' תאנים ויעשה אותן שני ויפדם כלומר לדידך עולא דסבירא לך דבסאה א' של עשר פוטר עשר של דמאי למה דקדקו כאן כולי האי והלא אין צריך אלא מכי הפריש י' למעשר שני ונתקנו צ' יטול ב' תאנים אחרים דהא בעי א' ועוד לתקן עשר האחרונים ויעשה אותן עם הצריכין לו מעשר שני והדר יפדם בפרוטה ויעשה אותם מעשר ראשון וחוזר ועושה אותן תרומת מעשר דיש בהן שיעור גם לעשות תרומה על מקום אחר וכ"ש על הני דהכא דהא שרי להקדים שני במקום שצריך לו לעשות ראשון והרי כאן תיקון על הכל ולמה הטריחוהו כל כך וגם אינו משלים ובדין הוא דהוה ליה למימר דקובע עליהם מ"ש על כל השיעור שצריך לק' אלא משום דבעי למימר דקפיד תנא דלא סגי להשיג עשרה בשני תאנים דבעי תאנה ג' לשלש עישורין דלעשרה העודפים סגי למ"ש ולמ"ר ולתרומת מעשר בשני תאנים כלישנא דעולא:

ומשני ר' מנא ואין שני של ראשונה וכו'. בתמיהה כלומר והלא השני שמפריש בשנייה על הראשונה אית בה טבל של ראשון דמחוייב לשנייה וכיון דאית ביה חלק טבל דראשון דשנייה חשיב כמו ודאי וצריך לדקדק המספר ור' חנניה תירץ תרוצא אחרינא:

תמן כדאי שהוא טובל וכו'. דהתם כדאי הוא וראוי הוא לכולה חיובא דקתני בברייתא דכיון דאמר מעשרות של זו בזו קדש לראשון ולשני קדושת הפה כאחת הילכך איהו טובל לראשון ולשני דאיהו אפסיד אנפשיה וצריך לדקדק מאד אבל הכא כשקורא ראשון בשני היינו טעמא דקדושת שני שקדם לראשון נתקן כיון שפדאו והרי אין כאן בתבואה שני וחל קדושתו במעות וכיון שכן יכול הוא לחזור ולעשותו ראשון כן נ"ל פי' סוגיא זו ויש לרבנו שמשון ז"ל פי' אחר בברייתא של שני תאנים ושני עישורין בפ' בתרא ושם אכתבנו בס"ד, והרמב"ם ז"ל כתב זה הדין דעולא בפ"ז דהיל' מעשר גבי ודאי דאין מתחיל הרב לפ' דיני דמאי אלא מפ"ט ואילך וזה הלשון מצאתי בספריו ויש לאדם לקבוע מעשר שני ופודהו ועושהו מעשר ראשון על אותן הפירות או תרומת מעשר למקום אחר ע"כ ונ"ל דהלשון משובש וכך ראוי לתקנו ויש לאדם לקבוע מעשר שני על מעשר ראשון של אותו הפירות ופודהו ועושהו תרומת מעשר על מקום אחר וכתב עליו הראב"ד ז"ל א"א היינו סבורים לומר שכשם שאין תורמין ממנו על מקום אחר מחויב תרומה כך אין מעשרין ממנו על מקום אחר שמחויב מעשר וזהו מן הפיטור על החיוב עד שמצאתי אותו בירושלמי בספ"ק דדמאי ובמעשר עושה כן אבל לא בתרומה ונראה הטעם מפני שכולן באין מכח מעשר ע"כ ואיני שומע לו דהא סוגיין לא מתפרשא אלא בדמאי ולא בודאי כדפרישית ועוד ק' דהיכי מפרש לה למימרא דעולא דאי כשנטל י' למעשר ראשון לא קרא שם לתרומת מעשר אלא קורא מיד שם למעשר שני א"כ הוה ליה מקדים ועוד היכי קאמר עושה אותה תרומת מעשר למקום אחר והלא לתיקון מעשר ראשון גופיה מיבעי ליה, ואי מיד כשנטל מ"ר קרא שם תרומת מעשר א"כ היכי קורא בפדויה שם לתרומת מעשר למקום אחר והא תנן בפ"ק דתרומות בהדיא אין תורמין ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ואם תרם אין תרומתו תרומה ועוד אפ' זה בס"ד בפ' בתרא והאמת מה שפירשנו:

זה על גב גופו בטל. וחייב בדמאי דסיכה כשתייה כדאיתא בפ' ר' עקיבא ובפ' בתרא דיומא, והאורג סך ידו שלא תזיק לו האריגה ואע"ג דבסיכה דשמן ערב פליגי היינו טעמא דשמן דגרדי שכיח ושמן ערב לא שכיח:

וזה ע"ג צמר הוא בטל. ופטור דבדמאי לא גזור אלא באכילה דוקא ותניא בתוספתא לפיכך שמן של שביעית נותנין אותו לגרדי ואין נותנין אותו לסורק ופי' רבנו שמשון

ז"ל דטעמא משום דגבי שביעית כתיב לאכלה ולא להפסד הילכך לסורק אסור דלאו סך הוא לגרדי מותר דסיכה כשתייה:
הדרן עלך פרק הקלין

פרק ב

הלכה א

מתעשרין דמאי. כדמפ' טעמא בגמ' דכלהו הני מינכרי ומובדלין מאותן של ח"ל ובודאי מארץ ישראל באו דלא גזור בח"ל תרומות ומעשרות אלא בפירות הניכרים אבל שאין ניכרים לא גזור כלל ואלו גזור בהו ואפילו דמאי דמארץ ישראל גופה נינהו והיינו אליבא דר' יוחנן באותן הימים שרוב א"י נתונה ביד ישראל כדמפ' בגמ' וכבר האריך בזה רבנו שמשון ז"ל בפ"ק דמכילתין:
בכל מקום. ואפילו מכזיב ולהלן והרמב"ם ז"ל כת' בפ' י"ג דהיל' מעשר דהיינו ככל סוריא וז"ל פירות שידוע שהן מפירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל אעפ"י שהן נמצאות בסוריא חייבין ואצ"ל בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים הרי אלו חייבין בדמאי ומפרישין מהן תרומות ומעשרות ומ"ש לפי' הדבילה וכו' ע"כ, ומסתברא דכיון דמנכרי דודאי מא"י הן בטעמן ובמראיתן אפילו בח"ל נמי צריך הלוקחן מע"ה לעשרן דמאי ובגמ' מפ' דמתני' אף בלוקחן מן הגוי נמי מיחייבא והיינו באותן הימים דרוב קרקעות דא"י הן ביד ישראל וא"כ שכשבאו בח"ל אפילו ביד גוים חייבים דמעיקרא ביד ישראל הוו אבל בזמן הזה דרוב א"י מסורה ביד גוים פטורין הן מעיקרן ולא נתחייבו וכן מצאתי לה בר"י מסיפונטי ז"ל:
כל המשתמש ממנו פטור. כלומר אפילו בארץ דהא מינכר ומובדל מאותו של א"י ולא אתי לאיחלופי ובגמ' מפ' נמי מקומות שלא כבשו עולי בבל דיש מינים אסורים בהם שבאין להן מהארץ של עולי בבל דמינכרי שהן משם:
תמן תנינן. בס"פ בתרא דמעשרות:
שום בעל בכי. כל הני מנינן התם דאף בארץ גופה פטורין מן המעשרות:
וניקחין מכל אדם בשביעית. ואפילו מודאי פירות הארץ דאין בהן קדושת שביעית ואין חייבין לשמור בהן ביעור:
שום בעל בכי. מפרש התם שאין לו אלא חור אחד מקיף העמוד ובתוספתא קתני אלא דור אחד דשומין האחרים יש להו דרא לפנים מדרא מקיפין עמוד האמצעי דהיינו כמו שבע דק וזה אין לו אלא שורה אחת:

בצל של דיכפא. מפרש התם שעוקצו מעוך לתוכו דבצלים של א"י עוקצם בולע לחוץ ואלו שתחוב בעוקץ לתוכן הן של ח"ל, דיכפא גר' בדלת והוי כמו בתיו כמו תכופות זו לזו כמו תחובות וכן פי' רש"י ז"ל במלכים בבנין שלמה, ואית דגרסי ריכפא ברי"ש ומפרש שכל האוכלו מדמע תרגום המון מים ריכפא דמיין:

גריסין הקילקין. מפ' התם אלו גסין המרובעין שהן מעיר קלקייא:

ע"י שיש כיוצא בהן בא"י. כלומר הני מינין דמתני' דמעשרות לפי שיש שומין ובצלים וגריסין ועדשים בא"י דהיינו לכל כיוצא בו הוצרכו ליתן סימן בפטורין הבאין לעולם מח"ל דלא חייבו חכמים פירות ח"ל במעשר אלא אותן שיש דוגמתן בארץ ישראל אבל אלצרין ואפוסטקין ואצטרובלין כולן אינן גדילין בארץ כלל ולא הוצרכו ליתן בהן סימן דודאי כולהו הני מינים מח"ל:

אלצרין. פי' בערוך דמשמע במס' מעשרות פרי שיש לו קליפה ולא פירשו:

אצטרובלין. פי' רשב"ם ז"ל פינייאש בלע"ז ונקראו כן שהן עגולין כדמות אבן קשה ואבן עליונה של ריחיים קרויה אצטרובל:

והא דבלה בבצרה. ובצרה מח"ל היא כדאמרינן בע"ז פרק השוכר:

ומשני דלא דמיא לדבלה של א"י דההיא דבצרה שחיקה היא לפי שאין שמנים התאנים שוחקין אותן כדי שידבקו זה בזה ודבלה של א"י היא שמנה מאד:

והא תמרים באלכסנדרייא. ואלכסנדרייא מח"ל היא ודמו:

ומשני דקיקין אינון. קטנים הן אבל של א"י גדולים הן:

גירוד הוא. מלשון גרדו והעמידו על גלדו שהוא דק ואינו עב מה שאין כן בשל א"י שהוא עב מחמת שומנו:

סימוק הוא. אדום ושל א"י לבן ביותר:

אכתר הוא. עינו ירוק ובלשון ערב כדא"ר מה שאין כן בשל א"י שגרגיריו גסין ואינן ירוקים:

עקום הוא. ושל א"י ישר הוא:

לא שנו. דמתעשרין דמאי בין בארץ בין בח"ל:

אלא בלוקח מישראל. שחבר לקח מע"ה הלוקח מישראל:

אבל בלוקח מן הגוי. חבר שלקח מע"ה הלוקח מגוי חייב לעשרן ודאי וטעמא מפרש לקמיה:

רוב א"י נתונה ביד גוים. כלומר בימי חכמי המשנה היתה נתונה וכו' ולא לקח הגוי כי אם מגוי ולא עישר כלל ומתני' סברה כר"מ דאמר דאין קנין לגוי כלל בא"י להפקיע מידי מעשר ואע"ג דלעיל בפ' הפאה נתנת ס"ל לר' אלעזר דר"מ מודי דיש לו קנין נכסים

ספוקי היא דמספקא ליה והשתא פשיטא ליה דכי היכי דקרקע לא קני ה"נ פירות לא קני ולקמן נמי בפ' הלוקח מן הנחתום פליגי אמוראי אליבא דר' אלעזר וסברי דר"מ מודי דיש לו קנין נכסים דאם נגמרו הפירות ביד הגוי דקני וסתמא דתלמודא דהכא ס"ל כר"מ דאין קנין לגוי כלל ואפילו קנין פירות:

נתונה ביד ישראל. והגוי לקחו מישראל והוו דמאי:

ר' אלעזר חייש למיעוטא. כלומר אפילו נימא דלעולם סבר ר' אלעזר כר' יוחנן דרוב א"י וכו' אלא דטעמא דר' אלעזר משום דחייש למיעוטא:

סירקי שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור. שיירת ישמעאלים שמביאין חטים למכור וראינו שלקחה יום א' ממקום החייב לעשר:

נעשו הוכיח לכל הימים. וחייבין לעשר הלוקחים מהן משם ואילך אלמא דבתר יום א' שדינן לכלהו יומי:

ונעשה אותו הגר הוכיח לכל הגרים. בתמיה' אי אשתכח דגר שנתגייר הוי מעמון ומואב מי אסרינן לכלהו גרים בבנות ישראל דנימא דנעשה גר זה הוכיח לכלן הא ליתא דבהדיא תניא בפ"ק דמס' יבמות מקבלין גרים מן התרמודין וכ"ש ממקומות אחרים:

אלא כיני. אלא כך הוא האמת כדאמרן לעיל וטעמא דר' אלעזר דסבר דרוב א"י ביד גוים וטעמא דר' יוחנן דסבר דרוב א"י ביד ישראל:

ניקלווסיא דהכא. מין תמרים חשובים והן מא"י כדאמרינן פ"ק דע"ז:

רוב מן הגוים. ומעשרין אותן ודאי כר' אלעזר:

או רובן מישראל. ומעשרין אותן דמאי כר' יוחנן ועד כאן לא מספקא לן אלא אי ברוב גוים או ברוב ישראל אבל למיעוטא לא חיישינן:

לית אנן יכלין משערין וכו'. כלומר מספקא לן הילכך אזלינן לחומרא:

התגר בכל מקום דמאי. לפי שמלאכתו כן ומביא תבואה ולקמן מפ' מי הוי תגר זה:

ממי לקח האיש הזה. כלומר נחזי אנן ממי לקח אם התגר לקח מישראל הוי דמאי ואם לקח מגוי הוי ודאי ואמאי תלינן דינא ברוב מכנסו דמשמע דמפיו אין אנו יכולין לדון ניזיל בתר פיו ונישייליה אם מישראל לקח ואם וכו':

ומשני דמיירי בתגר גוי שהגוי התגר היו ישראל וגוי מטילין לפניו ומה שמכר בפנינו הוי של שניהם הילכך תלינן דינא ברוב מכנסו, דגוי אינו נאמן:

דתנינן תמן. במס' כלים פי"ז דפליג ר' יהודה ארבנן ור' יוחנן בן נורי דסברי התם דרמוני באדן לא הוזכרו אלא לקדש בהן כל שהן ור' עקיבא אומר לכך ולכך הוזכרו לשער בהן את הכלים ולקדש בהן כל שהן ור' יהודה סבר דלא מקדשי אלא דמנכרי דהן מא"י

ומתעשרין ודאי בכל מקום ורבנן במתני' לא חשבי להו דפשיטא דמתעשרין בכל מקום דהא מחמת חשיבותן אית להו לרבנן דאוסרין אפילו באלף:

באדן. שם מקום:

גבע. שם מקום כדכתיב גבע מלון לנו:

חצירי גבע. כרתי שבגבע פוריי"ש בלע"ז תרגום ואת החציר וכרתי:

במה אנן קיימין. מפ' ואזיל היכי מייתי סייעתא לר' יוחנן דבדמאי עסקינן:

אם בלוקח מישראל בהדא תנינן ודאי. והא קי"ל דרוב עמי הארץ מעשרין הן אלא ע"כ בלוקח מן הגוי ואזיל לטעמיה דרוב ארץ ישראל נתונה ביד ישראל וקתני דמתעשרין ודאי הני דוקא משום דחשיבי טובא ומקפיד עלייהו לא עישרן לא המוכר ולא הלוקח הא שאר מילי אפילו בלוקח מן הגוי לא הוי אלא דמאי דאפשר דעישרן ישראל המוכר ותיובתא לר' אלעזר:

ומשני רב שמואל בר רב יצחק דלעולם בלוקח מישראל עסקינן:

ותפתר שהיה אגרונימוס דוחק. כמו אגרדמיס דע"ז שהוא המשער המדות של כל בני העיר ודחק עליו להיות מוכר בזול והתירו בית דין שלא יפסיד שימכור טבלים והלוקח ממנו יחוש ויעשר ובתוספתא דכלים לא מפרש לה הכי אלא כי קאמר ר' יהודה ודאי היינו בלוקח מכותים דכותאי לא מעשרי כלל מאי דמזבני לאחריני דלא חיישי אלפני עור לא תתן מכשול אלא שלא תשים אבן לפני עור להכשילו:

בא והתקין. מה שקנה ממנו קודם שנעשה תגר על מה שקנה ממנו אחר שנעשה תגר:

ה"ג אין תימר מכאן ולהבא אין מעשרין מזה על זה. פי' א"ת דלא גזרו אלא מה שימכור מכאן ולהבא לאחר שהביא ג' פעמים משואות הילכך אם בא לתקן מן מה שקנה ממנו קודם על אח"כ הוי מן הפיטור על החיוב הילכך לא יעשר מזה על זה אבל אי אמרינן למפרע איגלאי וחל החיוב יכול לעשר מזה על זה והגירסא הפוכה בספרים בטעות:

מהו שיצטרפו. דכיון דשלוחיו הן כגופיה דמו ואם הביאו בג"פ תגר מיקרי או דילמא בגופיה הוא דאמור רבנן, ולא איפשיטו:

כמה מינין יש בה. משום דר' יוחנן א' לעיל דטעמא דמתני' משום דארץ ישראל רובה בידי ישראל משום הכי בעי דספינה הבאה מרומי הרבה מינין טעונה דהא כשמביאה אורז לא אפשר דלא טענה מאורז של ארץ ישראל שיש ממנו בכל מקום ואנו רואים כמה מינים שהן של חוץ לארץ יש בה:

אחר רוב הפירות. כדמפרש ואזיל דכשרבו על של ארץ ישראל שרו ואין חייבין לא בדמאי ולא בודאי דבטלי ברובא, ואע"ג דטבל דבר שיש לו מתירין הוא ואפילו באלפא

לא בטיל כדתנן במסכת חלה שאני הכא דעיקר תקנה דדמאי קלישא דרוב עמי הארץ מעשרין הן:

הלכו בו אחר הטעם. ואותו דחוץ לארץ שרו:

אזלית לקסרין. דר' התירה כדלקמן דס"ל דלא כבשוה לא עולי מצרים ולא עולי בבל:

נהגין בהדא דבלתא שוריי. בדבלה אע"פ שהיא שמנה כאותה של עולי בבל היו נוהגין בה היתר:

כך נהג זוגא שוריי. זוגא שם חכם מתושבי העיר:

כל דחמי מיא. כל יד העיר הרואה המים הוא שהתיר ר' דהכל גבול קיסרין:

כל המינין האסורין בקיסרין. בשאר שני שבוע:

החטים וכו'. דקים להו לרבנן דהני ז' דברים דקא מני הכא קא אתו לה מן הארץ של עולי בבל אבל כל שאר מיני אחריני שיש בעיר שרו היינו טעמא דדבלה דשריא:

דאין תימר בגין דתניתה. כלומר אין תימר דלא הויא ראיה למשרייה מדלא מנאוה דלא איצטרי' למיתנייה כיון דקתני לה במתני' דמתעשרת בכל מקום הא ליתא:

דהא תנינן תמרים והאורז וכמון. מתני' ואפ"ה קא תני להו הכא ואמאי לא תני דבלה נמי אלא הוי אומר משום דשריא:

הרי אלו בשביעית היתר. המינין הללו דמנינן לעיל בקסרין דמשום טבל הוא דאסירי בשנת השמטה שרו באכילה ולית בהו משום ספיחין היכא דשייכי אע"ג דמוחזק לן דמן הארץ החייבת הן:

ויהיו בשביעית. כלומר נהי דפטורין ממעשרות כדין פירות שביעית להוו אסורין משום ספיחין במינין דשייך בהו כגון פת וחטים ואורז וכמון ומשום ביעור לא פריך דבשנה השביעות ליכא ביעור ובשמינית הוא דאסרי ואמאי ליתסרי משום ספיחים דהא כותיים ישראל משומדים חשיבי דאסירי גידולי' משום דזורעין קרקעותי' בשביעית:

ומשני ישראל משמטין. ואין דרך ישראל לעשות סחורה בפירות שביעית וכי מכרו לחמרים סתמא מן הישן מכרו:

וגוים פטורין. ומה שלוקחים החמרים מן הגוים היושבים בארץ פשוט הוא דשרו ירקות שלהן וזרעים שלהן משום ספיחים דגוי לא נצטוה על השביעית, ובמס' שביעית אוכחינן דבשדות הגוים לית בהו גזירה דספיחין מאי אמרת דילמא זבני מן הכותים יושבי הארץ דישראל משומדים חשיבי ואסורים פירותיהן משום ספיחים:

הוו להו ישראל וגוים רבים. על של כותיים וגבי פירות בתר רובא אזלינן כדתנן במס' מכשירין ובברייתא דלעיל:

ונקטינן משמעתין דפירות הגוים היושבים בארץ אין בהן משום ספיחים אבל משום קדושת שביעית יש בהן ואסורין לאחר הביעור וליכא למימר דאספיחים ואביעור פריך ואתרוייהו קאמר דבגוים לית בהו לא ספיחים ולא ביעור דבפ' בנות שוח מוכח בהדיא דאית לגוים ביעור בשמעתא דבעי ר' פנחס במה קנסנו וכו' ואסורין באכילה ועוד צריך לדקדק כן בסוגיא דלקמן בגבולין דבית שאן דאמרינן הרי אלו בשביעית שביעית כגון יין ושמן ואבטיחים וכו' והיינו דאינן מצוין בבית שאן ומארצות עולי בבל מביאין אותן ואמאי לא אמרינן בהו כי הכא בשביעית היתר ועל כרחין צ"ל כדפרישית התם דהנהו ארצות אע"ג דשל עולי בבל הן ביד הגוים ואע"ג דלית בהו משום ספיחים כדאמר הכא לענין קדושה דסחורה ומלוגמא וכו' וביעור לא פקעי מינייהו ואסורין באכילה פירותיהן אחר הביעור לדעת הרמב"ם ז"ל. ולדעת רבנו שמשון והתו' ז"ל שסוברין כי אין איסור אחר הביעור אפילו בדישראל אלא להפקיר ולא רק לעניים מ"מ קדושת שביעית אית בהו לענין סחורה ומלוגמא וכביסה וכן כת' בפי' רבנו שמשון הזקן ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד דהל' שמיטה ועיקרי הדברים יתבארו במס' שביעית בפ' הפיגם בס"ד:

בשאר שני שבוע דמאי. כדמפ' ואזיל וחמרין מביאין אליה מתבואת ישראל וגוים וכותיים מה שמוכרים להם ישראל סתמא לא חשידי למכור טבל כדתנן בפ' הלוקח מן הנחתום דאסור וסתמן מתקנין:

וגוים פטורין. כלומר וגוים המוכרין לחמרים שמביאין לקיסרין שפטורין תבואותיהן מלעשר לר' אלעזר כגון אם הביאו מהארץ של עולי מצרים ולר' יוחנן אפילו מהארץ עצמה, וכותיים יושבי עיר שמוכרין אל החמרים המביאים לקיסרין דפירותיהן ודאי הוו ישראל וגוים רבים על הכותיים ומשו"ה לא הוו פירות קיסרין אלא דמאי, מיהו דמאי מיהת בעו לעישורי דאע"ג דאמרינן דישראל מתקני היינו כדאמרינן בהניזקין רוב עמי הארץ מעשרין הן ומיהו ישראל דלא מעשרי נמי שכיחי:

עד היכן. עיירות של פלך קיסרין דשריאן:

פונדקא דעמודא. מן כפר דקיסרין הוא אותו הפונדק ופונדקא דטיבתא עד כפר סבא:

וצידן. הוי כקיסרין ושריא דלא כבשוה עולי בבל ולא עולי מצרים:

בלובסין. בפ' הנודר מן המבושל מפ' מין תאני דעבדי לפדא מינייהו:

מהר המלך. והר המלך ודאי כבשוהו עולי בבל כדמוכח בברכות ובגיטין פרק הניזקין:

לוקח ירק מן הגנה. ושל גוי היתה ואי ס"ל דנתקדשה הא ר"מ ס"ל דאין קנין לגוי בא"י ודמי שביעית גמורין הוו והיכי מסרן לגוי והא אסור למסור דמי שביעית לגוי כדאיתא בת"כ ובפ' הפיגם אלא דס"ל דאין בה קדושה דלא נתקדשה:

בית שאן כולה. כל הפלך של בית שאן כדלקמן פרשתא ורציפתא וכו':
אסור לת"ח. למיעבד מילתא דתמיה' להו לאינשי ובפני העם אע"ג דהוא ידע טעם להתיר משום דאינשי מדמו מילתא למילתא והוה לר' למיחש דהא דשרי ר' מאיר לפי שאותה גנה היתה מיוחדת לו בקבלה מרבותיו שאין לה קדושה:
ויתיר את כולה. בתמיה' כלומר ואיך מלאו לבו להתיר כל הפלך ומדיליף ר' מן הכא למישרי לכל פלך העיר ש"מ דם"ל לר' דר"מ לא היה לו לעשות מעשה ברבים אלא ודאי דכל הפלך כולה שריא, וכן פי' רש"י ז"ל בפ"ק דחולין דהעדות הוא דאכלה בלא מעשר והכי מוכח סוגיא דהתם דפריך ודילמא נתן עיניו בצד זה ועישר מצד אחר ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וסוגיא דהכא מוכחא דבשביעית מודי:
בית שאן וקיסרין ובית גוברין וכפר צמח. כולן מעלי מסין היו לעולי מצרים אבל לא חשיבי כבושה לעולי מצרים וכ"ש לעולי בבל וכיון דלא כבשוה לא אלו ולא אלו נאכל ונעבד כדאיתא בפ' ג' ארצות. והא דגרסינן בפ"ק דחולין גבי הך עובדא דבית שאן הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד בפ' ג' ארצות יתבאר בארוכה בס"ד:
ר' התיר ליקח ירק מיד במוצאי שביעית. בארץ עולי בבל ולא חייש אספיחים דשביעית וטעמא מפרש בפרק כל זית במס' פאה:
מליזין עליו. כמו מלעיזין מוציאין עליו לעז שהיו האיסורין קלין בעיניו:
וכתת נחש הנחושת. בחזקיהו מלך יהודה כתיב:
להתעטר בה. אמר הב"ה נניח מקום לבניהם שימצאו מה לעשות כדי שיגדל שמם:
גינתא דסיסרא. דקסבר דסיסרא שר צבא יבין הוה ומפלך בית שאן נינהי וקסבר דבית שאן נתקדשה שהיו מעלין מס אבל כפרים של הגנות לא כבשום ואין בה קדושת שביעית ובפ' הפיגם איתא להך עובדא גבי שביעית:
ואין בעית מחמרא על נפשך אישתרי לחברך. אם אתה רוצה להחמיר על עצמך ולחוש על תקנת ר' כבר הותרה לחבריך ונהוג כמותם:
בולבסין. מין עכביות הן והוא וינג'ון כך פי' הערוך:
בשיפה. מין גמי ודוקא הנאגד הוא דאסיר אבל אינו נאגד מבית שאן עצמה היא:
ומינתא. נאגדת בפני עצמה מינטא בלע"ז ובא"י אין נוהגין לאגוד עמה דבר אחר מה שאין כן בבית שאן דאוגדין עמה ירק אחר וזו היא סימנה לענין מעשר:
איסטפניני. בערוך הביאו ולא פירשו:
לעולם. בלא הפסק דלעולם באין מא"י דעולי בבל דבבית שאן אין זורעין בה האיסטפנינים:

וקפלוטות. כרישין שיש להן ראש:
מן העצרת ועד חנוכה. אסורין כדמפ' ואזיל דרובן מהארץ אבל מחנוכה ואילך [עד העצרת] באין רובן מן העיירות של סביבה ושרו:
מר"ה של שביעית ועד חנוכה איסור ספיחין. דבאין מארץ עולי בבל דהיא שמנה ויש בה ספיחין מיד בצאת השנה וכשנתונה א"י רובה ביד ישראל עסקינן אע"ג דאין זורעין אותה צומחין בה ספיחין ומוכרין אותן כאן בבית שאן אבל מן החנוכה ועד עצרת באין מבית שאן עצמה ושרו בשביעית ומן העצרת ועד ר"ה של מוצאי שביעית הספיחין הנמכרין כאן בבית שאן הוא ספק אם באין מארץ עולי בבל דכלה החדש מבית שאן או שמא מבית שאן עצמה הן, וראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד דהי' שמטה ועד מתי אסורין ספיחי שביעית במוצאי שביעית מר"ה ועד חנוכה ומחנוכה ואילך הן מותרין ע"כ וכמדומה לי שהעתיקו מכאן וק' לי טובא דהא בא"י דעולי בבל מיד למוצאי שביעית שרו ספיחין כדאיתא בשמעתין ובפ' כל זית ואין שנוי כאן אלא בשנה השביעית עצמה ואין הענין בארץ עולי בבל דכולי שתא הוא דאסירי אלא בבית שאן הוא דאיירי וכי נאים ושכיב אמרה הרב ז"ל וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:
והקישואין וכו'. דבבית שאן אין ניטעין אלו ומן הארץ ודאי נינהו:
ופתחלה. שם קטנית:
הרי אלו בשביעית שביעית. ואסורין בסחורה וחייבין בביעור דחזקת כל המנויין כאן מארץ עולי בבל הן ולא דמו לארצות עולי בבל הקרובין לקיסרין דהנהו ביד של ישראל נינהו והא ישראל וגויים רבים על הכותיים כדאיתא לעיל מה שא"כ הכא דמסורין ביד הגויים וכדפרישית:
מן הבלונקי. סתם ערביים בעלי רומח לונקי רומח כדאמרינן נעצו בו לונביות של ברזל, וחיישינן שלקח מאותם שנכבשו או שמא מארצות שלא נכבשו:
בלוקח מן הגנה. של ישראל:
עד היכן גבולי בית שאן. דשריא:
פמייס. מעולי מצרים היא דתנן בפ' ג' ארצות דנאכל אבל לא נעבד:
אהיניות. מין תמרים בלשון ארמי אהינא סומקא:
מתרנגול קיסריון ולמטן. משל עולי בבל היא:
זרועה ירק. בפנייס ואצלה שדה של אורז שהוא הארץ ובא ומצאה אורז דחזקתו מן הארץ הוא אפ"ה ירק שרי בלא מעשר ולא תימא דבלע מהאורז כלומר והא פשיטא לי ואפילו שדה אורז מלמעלן וכו' ולא תימא דמים שלמעלן דאורז הולכין למטה לירק ואסורין:

רוב השדות הללו. של פנייס:
עושות המינין הללו. ודומין האורז והכמון והשומשמין וכו' לאותן של א"י וכיון דעושות המינין הללו אע"ג דרוב א"י ביד ישראל מי שרו ופשטי' לה לאיסורא:
אנטוכיא. מעולי מצרים ולא כבשוה ובפ' ג' ארצות מפורש:
מותר במקומו. פי' רבנו שמשון ז"ל לפי שאסרנו במתני' אורז של דמאי אפי' בח"ל דמינכר דמא"י הוא והתרנו אורז של ח"ל אפילו בארץ דמינכר דמח"ל הוא ולא אתי לאיחלופי מש"ה קאמר דאורז של חולת אנטוכיא לא שרו דמאי אלא במקומו לא בארץ ולא בח"ל משום דדמי לשל א"י וסברי דמא"י הוא:
בתחום צור. דצור עצמה שריא כדאמרינן בפ"ק ופלך צור קרוב לפלך סוסיתא ויש כפרים מצור שהן אסורין:
בתחום סוסיתא. דסוסיתא עצמה פטורה כדאמרינן פ' ג' ארצות:
הדא דתימר בראשונה. ומשו"ה לא אסרינן בצור אלא כפרים אלו דלעיל ותו לא:
בראשונה. בימי חכמי המשנה:
אבל עכשיו. שהחזיקו לצור ישראל בכפרים אחרים יש אחרות מפלך צור ומובלעות בתחום סוסיתא כיון דעכשיו החזיקו בתחומיה ישראל והחמרין מביאין להן מזונות מן העיירות שכבשו אסירי דאתו למטעי בכבושות נמי למישרי:
ר' התיר כפר צמח. שראה שלא היתה פרנסת רובה מעיירות שכבשו אלא מינה ובה דשריא:
ולאו ממעלי מסים היא. ומ"ע דר' דהא כבשוה עולי מצרים ואינו נעבד בשביעית כדתנן התם:
ומשני דנשתבש ר' אמי דס"ד דכיון דמעלין מס בראשונה כמי שכבשום דמי ואינו כן דלא ס"ל אינו נעבד אלא בהחזיקו עולי מצרים כדין והיינו שגירשו אנשי הארץ או שהרגו אותם במצות התורה אבל מעלין מס לא הויא חזקה ומש"ה התירה כמו בית שאן דבית שאן נמי מעלי מסין הויא ושריא:
אלו עיירות שהן מותרות בתחום צור. הך בריי' מיתנייא אחר שהוסיפו לאסור על מנין הראשון עיינוש ועין תרע וכו' בענין שלא נשארו מותרות אלא הני דמני השתא:
מובל דצמוקים. משוי של צמוקים:
אין מקום בארץ ישראל. שסביבותיה עושה משוי אחד של צמוקים דטבריא משל עולי מצרים ומשל עולי בבל ושרו דשל עולי מצרים הן:

אשפלא דקפלוטין. קופה שמוציאין בה זבל ומשמע במס' אהילות פ"ח דכולה מלאה נקבים דקא מדמי לה למסכת פרוסה ולסריגי חלונות ולסריגי מטה ואין ראוי להוליך בהן משוי לו למקום רחוק:

קפלוטין. כרישין שיש להו ראש:

שאל לר' יוחנן. מהו דאסירי משום ספיחין דשמטה היתה אותה שנה וזה האיש המביא קפלוטין היה מקום מעמדו שהיה משאו ומתנו בעירו של ר' יצחק בר טבלאי דשריא ומקומו דהיינו מקום אשתו ובניו היה מעולי בבל א"נ מבית שאן ואמרינן לעיל דקפלוטות אסורות בה ומספקא ליה בתר מאן שדינן ליה כדמוכח לקמן:

לחנניה בר שמואל דתנייתה. ששניתיה לו:

חד אמר אחר מקומו. אזלינן ואסירי:

אחר מעמדו. כדמפרש ואזיל דסתם משפנות אין דרך להביא בהן משא ממקום רחוק ומכאן הן:

והורה לי. כשבא מעשה אצלי ושאלתי לר' יוחנן הלכה כדברי מי והורה לי ר' יוחנן כר' אלעזר בר שמעון לקולא:

באילין אפשלתא. דאין דרך להביא בהן משא ממקום רחוק:

אחר מקומו. כלומר וודאי לא יורה בזה אלא כדברי עצמו:

ר' וחברו הלכה כר'. והיכי הורי ר' יוחנן כר' אלעזר בר שמעון:

הלכה ב

המקבל עליו להיות נאמן. להיות נאמן על המעשרות ולא יהא אצלנו בחזקת שאר עמי הארץ מה הן הדברים שיקבל עליו כדי שהחבר הלוקח ממנו לא יהא צריך לעשר דמאי:

מעשר את שהוא אוכל. צריך לקבל עליו לעשר מה שהוא אוכל:

ואת מה שהוא מוכר ואת מה שהוא לוקח. בגמ' פריך לה ומשני לה:

ואינו מתארח אצל עם הארץ. שמא יאכילנו טבל:

המתארח אצל עם הארץ נאמן. בגמרא מפרש טעמא דר' יהודה:

על עצמו אינו נאמן. כיון דאינו נזהר לאכול עם החשוד הפסיד נאמנותו במה שימכור לאחרים. ובגמ' משמ' דלא מקל ר' יהודה אלא אחר שקבל ושוב נחשד:

את שהוא לוקח ע"מ למכור. שלוקח כדי למכור:

את שהוא מוכר מפירות מכנסו. מה שמוכר מפירות ארצו דאפשר דמעשר פירות ארצו משום דקים ליה דודאי טבל הן אבל הפירות שלוקח כדי למכור אומר בלבו דילמא מעושרין הן דרוב עמי הארץ מעשרין ולא זו אף זו קתני:

מימיהן של בעלי בתים. אותן שקבלו עליהן להיות נאמנין:

אע"כ נוהגין היו בפירותיהן. להיות מתקנין אותן בתוך בתיהן דאע"פ שמתארחין אצל חבריהן ע"ה היו מתקנין פירות שבבתיהן אלמא דאין מפסידין נאמנותן בכד לפי שאין אדם יכול להתרחק כ"כ מחברו וצריך לאכול לפעמים עמו:

א"ר יונה וכו': ר' יונה ור' יוסי פליגי אליבא דר' יהודה ור' יונה אמר דהנאמן על המעשרות ומתארח אצל ע"ה חברו לא מפני שהוא אינו חשוד בעיניו לאכול אלא דקים ליה דבשביל החברותא לא יאכילנו איסור ומ"ט ולעולם אימא לך כדרך שזה המקבל עליו להיות נאמן דאינו מאכיל כד איני אוכל:

חברים אינן חשודין. מלשון חברה ולא מלשון חבר ת"ח אלא בני אדם דגיסי ליבייהו אהדדי קרי להו חברים. ור' יוסי סבר דכל זמן שהוא בבית ע"ה נחשד לאכול ומודי בה ר' יהודה אלא דסבר דכשחוזר לביתו אינו מאכיל מפירות ביתו אלא המעושרין:

וקאמר דמתני' פליגא. דמשמע דכשאינו נאמן על עצמו אינו נאמן על אחרים ולא משמע ליה למקשן דליפלוג ר' יהודה בהך סברא אלא דקסבר דאף על עצמו לא נחשד כדקאמר ר' יונה וכן פי' ר' שמשון ז"ל:

מיליהון דרבנין. דהיינו ר' חנינא ור' יוסי בש"ר יוח':

מסייעין לר' יוסי. דאמרי' שלא אמר ר' יהודה שלא נחשדו אלא דוקא בסוף כלומר כשחזר לביתו אינו חשוד על פירות ביתו לא לאכול ולא להאכיל:

אבל בתחלה. כשהלך ונתארח אצל ע"ה נחשד כל זמן שהוא שם ואי כר' יונה מה בין בתחלה ומה בין בסוף דהא איהו לא אזיל להתם אלא דקים ליה שלא יאכילנו טבל באותה סעודה וכן פי' רבנו שמשון ז"ל:

חוץ מדבר אחד. מן השנויין במשנתנו אין מקבלין אותו ואפי' לר' יהודה מודי בהא דלכתחלה צריך לקבל כל דבר אבל כשקבל ונחשד לדבר אחד אינו חשוד לכל:

הנאמן על הטהרות. כגון שקבל עליו דברי חברות דתנן לקמן אינן מוכר לע"ה לח ויבש. ובתוספתא קתני המקבל עליו להיות חבר לא יתן תרומה ומעשרות לע"ה ולא יעשה טהרותיו אצל ע"ה ושיהא אוכל חולין בטהרה ופשיטא דבעי לקבולי עליה הראשונות השנויות במשנתנו שלא למכור בלא מעשר דהא מוזהר אלפני עור ולא מני הכא אלא דברים הנוספין על שכבר הוא נאמן וכן כ' רש"י ז"ל בבכורות בפ' עד כמה דברי חברות מפ' בתוספת' במס' דמאי שלא יתן תרומה ומעשר לע"ה ושלא יעשה טהרות אצל ע"ה ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח ע"כ ולא תנינן להו הכא ארבע בהדי חברות ואחריני כדי להיות נאמן אלא ודאי כדפרשינן:

במחארח. ת"ח אצלו יכול לאכול בביתו בלא מעשר אבל רבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים דהיינו בפני ג' חברים כדאיתא בפ' עד כמה:

דאפילו אני איני נאמן עד שאקבל עלי ברבים.כדאמר לקמן דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל עליו דברי חברות:

כגון אני לר' שמואל בר רב יצחק. שסומך עלי מחמת אהבתו עלי ואני עליו:

מן שוקא הוא אכיל. והוא דמאי ותנן לקמן בפרק מאכילין דאין אדם רשאי לשלוח דמאי לחברו ומאי רבותיה:

בכפיפה. קופה שעושין מגמי וממיני ערבה כלומר אי אפשר שלא תכשיל לנו:

מניקת של יין. פי' בערוך הוא גישתא דפ' השוכר בע"ז ופירשוה שעושין כמו קנה של זכוכית והוא ארוך וכופף ראשו כמו טפח א' ומכניס לקנקן של יין ושואבו בפיו עד שמוציא מן היין לחוץ והוא שואב מאליו כל הקנקן. כלומר ואפילו אותה המינקת צריך שיהא נתונה תחת ידו שלא הוציאו יין מקודם:

על התנאים שבלבו הוא מסב. כדאמר לקמן בפ' בתרא ומפני דחק השעה עושה כן:

בנו מסב אצלו צריך לעשר על ידיו. דבנו סומך עליו אבל חבירו אינו סומך עליו ואינו צריך לעשר על ידיו:

הלכה ג

להיות חבר. פירוש. ומלבד שהוא נאמן על המעשרות מקבל עליו להיותו עכשו נאמן על הטהרות ותרומתו תרומה ולא נחזיקנה בטומאה וקרי ליה חבר משום דכתיב גבי מצות עמיתך ודרשינן עם שאתך בתורה ובמצות ותרגומו חברך וזה מקבל עליו חומרת המצוות כדי שלא להכשיל את אחרים קרוי חבר כלו' זהו חבר האמור בתורה:

אינו מוכר לע"ה לח ויבש. הטהורים שלא יטמאם ע"ה או תשב עליהם אשתו נדה:

ואין מוסרין טהרות לע"ה. כדאיתא בתוספתא:

ואינו לוקח ממנו לח. דמשקין עלולין לקבל טומאה דהא אפילו יגע בהן שני נעשין ראשון כדאיתא בגמרא:

ואינו מתארח אצל ע"ה. ואפילו שלא יאכל שם דבגדי ע"ה מדרס לפרושים כדתנן בפ' חומר בקדש ויטמא גופו ויבוא ויטמא טהרותיו:

ולא מארחו אצלו בכסותו. כדפרישנא משום בגדי ע"ה אבל אומר לו פשוט בגדיך ולבוש בגדים אחרים טהורים. ועוד כתב רבנו שמשון ז"ל דהכא באוכל חולין בטהרה עסקינן ולא בכהן האוכל על טהרת תרומה ואפשר דלא גזרו על מגע ע"ה לחולין אלא לתרומה

ומ"מ בגדי ע"ה חמורים מע"ה עצמו משום דחיישינן שמא ישבה עליהן אשתו נדה והי' מדרס והכי אמרינן בפ' השוחט ובתוספת' דמכילתין:

לא יגדל בהמה דקה. דאסור לגדל בהמה דקה בא"י כדתנן במרובה:

ובשחוק. כדתנן במס' אבות שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה:

ולא מיטמא למתים. דס"ל לר' יהודה דאין מזומן לו אפר פרה אבל לגבי קרי דבטבילה סגי ליה בית הטבילה שכיח, ורבנן סברי דאפר פרה נמי שכיח וכי תימא בימי ר' יהודה אפר פרה מנין מוכח במס' נדה דאף בזמן האמוראים היה להן אפר פרה שנשאר להן מזמן הבית וכתבתיו במס' חלה בס"ד:

ומשמש בבית המדרש. לומד עם תלמידי חכמים בישיבה ויודע פי' המשניות דאם אין חכמה אין יראה:

לא באו אלו לכלל. דאין ענינם שייך כלום לנאמנות טהרות:

נאמנין על הכשרות. לומר שלא נפל עליו מים:

אלא שלא קבלו עליהן את הטומאה. וליכא למימר שיהא נאמן במגו דלא הוכשרו דמגו במקום עדים לא אמרינן ואנן סהדי דנטמא דהא הוא ובגדיו טמאים כדפרישנא במתני':

מכלל דו מודי על קמייתא. דקתני אף משמע דמודי ר' יהודה לרבנן בקמייתא דאמרינן ואינו מתארח אצל עם הארץ אף על גב דפליג עלייהו דהא מילתא ברישא עליה דר' יונה לעיל דאמר דחבירים היינו אוהבים אינן חשודין ובודאי שחברו לא יכשילנו במה שהוא נמנע ולא יעבירנו על רצונו ואמאי בעי לקבולי שלא יתארח אצלו חברו ע"ה:

ומשני דהכא שאני משום טומאת גופו של ע"ה ויבא ויטמא טהרות של ביתו:

ואפילו על דר' יוסי לית הדא פליגא. דלדידיה נמי קשיא דהא ס"ל דכי חוזר לביתו זהיר אע"ג דהתם לא זהיר וה"נ הכא:

ומשני תמן למעשרות והכא לטהרות. ולא מאן דזהיר אמעשרות זהיר אטהרות דהנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות אבל הנאמן על המעשרות אינו נאמן על הטהרות:

כל הבא. לפנינו להחזיקו בחבר:

צריך לקבל עליו. דברי חברות המפורשין במשנתנו ובתוספתא ובפ' עד כמה מפרש שצריך שיקבל עליו בפני ג' חברים פרושים המוחזקין אלינו בחזקת חברים:

שכבר קבל עליו. מעצמו ואין צריך לבדוק אחריו דכיון דמלמד תורה ברבים מיזהיר:

והוא שקבל עליו. דדוקא דקבל ג"כ בפני שלשה:

ור' יוסי. מקשי אי הכי למה לי חבר שיושב בישיבה ומאי אהני ליה ישיבתו אפילו ע"ה נמי אי מקבל נאמן אלא דבסתמא מיירי:

ור' **אילא סבר דאפילו זקן ויושב בישיבה בעי קבלה** אלא דלא בעי בדיקה ואם נוהג בצינעא בתוך ביתו דמסתמא לא גניב דעת הבריות כדאמרינן בפ' דעד כמה:

נשייא חזיין ליה. בתו של ר' ינאי אפילו לאחר מיתתו היו למדין החכמים ממנהג ביתו וכשהיו רואין בני ביתו לריש לקיש כשנכנס לבית היו בורחין ממנו שלא יגע בבגדיו כסבורין דאע"ג שיושב בישיבה מסתמא לא מזדהיר ובגדיו טמאים כדתנן במתני' ולא מארחו אצלו בכסותו:

אבא לכון בביתא. אב זקן יש לכם בבית דהוא ר' ינאי המלמד לכם זה דאנא ע"ה אצל טהרות ואיני פורש עצמי מטומאה ויפה אתם עושים אלמא דאע"ג דיושב בישיבה לא מזדהיר אלא א"כ קיבל והיינו כר' אילא:

הוא נענה לחבורה. כלומר הוא צריך לקבל ויהא נכנע לשלשת החברים הבודקים אותו ואין בניו ובני ביתו צריכין לקבל דנענין לו ושומעין לדבריו ומסתמא מוחזקין:

הוא ובניו ובני ביתו נענין לחבורה. דוקא צריך שיקבלו בפני החברים ולא מהני חזקת אביהן דאין להן אלא סרך בעלמא ואין חזקתן חזקה:

כאן בטפולין לאביהן. כדתני ר' חלפתא בן שאול גדולים אין טפולין לאביהן ואין נכנעין למוסרו וצריך שיהו נענין לחבורה שיבדקום הזמן שנוהגין בצינעה כדמפ' בפ' עד כמה:

אבל קטנים נענין לו. נכנעין ושומעין דבריו ואין צריך לבדקן בפני ג' חברים:

כיני מתני' ואח"כ מלמדין לטהרות. ולא תגרוס מקרבין לטהרות אלא מלמדין כלומר למי שקבל תורת כנפים לא ירחקו פרושים הימנו ומקרבין אותו להן ואחר כך מלמדין אותו לטהרות ומקרבין אותו להן ובפ' עד כמה גר' מקבלין לכנפים ואח"כ מקבלין לטהרות:

כנפים מדפות. היינו טומאת מדף המוזכרת בת"כ והא כשנגע הכלי על גבי הזב הכלי טמא לטמא אוכלין ומשקין והוא טומאה קלה שבזב דמדרסו של זב מטמא אדם לטמא בגדים ואפילו תחת אבן מוסמא ואפילו תחת אלף מצעות זו ע"ג זו התחתונה הויא אב הטומאה כעליונה שישב עליה הזב אבל האי דלא נשען של זב עליו אלא נגיעה עליו בלחוד הוי מדף ומפ' במס' נדה דקרי ליה מדף מלשון עלה נדף ומש"ה קרי ליה הכא כנפים דהכנף עופף ברוח וכתיב תדפנו רוח:

טהרות היסטות. דהסטו של זב מטמא בנגיעה וחומרת היסט בזב היינו דשאר טומאות כולן דוקא אם טמא בראש הדף וישב אדם בקצה האחר וכרע האדם את הטמא בכה"ג טמא משום נושא טומאה אבל אם הטומאה כרעה טהור ולגבי זב ל"ש אדם כרע את הזב ל"ש הזב כרע את האדם הכל טמא כדאיתא בת"כ ובפ' ר' עקיבא וכן גזור נמי בע"ה

דהא אמרינן בעלמא עמי הארץ כזבים לכל דבריהן ומשום דגבי נבלה ומת הוי טהור קרי ליה הכי טהרות:

כנפים מדפות והסטות. דשתיהן אין מטמאין אלא לטמא אוכלין ומשקין:

וטהרות מעשרות. שיהא בקי בכל דיני תרומות ומעשרות כגון תרומות ומעשר שני ובכורים דאין נאכלין אלא בטהרה, ורש"י ז"ל בפ' עד כמה ובעל הערוך בערך כנף והרמב"ם ז"ל בפ"י ממטמאי משכב ומושב פירשו כנפים טהרת ידים ושכחו הפי' הזה של הירושלמי ותמהני עליהם:

גבאי. מוכס המלך והמוכסין בחזקת רשעים כדתנן בפ' זה בורר:

יצא מגבייתו. הרי הוא כחבר ובפ' עד כמה ל"ג הכי אלא הרי הוא ככל אדם ופי' הרמב"ם ז"ל בפ"י ממטמאי משכב ומושב פירש ממעשיו הרעים הרי הוא ככל אדם וצריך לקבל עליו דברי חברות כבתחלה:

חבר שיצא חוצה לארץ. אע"ג דאסור לצאת מן הארץ לח"ל כדאיתא בפ' הספינה וח"ל טמאה משום גזירת ארץ העמים כדאיתא בפ"ק דשבת אין דוחין אותו מחברתו:

דא קטן אין צריך קירוב. קושי' היא לר' חייא בר בון דפריך לתלמודא דהא קטן שמת אביו שמא אין צריך קירוב כלו' שילמדוהו ויבדקוהו כבתחלה דכיון דאינו רואה לאביו נוהג בטהרה ודאי דשוכח מנהגו הראשון וה"נ גבי חבר שיצא לח"ל כיון דאינו נוהג טהרה בח"ל הוא שוכח מנהגו הראשון וצריך לקבל כבתחלה ולא קי"ל כר' חייא בר בון:

הלכה ד

הנחתומין לא חייבו אותן וכו'. פי' רש"י ז"ל וכן מוכח בגמ' דבנחתומין חברים הלוקחין תבואה מע"ה למכור פת בשוק מיירי דאילו נחתומין ע"ה מי צייתי ואשמועינן דלא חייבו עליהן להפריש מעשר שני של דמאי ולהוליכו לירושלם אלא החבר הלוקח ממנו יפרישנו ויוליכנו וטעמא דלא הטריחום בכך מפרש בפ"ק דיומא מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותם כל שנים עשר חודש לא הטריחום חכמים וטעמא דכהנים דבית שני היו נותנין ממון הרבה למלכי בית חשמונאים או למלכי רומי ומעמידין אותם לכהנים גדולים והיו מעלילין לגבות ממון ודוחקין על הנחתומין למכור בזול ולכך לא הטריחום חכמים והלוקח יחוש לעצמו ויאמר מעשר שני בצפונו כדתנן בפ' הלוקח מן הנחתום והכא מפ' דמיירי בחבר שמוכר לחבר ובדין היה שלא יפריש כלום והבו דלא לוסיף עלה:

תרומת מעשר. שהיא אחד ממאה:

וחלה. ונותנן לכהן, מעשר ראשון ומעשר עני מפרש ביומא דמפרישין אלא שאין נותנין אותן ללוי ולעני דהמ"ע דמכי אפרשיה ואפקעיה משום טבל אין בו אלא ספק גזל לויים

ועניים חוץ מתרומת מעשר שבתוך מ"ר הוא דנותנם לכהן שיש בו איסור דעון מיתה באכילה וכן בחלה יש מיתה דתרוייהו מיקרו תרומה אבל ללוי ולעני יאמר הביאו ראיה שלא עישר ע"ה שלקחתי ממנו ואתן לכם:

החנוונים אינן רשאין למכור דמאי. מפ' טעמא בגמ':

המשופעים במדה גסה. מחמת שמוכרין במדה גסה נמצאין אצלם הרבה אנשים לוקחין, משופעים לשון ריבוי אנשים שמצאין אצלם הרבה לוקחין מפני שמרויחין בלקחן מדה גסה מהן לשון שפעת גמלים תכסך תר' יונתן שיירת ערבאי ושפעת מים תרגום וסוגיית מיא:

כגון הסיטונות ומוכרי תבואה. מפ' בתוספתא דרבנן סברי דבתר מדות אזלינן דאע"ג דדרך קטנית למכרו במדה דקה כיון דמדדו במדה גסה מיפטר ותבואה אע"ג דדרכה לימדד במדה גסה כיון דמדד אותה במדה דקה חייב, והכי תניא התם וחכמים אומרים אף דברים שדרכן לימדד בדקה ומדדו בגסה משפיעין ומוכרין דמאי, מדדן בדקה הרי זה חייב, והיינו דתני מתני' וכל המשופעין דבתר דידהו אזלינן ולא בתר הדברים הנמכרין:

הסיטונות. הן הלוקחין פירות מרובין ומוכרין אותן לחנוונים במדה גסה ומדה דקה וגסה לקמן מפ':

ומוכרי תבואה. ואפילו הן בעלי בתים וטעמא דדקה וגסה בגמ' מפ' לה:

תמן תנינן. לקמן ריש פ' חמישי ותנן התם דלוקח מן הנחתום מפריש חלה ומתני' דהכא תנן דהנחתום גופיה מפריש חלה ותרומת מעשר:

כגון בעושה בטהרה. מתני' דהכא בנחתום ת"ח העושה בטהרה כשהוא טהור וכשאינו טהור שמשכיר לו גבל חבר לעשות חלתו בטהרה הילכך כיון דטרח כולי האי סמכינן עליה נמי דודאי תיקנה ואין צריך הלוקח ממנו להפריש וההיא מתני' דמחייבא ללוקח להפריש מיירי בנחתום ע"ה שאינו עושה בטהרה וחשדינן ליה שאינו מפריש כלום:

כאן במדה דקה וכו'. כלומר מתני' דהכא והתם בעושה בטהרה אלא מתני' שהנחתום עושה מדה דקה והו"ל חנווני ומש"ה איהו מחייב לעשורי ומתני' דהתם דהנחתום עושה מדה גסה, ומפ' לקמן דבחנוונים איכא תרי טעמי אי מפני התינוקות שלא יאכלו טבל דסתמן של תנוקות אוכלין מדה דקה או מפני שמשתכרין דלא חייבוהו אלא בהני משום דאין להפרישן אלא בטהרה והוא נהוג בה דהא מוקי לה בעושה וכו':

מן מה דא"ר יוחנן. אמתני' דהכא:

יפריש על הכל. אפילו מ"ש וניסקה לירושלם:

ומשני בדין הוא שלא יפריש כלום שאין מוכרין ודאי לע"ה. כלומר מתני' בנחתום חבר שמוכר לחבר עסקינן דאילו במוכר לע"ה אפילו ודאי דאיכא למימר ע"ה יעשרנו לא סמכינן עליה דחיישינן דילמא לא מתקן ליה כ"ש דמאי דמורי היתר לעצמו אלא ע"כ מתני' בנחתום חבר שמוכר לחבר עסקינן וא"כ בדין הוא שהנחתום לא יפריש כלל אלא דקא אטרחוה על חלה ותרומת מעשר דליכא טירחא לאסוקיה ואיכא עון מיתה ומ"ש דאיכא טירחא לאסוקיה לירושלם לא החמירו או משום טעמא דמפ' בפ"ק דיומא כדפרישנא במתני' מיהו חבר הלוקח מהן מפריש מ"ש ומעלהו ואוכלו בירושלם וכן פירשו התו' בסוגיא הזו פ"ק דיומא:

ומקשינן נמי לר' אלעזר אם במדה דקה יפריש על הכל. ולא משני מידי לפי שכבר תירץ לר' יוחנן וה"ה לר' אלעזר:

לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. שימכור הכי תניא בתוספתא:

אבל בעל הבית. הלוקח מן ע"ה בין כך ובין כך בין שבא לחזור ולמכור במדה גסה לחנוונים כסיטון בין שבא לחזור ולמכור במדה דקה כחנוונים בחנות:

צריך לעשר. קודם שימכור וקס"ד דמש"ה חנוונים אסורים כר"מ דם"ל דדוקא סיטון ופליג ארבנן דשרו כל המשפיעין למכור במדה גסה ואחד סיטון ואחד בעל הבית וכדאיתא בפ' הזהב:

הוי אית חורנין. דשרו לבר מסיטון מדקתני כגון הסיטונות ומוכרי תבואה דלאו סיטונות דאחרי דדמו לסיטונות נמי שרו וחנוונים דקתני דאסירי במוכרין בדקה כדרכן דוקא עסקינן והך מתני' על כרחין רבנן היא דהיכי הוי רישא ר"מ ומציעתא רבנן וסיפא ר"מ:

בד"א בזמן שהוא מוכר בחנותו. תוספתא היא עלה דנחתומים וקאמר אימתי פטורין ממ"ש כשהוא מוכר בחנותו שאינה בפלטיא:

או על פתח ביתו. דמוזיל ומוכר בשופע:

אם היה מוכר בפלטר. ע"י פלטר, פלטר היינו המוכר בחנות ובפלטיא שלוקח מן הנחתום ומוכר בצמצום בפלטיא:

אופה הפת בתנור. קרוי נחתום תר' שר האופים רב נחתומים:

או בחנותו שהיא סמוכה לפלטר. כדלקמן דהויא חנותו טפלה לפלטר דאפלטר הוא דסמיך ובתר פלטר אזלינן ועלה הוא דאמ"ר אלעזר הך ברייתא ר"מ היא וכו':

אלא לסיטון בלבד. והכ' נחתום דשרי בביתו או בחנותו:

הי דין ר"מ. כלומר האי ר"מ שאמרו בברייתא דסבר לא אמרו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד היכן שמענו לו דנחתום המוכר בחנות שאינה בפלטיא דאם אנו יודעין שסומך על הפלטר דאפילו מה שמוכר בחנות מעשר על הכל:

ומשני ההיא דתנינן בתרה ר"מ אומר את שדרכו למדוד בגסה וכו'. וה"ה אדם שדרכו למכור בדקה כגון חנווני ואם מדד בגסה הוי טפלה לו ומחמרינן:

ותני ר' כן. בהדי' דר"מ אזיל בתר הרוב שדרכו כן ואם שינהו מדרכו הוי טפלה לו וה"ה לגווני דמוכרין גופייהו:

וכאן פלטר מדה דקה. וחנות של הנחתום מדה גסה וטפלה היא גסה לדקה דודאי ניחא ליה לנחתום במכירת הפלטר ועליה קא סמיך ולא מוזיל להו לאינשי דאינשי דרגילי למזבן מן פלטר זבני מיניה:

מפני התינוקות. אמתני' דחנוונים דאמרינן דרבנן היא קאי והיינו משום דודאי מזבני בדקה דוקא וכלהו מודו ר"מ ורבנן:

מפני התינוקות דלא ייכלון טבל. ומדה דקה לוקחין התינוקות ואוכלין:

מדה דקה המוכר משתכר. דמוכר בפרוטרוט ואחמירו עליה דיפריש:

את שהוא טפל לדקה כדקה. מפ' ר' זעירא לקמיה כגון מכר לו במדה דקה ולהודיע לו שהמדה דקה שלימה מכר לו במדה גסה מדה אחת דהמדה גסה ניכרת כגון בא לקנות י"ח קב דהן ג' סאין ומדה דקה רובע הקב וסאה מדה גסה מודד לו תחלה כ"ד רובעי קב ונתן לו סאה ואח"כ נתן לו מ"ח רובעי קב הרי דמדה גסה דנתן לו תחלה היא טפלה חייב לעשר:

וכן נמי את שהוא טפל לגסה כגסה. כגון איפכא שחילק הסאה לרובעי קב דהרובע היה ניכר ומצא כן ונתן לו כל מדותיו בסאה אז הוי טפלה דקה לגסה ופטור לעשותו והיינו כמ"ד משתכר דכיון דמשתכר דייניגן דקה לטפלה:

ור' ישמעאל סבר דדקה לחוד וגסה לחוד ולא דייניגן טפלה ואפילו לא מכר לו אלא סאה ורובע הקב דאורח' דאינשי לטפול הרובע לסאה ואינו משתכר ברובע אלא בערך הסאה הוא דיהיב ליה אפ"ה סאה לחוד ורובע לחוד וחייב לעשורי הרובע ואתיא כמ"ד טעמא דתינוקות שלא יאכלו טבל דכיון דנתן לו דקה אע"פ שהיא מדה אחת שייך טעמא דתינוקת ואתיא פלוגתא דאמוראי כפלוגתא דתנאי וקי"ל כחברייא דקיימי כר' ישמעאל דרבים נינהו:

א"ר זעירא חשבון שכר ביניהן. ר' זעירא מפרש לר' נחמיה דפליג אדר' ישמעאל:

מדד לו סאה לענין רובעין. נתן לו סאה כדי שידע שהרובעין שלמים אז המוכר משתכר דמודד לו בדקה וגסה הויא טפלה אצלה כדפרישית לעיל בההיא דקתני את שהוא טפל לדקה כדקה:

מדד לו רובעין לענין סאה. שחילק הסאה לרובעין להודיע כמה מרויח בסאה הלוקח משתכר דמוזיל גביה והא רובעין טפלין לגבה והיינו את שהוא טפל לגסה כגסה:

הלכה ה

ה"ג ר"מ אומר את שדרכו לימדד בגסה ומדדו בדקה טפלה דקה לגסה, וכן הגירסא בספרים שלנו וכן משמע בגמ' וכן גריס הרמב"ם ז"ל ור"מ אזיל בתר המינין הנמכרין וכיון דדרך אותו המין למוכרו בגסה כגון תבואה אם מדדו בדקה טפלה היא ודייניין ליה בגסה ומיפטר והה"נ דאם דרכו לימדד בדקה כגון קטנית ומדדו בגסה מחמיר ר"מ דבתר דקה שדינן לה דבתר המינין אזלינן ולא בתר המדות והכי איתא התם בתוספתא בהדיא, את שדרכו למדוד בגסה ומדדו בין בגסה בין בדקה טפלה דקה לגבה, את שדרכו למדוד בדקה ומדדו בין דקה בין גסה טפלה גסה לדקה, דברים הנמכרים בגסה אלו מיני תבואה, וקיטנית דרכו לימדד בדקה דברי ר"מ ע"כ, ורבנו שמשון ז"ל היה טעות בספרו ודחק עצמו לומר דתרי תנאי ואליב' דר"מ והנכון כגירסא שלנו:

ביבש ג' קבין. כגון תבואה וקיטניות:

בלח. כגון יין ושמן שמוכרין במשקל:

דינר. ולא תני ביה מדה אלא דמים, וביבש מני מדה ולא דמים בגמ' מפ' לה:

סלי תאנים וענבים. בהני לא שייך מדה אלא מניין ודרכן היה למוכרן כך ליטרין אשכולות לדינר כך ליטרין תאנים לדינר דומיא דסלי ירק דבעל הגנה עושה מהן אגודות ומוליך לחנות למוכרן במניין ומי שנותנן בלא מניין אלא יפה כמות שהיא קרוי אכסרה, בלשון ישמעאל קרוי להפסד כ'סארה, וכך פי' בערוך ז"ל ומשמ' לקמן בפ' מאכילין דהני סלין כמדה גסה חשיבי ומשום שמוכר אכסרה שרי להו ר' יוסי למכור דמאי ורבנן פליגי עליה ולית להו טעמא דאכסרה דאין כאן מדה קבועה כמו הסיטון הילכך אע"ג דהוא זבין להו באומד ומפסיד בטלה דעתיה:

הין. מדה גסה בלח:

טומן. מדה גסה ביבש:

טומן. הגירסא בספרים ובתוספתא גרס לימון ופירושו שם מטבע כדמוכח לקמן דקאמר נתנו דמים ליבש ולא נתנו דמים ללח:

תרומת מעשר של מוכר. שיפרישנה המוכר ולא אטרחוה במ"ש אלא ללוקח:

אם במדה דקה הואיל והמוכר משתכר וכו'. הך סוגיא אתיא כר' אילא דלעיל:
באומר לו ממכנסו. שהן מן פירות כניסת ארצו דלא שייך בזה משתכר אלא בסיטון וכיוצא בו שלוקח מבעלי השדות בזול:
באומר מדעתו נתקין. אעפ"כ שמכרת לי בדקה רוצה אני מעצמי שנתקן אני וביתי ואתה לא תעשר:
תנאי ב"ד הוא. שלא יעשר הלוקח אלא מ"ש דבהאי איכא טירחא והוא יזכה באותה מצוה ובמעשרות אחריני לא יעשר כלל והמוכר יזכה באותה מצוה וכן אם מכר לו בגסה דחייב הלוקח ואמר המוכר וכו' תנאי ב"ד הוא. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"א וז"ל אמר אחד מהן בואו ונתקן הפירות הללו בין שהיה מוכר בדקה או בגסה המוכר מפריש תרו"מ והלוקח מפריש מ"ש שדבר זה תנאי ב"ד הוא ע"כ. והראב"ד ז"ל השיג עליו א"א בדמאי בירושלמי ס"פ שני לא משמע אלא כשאמר המוכר מדעתו אתקן שלא בהכרח ב"ד ואעפ"כ מ"ש על הלוקח ע"כ. ואיני יודע מנין לו דהא לעיל פרכינן אם במדה דקה הואיל והמוכר וכו' אם במדה גסה הואיל וכו' וכי מתרץ באומר מדעתו נתקין אתרוייהו מהדר אם במדה גסה דהלוקח מיחייב שאמר המוכר מדעתו אתקן ואם במדה דקה דהמוכר מיחייב שאמר הלוקח מדעתו אתקן ועוד דמדקאמר אומרים לו תנאי ב"ד הוא שתהא תרומת מעשר וכו' משמע דהלוקח הוא דבעי עשורי הילכך דברי הרמב"ם ז"ל עיקר:
החלב משל טבח. דהטבחים היו מנקרין הבשר והן נאמנין על החלב כדתנן בפ' גיד הנשה וניקור חלב דאיסור כרת הוא רמו ליה אטבח וגיד הנשה דניקור קנוקנותיו דישראל קדושים הוי רמו אבעל הבית וכגון דאמר לטבח בעינא למיעבד מצוה:
שיהו שניהן משל לוקח. תרומת מעשר ומ"ש כדי שיהו נותנין הרבה תבואה כיון דהלוקח מעשר כל המעשרות:
הדרן עלך פרק מתעשרין

פרק ג

הלכה א

מאכילין את העניים דמאי. היינו כב"ה דסיפא דקתני וחכמים אומרים גובין סתם וכו' דאילו ב"ש כיון דפליגי בסיפא ה"נ דפליגי הכא והכי איתא בפ' ג' שאכלו ובפ' בכל מערבין בהדיא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין:

העניים. בגמ' פליגי בהו אמוראי איכא מ"ד דדוקא בעניים חברים ואיכא מ"ד אפי' בעניים עמי הארץ:

אכסניא. אורחים ובגמ' פליגי אי אפילו בישראל או דוקא בגוים:

מאכיל את פועליו דמאי. בגמ' משמע שנותן להן סעודתן מדמאי בשכרן ומשום שהיה דמאי לא חשיב פורע חובו בטבל דאילו ודאי דכ"ע אסור לפרוע בו חובו ועניים היו וחברים וקסבר ר"ג דפועלים נמי דאע"ג דנהנין ממעשה ידיהן עניים חשיבי ורבנן פליגי עליה כדמוכח בגמ' אלא דבעל הבית מפריש ומאכילן:

את שאינו מעושר למעשר. בגמ' פריך משום שהוא כשר יפסיד ומשני לה:

בעניים חברים. מתני' דשריא עניים שפרנסתן קצובה על בני העיר דוקא בעניים חברים וכדלקמן וצריך להודיען ומי שרוצה להפריש יפריש:

ובאכסניא עוברת. אכסניא דתנן במתני' הייני לא שנא אורחים חברים שעוברין לדרכן לא שנא עמי הארץ דטעמא דלא ילינו שם בלילה דטרידי ואין להן פנאי להפריש ואפילו לאו עניים הן נמי כיון דעוברין לדרכן שרי:

בר' יהושע שהלך וכו'. והיה מוליך תלמידיו עמי ללמוד תורה עם ריב"ז:

לברור חיל. שם מקום ושם היתה ישיבתו של ריב"ז כדאמר בפ' אחד דיני ממונות אחר ריב"ז לברור חיל:

בני העיירות. עמי הארץ מביאין להן פירות לפרנסתן:

ואמרו לו. תלמידיו לר' יהושע פירות הללו בחזקת דמאי הם ומה אנו לעשר:

והשיב להן אם לנו כאן וכו'. דס"ל דאכסניא דמתני' בלא לנו מיתנייא אלא בעוברת:

בעניי עמי הארץ וכו'. אפילו בעניי עמי הארץ כדמפ' ואזיל דנמצאת נועל דלת בפני עמי הארץ שלא יתנו צדקה כיון דבעניי עמי הארץ מדקדקין עמהן לחשבן כרשעים:

מה מקיים ר' יוסי לאכסניא. אכסניא דמתני' במאי מוקי לה דבשלמא לר' יונה רישא דוקא בעניים חברים וסיפא. מוקי לה בין באכסניא של עמי הארץ בין באכסניא של חברים כיון דעוברת היא הקלו על מכניסי אורחים ועל האורחים אלא לר' יוסי הא תני רישא ע"ה עניים תושבים דפרנסתן קצובה וכ"ש אורחים:

ומשני לה כי ההיא דמפ' ר' אלעזר ברייתא דתניא בת"כ גבי פירות שביעית הגרים עמך לרבות האכסניא ומאי איצטריך ריבויא ומפ' ר' אלעזר דבאכסניא של גוי קאמר דשרי להאכילו פירות שביעית והכא נמי כה"ג בעי וקמ"ל דאע"ג דגוים ידן תקיפה הוה וכפורע חובו בדמאי הוי קמ"ל וזו היא דרך התוס' פ"ק דעירובין וטעמ' דר' יונה דעניים דקתני

דוקא בחברים ולא בע"ה משום דכיון דע"ה חשודין על הדמאי לכ"ע שרי ולדידהו אסיר כדי שלא להחזיק בידן מה שהן מורין בו היתר:

וצריך להודיע. כשנותנין לעניים דמאי:

ואפילו מודיעו מה מועיל. דהא ע"ה מתוקן חשיב ליה:

ומשני מפני א' שאינו מתקן. שאם נודע לגבאין שגבו מבית א' טבל ודאי אז מודיעין להן ואומרים זה ודאי וזה ספק וק' לי לר' יונה דאמר דוקא בעניים חברים מתני' והא קתני סיפא וחכמים אומרים גובין סתם ומחלקין סתם והיינו בין למעשר בין לשאינו מעשר, וניחא לי דמאכילין שאני דהיינו דנותנין להן תמחוי דמוכן לאכול מיד וספו להו איסורא בידים בעיניה ומש"ה אסר ר' יונה לאינם חברים אבל סיפא גבאי צדקה קתני דנותנין להן קטנית או ירק ובההיא מודי ר' יונה דנותנין דלאו מאכילין בידים הן וה"נ משמע בעירובין דמייתי לה על מתני' דקתני ד' דברים פטרו במחנה דגבי פת מיתנייא ומשו"ה תני רישא מאכילין להודיעך כחן דב"ה ובסיפא תני גבאי צדקה להודיעך כחן דב"ש. ורש"י ז"ל בפ"ק דעירובין פי' אכסניא חיל המלך של ישראל שהולך למלחמה על אויביהם ומוטל על בני העיר לזונן. ודבריו נכונים לפי סוגיא דהתם דמייתי לה גבי מחנה דפטורין מן הדמאי וההוא במחנה היוצא למלחמה מיירי דמייתי עלה ברייתא דמלחמת הרשות דמותרין בעצים יבשים ובירושלמי נמי פרישו לה הכי והיינו כמו כי תצא מחנה על אויביך וסוגיא דהכא סברא דאכסניא היינו אורחים כי ההיא דאמרינן אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו בפ' החובל וחיל המלך מחנה איקרי ולאו אכסניא ועובדא דר' יהושע אורחים הוו ולאו הולכין למלחמה אלא ללמוד תורה ובההוא בעינן דלא לנו אבל בחיל המלך ל"ש לנו ול"ש לא לנו פטורין ואפשר נמי דכי מייתי ההיא דאכסניא גבי מחנה דלא גריעי מאכסניא אמרינן אבל פשיטא דקילי מיניהו דאפילו לנו לא חשיבא לינה דבחרבם עומדים דלא חשיבא לינה דשלום כלינה דאינה של שלום, כנ"ל פי' סוגיא זו ובזה לא יקשה מה שהקשה רבנו שמשון ז"ל בפירושיו:

הדא אמרה וכו'. מדקתני ר"ג היה מאכיל את פועליו דמאי שנותן להם סעודתן בשכרן וסבר ר"ג דלא חשיב פורע חובו בדמאי דלגבי עניים מתוקן חשיב ורבנן פליגי עליה אלמא ס"ל דאסור לפרוע חובו בדמאי וא"כ אלו שנותנין בבתים בכל ע"ש פת לעניים חוב חשיב ואסור ליתן דמאי:

כהדא דתני וכו'. דקתני בה גבי מעשר עני אין פוסקין מהן צדקה ואין פורעין מהן וכו' ודמאי דמי למעשר עני וה"נ כיון דאין פורעין אין פוסקין:

אחד שביעית. דכתיב בה ואכלו אביוני עמך ומ"ע דכתיב ביה ונתת ללוי ולגר וגו' ולא בפריעת חוב:

אין עושין מהן שושבינות. דשושבינות נמי נגבית בב"ד כדתנן בפ' מי שמת:

ואין משלמין מהן תגמולין. דדמי לפריעת חוב:

ואין פוסקין מהן צדקה לעניים. דכיון דמוטל על בני העיר לזונן חוב מיקרי:

וצריך להודיע. למקבלי החסד דמ"ע הוא משום דאסור לגנוב דעת הבריות ומדידיה קא יהיב ליה:

תמן תנינן. בפ' בתרא דמכילתין פועל חבר שאינו מאמין לבעל הבית וההיא לאו משום דבעל הבית ע"ה והחבר אינו מאמינו דא"כ ליתני סתם פועל שעשה מלאכה אצל ע"ה ועוד אמאי תנא שאינו מאמין לבעל הבית דמשמע דאיהו לחוד לא מהימן ליה הא אחריני נמי לא מהימני ליה אלא בבעל הבית חבר נמי עסקינן ואינו מאמינו היינו דסבר בעל הבית עלי סמיך דאנא אפריש והשתא מקשה שפיר לרבנן דפליגי עליה דר"ג:

הכא את אמר בעל הבית מפריש ותמן את אמר דפועל מפריש דמצי בעל הבית ליתנו כך ולסמוך על הפועל:

ומשני תמן במאכילו מן המנויין. כגון פירות גדולים שהן מנויין דליכא טירחא לאפרושי מעשר מצי סמיך על הפועל אבל הכא במאכילו מן האבוס דלא ידע היכי מפריש ולהכי חייב בעל הבית להפריש:

ואינו נותן לתוך פיו. דבכל התורה קי"ל להזהיר גדולים על הקטנים והיינו שלא יאכילנו איסור בידים כדאיתא בס"פ חרש ביבמות וכ"ש גדול לגדול:

אבל בודאי אפילו לתוך עירו אסור. דהוי כמו מושיט כוס יין לנזיר דאסור כדאיתא בפ"ק דע"ז:

משל חולה. כלומר האי דשרינן לתוך ידו בדמאי היינו שהדמאי משל חולה דבשל רופא אסור דקי"ל דאין מוסרין דמאי לע"ה דתנן הלוקח ירק מן השוק ונמלך להחזיר לא יחזיר עד שיעשר:

אבל משל רופא אסור. משום דהוו טהרות ואין מוסרין טהרות לע"ה וכ"ש לגוי:

שלא יבא לידי תקלה. שיאכלנו ואינהו מוזהרין על אבר מן החי דקא עבר הרופא אלפני עור לא תתן מכשול:

בגין דו כשר יפסיד. מפני שהעני הזה דרכו לעשר יפסיד דהא כי מעשר מעשר שני ותרומת מעשר בצר ליה שיעורא:

ומשני נותן לו כדי תיקולו. כדי משקלו של המעשר שהוא מפריש יותר על הפרס שלו ולא חסר:

אפילו אם לא תגדרנו. למי שאינו מתקן דלא ישכח דרכיו המקולקלין:
לאחר זמן אי אתה יכול לגודרו. ועכשיו שהוא תחת ידך גדרהו:
אף הוא ממעט בצדקה. שאם יטרידו עליו לעשר ימנע מליתן צדקה לכשיהא לו יכולת ליתן:
גבאי צדקה. שגובין מעות לצדקה:
אוכלי שביעית. אוכלי ספיחי שביעית אחר הביעור כגון פת חטים או של שעורים אחר רביעה שנייה דמוצאי שביעית אפילו דשל גוים דאין בו משום ספיחי שביעית יש בו קדושת שביעית ובעי ביעור:
לא יהו מדקדקים. לומר להן אם הן פירות שביעית:
שלא נחשדו ישראל. ליתן פירות שביעית אלא או מעות מדמי שביעית או ביצים מדמי שביעית וכן פי' הרמב"ם ז"ל פ"ח דשמיטה ויובל:
הדא דתימר. נתנו להן פת מותר:
ולא אוכלין. ספיחי שביעית:
מדקדקין. מפני חלתן המותרת שלא תתערב זו בהן:
מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה. כדמפרש ואזיל דמבריחו מן הקלה שאין אוכל הגבל ספיחי שביעית ומכניסו לחמורה דטבל בעון מיתה, שאם אין אתה מתקן לו חלה מכשילו אתה בטבל אבל אם אתה נותן לו רשות לתקן גם אם יכשל שיהא מספיחי שביעית קאי באיסור לאו דהיינו כר' עקיבא דאמר דספיחין בלא תעשה בת"כ ובפ' מקום שנהגו. א"נ איירי אחר הביעור דאסורין באכילה לכ"ע מן התורה דכתיב מן השדה תאכלו בזמן שיש בשדה למעוטי אחר הביעור והוי לאו הבא מכלל עשה ונראה כפי' קמא וה"ק ואפילו לדר' עקיבא דהוי היותר מחמיר אית ביה לאו והתם מיתה:
ומטבילו. דע"ה חשיב כזב:
ומאכילה לו. נמי דחשיד לאכול ספיחי שביעית:
ולא נמצא מוסר טהרותיו לע"ה. דזה הגבל גבלה בטהרה ובמילי דחברות תניא לעיל בפ"ב אין מוסרין טהרות לע"ה ואע"ג דטבל דדילמא לא שהי עד הערב שמש ותרומה וחלה בעו הערב שמש כדתנן בפ"ק דמס' חלה:
ומשני משמרו עד הערב. כדי שיעריב שמשו:
ולא נמצא מחזיק ידי עוברי עבירה. דהא הוא חשוד לאכול ספיחי שביעית ואתה מאכילו בידים:

ומסיק משמרה עד ערב הפסח. דדילמא לא הוי מספיחים ואית בה לאו שלא להפסידה כמו שיתבאר בס"פ האשה אוכלת הילכך בערב הפסח הוא דשורפה כדתנן בפ"ק דפסחים:

הלכה ב

הרוצה לחזום. נר' בעיני שהוא כמו לחסום דהיינו לכרות העלין כמו שעושין לכרישין ולשומין ולצנונות דכלהו חזו לאכילה ולהקל ממשאו עקלן בידיו וקצצן והשליכן בדרך ומנא לן דחסימה לשון כריתה דתנן בפ' י"ו מכלים הסלים של עץ משיחסום ויקנב והיינו כשכורת אותן קצוות של נצרים או של גומי בסוף הסל וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ועוד נראה לפ' שהוא כמו לעזום תר' ירושלמי ומלק את ראשו ויעזים את רישיה. ולא מימנעי רבנן מלהחליף סמ"ך בזי"ן כדכתיב נתעלסה באהבים וכתיב ועלזו לפניו, וכן שנינו במתני' שאינו מעושר ומפ' בגמר' כמו מחוסר:

הרוצה לחזום עלי ירק. מוכח בגמ' דבדמאי מיתנייא ובתוספתא משמע נמי דבדמאי מיתנייא דתניא התם הרוצה להחזים עלי ירק ולהקל ממשאו לא ישליך עד שיעשר ר' יוסי אומר ודאי אסור דמאי מותר משמע דת"ק אפי' בדמאי קאמר וכגון שלקח החבר מע"ה דמקח קי"ל דטובל כדאי' בפ"ק דמעשרות ובס"פ המביא כדי יין ואין צריך לאוקומה בירק שנאגד וקאמר דאם מפקירן על אם הדרך ולהשליכן לאיבוד לא יעשה כן אבל פשיטא דאם הפקיר דמהני ודמי להא דתנן בפ"ק דפאה ונותן משום הפקר ופטור וכו' עד שימרח הא מירח לא יפקיר ואם הפקיר מופקר כדאמרינן התם:

שאינו מעושר אלא מניין. מפ' בגמ' שאינו מחוסר לבעלים אלא מניין כלומר כבר קנה במשיכה או בהגבהה ואינו מחוסר אלא מניין שהיה להן מניין קצוב כמה קלחים נותנין במעה או בדינר א"נ שהתנו ביניהן כמה קלחים יתן והמנין כבר משלים תנאי המכירה ואינו חוזר בו הלוקח מטעם זה וקנייתו קיימת וכיון דזכה בו אי אפשר לו להחזירן עד שיעשר כדתנן לעיל שצריך לעשר את שהוא מוכר:

היה עומד ולוקח. כגון שהיה בורר אי זה מהן יקח ולא גמר בלבו לקנות והכי מפ' בגמ':

וראה טוען אחר. משא אחרת שיש בה אגודות אחרות יפות מזו מותר להחזיר בלא מעשר מפני שלא משך:

דר"מ היא. מתני' דקתני אפילו בדמאי לא יפקיר דר"מ היא דאמר בפירקין דלעיל לא התירו למכור בדמאי אלא לסיטון בלבד דמחמיר ר"מ בדמאי דאי אדם אחר שאינו סיטון רוצה למכור בגסה חייב לעשר הואיל ואין דרכו הגסה טפלה לו וה"נ מחמיר

הכא דאפילו בדמאי לא יפקיר שאין דרכו של אדם להפקיר מאי דחזי ליה אלא א"כ יעשר כדפרישנא:

שהזוכה זוכה בדקה ואין המפקיר וכו'. פי' רבנו שמשון ז"ל כלומר זה שהשליך והפקיר לא דמי למוכר בגסה דאמר בפירקין דלעיל שהוא פטור מלעשר שהזוכה דהיינו אותו שמוצאן מלקט מעט מעט דהיינו דקה והקשה על זה הרא"ש ז"ל ולא ידענא מה צריך לטעם זה דהא דאמר לעיל דהמוכר בגסה פטור מלעשר היינו במוכר לחבר לפי שיודע שפטרו חכמים למוכר ויעשר הוא אבל במוכר לע"ה בכל ענין חייב לעשר דהכא נמי חייב לעשר משום ע"ה המוצאן דאילו חבר המוצאן יעשרן דמאי שירא שמא הושלכו אחר שנגמרה מלאכתן למעשר עכ"ד וכן כתב הרמב"ם ז"ל הטעם הזה בעצמו בפ' י"א דהיל' מעשר ותמהני וכי בעלי הגמרא קטלי קני באגמא הוו ונעלם מהם הטעם של אלו הרבנים ועוד מה שייך במלקט מעט מעט מה שימצא ילקוט אם ירצה דמופקר ועומד הוא ועוד מה שייך חיוב במוצא עלי ירק אלו לא בע"ה ולא בחבר דהא קיי"ל דהפקר פטור מן המעשרות ואפילו הפקיר דבר שנגמרה מלאכתו כדאיתא בהדיא במס' מ"ש בפ' לא יאמר ומתני' דפרק קמא דפאה דתנן ונוטל משום הפקר עד שימרח דמשמע אבל אחר מירוח לא הא מוקמינן לה דבהפקר זוטא מירי כגון דהפקיר לעניים ולא לעשירים וכב"ש אבל בהפקר רבא דכ"ע לא פליגי אפילו אחר מירוח נמי פטור. לכך נ"ל לפ' דה"ק אפי' רבנן מודו הכא דלא יפקיר אלא א"כ יעשר כי היכי דלא יפקיר חיובא דרבנן דבשלמא גבי מוכר אקילו רבנן בכל מוכר גסה משום דהזוכה כלומר המשתכר עמו דהיינו הלוקח יזכה בדקה ומשתכר בה ומפני גדרו של המוכר פטרוהו כדאיתא לעיל אבל הכא אין מפקיר הזה מפקיר בגסה כלומר דלא מפקיר בשופע ובעין טובה אלא מפני כובד המשא הוא שמפקיר ובעל כרחו הוא ומשום הכי אפילו בדמאי אחמור ובהא אפילו רבנן מודו:

כיון שאדם מפקיר דבר וכו'. פלוגתא דר"מ ור' יוסי איתא לעיל במס' פאה פ' ב"ש ובפ' אין בין המודר והכי תניא התם ר"מ אומר כיון שאדם מפקיר יצא דבר מרשותו ר' יוסי אומר אין הפקר יוצא מתחת ידי בעלים אלא בזכייה וה"פ ר"מ סבר מיד שהפקירו הוי הפקר ופטור מן המעשר ואפילו שקדם וזכה לו הבעל דהיינו הוא היינו אחר ור' יוסי סבר הפקר כמתנה מה מתנה לא זכי בה מקבל עד דאתיא לרשותיה אף הפקר לא נפיק מרשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה וכיון דלא זכי בה אלא הוא לא נפקא מרשותיה וחייב במעשרות כך מפורש במס' פאה פ' ב"ש וכי אמרינן לית הדא פליגא על ר"מ מסקנא דמילתיה דר' יוחנן היא להכריח אוקמתא שלו דמקשה לר' אלעזר דמוקי לה

כר"מ דהיכי מצי לאוקומה כר"מ על כרחין אי אתה יכול לחלוק ולומר דהא כר"מ דהא כיון דהשליך העלין בארץ יצאו מרשותו והפקר גמור הוא ופטור מלעשר ומ"ט דמתני' אלא מאי אית לך למימר משום דהפקר דהכא בעין רעה הוא ולאו הפקר גמור חשיב דחיישינן שמא יעשה כן לכתחלה ואפילו ליכא כובד דהא אינו מפקיר אלא משום כובד המשא:

ואפילו על דר' יוסי לית הדא פליגא. לר' אלעזר קאמר לה כלומר ובהך אוקמתא גופא מצינא לאוקומה נמי אפילו כר' יוסי דהיינו דקאמינא דדברי הכל היא דאע"ג דר' יוסי סבר התם דעד דלא אתי לידי זוכה לא הוי הפקר אבל בזכיית אחר מיהת הא קא מודי דהוי הפקר וא"כ תקשי לך מתני' לר' יוסי דלדידיה מה איכפת לן דהשליך העלין דמאי אמרת דימלך ויחזור הוא ויזכה בהן כיון דזכייה דאחר ליכא אין הפקרו הפקר ובזכותו הוא דאיכא חששא ולא בהשלכה לאחר ולא יזכה עד שיעשר מיבעי ליה מאי לא ישליך דקתני בהשלכה ליכא מידי ואי דלא נמלך וזכי בהו אינש דעלמא הפקר גמור הוא לדידיה ומי לא מודי ר' יוסי דהויא זכייה כי זכי ביה אחרינא ומאי לא ישליך לא קשיא דכי אמר ר' יוסי היינו במפקיר כרמו שמפקיר ברבוי שופע דבעין יפה מפקיר ומשו"ה אפילו שהפקיר בלא מעשר כי אתי לידי זוכה הוי הפקר אבל הכא דאין מפקיר אלא הגרוע דהא עלין הוא דמפקיר ואפילו מאי דמפקיר לאו מדעתיה הוא אלא בעל כרחיה ואפילו שזכה אחר לאו הפקר הוא הילכך לא ישליך עד שיעשר כן נ"ל פי' סוגיא זו:

חזקיה אמר אינו מחוסר לבעלים וכו'. פי' הוא דמפ' למתני' דהלוקח ירק מן השוק דקתני טעמא דאינו מעושר אלא מניין ומפ' דמחוסר הוא דקאמר:

נוטל מן העליון. לשון ירושלמי הוא דלעלין קרי עליון ולא חשיבי וכדלעיל הילכך אין בהן משום גזל כדמייתי עובדא דר' אלעזר ששאל להביא לו מן הגדר קסם לחצות בו שיניו דאין דרך להקפיד עליו ובעלין נמי אין דרך להקפיד בהן ועוד שדבר מועט הוא דאין להפריש אלא מ"ש ותרומת מעשר:

אזיל סייגא דגברא. הלך הסייג של האיש דכולי עלמא שקלי מיניה ואזלי:

מוביל דקיסין. משוי של עצים:

לאו דר' זעירא כשר כל כן. כלו' לא אמר ר' זעירא זה בשביל שהיה מדת פרישותו כל כך שלא לקחת קסם מן הגדר דהא בעינן תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם ואין דרך לבא לחששא זו לומר שכל אדם יעשה כן אלא להודיע לתלמידים בדברים שהיצר תאב כגון ליטול פרי קטן מסל מלא פירות לפי שכל אדם יעשה כן וילך הסל להפקר:

ר' אבהו בש"ר יוחנן וכו'. מפ' למתני' כחזקיה דמחוסר קאמר אלא בתיקון פליג עליה דחזקיה שיתן דמי האחת מהן דמי המעשר ומתקן:
ולא נמצא עושה תקלה לבאים אחריו. שיסברו הכל שהן דמאי ויפרישו ממה שתיקן זה שהוא פטור על השאר שהוא חיוב:
ומשני עושה אותן ציבור לפניו. ואומר למוכר שלא יערבם עם שאר הירק אלא ימכרם לאחד לבדו:
ויקבע אותן לתוך פירותיו. פירכא היא דפריך תלמודא אדר' יוחנן אמאי תקינו דנותן דמים לבעל הירק שיעור אגודה יפריש מפירות ביתו עליהן דהכי תניא קובע אדם מעשרו פירות חברו וכו' והא הכא דלא חיישינן דילמא עושה תקלה וכו' דדילמא אתי לאפרושי מינייהו על אחרים:
ומשני תקנו בלוקח ולא במחזיר. ההיא ברייתא איירי בלוקח שהביאן חבר לביתו ולקחן אחר ומשו"ה מתקן להו בפירותיו דהא כו"ע ידעי דכיון דלקחן בודאי מתקן להו אבל במחזיר לא תקינו וסברי דילמא לא עישר ומשו"ה בעי למיתב דמי א' מהן וכדאמרן:
היה עומד ובורר. ולא משך כי ההיא דתניא בפ' הספינה הלוקח ירק בשוק בירר והניח בירר והניח וכו' אפילו כל היום כולו אינו חייב לעשר:
עד כדון באותו המין. כשבירר באותו מין עצמו אבל בבירר מין אחר שמא נאמר דחייב לעשר דדמי למחזיר ומסיק אפילו במין אחר וטעמא דלא משך כדתנן במתני':

הלכה ג

המוצא פירות. וסתמן דנפלו מן הבעלים בלאו אדעתייהו:
נטלן לאכלן. דזכה בהו:
ונמלך להצניען. יעשר מיד ולא ישהה מעשרותיו שלא יהא תקלה לאחרים שיחשבו בני ביתו שכבר עישרן שהרי היו לפניו לאכול ואע"ג דהפקר פטור מן המעשר הכא בידע דראו פני הבית ונגמרה מלאכתן דטבל נינהו מיירי ולהכי מייתי בגמ' ברייתא דאין מעבירין על האוכלין ומשמע בפ' מי שהוציאוהו דבפת הוא דקאמר דאע"ג דאמרינן לעיל ובפ' לא יאמר דהפקר מהני לגבי מעשר ואפילו בדבר גמור שאני הפקר דגזל מהפקר דמעשר הפקר לאפקועי איסור דגזל מהני אפילו מציל מהגיים ואע"ג דעומד וצוח דדרשינן אשר תאבד ממנו וכו' אבל לאפקועי איסור מעשר הפקר דמדעתיה מהני והפקר דבעל כרחיה לא מהניא דקי"ל כב"ה דהפקר כשמטה בעינן והאי הפקר שלא מדעת הוא דשלא מדעתו נפלו וגבי גזל מהני דתנן מצא ברשות הרבים הרי אלו שלו:
בשביל שלא יאבדו. לא נתכוון לזכות בהן:

פטור. מלעשר דאינן שלו שירצה להחזירן לבעליהן אבל לשלחן לאחר אז צריך לעשר כדתני סיפא לא ישלח לחברו דמאי:

כל דבר שאין אדם רשאי. בגמ' מפ' לה:

לא ישלח לחברו דמאי. וכ"ש ודאי ואפילו בשיודיענו:

מתיר בודאי. וביודיענו ואוסר בדמאי דמשום דדמאי קל החמירו שלא ישלחנו אלא א"כ יעשר וטעמא דר' יוסי מפרש בגמ':

אין מעבירין על האוכלין. המוצא אוכלין בדרך אינו רשאי לעבור מעליהן ולהניחן שם:

הדא דתימר בראשונה. שלא היו בנות ישראל פרוצות בכשפים אבל עכשיו שבנות ישראל פרוצות בכשפים מעבירין. ובפרק מי שהוציאוהו מפ' דדוקא שלימים מעבירין פתיתין אין מעבירין אלא נוטלין אותן דליכא למיחש בהו לכשפים דבפתיתין לא עבדי כשפים:

תמן תנינן. בפ' המניח את הכד:

ההופך את הגלל. בני הכפרים מדליקין בגלל יבש ולכך היה הופכו כדי שיתיבש מן הצד האחר ומשמע דבבעל הגלל קאמר:

ותני עלה אסורין משום גזל. התם פליגי אמוראי גבי ההיא דתנן כל הקודם בהן זכה איכא מ"ד דלא קנסו אלא שבחן מה שהשביחו בר"ה אבל גופן לא והיינו דתני דאסורין משום גזל ואיכא מ"ד דקנסו גופן ושבחן וכי קתני אסור משום גזל לאותו שקדם וזכה בהן:

והוא שהפכה ע"מ לזכות בה. גלל המופקר בר"ה הפכו כדי שיתיבש מהצד האחר ונתכוון לזכות בה אסור משום גזל:

הפכו שלא לזכות בו. אלא לפנות המקום אינו אסור משום גזל ואפ"ה חייב בנזקו:

וכא את אמיר הכין. דכשנטלן ע"מ שלא יאבדו פטור מלעשר משום דלא זכה בהן:

בעל הנזק וכו'. כלומר דדרשינן בעל התקלה בפ' הפרה:

ואי אתה מעשר משל אחרים. דכיון דלא נתכוון לזכות בהן כשל אחרים דמו:

מדה גסה. ישלח לחברו דמאי דמתנה כמכר וכי היכי דבמכר לא גזור ה"נ במתנה ואע"ג דבדקה נמי משתכר מקבל המתנה ולא הנותן מ"מ לא פלוג רבנן בין מתנה למכר:

מפני גדרו התירו גסה בדמאי. דהא מתני' ר' יוסי היא וכו' נ"ל דהכי פירושא דר' אבהו אתי לאכרועי דמהך ברייתא שמעינן דטעמא דשרו רבנן למכור בגסה בדמאי מפני גדר המוכר ותקנתו בגסה דאינו משתכר לא קנסו ובדקה דמשתכר קנסו כטעמא דר' אילא דלעיל דהא אשכחן בהך ברייתא דאתיא בשיטת ר' יוסי דגבי שולח גסה פטור מלעשר היכא דשרי גבי מכר אלמא דחשו לאכסרא אי לאו משום דמתנה כמכר וגבי דקה החמירו דגזור בשולח אטו מוכר דמש"ה תליא הך ברייתא שולח במוכר והיינו כר' יוסי דשמעינן

ליה לר' יוסי גבי מכר טעמא דאכסרה משמע משום אכסרה הוא דהקלו ורבנן פליגי עליה בסלים כדפרישית דאין כאן מדה קבועה להשתכר ולא דמי לסיטון ופסק הרמב"ם ז"ל כדרבנן בפ' י"ח דהי' מעשר וז"ל סלי זיתים וענבים וקופות של ירק אע"פ שמוכרן אכסרא אסור למוכרן דמאי ע"כ. והשיג עליו הראב"ד ז"ל ואמר א"א לא ראינו מחלוקת על ר' יוסי שהוא מתיר במשנה ע"כ. וכבר בררתי שהרמב"ם ז"ל ראה וכן עיקר:

ר' יוסי ברבי היינו ר' יוסי דמתני' כדמוכח לקמן וברבי לכבוד:

שהוא ודאי. דרובא ישראל היא:

מרביצין עליו מים. כלומר והוי מוכשר ויזהר על הפרשת תרומה ומעשר שלא יגרום להן טומאה שלא במתכוין ואיכא לאו במטמא תרומה והשתא ניחא מה שהקשו התוס' פ"ק דחולין וא"ת ודילמא עישר והוצרך להודיעו משום הכשר דהא ליתא דאי ליכא אלא הכשר ותו לא מאי איכפת ליה:

ופריך ויעשר ממנו עליו. כיון דלית ליה אחר:

ומשני אין דרך בני אדם לשלוח וכו':

ר' יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיעו. כלומר היכי למד שלא היה בידו אחר ודילמא לעולם ר' יוסי היה בידו אחר ומה שלא עישר משום דאזיל לטעמיה לפי שהודיעו שע"י כך היה אומר זה בא לידי מקסרין:

אע"ג דהוא פליג על רבנן. דר' יוסי פליג על רבנן במתני':

לא עביד עובדא. בנפשיה:

ולאו מפירות המותרין בקסרין הוא. דהא קיסרין שריא כדאיתא לעיל פ' מתעשרין והתם מנינן דברים הנמכרים בתוכה שהן מארץ עולי בבל ואסירי והן חטין ופת ויין ושמן ותמרים ואורז וכמון ולא תני בהו אתרוגין:

ולאו רבי התיר קיסרין. כדאיתא התם ותנא דהכא רשב"ג אביו היו ועדיין לא הותרה בימיו:

הלכה ד

המוליך חטין לטחון. וסתמא כשמוליך לטחון ממורחין ומתוקנין מוליכן:

לטחון כותי. בפ' הניזקין מייתי לה ופי' רש"י ז"ל לטחון שם האומן בלשון משנה ובלשון מקרא טוחן וכן מוסר קרוי בלשון משנה מסור:

בחזקתן למעשרות ולשביעית. שאינן חשודין להחליף וכיון שכן ליכא למיחש בהני שהחליפום בפירות ודאי שאינן מתוקנין או בפירות מעשר שני או בפירות שביעית

ונימא דאסור למכרן או לעשות בהן סחורה או דאסירי באכילה משום ספיחי שביעית ואשמעינן דבחזקתן הן עומדין:

אבל לא לטומאה. דחיישינן שמא נגע בהן ובפרק הניזקין מפ' לה כגון שהוכשרו ומש"ה גבי תרומה טהורה אין טוחנין ומפקידין כדאיתא בתוספתא ומייתי לה התם:

לטחון הנכרי הרי הן דמאי. הרי הן ספק אם החליפן הגוי אם לאו ונוהג בהן דין דמאי:

אצל הנכרי כפירותיו. מפ' בגמ' הרי הן כפירותיו של נכרי וטבל ודאי נינהו דודאי גוי חלפינהו ותנא דמתני' דפליג אדר"ש ר"מ הוא ור"מ ס"ל דפירות גוי ודאי נינהו דאין קנין לגוי וכו' וצריך להפריש מהן מעשרות. ובגמ' מפרש מאי שנא רישא דחשיב להו דמאי וסיפא חשיב להו ודאי ומשני לה. ופליגי אמוראי בגמ' ר' יוחנן ור' אלעזר ר' אלעזר סבר כדפרישית דתנא דמתני' כר"מ דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר כדאיתא לקמן בפ' הלוקח מן הנחתום וס"ל דמירוח הגוי אינו פוטר הילכך הוו ודאי מדאורייתא ור' יוחנן סבר חכמים ממש ומדרבנן הוא דאמרינן דפירות גוי זה ודאי ובדמרחינהו בין ישראל ובין גוי מיירי ואינו נוטל דמים מן השבע:

ר' שמעון אומר דמאי. ר' שמעון לא ס"ל דודאי חלפינהו אלא ספק חלפינהו ואפילו תמצא לומר דחלפינהו מדרבנן מפריש דר"ש לטעמיה דפליג עליה דר"מ וסבר יש קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר ומירוח הגוי פוטר מדאוריי' הילכך אי אחלפינהו גוי והיו ממורחין מדאורייתא פטור ופליגי אמוראי אי מהלכה מפריש או לא ואי לאו ממורחין הן וישראל בתר הכי הוא דגמר מלאכתן מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותנן לכהן ומפ' לקמן בפ' הלוקח מן הנחתום דמשתיהן נוטל דמים מן השבט וקיי"ל כר"ש כדאיתא התם אבל מסוגיא דפ"ק דבכורות משמע דדוקא מתרומת מעשר הוא דנוטל דמים מן השבט דהמע"ה וקילי מדין דמאי דעלמא ושאר מעשרות יעכבם לעצמו כדין דמאי דעלמא:

נתחלפה קופתו אצל הטחון. שהטחון אינו מכירה ולא שהחליפה בכוונה דלחלופי לא חיישינן כדתנן במתני' אלא דנתחלפה לו בשוגג והרי החבר עצמו נמי אינו מכירה:

ויחוש. פירכא היא ואפילו לא הוחזק לטחון היום ע"ה כיון שבשאר הימים הוחזק לטחון ניחוש אפילו היום:

סירקי. סיעה של ערביים שהיתה מסתפקת יום א' להביא חטים ממקום האסור דהיינו מארץ עולי בבל לעולם חוששין לכל חיטיה וחייבין לעשר כל הלוקחים ממנה:

אי אפשר לה שלא להסתפק. דהא אומנותן בכך ליקח חיטים מקום הזול ולהביא למקום היוקר הילכך חיישינן לעולם שמא הביאו ממקום האסור אבל הטחון אינו מחזר הוא

שיביאו לו החטים לטחון אלא הם עצמם מביאין לו ולא הוי נוטל מן הקבוע וכיון דלא הוחזק ע"ה אותו היום לטחון שרי:

כותיים נאמנין על הפקדון. ואפילו משנחשדו על עבודה זרה כדאיתא פרק קמא דחולין דמות יונה מצאו להם בהר גריזים:

מהו שיהא נאמן לומר. כותי משנחשד:

אמר לו עם הארץ. לחבר:

ישנים. הן מאשתקד ואינן מפירות שביעית. אם אתה מאמינו שנטל המתוקנין שלך:

האמינו שנתן. מתוקנין במיגו דאי בעו אמר לא נטלתי:

כותי את מאמינו שנטל. המתוקנין:

ואי אתה מאמינו שנתן. מתוקנים וטעמא מפרש לקמן:

אם אומר משלי הן. המתוקנים מ"ש כותי מעם הארץ דאפילו עם הארץ נמי אינו נאמן דאף על גב שאין מתוקנין הן בעינו הם מתוקנין:

ואם. מתוקנין דקאמר היינו פלוני חכם עישר לי אפילו כותי נמי אמאי אינו נאמן דהא מילתא דעבידא לאיגלויי היא ולא משקר:

ומשני דקסבר כמאן דאמר כותי כגוי. וגוי משקר אפילו בהאי גוונא דכתיב בהו וימינם ימין שקר אבל כי לא משתעי בחזקתן הן:

כאן קופות בקופות. פי' ר"י מסיפונטי ז"ל והוו דמאי:

פירות בפירות. כפירותיו ונ"ל הטעם גבי טוחן גוי יש לו קופות דעלמא שמביאין לו לטחון וכיון דאיכא קופות דישראל נמי בהדיא הוי דמאי דכיון דמחליף שמא החליפן בקופות חטים של ע"ה אבל גבי מפקיד דרך הוא להפקיד פירות ולהניחן בקרקע הנפקד ואין לחוש אלא פירות ישראל בפירותיו דגוי וכיון דמחליף הוה ליה פירותיו ואה"נ דגם בקופתו נמי מפקיד אלא דאינו צריך כיון דליכא ערבוביא דפירות אחרים ואע"ג דנקט ר' חייא בר בון כדי קופתו גבי ר"ש היינו שהביא הפירות לתוכה כשהפקיד אבל לעולם לא הניחה בבית הגוי אלא הוליכה עמו שהיא אצלו מדה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בדברים הללו. והראב"ד ז"ל פי' בהשגות טעם אחר ואמר דפירות בפירות ודאי דבנקל יכול לערב בהן וליקח מהן דלא מינכר אבל קופה בקופות דמאי דמתיירא שמא לא יכוין במילואה ע"כ. ויש לרבנו שמשון ז"ל ולהרא"ש ז"ל פי' אחר:

ה"ג ר' חנינא בעא קומי ר' מני מה כפירותיו ממש וכו'. והכי מוכח לקמיה והכי איתא נמי בפ' אין מעמידין בירושלמי:

כפירותיו ממש ופוטר טבל ברור במקום אחר. דיכול להפריש מזה על טבל ברור מדאורייתא ולפטרו וטעמא כר' אלעזר או דילמא כר' יוחנן וכפירותיו דקאמר היינו

דחייבין בכלהו מעשרות ונותנן לבעליהן ואינו נוטל דמים מן השבט אבל לעולם דאינו פוטר בו טבל אחר:

א"ל ולכלרבא. כך תפרש דודאי כפירותיו ממש קאמר בין לקולא בין לחומרא. ולכלרבא לכל הספינה יכול לעשר באלו והאל"ף נבלעת כדרך הארמית:

ולא על יאות הוה ר' חנינא מתריס לקבליה. תלמודא קאמר לה בתמיה' כלומר בטעם גדול ובדין היה לו לר' חנינא להלחם נגדו של ר' מני שלא ירצה לקבל ממנו דפשיטא דלא קים להו לרבנן שזה טבל גמור:

מתריס. נלחם כדאמרינן בסוף יבמות מעשה בר' הושעיא ברבי שהתריס נגד פ"ה זקנים:

לא אמר ר' שמעון אלא כדי קופתו. כלומר ר"ש ות"ק לא פליגי אלא כדי קופתו והיינו בכדי שיעור קופת הגוי הנפקד כן שיעור של ישראל שהפקיד אצלו ובההיא הוא דהוי טבל ודאי לת"ק דס"ל דודאי חלפינהו ום"ל דמירוח הגוי אינו פוטר ור"ש סבר דמאי הוא וספק החליפן הוא ואפילו החליפן ומירחן אח"כ ישראל נוטל דמים מן השבט וכדלקמן אבל אם אין לנכרי אלא קופה אחת והפקיד אצלו שתים לת"ק אחת ודאי טבל ואחת ודאי בחזקתה מתוקנת ולר"ש אחת דמאי כשמרחן ואחת ודאי בחזקתה ופטורה דלא חיישינן שמא הביא הנכרי פירות מן החוץ והחליפן ורישא משום דאיכא קופות דעלמא ודישראל ע"ה מודו כלהו דהוו דמאי:

ואחת ודאי וכו'. פי' ר' שמשון ז"ל ואחת ודאי בחזקתה ופטורה לר"ש דכיון דאין לגוי אלא קופה אחת לא חיישינן שמא החליף ולת"ק אחת ודאי טבל ואחת מתוקנת בחזקתה:

בקיימות. שתיהן זה הדין שאמרנו כשנשאל לחכם היו קיימות שתיהן אבל אם נאכלה הראשונה השנייה הנשארת דמאי היא דלחומרא אזלינן דהאיסור כבר היה מוכיח ולת"ק השנייה ודאי טבל:

נטלו ממנו מאה בני אדם ק' סאין בבת אחת. ולגוי זה לא היה לו אלא סאה אחת כל אחד ואחד מתקן דמאי דבכל אחד ואחד איכא למימר דילמא לו החליף:

נתנום לאדם א' כבר נראו וכו'. כלומר לא תימא חזרו והותרו דלא פליגי ר"ש ורבנן אלא בכדי קופתו דוקא והא כבר נאסרו:

נטל הימנו אדם אחד ק' סאין בבת א'. ולנכרי לא היה לו אלא סאה אחת משלו הראשונה דמאי והשאר ודאי בחזקתן ומותרות:

כבר נראו להיות ודאי. בחזקתן וכבר הותרו ביד אחד ושוב לא יחזרו לאיסורן:

עשו פירות ישראל זה וכו'. גוי שהפקיד אצלו עם הארץ:

עשו פירות עם הארץ זה לפירות הגוי וכו'. ומשמע אפילו שפירות הגוי הוו מרובין הוו דמאי כיון דחיישינן לחלופי:

ומשני דאפילו הכא תוקי דלא אמר אלא כדי קופתו כדפרישית ולתנא קמא לא הוי ודאי טבל אלא כדי קופתו:

מאוצרה של יבנה. שכלו גויים וישראל מעט מטילין לתוכו כדאיתא בתוספתא פ"ק והכי איתא התם אוצר שישראל וגוים מטילין בו אם רוב גוים ודאי אם רוב ישראל דמאי מחצה על מחצה ודאי דברי ר"מ וחכמים אומרים אפילו כלו גוים וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי אמר ר' יוסי במה דברים אמורים באוצר יבנה אבל באוצר מלכים הולכים אחר הרוב אמרו לו אחר שהודית לנו על אוצר של יבנה שלפנינו שהוא דמאי א"ר יהושע בן קבסאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה והזה הטהור על הטמא טהור אחד מזה על טמא אחד ולא מצאתיו אלא באוצר יבנה בלבד ומאוצר יבנה למדתי שטהור אחד מזה על כמה טמאים ע"כ. והשתא מפרש לה היכי למד כן ר' יהושע בן קבסאי ומפסיק בגופא דבריי' ומפרש לה דאף על גב דסבירי ליה לרבנן במתני' דמירוח הגוי אינו פוטר ואפ"ה תני בתוספתא דסבירא להו דבשביל ישראל אחד שנתן שם סאה ספק מעושרת ספק אינה מעושרת עושה את הכל דמאי ולא אזלינן בתר רובא:

הדא אמרה שטהור אחד מזה על כמה טמאים. כי הכא דגרגיר אחד מתערב בכל סאה ומפקיעה מדין ודאי:

דתנינן אצל הנכרי וכו'. כלומר היכא אשכחן דרבנן סברי דמירוח הגוי אינו פוטר דמדמית לה לטמאים ודאי ומוכח לה בהא תנינן אצל הנכרי כפירותיו ואסיקנא דכפירותיו ממש קאמר ופוטר טבל ברור במקום אחר:

א"ר אלעזר חכמים שהן בשיטת ר"מ. כלומר הני חכמים דברייתא ודמתני' בשיטת ר"מ נינהו דר"מ אית ליה אין קנין לגוי בארץ ישראל כדאמרינן בפרק הלוקח מן הנחתום ומירוח הגוי אינו פוטר אית ליה והיינו טעמא דר"מ דפליג בתוספתא וסבר דרוב גוים ודאי ורבנן דהכא אזלי בשיטת ר"מ דפירות הגוי ודאי דאורייתא אלא דס"ל דסאה דישראל דספק מפקע כמה סאין דכוותיה דהזייה ונפקא מינה אליבא דר' אלעזר דכיון דודאי דאורייתא נינהו אסור לישראל לערב סאה לתוכו דאין מבטלין איסור דאורייתא לכתחילה ופירושא דברייתא דר' יהושע כדפרישנא:

ור' יוחנן אמר. לעולם חכמים ממש ודלא כר"מ ומדרבנן הוא דאמור דניעשר פירות הגוי ומש"ה כי נפלה של דמאי לתוכן כלהו חזרו דמאי ונפקא מינה דשרי לערובינהו ולבטלן

ואפילו לכתחילה דאיסור דרבנן שרי לבטל ור' יהושע בן קבסאי הכי קאמר כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון וגבי הזייה נמי כה"ג הוי:

מה טעם. הוי דרבנן ושרי לערובי:

כד תסאבון. כשתגיעו לזקנה:

מאיליהון קבלו וכו'. ולכך הקלו עליהן והם אמרו והם אמרו:

מפני גדר טהרות. שלא יזלזלו בתרומה לערבה ולהאכילה לזרים תרומה קרויה טהרות כמו מטמא טהרותיו:

קדשים. מ"ש דאיקרי קדשים וטעון מחיצה:

ואילו אמר לון מה הוה וכו'. כדי שלא יזלזלו בטהרות ובקדשים:

ומשני דהכי הוה אמר לון גבי מעשרות כמאן דאמר וכו'. כלומר דוקא גבי מעשרות:

כמאן דאמר מאיליהן. פלוגתא דאמוראי היא בפרק ג' ארצות:

מהלכה. מתקנתא דרבנן:

ורבנן אמרי מפריש. מתקנתא דרבנן לר' יוחנן ומאי בינייהו:

ונוטל דמים מן השבע. תרומה שנותן לכהן ומעשרות לבעליהן מוכרן והדמים שלו לר"ש ולרבנן נותנן בלא דמים:

ואפילו כתרומת ח"ל אינה. קס"ד דכי נמי ודאי חלפינהו ובאמרחינהו ישראל נמי אשמעינן ר"ש דצריך להפריש ונוטל וכו' ומשו"ה פריך וכי גרעי הני דאמרחינהו ישראל מחלת ח"ל ומתרומת ח"ל כגון של בבל ומצרים דאפילו היא גופה לכ"ע אינו נוטל דמים מן השבט:

ונוטל דמים מן השבט. בתמיה כלומר שמא נוטל דמים וכו':

ומסיק דלא קאי אלא על עיקר טבלו של גוי דהיינו כי אמרחינהו גוי. ונקטינן לר"ש אליבא דר' יוחנן כי אמרחינהו ישראל מפריש ואינו נוטל דמים לא גרעי וכו' ומתני' דאפילו דאמרחינהו ישראל נוטל וכו' דס"ל דספק חלפינהו הוא דהוי וקי"ל אוקי ממונא בחזקת מריה נטלן ממורחין מן הגוי מעשרן והן שלו ונוטל דמים ולקמן פ' הלוקח מן הנחתום פליג ר' אושעיא אדר' יוחנן דלגמרי פטר ר"ש ואפילו מדרבנן. גרסינן בפ"ק דבכורות עלה דמתני' א"ר אלעזר להפריש כ"ע לא פליגי כי פליגי למיתבינהו בלא דמים ת"ק סבר ודאי חלפינהו ובעי מתבינהו לכהן ור"ש סבר דמאי. יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דלכו"ע בעי מתבינהו לכהן והא אמר ר' שמואל בר נתן א"ר חנינא הלוקח טבלים מן הגוי ממורחין מעשרן והן שלו דילמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר. א"ל אדכרתן מילתא דא"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן הגוי שהוא פטור

מתרומת מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל וגו' טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנן לכהן טבלים שאתה לוקח מן הגוי אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן ע"כ. ופי' רש"י ז"ל להפריש כו"ע לא פליגי דאפילו ר"ש דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דע"ה דמפריש בעי מיתבינהו לכהן לקמיה פריך הא דאמרן מעשרן והן שלו. דמאי והמוציא מחברו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן תרומת מעשר ותו לא דהתם איכא טעמא כדמפ' במס' סוטה משום דסבר ע"ה ללוי הוא דפקיד רחמנא למיתב ולא לדידי אבל הכא ההיא טעמא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה. להא שמעתא דר' אלעזר. מעשרן והן שלו ואוקימנא דאמרחינהו ישראל מרשות גוי. בתרומת מעשר והן שלו. בתרומה גדולה פליגי ת"ק ור"ש ע"כ. ודע דפליגי בני מערבא אליבא דר' אלעזר סתמא דתלמודא ס"ל לעיל דלגמרי קאמר ר"מ דאין לו קנין אפילו לאכילת פירות ור' זעירא ס"ל לקמן דר"מ מודי דלאכילת פירות מיהת יש לו קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר והיינו כי מרחן הגוי דיש לו קנין פירות כדאיתא לקמן בפ' הלוקח מן הנחתום אבל בגמ' דילן סברי כסתמא דתלמודא דלעולם ס"ל לר"מ אין קנין לגוי ודרשא דכי תקחו וכו' לר"ש היא דלר"מ לא אתיא. ולענין הלכה קי"ל כמ"ד מירוח הגוי פוטר דאיפסיקא הילכתא כוותיה לקמן ועוד מדפריך בבכורות פ"ק עלה דההיא דר' שמואל בן נתן דאמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו גוי דיגונך אמר רחמנא ולא דיגון גוי וכיון דפריך בפשיטות הכי משמע דהכי קי"ל וכ"ש היכא דהפירות והמירוח הוי דגוי פשיטא דפטור. וליכא למימר דמשום בעלי כיסין דהיינו עשירים הרבה דיש להן קרקעות הרבה וחסין על רוב מעשרות ויקנום לגוים ויעשו מירוח הגוים ומפקעי להו ממעשר דהכי אמרינן במנחות ולעולם דחייבין מדרבנן וכי אמרינן מעשרן והן שלו היינו מדאורייתא הא ליכא למימר דא"כ כי פריך עליה דר' אלעזר מההיא דמעשרן והן שלו מאי קושיא לימא ההיא דר' אלעזר מדרבנן היא ואמאי דחיק נפשיה לאוקמא בתרומת מעשר וההיא דר' אלעזר בתרומה גדולה דוקא אלא ודאי סתמא דתלמודא לא סבירא ליה כי ההיא גזרה דבעלי כיסין וההיא דלוקח חטין ממורחין מן הגוי לאו דמרחינהו גוי הוא אלא כדפריש רש"י ז"ל שהיה ישראל אריסו של גוי וישראל מרחינהו והדר לקחן מן הגוי אי נמי כמו שפירשו התוס' ז"ל דהכי קאמר הלוקח טבלים מן הגוי והן עכשו ממורחין דהכי מוקי לה התם דמרחינהו ישראל מרשות הגוי. ומההיא דהקומץ רבא דר"ש שזורי אין ראיה אע"ג דמשמע התם דנפסקה הלכה כר"ש שזורי כיון דלא

נתברר אהי גירסא קאי לא סליק לן מידי דאפשר דאקח מן השוק קאי אבל קח מן הגוי לא דס"ל כר"ש דלאו מועיל כלל דמן הפיטור על החיוב הוי והכי איתא לקמן בפ' הלוקח מן הנחתום ואמרינן דר"ש פליג עלה ואיפסיקא הילכתא כוותיה התם. הילכך לדידן דקי"ל דמירוח הגוי פוטר לגמרי לר' זעירא דבני מערבא ואפי' לר"מ ולבני בבל לר' שמעון דוקא הילכך הירקות שעשאן אגודה הנכרי וכן הקטניות והחטים שנגמרה מלאכתן ביד הגוי פטורין ואפילו שהישראל עושה להן תיקון לאכילה דיש לגוי קנין נכסים ושוב אין להן חיוב. אבל ענבים כשבוצרן הגוי אדעתא דישראל בצר להו וישראל עביד להו גורן מחייבי וקי"ל נמי דנכרי ספק הוא דמחליף דקי"ל כר"ש ור' טרפון ס"ל נמי כר"ש. כי מפקיד ישראל אצל הגוי טבלים ממורחין אפילו בתרומה גדולה נוטל דמים מן השבט דספק חלפינהו הוא דהוי. ואם מתוקנין הפקידן פטור לגמרי ממה נפשך וכותי כגוי הוא לכל דבר כדקי"ל בפ"ק דחולין. והמוליך חיטיו לטוחן והן מתוקנין אם ע"ה הוא הרי הן בחזקתן שאינו חשוד להחליף כדאיתא בפ"ק דחולין ובלא הוכשרו. ואם הוכשרו טמאים דע"ה כזבין הן לכל דבריהן כדאיתא בפ' חומר בקודש. ואם טוחן כותי או נכרי הוא אע"ג דמשום חילוף הגוי ליכא למיחש וכדאמרן אפ"ה כיון דאית גביה קופות דעלמא שמוליכין לו לטחון חיישינן שמא החליפם בחטים של ע"ה וכן כ' הרמב"ם ז"ל ויפה כתב ומה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל אינו כלום. מה שהשיג עליו ואמר ואם מפני הספק הזה והלא ספק ספקא הוא תימה הוא דהא תנן לקמן מעשר את שהוא נותן לה וכו' מפני שחשודה מחלפת ולדידיה אמאי נימא ספק ספקא הוא ספק מחלפת ספק אינה מחלפת ואת"ל מחלפת מעושר נותנת לו אלא מאי אית לך למימר אלמוה רבנן לתקנתייהו משום דשכיחי דלא מעשרי וחשיב כחד ספקא עוד ק' דהראב"ד ז"ל חשב דהרמב"ם ז"ל מלבו הוציא אותו הטעם והאמת הוא דהרמב"ם ז"ל סובר דזהו טעם הגמ' של קופות בקופות וטעמא דמסתבר הוא המפקיד פירות אצל הנכרי אם היא שנה שביעית והן פירות האילן נוהג בהן תורת שביעית עדיין דספק החליפן הוא דאמרינן ואם בשאר שני שבוע והן תבואה או קטנית והן פירות מכנסו ועדיין לא נגמרה מלאכתן ביד ישראל אחר שלקח הפקדון מפריש מעשרותיו מטעם ישראל וכיצד תרומה גדולה נותנה לכהן בלא דמים ותרומת מעשר מוכרה לכהן ומעשר ראשון הוא שלו מההיא דר' שמואל בר נתן ואם לקח מע"ה והפקידן לגוי כיון דאיכא למימר דילמא חלפינהו והויא תבואת ע"ה דפטירא מתרומה אפילו התרומה מוכרה בדמים ותרומת מעשר נמי מוכרה בדמים לכהן וכן דעת הרמב"ם ז"ל פי"א דהי' מעשר ופ"א דהי' תרומה. וכן מצאתי לרב ז"ל בתשובה וזה לשונו שם על ענין המעשר בזמן הזה וכו' עיקר הדבר הוא אם יש קנין

לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשרות אם אין לו ודבר זה מחלוקת ר"מ וחכמים וכבר נתבאר בגיטין בבבלי ובכמה מקומות בירושלמי שאע"פ שיש קנין לגוי בא"י להפקיע מן המעשרות מן התורה הרי היא חייבת במעשרות מדברי סופרים. נמצא דין המעשרות בזמן הזה כך הוא מי שהיתה לו קרקע בא"י חייב בתרומה ומעשרות מדבריהם מפני שהיא לקוחה מן הגוי ונותן מעשר ראשון ללוי כר' עקיבא וכן הלוקח פירות מחוברין מן הגוי בא"י חייב בתרומות ובמעשרות מדבריהן ונותנין לבעליהן הכהנים והלוים. ומי שאין לו קרקע ולקח פירות תלושין מן הגוי בא"י אם נגמרה מלאכתן ביד גוי פטורין שנ' ראשית דגנך ולא דגן גוי. ואם מרחן ישראל ברשות הגוי הרי זה מפריש עליהן תרומה גדולה בלבד ונותנה לכהן ומפריש מעשר ראשון והרי הוא לבעלים דאמר ליה ללוי קא אתינא מחמת גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדאי לפי שאין באכילת מעשר איסור כמו שיש בתרומה שמעשר ראשון אע"פ שהוא חלק הלוים אינו אסור לזרים אלא חול הוא ואינו מפריש מפירות המעשר אלא תרומת מעשר שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל וגו' טבלים שאתה לוקח מישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן וכל הדברים הללו מפורשים בגמ' בבכורות פ"ק ומפריש מפירות אלו מ"ש ופודהו ע"כ ואם שנה שמחייבת מ"ע יפריש מ"ע והרי הוא לבעלים נמי דאמר ליה לעני קאתינא וכו'. והראב"ד ז"ל חולק על זה בהשגותיו וסובר דמירוח הגוי חייב מדרבנן כר' יוחנן דפליג עליה דר' אלעזר דס"ל כרבנן ואין נראין דבריו דבבכורות לא חשו אלא לדר' אלעזר והמנהג פשוט כאן כדברי הרמב"ם ז"ל:

הלכה ה

הנותן לפונדקית שלו. יש גורסין שלו וזו היא גירסת רש"י ז"ל והיינו תלמיד היושב לפני רבו ונתאכסן אצל ע"ה ואשתו נעשית לו פונדקית ואופה לו את הלחם וצריך לומר שהטבילה לכך כדי להפריש חלה בטהרה וכן פי' רש"י ז"ל בפ' הניזקין. ויש שאין גורסין שלו וסוברין שהיא פונדקית לכל עובר ושב:

מעשר את שהוא נותן לה. שאם תחליפנו נמצא מאכילה שאינו מעושר:

ואת שהוא נוטל הימנה. שאם החליפה נמצא אוכל שאינו מעושר. ובפ' הניזקין פריך רישא לסיפא דלעיל תנן הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית ואינן חשודין להחליף והכא קתני מפני שהיא חשודה מחלפת ומשני התם מוריא ואמרה בר בי רב ליכול קרירא ואנא איכול חמימא ופי' רש"י ז"ל מוריא לעצמה הוראת היתר ואומרת מצוה היא זאת בר בי רב וכו' לאחר שני ימים או ג' שנצטנן הלחם היא מחלפת והיינו דלא תני הכא

המתקלקל משום דאפילו אין מתקלקל נמי אלא שנצטנן הלחם מחלפת והיינו דגרסינן לפונדקית שלו:

אין אנו אחראין לרמאין. ואע"ג דהכא למצוה מתכוונת משום שחשודה על הדמאי וגם שמפסידו קרי לה הכי:

כן רשב"ג אמר תמן וכו'. בפ' בתרא דמעשר שני דאמרינן התם כרם רבעי מפני עוברי דרכים שנוטלים קצת אשכולות ואכלי להו בלא פדיון צריך לציינו בקזוזות אדמה כדי שאם יבואו ליטול ידעו שצריך פדיון וקאמר רשב"ג דבשאר שני שבוע אין מציינין כיון דאין רשות לגעת בהן גזלנין הן והלעיטהו לרשע וימות וכל היכא דאיכא איסורי טפי עדיף טפי כדי שימות מהרה אלא דוקא בשנת השמטה הוא דמציינין:

שאין דרך חבר להיות מוציא מביתו דבר שאינו מתוקן. ושאני הכא שמוסר לה הדמאי בידים ולא שייך למקרייה לשון דמאי:

הלכה ו

הנותן לחמותו. עסתו לאפות:

מפני שחשודה מחלפת המתקלקל. מפ' בגמ' דהך בבא דחמותו ר' יהודה קתני לה וה"ק שאמר ר' יהודה וכו' ורבנן פליגי בה:

המתקלקל אם יתקלקל הלחם מחליפתו הילכך מעשר את שהוא נותן לה וכו':

אמר ר' יהודה. טעמא קא יהיב למילתיה והכי איתא בפ"ק דחולין ובפ' הניזקין ומשום דכאן אינה עושה אלא משום בושת החתן קתני בה להחליף את המתקלקל. ומפ' בגמ' דרישא דהיינו פונדקית ר' יהודה ורבנן מודו בה. ובגמ' מפ' דחמותו לא שנא מן הנשואין ול"ש מן האירוסין:

שאינה חשודה להחליף ולהאכיל וכו'. כדאמרינן בהניזקין דבאתריה דר' יהודה חמיר להו שביעית:

ובקמייתא על דעתיה דר' יהודה. דלא תימא כיון דר' יהודה יהיב טעמא דרוצה בתקנת בתה ובפונדקית לא שייך ס"ל כר' יוסי בפונדקית קמ"ל דאדרבה דפונדקית כו"ע מודו דחשודה להחליף דמוריא וכו' דאע"ג דלאו בר בי רב הוא נהי מצונן לא תחליף מ"מ מתקלקל מיהא מחלפת ובחמותו פליגי וקסבר ר' יהודה דגם בחמותו יש לגזור ותנא דחמותו ר' יהודה היא:

כנותן לפונדקית. וכי היכי דנותן לפונדקית מודו רבנן דחשודה להחליף דמוריא ואמרה וכו' ה"נ חשודה להחליף מפני בושת חתנה:

כנותן לשכנתה. ובנותן לשכנתו תנא בברייתא דאינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר. וטעמא דרבנן דכיון דמודה ר' יהודה דאינה מחלפת כשנצטנן הלחם וטעמא דכיון דאשתו אינה מקפדת גם היא אינה חוששת ה"נ גם המתקלקל אינה מחלפת דאשתו עומדת שם ותאמר לו ועוד דחיישינן דילמא לימא הבעל דאשתו נותנת משל בעלה לחמות דלא על חנם מחלפת הרע בטוב ואדרבה תקנת בתה שלא להחליף מה שאין כן גבי פונדקית:

אבל אם לא נתן לה שאור וכו'. בפ"ק דחולין לא גרסינן הכי אלא ה"ג ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין ומפ' התם טעמא דכיון דאמר לה עשי לי משליכי כמאן דערב בידים דמי ופי' רש"י ז"ל כיון דאמר לה עשי לי משליכי הוי כמו שלקחן הימנה קודם תערובתן ואח"כ עירבן דהא על פיו עשתה ונעשית שלוחו ונראה דסתם עיסה בעיא שאור וסתם תבשיל בעי תבלין ואפילו לא אמר לה כאמר לה דמי ולטעמיה דרפרם דאמר שאני שאור ותבלין דלטעמא עבידי וכו' אתי שפיר ומשמע הכא דתבלין חייבין במעשר ובפ' בא סימן לא משמע הכי בפרק בתרא דתרומות יתבאר בס"ד:

מן האירוסין או מן הנשואין. דדוקא בנשואין הוא דמחלפא ליה או אפילו באירוסין:

בין מן האירוסין. דהא טעמא הוי משום דבאתריה דר' יהודה חמירא ליה שביעית וא"כ ליכא לאפלוגי וה"נ הכא ל"ש דהא בבי דמתני' דמיין להדדי ולעולם מחלפת. ולענין הלכה קי"ל גבי חמות דאינה מחלפת וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"א דהי' מעש' וז"ל אבל הנותן לחמותו בין שנשא בתה בין שארסה או לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית מפני שאינה חשודה להחליף בד"א בזמן שנתן לה שאור לעיסה ותבלין לקדרה אבל אם לא נתן לה חושש משום מעשר. אם היתה שנת השמטה אסור שמא השאור מספיחי שביעית הוא ע"כ ומתוך דבריו אתה למד שלא פסק כגירסא דחולין דאמר לה עשי לי משליכי אלא כגירסא דהכא וכטעמא דאמרן:

הדרן עלך מאכילין בס"ד

פרק ד

הלכה א

שואלו בשבת ואוכל. בשבת על פיו. ומוקי לה בגמ' בפירות שנסמכה דעתו של ע"ה עליהן מע"ש לאכול מהן באותה שבת ואינו יכול החבר לתרום בשבת כדתנן בפ' במה מדליקין הקלו חכמים אצלו לסמוך על דיבורו של ע"ה וטעמא מפ' בגמ':

ואוכל על פיו. באותה שבת:

ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר. אותה סעודה בעצמה שהתרנו לו:
לא מצאו וכו'. משום סיפא אצטריך דתנן חשכה למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר דהוה אמינא הא איכא חד דמסהיד עליה ועד אחד נאמן באיסורין וליהימן למוצאי שבת קמ"ל:
תרומת מעשר של דמאי. להכי נקט תרומת מעשר של דמאי משום דבה דוקא נחשדו דסברי אינה במיתה כל זמן שלא הופרש המעשר ומועיל שאלתו אבל תרומה גדולה אין צריך להפריש דלא נחשדו עליה כדאמרינן פרק בתרא דסוטה:
חזרה למקומה. בבית החבר למקום שנטלוה והפרישוה וכשחזרה למקומה היא מדמעת דהא בתוך צ"ט נפלה למקום שהופרשה וכדי שלא יאסר הכל ויפסד שואלין אותו אם היה מתוקן ואוכל על פיו אפילו בחול משום דכיון דקרא שם עליה קדשה וירא ע"ה להאכיל מדומע ואומר אמת כדאי' בגמ'. וכן פי' רש"י ז"ל בפרק אע"פ ובפ' בהמה המקשה וכן פי' רבנו שמשון ז"ל והרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל בפי"ב דהי' מעשר פי' שהעם הארץ גופיה שלא היה נאמן ראינו שהפריש תרומת מעשר וראינו שחזרה ונפלה למקומה בביתו עצמו ושואלין אותו ואם יאמר הפרשתיה נאמן משמע שמפ' הרב דמיירי שנפלה למאה דעולה היא אלא שצריך להרים כדתנן במס' ערלה בפרק התרומה דמצטרפין וז"ל של הרב ז"ל מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרו"מ מפירותיו שהן דמאי וראינו שחזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקומה וחזר ואמר הפרשתיה נאמן אפילו בחול והשיג עליו הראב"ד ז"ל ואמר א"א דברים הללו זרים הם אצלי ואינן אלא כשנפלה למאה שעלייתה מועלת שאם נפלה לפחות מק' אין לנו להאמינו וא"כ מאי אימת דמוע איכא הכא אלא לעולם שנפלה לפחות ממאה ובשביל שלא יאסר הכל שואלין אותו אם היה מתוקן ואוכל על פיו מפני שאימת דימוע עליהן להאכילו מדומע ע"כ. וכוונתו דדברי הרמב"ם ז"ל זרים הן אצלו דבודאי אין מתיישבין אלא כשנפלה למאה דאז בעלייתה מועיל אבל אם נפלה לפחות מק' פשיטא דאין להאמינו זהו דעתו של הרמב"ם ז"ל הדין עמו לפ' כן כדבריו שכתב וחזר ואמר הפרשתיה ואי לפחות מק' נפלה מאי הפרשתיה ואפילו הפרישה מאי הוה והא מדומע הוא. ועל זה השיג עליו דמאי הימנותיה ומאי אימת דימוע שייך הכא והלא תרומה עולה במאה של חולין והפרשה דההיא שאנו מפרישין לא מפני קדושה שיש בה דלא חמירא משאר איסורין שנתערבו בשעור אלא משום גזל השבט הוא כדאיתא התם בפ"ב דערלה:
שואלו. בגמ' מפ' היכי שואלו דהא לא מצי למשאל ליה דרך עקלתון:
מפני כבוד שבת. מפני עונג שבת:

ע"י עילי עילה. דמ"מ לא התירו אלא ע"י שאלה ואולי יאמר האמת שאין מעושרין ואם יאמר מעושרין הן נאמן הוא דע"א נאמן באיסורין ואע"ג דחשודין הן רוב ע"ה מעשרין הן וכן פירש"י ז"ל בפרק הקומץ רבא:

אימת שבת עליו והוא אומר אמת. משום דאמרינן בסוף המביא כדי יין דשבת קובעת למעשר וירא לאכול קודם שיעשר:

מפני אחד שאין אימת שבת עליו. כלומר לא רצו לסמוך על אימת שבת אלא ביום השבת לפי שיש אחד שאין אימת שבת עליו לכן עשו טעם זה סעד עם כבוד השבת:

ואפילו שאלו בחול יאכל בשבת. דמשום עונג שבת הקלו ולמ"ד משום אימת שבת אם שאלו בחול לא יאכל בשבת דקסבר ע"ה דבחול רוצה לאכלו:

כשאין עמו תנאי. דאם התנה שיהו המעשרות בשולי החבית בלאו שואלו שרי כדתנן בפרק בתרא וקיימא לן כמאן דאמר משום אימת שבת דהא ברייתא שייכא כוותיה:

שאלו על א' מהן. ואמר לו עישרתים:

מזה על זה. על דמאי אחר שיש לו ולא שאל לעם הארץ עליו:

מפני כבוד שבת ניחא. דהא אית לן דחשוד אפילו בשבת וכך זה כמו זה אלא לא רצו להתיר על ידי עילה:

אלא למאן דאמר מפני אימת שבת. ליחוש דמפני האימה אמר האמת והוי כמפריש מן הפיטור על החיוב. והרמב"ם ז"ל פי"ב דהי' מעשר כתב אע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת ה"ז לא יאכל מאותן הפירות למו"ש עד שיעשר דמאי על הכל על מה שאכל בשבת ועל השאר שלא הקלו והאמינוהו אלא לצורך אותה שבת ע"כ ואינו נכון דא"כ מאי האמינוהו ועוד דליתני חשכה למו"ש יעשר על מה שאכל מאי מזה על זה דהא מה שאכל אינו בעולם:

עד כדון כשאין לו מאותו המין. הוא דיסמוך עליו אבל יש לו מאותו המין מתוקן למה יסמוך:

ומסיק דהיצר תאב. ואקילו רבנן ומפ' לקמן דוקא שנסמכה דעתו עליהן:

למ"ד קדושה אחת היא. גבי שני ימים טובים של גליות פלוגתא דרב ורב אמי בי"ט ושבת פלוגתא דתנאי במס' ביצה פ"ק דתניא התם נולדה בשבת תאכל בי"ט בי"ט תאכל בשבת ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל מ"ד קדושה אחת היא אוכל דכלהו חשוב יום ארוך:

ומ"ד שתי קדושות הן אינו אוכל. דהא חשכה ותנן חשכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר:

ומסיק דאפילו למ"ד שתי קדושות הן אוכל דלא נראה לעשר בנתים וטעמא משום דאין מגביהין תרומות ומעשרות לא בשבת ולא בי"ט ומשו"ה נאמן. והך סוגיא אתיא כמ"ד מפני כבוד שבת דאילו למ"ד אימת שבת הא קושטא קאמר וליכא למיחש:

שאלו בי"ט אוכל בשבת. למ"ד קדושה א' לא איצטריך דתיפוק לי דחד יומא הוא אלא כמ"ד שתי קדושות הן:

והוא אינו מאמינו על המעשרות. ותנן בפירקין דאוכל עמו שבת הראשונה וסומך על פיו:

בשבת של פרוטוגמא. סעודת בחור שנשא בתולה קורין בלשון יון פרוטוגמא ולכך כיון דאיכא שמחה גדולה באותן ז' ימים הקלו:

לאו כפירות שנסמכה דעתו עליהן מע"ש היא. דסתם סעודת חופה הכל מוכן וסומך דעתו לומר כל זה לסעודה וה"נ מתני' מיפרשא דבעל הבית המודר סומך דעתו עליהן מע"ש לאכול מהן בשבת ומהנהו לקח חבר זה והיינו בין כמ"ד משום כבוד שבת בין כמ"ד אימת שבת עליו:

לא אמרו אלא מפני איבה. והיינו טעמא דלא שריא מתני' אלא שבת ראשונה ותו לא דאם לא אכלן בשבת ראשונה שבת שנייה לא יאכל עד שיעשר כדתניא בברייתא לקמן או עד שישאלנו:

ולא כבר שאלו בשבת ראשונה. בתמיה אלא שלא בא ובודאי הוא שיחזיק דבריו:

ומשני דשאל חורן עלוי. שישאל אחר בשבילו:

מהו שישאלנו דרך עקלתון. אמתני' דהתם קאי ובשבת השנייה קאי ואמתני' דהכא נמי קאי דדוקא בדרך עקלתון שלא יראה בעיניו שחושדו ודרך עקלתון היינו דלא לימא ליה מתקנן אינון להדיא דבודאי יאמר מתוקנין הן ויכעוס אלא דלימא ליה לאו דאנא חשיד לך כדמפ' ואזיל:

טען מחזקא עלוי. טען כמחזק בו כלומר שאמר לו מוחזק אתה בזה זוכר אתה יפה הסתכל וא"ל:

מה את חשיד לי. דגם בשאלה הזאת הקפיד. והרמב"ם ז"ל לא כתב להא דר' יונה ולא כתב דבשבת שנייה ישאלנו ותימה הוא:

שחזרה מקומה. לצ"ט הנותרים:

מדמעת. ונאסר הכל וימכר לכהנים:

שלא למקומה. אלא למקום אחר שעדיין לא הפרישו משם תרומת מעשר:

אינה מדמעת. טעמא מפ' לקמן:

בין למקומה בין שלא למקומה מדמעת. דכל פחות מק' אוסרת ובעינן שאלת ע"ה ואם לא מצאנוהו אוסרת:

בין למקומה בין שלא למקומה אינה מדמעת. ואפילו שאלת ע"ה לא בעיא דדמאי דרבנן הוא דרוב ע"ה מעשרין הן וגבי ודאי הוא דאמר רחמנא מה שאתה מרים ממנו אם נפלה לתוכו הרי הוא מקדשו אבל דמאי יבש ביבש הוא וחד בתרי בטיל וכגון שנפלה בשוגג וכדרך שאמרו תרומת ח"ל מבטלה ברוב ואוכלה בימי טומאתו:

מ"ד מדמעת מדמעת וכו'. כלומר השוו מדותיהן אלא ר' אליעזר דאמר למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת מאי טעמיה:

בדין הוא מימר. בדין הוא לפרש טעם בזה:

משה דאנא אמר טעמא. לשון שבועה וכן מצינו בפ' משילין משה שפיר קאמרת ופי' רש"י ז"ל ביקרא דמשה קא משתבע:

שהיא מתרת את השיירים באכילה. כשחזרה לצ"ט שאסרתן כשאומר ע"ה מתוקנין הן תשובתו היא מתרת את הצ"ט שנפלה לתוכן על פיו דאם אמר לא תקנתים מדומעין הן ואסורין א"כ כי לא אשכחן ליה או שמת אסירי אבל שלא. למקומה דעדיין לא הפרישו כלום משם דאפילו אם יאמר ע"ה מתוקנין הן אכתי צריך להפריש מהן דין דמאי ואינה מתרת השיירים וכי היכי דמפריש דמאי דרמי עליה מפריש אידך בהדה ולא חשיבא לשיהו מדומעין אם לא מצאנוהו לשואלו:

הורי ר' אילא כהדא דר' חגי. כלומר הורי כר' אליעזר דמסתבר טעמיה כדמפ' ר' חגי:

הפריש תרומת מעשר ונשרפה. נראה לפ' שהפרישה שלא מן המוקף שהיתה קצת תבואה של דמאי במקום אחר והפרישה וקרא עליה שם על פירות מעשר של דמאי של כאן וערבן עם אחרים בחזקת מתוקנים ואח"כ מצא שנשרפה ההיא וחיישינן דילמא נשרפה קודם שתרמה על פירות מעשר דמאי זה של כאן ולא חייל עליה שם והוו להו דמאי כשהיו וערבן עם פירותיו שואלו על אלו של כאן:

לא בדא א"ר זעירא וכו'. כלומר אלא אין הלכה כר' שמעון שזורי בזו דלא סמכינן היכא דעירב בידים אשאלת עם הארץ אבל הלכה כמותו במשנתנו והכי איתא בפרק בהמה המקשה ובפרק הקומץ רבא:

לא דמיא הדא שאלתא להיא קמייתא. קשה ליה לר' אבין הך שאלה דמתני' היכי שייל לה דבמתני' קמייתא מצי למשאל שלא יקפיד כגון דלימא ליה לאו משום דאנא חשיד לך אבל כאן כבר תיקן אלא שחזרה ונפלה א"כ מאי לימא ליה:

בגין דחשדתיך ותקינתון ואתקריין. שם תרומה וחזרו ונדמעו דהא ע"כ צריך לומר לו שהפריש מהן אלא שחזרו ונדמעו דהא טעמא משום אימת דימוע עליו דבשלמא רישא לא יבוש מלומר לא עישרתים דהא קאמר ליה דלא חשיד ליה אלא מפני הטירדא הוא דשואל לו אבל כאן ודאי יבוש:

ומסיק. כך ישאל לו ונאמן מטעם שאימת דימוע עליו והוא אומר אמת. ובתוספתא קתני בהדיא כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע עליו:

הלכה ב

המדיר את חברו שיאכל אצלו. אסר כל נכסיו עליו בהנייה אם לא יאכל אצלו:

אוכל עמו בשבת הראשונה. מפ' בגמ' בסעודת בנו בחור או בתו ומשום איבה:

בשבת הראשונה. כל ז' ימי חופה:

ובשבת שנייה. דעיקר שמחה אזלה לה לא. ואע"ג דאמרינן בפ"ק דכתובות דכל תלתין יומין בין קרו ליה מחמת הילולא בין לא קרו ליה וכו' מברך שהשמחה במעונו מ"מ ז' ברכות ליכא אלא בשבעת ימי המשתה ודאיכא פנים חדשות כדאי' התם:

פרוטוגמא. חופת בחור עם בתולה ומשום איבה:

השנייה מהו שתעשה ראשונה. ולעיל מסקינן דאין לו תקנה עד שיעשר או עד שישאלנו וכן הילכתא:

בסעודה שאין לה שם. כגון אצל ע"ה דאמרינן בעלמא סופך שיאכילך טבלים דדוקא שבת ראשונה משום איבה:

הלכה ג

אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני וכו'. פלוגתייהו מפ' בגמ':

מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי. הכא לא מצי למנקט של ודאי דבישראל עסקינן והוא חייב ליתן מעשר ראשון ללוי והלוי יתן תרומת מעשר לכהן למי שירצה ואין המתנה תלויה עליו אלא על הלוי והישראל תורם שאיני שלו הוא דהוי אבל בדמאי מעשרותיו שלו דהמע"ה אלא שתרומת מעשר מפריש ונותן לכהן כדתניא במס' סוטה אבל במעשר עני נקט של ודאי דאילו של דמאי הוי שלו והא דלא תני תרומה גדולה בודאי משום דלאו אורחא דמילתא להשהות התרומה מלהפריש דרגילין להפרישה לאלתר אפילו קודם הבאה לבית כדאמר במס' מעשרות פ' המעביר שאי אפשר לגרן שתעקר אא"כ נתרמה ממנו תרומה גדולה וגם שאין צריך לטרוח במדידה דמצוה מאומד כדאיתא בתרומות:

לא יטלם בשבת. משמע לא יטלם ממקומם כלומר שאין מפרישין אותן ומפ' בגמ' דלא יתנם קאמר ואפילו נפרשו מע"ש לא יתנם בשבת והיינו כיון דאין למודים לאכול עמו לא יוליכם לתתן לביתן קאמר ומתני' ר' יוסי דפ"ק דביצה היא וכמו שאפרש בגמ':

למודין לאכול אצלו. רגילין לאכול אצלו אבל אין רגילין לאכול אצלו לא וטעמא מפרש בגמ':

ובלבד שיודיעם. אפילו רגילין לאכול אצלו לא שרי לזמנן במתנות שלהן אלא א"כ הודיען דשלהן אוכלין משום גניבת דעת דגניבת דעת אסור כדאיתא בגמ' ודכוותה נמי תניא לעיל בפ' מאכילין עושין משביעית וממ"ע דבר של גמילות חסדים וצריך להודיע שלא יחזיקו לו טובה על חנם:

טבולין למעשר עני חייב מיתה. ובפ' אלו הלוקין יליף לה מקרא דתניא א"ר יוסי יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר תרם ממנו תרומה גדולה ולא תרם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מניין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל ופי' רש"י ז"ל דאע"ג דמעשר עני אין בו קדושה שהרי לזרים נאכל ובכל מקום אפ"ה טביל מה להלן מעשר עני דכתיב לגר ליתום ולאלמנה ובענייננא דשנה שלישית כתיב דדינה מעשר עני אף בשעריך האמור כאן יש ללמוד הימנו מעשר עני וה"ק לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו בשעריך הוא בתוכו וכיון דאהדריה קרא לאזהרה ממילא אית ביה מיתה. וראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י דמאכלות אסורות כלשון הזה האוכל כזית מן הטבל קודם שיפרישו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי שמים שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה וגו' אבל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפרישו ממנו מעשרות ואפילו לא נשאר להפריש ממנו אלא מעשר עני הרי זה לוקה משום אוכל טבל ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות בכלל שנא' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ע"כ. ואני אומר ידעתי שאין לי ידיעה בדבור כ"ש בחכמת התלמוד אבל מ"מ איני נמנע מלכתוב דעתי איברא ודאי דטבל במיתה למדו בפ' הנשרפין מקרא דולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' בעתידין לתרום הכתוב מדבר ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה וקרא דלא תוכל לאכול בשעריך היינו דרשא דאלו הן הלוקין דכתיבנא אבל ק' לי מנא ליה לרב שאין בו מיתה והרי הלכה רווחת הכא דחייב מיתה ואפילו משום מעשר עני דנאכל

לזרים ואין בו קדושת מקום והטעם שכתב הרב ז"ל דכיון דאין מיתה לא במעשר ראשון ולא במ"ש ולא במ"ע דהא שרי לזרים אין מיתה בטבלו דכשהטבל יש בו תרומה דיש בה מיתה בההוא הוא דאיכא מיתה ליתא דא"כ לדבריו לכהן דשריא ליה תרומה אין בטבל לו עון מיתה וזה אין במשמע דקרא כי מזהר ביה עון מיתה לכהנים הוא דמזהר דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל וגו' ועלה הוא דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' והשיאו אותם עון אשמה וכן כתב רש"י ז"ל בפ' בכל מערבין גבי לגין של טבול יום שמילאוהו מן החבית של מעשר ופי' רש"י ז"ל מעשר ראשון שהיה עדיין טבל שלא הפריש הלוי ממנו תרומת מעשר והרי הוא במיתה ואפילו לכהנים ע"כ. והראב"ד ז"ל הרגיש זה וסייעו מטעם אחר וכתב א"א סברא היא זו והיא יפה בעיני דכתיב בהנך קראי קדש ע"כ כלומר סברא היא שאין בו מיתה דכתיב בקרא דולא יחללו קדשי ובקרא דוהשיאו אתם כתיב באכלם את קדשיהם ואין דעת הרב לומר ששום מעשר לא איקרי קדש דכל התלמוד מלא דמעשר שני איקרי קדש ועוד דמקרא מלא כתיב בה וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה' אלא דבר הלמד מענייני דכתיב בפרשה וכל זר לא יאכל קדש ואיש כי יאכל קדש בשגגה ונתן לכהן את הקדש ובתרומה משתעי קרא כדאיתא במס' תרומות וכי כתיב קדש גבי לא יחללו התם קאי וכל הסברות האלו אינן כלום נגד חכמי התלמוד ורב ס"ל הכא דמיתה אית ביה ועוד מצאתי תלמוד ערוך בגמ' דילן דגרסינן בפ' יש מותרות מעשר ראשון ללוי ולא לזרים דברי ר"מ מ"ע דר"מ אמר רב אחא בריה דרבא כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון אסור לזרים אי מה תרומה חייבין עליה מיתה וחומש אף מעשר חייבין עליו מיתה וחומש אמר קרא ומתו בו כי יחללוהו בו ולא במעשר ויסף חמישיתו עליו ולא על מעשר ורבנן מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון נמי טובל ופריך ההיא מדר' יוסי נפקא דתניא ר' יוסי אומר יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מניין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה שעריך האמור להלן מעשר עני אף שעריך האמור כאן מעשר עני וקאמר רחמנא לא תוכל ומשני אי מההיא הוה אמינא ללאו אבל מיתה לא קמ"ל ע"כ ופי' רש"י ז"ל מה תרומה טובלת שכל זמן שלא הופרשה חייבין על אכילתה משום טבל דהא מיתה כתיבה ביה אף מעשר ראשון טובל ואע"ג דבדידיה ליכא מיתה חייבין מיתה על הטבל שלא הופרש מעשר ראשון ממנו ואפילו מעשר עני דקיל כצדקה בעלמא דלאו צד קדושה אית ביה ואכלו בשעריך בשנה השלישית משתעי קרא ע"כ. וכתבו בתוס'

ואמאי לא לילף מהיקישא דמיקרי תרומה לאו ומיתה ותירצו דהא קי"ל דאין היקש למחצה ואפ"ה מסתבר לאוקומי היקישא אמאי דאסר קרא בדוכתא אחרינא דהיינו טבל ולא לאוסרו לזרים הילכך כיון דהתם קאי לא אתי היקישא אלא לאתויי מיתה דעליה סמיך וא"ת מנא לן דטבל מ"ע במיתה הא לא איתקש לתרומה וי"ל דשמא אין בו מיתה א"נ כיון שאין חלוק משאר טבל לענין אזהרה ה"ה לענין מיתה והכי איתא בירושלמי דמסכת דמאי פרק הלוקח פירות וכן כתב בעל הערוך בהדיא בערך עשר וז"ל בפ' יש מותרות בגמ' בת ישראל מפורש דאוכל טבל שנשאר שלא הופרש שום דבר ואפילו מעשר עני חייבין עליו מיתה דתניא ר' יוסי אומר וכו' ובפ' עגלה ערופה נמי אמרינן דאמר להם יוחנן כהן גדול לישראל בני כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה כלומר דכל זמן שלא הופרשו המעשרות כולן טבל הוא ויש בו מיתה:

מכיון שהוא יודע שבעון מיתה מפריש. דנהי דמעשר ראשון בעון מיתה נמי ואפ"ה חשוד בו היינו משום דסבר אי מפרישנא ליה בעינא לאפרושי מיניה תרומת מעשר שהוא במיתה לזרים ומ"ש נמי אמר בעינא אסוקי ומיכליה בירושלם אבל מעשר עני ליכא ביה טירחא ומכי אפרשיה מותר לזרים והוא עצמו מותר בו ודאי דמפריש ליה משום עון מיתה והכי אמרינן בפ' אלו הן הלוקין דטעמא דר' אליעזר דסבר דלא נחשדו עמי הארץ על מ"ע של דמאי:

בלא כך קורא עליו שם וכו'. כלומר בלאו האי טעמא דחייבין על טבלו מיתה ופשיטא דע"ה מפרישו אין לחוש ואם נחמיר על החבר לקרות שם אבל אין צריך להפריש ומודינא לך מיהת בהאי ובפ' ואלו נדרים פליגי אביי ורב יוסף בפירושא דמתני' דרב יוסף סבר דרבנן סברי ספקו טובל דסברי דהטבל שלא הפרישו ממנו מעשר עני במיתה ור' אליעזר סבר ספקו אינו טובל דס"ל דאין בטבלו מיתה ואביי סבר דכולי עלמא ספקו טובל ואית ביה מיתה אלא בהא קמיפלגי ר' אליעזר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני דכיון דאילו מפקר ניכסיה והוי עני ושקיל ליה לית ליה פסידא ורבנן סברי ניכסיה לא מפקר איניש דמירתת דילמא זכי בהו איניש אחרינא הילכך נחשדו ביה והיינו כי סוגיא דהכא וכך פי' נמי הר"ן ז"ל אותה שמועה ומסכים למה שכתבתי:

מפריש שני. מעשר שני:

נאמן לראשון נאמן לשני. דראשון נותנו ללוי ואינו אוכלו ואפילו הכא לא חשיד כ"ש שני דהוא גופיה אוכלו:

הא שני צריך. להפריש כדפרישית טעמא לעיל וא"כ בק"ו דאיכא כשלא הוחזק לשני דודאי לא הוחזק לראשון נפקא לן ע"כ דמאן דמוחזק לשני אינו מוחזק לראשון והק"ו כשאינו מוחזק הוא:

ומה אם לשני. לא הוחזק:

דאין לו בו טובת הנייה. דאילו נתנו לפלוני בירושלם אין יכול לקבל עליו שום טובת הנייה כדתנן בפ"ק דמעשר שני נותנין זה לזה מתנת חנם מה שאין כן במעשרות ותרומות דיש לו בהן טובת הנייה כדתנן המקדש בתרומות ומעשרות מקודשת ואפילו ישראל ותנן נמי בפ' ואלו נדרים קונם כהנים אלו ולויים אלו נהנין לי יטלו אחרים וכן פסק ר"ח ז"ל בסוף האיש מקדש דטובת הנייה ממון וכיון דמעשר שני דחמיר דדמי לקדשים שאין לו בו טובת הנייה אפ"ה חשיד ביה ראשון דקיל דדמי לממונו לא כ"ש ומהכא תידוק דאם נאמן לשני לא יהא נאמן לראשון דשני שאני דדמי לקדשים אלא טעמא משום דאין חשוד להקדים המעשרות דעובר בבל תאחר כדאיתא בפ"ק דתמורה:

אמר להן פדוי הוא נאמן. ואפילו שהוא ע"ה מפני שאימת קדושתו עליו ולפיכך נאמן אפילו על הפרשתו אבל כשאמר פדו לי עדיין לא פדאו ולא חשיב בעיניה כיון דלא פדאו הילכך אינו נאמן על הפרשתו:

מתני' כר' אליעזר. דתניא דנאמן ומותר לאכלו בגבולין ולא חיישינן שהוא טבול למעשר ראשון דכיון דנאמן על השני נאמן על הראשון:

כתוספת בכורים. עיקר הבכורים תאנה שביכרה אשכול שביכר ואומר הרי אלו בכורים וכשבא ללקוט וליתן בסלים מוסיף על התאנים תאנים אחרים שאינן בכורים וכן על כולן מוסיף ממינו ואף על גב דתנן במתני' דבכורים פרק בתרא דפטור מן הדמאי מפרש בברייתא דאפילו מן הודאי וטעמא דנתפס בהדי בכורים והכי נמי כיון דמעשר שני בעי מחיצה כבכורים אפילו תימא דחשיד אראשון ויש בשני מחלק הראשון נתפס הוא בהדי שני וליכא טבלים:

דר' אליעזר היא. ובטעמא קמא וליכא לדמוייה אתוספת בכורים דשאני בכורים דלא נתנה תורה בהן שיעור כדתנן בריש מס' פאה ובמס' בכורים מה שאין כן במעשר שני ולכך לא פסקו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל כתבו בהגהותיו:

דתנינן תמן. בפרק קמא דביצה:

אין מוליכין חלה. דאף על פי שמותר בהפרשתה לא שרו ליה הולכתה אלא לתקן עיסתו לחוד משום שמחת יום טוב:

מתנות. זרוע ולחיים וקיבה אף הם הרמתן הותרה לו שהרי נצטוה להרימן דהיאך יאכל שאר הבשר ואף על פי שאין טובלין כשאר טבל לאסור הבשר מיהו אם לא פירש שאר הבשר מהן הרי הוא אוכלן ועובר בעשה הילכך הרמתן התירו ולא הולכתן וכולן משום גזרה דאין מגביהין וכו' אבל בתרומת פירות ס"ל לתנא דמתני' דביצה דבין ב"ש בין ב"ה מודו דאין מוליכין כיון דאינו זכאי בהרמתה כדאיתא התם ור' יוסי פליג עלה וסבר דאדרבה דבתרומת פירות הוא דנחלקו וב"ה שרו כיון דמופרשת ועומדת היא ואיפסקא הילכתא התם כר' יוסי:

היא יו"ט היא שבת. השתא דאשמעינן תלמודא דלא יתנם הוא דגרסינן שמעינן דלא תימא דוקא בי"ט הוא דפליגי תנאי דמשום שמחת י"ט הוא דשרי רחמנא אתו למטעי ולהפריש תרומות בי"ט הילכך בהולכה ההיא פליגי אבל בשבת דכ"ע מודו דהולכה שריא אבל השתא דשמעינן דלא יתנם גר' דלשאינן רגילין אסור להוליך וליתן וש"מ נמי דכי היכי דההיא די"ט פלוגתא דתנאי היא כיצד נשנה מחלוקת ב"ש וב"ה ה"נ הך דשבת דהכא דמתני' ר' יוסי היא דב"ה לא שרו תרומת פירות להוליך וליתן לאינם רגילים וטעמא דלא יתנם לשאינן רגילין הוא דגר' דאילו להפרישן ולהגביהן אפילו לרגילין נמי ליכא למאן דאמר:

והיא ילפא מן הדא בלמודים. דר' יוסי נמי דסבר דשרי התם בהו להוליך וליתן תרומה או חלה דאתמול היינו ברגילין לבא לביתו דכיון דרגילין אצלו שמיודעיו הן כיון דאי בעי מצי לזמנן לביתו להוליך נמי לביתן דורון שרי ולא יאמרו שהפרישן עכשו אבל כשאין רגילין אסור בין לזמנן בין להוליך לביתן:

מאי טעמא לא סלק על דעתיה וכו'. להאכילו פתו בביתו של חברו דהוא בוש ואם אלו היו מופרשין מע"ש או מעי"ט מאתמול הוליכן אצלו אלא משום דלא תרמן עשה הערמה להאכילן בביתו כדי שיגביהום ממקומן ואפילו גבי יום טוב דשמחה שריא אסור כך נראה לי שיטה זו:

שיודע שאינו מקבל. דהוא גונב דעת הבריות:

מהו בתקרובת. לזה שמסרב מלהתארח אצלו מהו לשלוח לו מנחה:

ידע דהוא רחיץ והוא מטרח עלוי. יודע שהוא בטוח שלא ישלח לו והוא מטריחו ושמא הוא מתבייש הילכך צריך להודיעו ולדעת רצונו:

פילכיה. משענתו, כמו מחזיק בפלך דיואב דמתרגמינן בתיגדא ותרגום שבטך ומשענתך תיגדך:

דשמאלא לימינא. לומר שימינו קופץ ואינו רוצה לקבל וזה היה סימן להם ומי שלא היה עושה כן נראה שהיה רוצה לקבל:
בכלי זכוכית צבועה. דאפי' ריקנית נראית מלאה יין ואפילו מלאה מים אסרינן בפ' גיד הנשה מפני שמתעהו והתם אמרינן ואם יש שם חבר עיר שרי:
ומכניסין כלי גוים. שנאבדו מבעליהן ואית דגרסי ומכבסין ולא קפדינן משום טומאה וכלהו מפני דרכי שלום ובפ' הניזקין איתא בגמ' דילן:
גירדאי. אורגים:
יום משתה של גוים מהו. לישא וליתן עמהן דקסבר דמתני' דתנן בפ"ק דע"ז לפני אידיהן של גוים ג' ימים אסור לישא וליתן עמהן היינו כשידינו תקיפה על האומות א"נ יום משתה לחוד ויום אידם לחוד:

הלכה ד

האומר למי שאינו נאמן וכו' ממי שהוא נאמן. שאינו לוקח פירות מע"ה:
ממי שהוא מעשר. שלוקח מע"ה ומעשרן דמאי קודם שימכרם ור"י מסיפונטי ז"ל פי' נאמן הוא בחנווני המוכר ולוקח כדין כדאמרי' פ"ב ומעשר הוא בעל הבית מעשר פירותיו ואינו אוכל טבלים:
אינו נאמן. אין שליח זה נאמן לומר מנאמן לקחתיו ומפ' טעמא בפ' כל פיסולי המוקדשין דאית ליה לאשתמוטי כלומר דאפילו ימצא שאינו נאמן מצי לאשתמוטי ולמימר בעיני היה נאמן אפילו דלדידך לא מהימן:
מאיש פלוני הרי זה נאמן. מפרש התם טעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי מירתת דכיון דהזכיר לו המשלח שם הנאמן הרי השליח נאמן דחייש שמא יתבענו ונמצא משקר:
דתנינן תמן. במס' גיטין פ' התקבל:
עד שיגיע לאותו מקום. דקא סבר דלא עשאו שליח אלא לקבולי התם:
אוסר מיד. דקסבר מראה מקום הוא לו ואי משכחת ליה קודם טפי עדיף:
אחר הדלת מצאו. לבעל.
דר' יוסי רבא מן דר' אלעזר. כלומר עדיפא מדר' אלעזר כדמפרש ואזיל:
ולא מודי ר' אלעזר. בתמיה:
וכא אפילו א"ל מפלוני אינו נאמן. דכשא"ל מאיש פלוני הוי כאילו א"ל אל תקנה מאחר והוא סבר דמשום דנאמן על המעשרות קאמר ליה ומשו"ה לא חייש:

הלכה ה

ואינו מכיר שם אדם. דאילו מכיר קתני בתוספתא דלא יקח אלא מן המומחה והיינו שאותו שהוא מכיר יודיענו מי הוא מומחה בעיר:

הרי זה נאמן. דכיון דמרע נפשיה דחיל אנפשיה מלהכשילו:

מוכר ישן. פי' הרמב"ם ז"ל פרק י"ב דהילכות מעשר יין ישן ורבנו שמשון ז"ל פירש דישן מעלי טפי והיינו כדאמרינן בפרק איזהו נשך חדשות נמכרות ד' סאין בסלע דהיינו כגומלין דהא אמר מי ששלחך אצלי מוכר ישן ומשביח נמי מקחו של חברו והא דקתני סיפא הרי אלו נאמנין נאמן הראשון לענין מעשר דלגבי ישן אין אנו חוששין על נאמנותו דלאו ענין היתר ואיסור הוא ע"כ. ונראה לי דישן דקאמר היינו דלאו מפירות שביעית הוא:

החמרים. מוכרי תבואה ומוליכין ממקום הזול לכרכין:

שלי חדש ושל חברי ישן. שלי חדש וזיל טפי ואתן ד' סאין בסלע ושל חברי ישן ומעלי טפי דחדשות מארבע וישנות משלש:

מתוקן ואינו מתוקן. שלי אינו מעושר ושל חברי מעושר:

אינו נאמן. הואיל וע"ה הוא ואינו נאמן על המעשר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ועוד שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח את של חברו ואינו נאמן להחזיק את של חברו בחזקת מתוקן שאינן אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר דחיישינן לגומלין:

ועד אחד נאמן. בתמיה דאע"ג דבעלמא עד אחד נאמן באיסורין כאן לא היה ראוי להאמינו כיון דהוא עצמו חשוד והך קושיא היינו לר"מ דאמר דהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו דלמ"ד אין אדם חוטא ולא לו ודנו ומעידו אתי שפיר אלא משום דסתם מתני' ר"מ פריך הכי:

באכסנאי. אורח שאינו מכיר שם אדם:

נכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם. ובתוספתא קתני והיה בידו תרומה ומפ' לקמן דרוצה לחלקה לכהני העיר ואין יודע אם אוכלין בטומאה או בטהרה:

או שהיה עומד בגרן. ורוצה לחלק תרומה:

נשאל בין לחבר בין לע"ה. דאפי' ע"ה נאמן לומר זה כהן אוכל בטהרה:

אין נשאלין על התרומה אלא לחבר בלבד. דס"ל כר"מ דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וכיון דעמי הארץ חשידי לא מהימן:

דתנינן תמן. בפ' כל פיסולי המוקדשין הראויין לבא ע"י אדם שיש לומר אדם הטיל בו המום כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו למעוטי מומין שאין ראויין לבא בידי

אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו:

רועי ישראל נאמנין. דכיון דלא אכלי ליה לא משקרי:

נאמן הוא על של חברו. כהן אע"ג דאינו נאמר על של עצמו:

אבל ליקח אף רשב"ג מודי. לרבי דאין ע"ה נאמן לומר זה נאמן לאכול בטהרה כדמפ':

קול יוצא לחילוק. וידעי כ"ע כשמחלק תרומה ולא משקר אבל הלוקח בצינעא לוקח:

ולענין הלכה קי"ל כרשב"ג וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ב דהי' מעשר וז"ל חשוד שהעיד על של אחרים נאמן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואין צ"ל ע"ה לפיכך ע"ה שאמר זה טבל וזה תרומה זה ודאי וזה דמאי אפילו בשלו נאמן אמר פירות אלו מתוקנין בשל אחרים נאמן ע"כ והשיג עליו הראב"ד ז"ל ואמר א"א אין דבר זה מחוור שהרי שנינו הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד איש פלוני נאמן הרי זה נאמן והקשו עלה בגמ' ועד א' נאמן א"ר יוחנן קל הוא שהקלו באכסניא מפני חיי נפש ועוד ר"מ ס"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרשב"ג לענין מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אינו מעיד וסתם לן תנא בבכורות כר"מ ע"כ ואני רואה דברי רבנו דאיברא בפ' עד כמה סתם לן תנא כר"מ מ"מ חזינא דבפרק כל פיסולי המוקדשין נשנה במשנה פלוגתא דרשב"ג עם ר"מ והוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת והתם איפסיקא הילכתא כרשב"ג וביומא פ' בתרא גר' הכי הלכה כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חברו ואינו נאמן על של עצמו או הלכה כר"מ דאמר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ופשט ליה הלכה כרשב"ג והתם לענין רשות להתיר בכורות מיתנייא ודברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר ומה שהשיג נמי מגמ' דהכא כבר כתבתי דאמרינן הכי משום דסתם מתני' ר"מ היא ודברי הרמב"ם ז"ל ברורין. וכן פסקו התוספות והרא"ש ז"ל:

ה"ג אמרו לו שהוא נאמן בפניו אינו נאמן שלא בפניו נאמן. וטעמא דמחמת בושתו שלא להתקוטט עמו אמרו כן הילכך אינו נאמן אבל אם שלא בפניו אמרו שהוא נאמן נאמן הוא ובתוספתא גר' הכי היה עומד בתוך סיעה של בני אדם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר אחד אני איני נאמן איש פלוני מעשר הוא הרי זה נאמן אמר מעשר הוא בפני אינו נאמן שלא בפני נאמן ע"כ ורבנו שמשון ז"ל כתב התוספתא ולא הירושלמי מפני שהיה לו גירסא משובשת בלשון הירושלמי:

בבן עיר בסיעת חברים. אם בבן עיר תפרש שכבר מכיר צריך שיהא סיעת חברים המעידין עליו אבל עמי הארץ אפשר שהן יחניפו לו ואם תפרש באכסנאי אפילו ע"ה נאמנין:

ואת אמרת בפניו אינו נאמן. והא לא נחשדו חברים אלא בע"ה מיתנייא:
מפני חייהן של בני העיר. כדי שיביאו תבואה חמרין לעיר סמכו על רוב ע"ה דמעשרין הן ובדמאי הקלו ובהך אוקמתא לא קשיא מדר' יהודה אדר' יהודה ומדרבנן אדרבנן דתניא בפ' האשה שנתארמלה אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה ר' יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה ומשמע דר' יהודה חייש לגומלין ורבנן לא חיישי לגומלין ורמינן עלה מתני' דהכא ובהך אוקמתא לא קשיא מידי דר' יהודה אדר' יהודה דשאני הכא משום חייהן של בני העיר דחמרין הן דמספיקין לבני העיר מזונות אבל התם חיישינן רבנן אדרבנן לא קשיא הכא עדות מעשר הוא דחשידי ביה ומשום חייהן וכו' אין להקל דהא מצויין הן להתפרנס מעיר אחרת התם עדות כהן גבי אכילת תרומה הוא ותרומה לא חשידי בה עמי הארץ להאכילה לחללים ולזרים והך תירוצא נמי אית לן למימר התם לאביי דלא קשיא ליה התם דרבנן אדרבנן אבל בגמ' דילן לא משנו הכי אליבא דרבא אלא דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא בדמאי הקלו ורבנן אדרבנן נמי לא קשיא בשכלי אומנותו בידו ופי' רש"י ז"ל דקאי הכא חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלים של מכירה כגון מחק שמוחקין בידו המדה והמביא להצניעה אינו מביא בידו כלי אומנות מכר וכיון שכלי אומנותו בידו של זה המזלזל את שלו אנן סהדי שלמכרה הביאה הילכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם. וקשה לפי' דמאן נימא לן דלא רצה למכור לשנחזיק אותו בשקרן והלא אומר שלי חדש ואתן ד' סאין בסלע לכך הנכון כפר"ח ז"ל דקאי אההיא דכהן דנאמן שיש בידו כלים שמשמשין בהן בטהרה כגון כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דאין מקבלין טומאה לא מן התורה ולא מדברי סופרים ולכך הימנוהו רבנן שהוא כהן:
הדרן עלך הלוקח פירות

פרק ה

הלכה א

הלוקח מן הנחתום. חבר הלוקח מהנחתום ע"ה עיסה מגולגלת שכבר נתחייבה בחלה וזקוקה למעשרות ולחלה נוטל כדי תרומת מעשר וחלה והא דתנן בפ"ב דנחתומים חייבין להפריש תרומת מעשר וחלה בשלהי פ"ב פליגי בה אמוראי ר' יוחנן מפ' התם והכא דמיירי מתני' בנחתום ע"ה העושה בטומאה ומשו"ה חשיד שאינו מפריש כלום ור' אלעזר מפ' מתני' נמי בנחתום חבר היא אלא דעושה בגסה עסקינן דשרינן ליה למכור

דמאי כיון שהלוקחין משתכרין כדתנן בפ"ב כל המשפיעין למכור בגסה רשאים למכור את הדמאי:

נוטל כדי תרומת מעשר וחלה. שחולק את הככר לק' חלקים ונוטל ג' חלקים ועוד מק' כיצד ב' ועוד לחלה שהיא א' ממ"ח וא' לתרומת מעשר ונותנן לכהן דאית בהו מיתה דאילו מ"ש מפ' במתניתין שמחללו על המעות ומעשר ראשון נמי שקיל ליה לנפשיה דהמע"ה ובשנת מעשר עני קורא שם ואינו מפרישו ונוטלו לעצמו כדתנן לעיל בפ' הלוקח פירות והשתא מפרש ואזיל היכי מפרישן:

ואומר א' ממאה שיש כאן. דהיינו תרומת מעשר שיקראנו לבסוף הרי הוא מעשר אצל התשעה הסמוכים לו:

הרי הוא בצד זה. במקום שמסיים במזרחו של ככר או במערבו:

ושאר מעשר סמוך לו. התשעה חלקים המחוברין לו יהו מעשר והרי מעשר ראשון על כל הככר וחוזר ואומר החלק הא' שקראתי מעשר תחלה יהא תרומת מעשר על אלו תשעה חלקים והיינו דתנן זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו:

והשאר חלה. ב' חלקים ועוד סמוכים לו כדפרישית ולפי זה אפילו החלה עצמה היא מתוקנת ומעושרת ממעשר ומתרומת מעשר:

ומעשר שני יהא בצפונו. של ככר או בדרומו כדי לסיימו שלא יהא טבל:

ומחולל. אותו החלק של מ"ש:

על המעות. ואין צריך להוסיף חומש כדתנן בפ"ק והמעות יעלם ויאכלם בירושלם ובגמ' מפ' טעמא דמשום דמתני' בדמאי מפריש חלה קמי מעשר שני:

וחלה חייבת בדמאי. מדקתני מתני' מ"ש בתר חלה משמע דבדמאי מיירי דשרי להקדים ואפ"ה קתני מתני' ברישא שיפריש מעשר ראשון ותרומת מעשר והדר חלה כדי שהחלה תהא מתוקנת משמע דחלת דמאי אית בה משום טבל וצריך לתקנה והא תנן בפ"ק חלת ע"ה פטורה מן הדמאי והך קושיא לא שייכא לר' אושעיא דמפ' בפ"ק דההיא מתני' דוקא שהפרישה ע"ה והכא בחבר שלקח עיסה מע"ה עסקינן אלא לר' יוחנן שייכא דאמר התם דגם בזו פוטרת מתני' דפ"ק כדאמר התם היא הדא היא הדא ומריה דהאי תלמודא ר' יוחנן הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בריש ספר מדע. ויש גורסי' א"ר אבא וכו' א"ר יוחנן מתני' בדמאי והכי איתא לקמן וא"ש:

דב"ש היא. דתניא בתוספתא בפ"ק דמכילתין דבחלה ושיירי מנחות ותוספת בכורים ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין וטעמא דב"ש אליבא דר"ש

דאע"ג דאיכא תרתי ס"ל דרוב עמי הארץ לאו מעשרין הן ולית להו נמי אימת קדשים ולר"ש כ"ש דפליגי ב"ש אלוקח לזרע וכו' דליכא אלא חדא:

כלום אמרו ב"ש וכו'. כלומר תנא דמתני' משמע דפליג אר"ש בן יהודה דכיון דתני פלוגתא דשמן ערב בהדי ההיא דחלה ושיירי מנחות ולא בעי לערובינהו משמע דס"ל דודאי בהנהו לא מחייבי ב"ש אלא בשמן ערב ובזריעה וכיוצא בה דלא שייך אימת קדשים דהיכא דשייך פשיטא לן דבית שמאי מודו לב"ה והשתא אם במילי דכמו בזריעה וכו' לא חש תנא דמתני' אסברא דב"ש דלא כתב סברא דב"ש אלא בשמן ערב משום דקא סברי ב"ש סיכה כשתייה לכל דבר ועוד דלית ליה אימה אבל בשיירי מנחות דאיכא אימת קדשים לא פליגי ובזריעה אע"ג דמודי דפליגי דליתא אימה מ"מ אכילה גופה ליכא לא כתב סברא דב"ש בה וליכא למימר דס"ל לתנא דמתני' דמודו ב"ש בזרע ולא פליגי אלא בשמן ערב משום דחשיבא אכילה ממש וכדפי' דסיכה כשתייה וכו' דא"כ ליתני פלוגתא דשמן ערב בהדי זרע ושמעינן דבזרע לא פליגי אלא כיון דלא תני ליה אלא בהדי שיירי מנחות ש"מ דדוקא בשיירי מנחות הוא דלא פליגי משום דאיכא תרתי ודלא כר"ש בן יהודה אבל בזרע וכיוצא בה פשיטא דפליגי ואפ"ה אע"ג דבזרע וכיוצא בו פליגי ב"ש לא חש מתני' לכתבו והשתא אם בזרע ודמי ליה לא חש תנא דמתני' אב"ש דהא תנן הלוקח לזרע סתם ולא תני בה שום פלוגתא ש"מ דתנא דמתני' לא חש להו לב"ש ואפילו ר' פינחס בן יאיר לא חש אלא משום שלקחום מתחלה לאדם כדאיתא התם בפ"ק דחולין והשתא ליחוש לה לר"ש בן יהודה במקום דאיכא אימת קדשים ומה שפי' ר"ש אינו נכון דאפשר שיחמירו בשיירי מנחות וכו' ולא בזרע וכו' דליכא אכילה התם ובשיירי מנחות איכא:

אלא במגבל עיסתו במי פירות מתני'. מתני' דפ"ק דפטרא מיירי דטורח לגבל במי פירות דלא הוכשרה כגון במי ביצים כדי שלא תקבל טומאה וכיון דטרח כולי האי מסתמא תקוני נמי תקנה ומתני' דהכא במגבלה במים:

דר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא היא. פי' ר"ש וכן התוס' פ"ק דיומא דר' אלעזר בן יהודה היא דפטר מדמאי היכא דגיבלה במי פירות אבל רבנן פליגי עליה ומחייבי. וקשה לי מאד דאיפכא משמע פ"ב דחלה דקתני התם עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ומוקי לה ר' יוסי בר חנינא גופיה כר' אלעזר בן יהודה וכו' דס"ל פ"ג דטבול יום דחשיבא חיבור דאילו לר' עקיבא לא הוי חיבור אפילו בודאי כ"ש בדמאי והיכי אמרינן הכא דרבנן סברי דאפילו בדמאי הוי חיבור. והנכון בעיני לפ' דהכי פריך דכיון דאסיקנא דמתני' דחלה ושיירי מנחות דפ"ק כ"ע היא בין לב"ש בין לב"ה ומיירי במגבל עיסתו

במי פירות וקתני בה דחלתה פטורה מן הדמאי משמע דלכ"ע שמא דחלה שייך בה וא"כ היכי קאמר ר' יוסי בר חנינא דמתני' דפ"ב דחלה דתנן עיסה שנילושה במי פירות חייבת דיחידאה היא ור' אלעזר בן יהודה קתני לה מכלל דרבנן פטרי לה והא לדידך כ"ע היא:

כאן בעושה בטהרה. לעולם מתני' דפ"ק דמגבלה במים ואתיא ככ"ע אלא כי היכי דר' יוחנן תריץ ואוקי מתני' דפ"ב בנחתום עושה בטהרה ומתני' דהכא בעושה בטומאה בהך תירוצא גופיה נתרץ מתני' דפ"ק ומוקמינן לה אליביה דמיירי בעושה בטהרה דכיון דקא טרח להביא גבל טהור שיגבלנה בטהרה מסתמא ודאי כדינא תקין ולית חלתו דמאי. ומתני' דהכא כדאוקמינן לה בעושה בטומאה ומש"ה חשדינן ליה שאינו מפריש כהוגן:

ואילא כר' אלעזר. ואילא גר' בחירק האלף ואם לא ישר בעיניך זה יהיה כר' אלעזר וכדאוקמינן לה בפ"ב ומתני' דהכא במוכר במדה גסה דלא מיחייב נחתום להפריש אלא הלוקח הוא דמפריש ומתני' דפ"ב במדה דקה לדידיה נמי מתני' דפ"ק לאו בנחתום מיירי אלא במתארח עם בעל הבית דאקילו רבנן גביה כדתניא בפ' בתרא דמס' חלה הלוקח מן הנחתום ומן האשה שעושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעל הבית והמתארח אצלו אין צריך להפריש חלת דמאי וטעמא דגבי אורחים הקלו ומתני' דהכא בנחתום עושה לרבים ובמדה גסה כדאמרן:

לא כן תני. מסקנא דתירוצא היא כלומר לא תקשי לך כיון דמתני' בעושה בטהרה עסקינן ולר' אלעזר אמאי אינו נאמן על המעשרות דהא תניא דנאמן לא תיקשי לך דהא איתמר עלה ר' ינאי וכו':

אבל לרבים אינו נאמן וכה לרבים אנן קיימינן. דקתני מתני' הלוקח מן הנחתום דסתמו מוכר לשוק וכדאוקמינן:

שמעי לה מן דבתרה. היו מפרשים משנתנו לתרצה אליבא דר' יוחנן מפירושא דסיפא וכי קתני נוטל כדי תרומת מעשר וחלה כאחת הוא דתנן בענין דאין החלה מעושרת:

תרומה ותרומת מעשר כאחת. שלא לטרוח ולמדוד ולחזור ולמדוד אלא בבת א' נוטל ג' מק' דהיינו א' מל"ג ושליש:

א' מק' שיש כאן. ק' סאין יש כאן ומסיים סאה ואומר הרי היא בצד זה חולין ואיני קורא לו שם לתרומת מעשר עד שאפריש תרומה:

ושאר תרומה על הכל. שני סאין תרי ממאה:

ומאה חולין שיש כאן. כדמפ' ואזיל:

כמא דתימר וכו' חוץ מן הראוי ליקדש לשם תרומה. דהא אי אפשר לומר שאחר שתרם השנים וקרא להם שם חזרו והכניסן בכלל החולין אלא צ"ח סאין דוקא הוא דבעי עשורי ואין התרומה מעושרת והשתא הא דתנן נוטל א' מל"ג ושליש לאו דוקא הוא אלא קרוב הוא ולא דק, וה"נ במתני' חוץ מן הראוי ליקדש לחלה הוא דתנינן וה"ק א' מק' חוץ מן הראוי ליקדש לשם חלה דחסר מאותו אחד ממ"ח שהוא שיעור חלה וכן מכל י' ממעשר ראשון היינו עשרה חוץ משיעור חלה שבהן בענין דאין החלה מעושרת כדר' יוחנן דלעיל דלוקח עיסה מע"ה אין צריך לעשר חלתה:

תנינן חלה בין ראשון לשני. קשה להו לאמוראי דלעיל דמפרשי מתני' דחלה היא מתוקנת ממעשרות ומקדים לה מתני' קמי מ"ש היכי מקדים חלה למ"ש דהא מ"ש מיחייב מכי נתמרח ואילו חלה לא מיחייב עד גלגול עיסה:

אין בה משום בל תאחר. דקסבר דכיון דחלה מיקריא ראשית לית בה משום לא תאחר ומצי מקדים לה:

אין משנה אמורה על הסדר. ותני מ"ש בצפונו או בדרומו והשאר חלה:

ופריך תלמודא מאי קושיא והא מתני' בדמאי מוקי לה ר' יוחנן לעיל דבעושה בטומאה מוקי לה וגבי דמאי תנן בפ"ק דאין בכך כלום ור' חייא בש"ר יוחנן סבר בפרק קמא דלכתחילה בדמאי מותר להקדים שני לראשון ומשני כיני בדמאי אנן קיימינן:

תני ר' חייא וכו'. כלומר איברא ודאי דמתני' בדמאי מיתנייא וכי איתמר דר' יונה ודר' יוסי על ברייתא דר' חייא איתמר דתני ר' חייא אף בודאי דמקדים חלה למעשר שני ולקמן מייתי לה דקאמר דנוטל אחד מעשרים וקסבר ר' יונה דהכי קאמר דאף בודאי מצי מקדים חלה למעשר שני וטעמא דאין בה משום בל תאחר דכיון דכתיב בה ראשית מצי לאקדומה ראשונה:

אין משנה זו. דר' חייא:

אמורה על הסדר. דמקדים חלה למעשר שני וכדלקמן ולא אתא לאשמועינן אלא כמה עולה החשבון של טבל שיש בו כל מצותיו היכי מפרישן כאחת וקאמר חמש ממאה:

אלא תקדים חלה לראשון. אדר' יונה פריך דאמר על ברייתא דתני ר' חייא דאף בודאי טבל אין בחלה משום בל תאחר ובריייתא כפשטה היא ודוקא קתני לה אי הכי ליקדמה לחלה קודם למ"ר ואמאי אקדים ראשון ותרומתו לחלה:

ומשני דהתנא נזהר דאי אקדים חלה לראשון תהא החלה חייבת במעשרות:

שכל דבר הקודם. מדינא לחברו השני הוא מחוייב בהכשרו של ראשון וא"כ אם הקדים השני מחוייב בהכשר הראשון כיצד התורה אמרה תרומה תקדום לראשון הרי שהראשון

צריך שיהא מוכשר ומתוקן מן התרומה ואם הקדים הראשון לתרומה גם אם הפריש התרומה אחר כך צריך לעשר שיעור המעשר ולהפריש גם עליו תרומה:
ומעשרות לא יהו חייבין בחלה. אינן מחוייבין להיות אחרונים לה משו"ה אקדים ראשון לחלה:
תרומה לא תאכל עד שיוציא עליה חלה.אע"ג דבדין הפריש דתרומה קדמה כיון דבהפרשת חלה צריך לברך להפריש תרומה כמו שכתב רב אחא גאון ורש"י ז"ל והראב"ד ז"ל טעי בין תרומה לחלה ששניהם שם חד וגזור בהקדמת תרומה אטו הקדמת חלה מה שאין כן גבי מעשר דליכא למיטעי וכדאמרן:
ולמה קדם ראשון מפני וכו'. ר' חייא מאי שנא דאקדים ראשון ותרומתו מקמי חלה:
מפני שקדם לגרן. שחל חיובו בגרן בחטים קודם חיוב חלה דחלה לא חיילח אלא אחר גלגול עיסה:
אי הכי שני נמי. הרי קדמו לגרן ואמאי תני שני בתר חלה והרי החלה מחוייבת בשנייה:
שתקדום חלה לכל. דחלה נוהגת בעיסת שביעית ואילו מעשרות לא נהגי בה:
אלא דאקדים מעשר ראשון. דאית ביה תרתי שקדם חיובו בגרן ואית ביה תרומת מעשר שקרוייה ראשית אבל שני אע"פ שקדם בגרן אין כתוב בו ראשית אבל חלה כתוב בה ראשית. וכי קאמר ר' יונה איי בה משום בל תאחר על השני קאמר:

הלכה ב

הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר. הא מתני' בודאי מיירי מדקתני תרומה בהדה ומשו"ה א"ר יוחנן לעיל דבבא דלעיל בדמאי מיתנייא כלומר למעוטי בבא דבתרה ותני לה במכילתין אגב רישא ומוקי לה בגמ' בכהן ולוי אבל בישראל לא מצי מפריש תרומת מעשר מן המעשר דתורם שאינו שלו הוא ואין בה קדושת תרומה כדתנן בפרק קמא דתרומות:
נוטל אחד מל"ג ושליש. פי' נוטל ג' מק' ב' לתרומה גדולה וא' לתרומת מעשר וג' מק' הוי א' מל"ג ושליש:
א' מק' שיש כאן. פי' הראב"ד ז"ל כנגד הכרי הגדול ס"ל לרב ז"ל דכיון דלא הוזכר חלה במשנה דלאו בעיסה מיירי אלא בכרי של חיטין:
הרי הוא בצד זה חולין. ואיני קורא לו שם עד שאפריש תרומה:
בצד זה חולין. בזה הצד שאני מסיים למזרח הכרי או למערבו להוו חולין:
והשאר תרומה על הכל. והשתי סאין שאצל האחת שאמרתי שהיא חולין תהא תרומה על הכל כדי שתכנס בכלל גם הסאה הראשונה שסיימתי והרי קראתי שם לשני סאין:

וק' **חולין שיש כאן**. עתה חוזר וכולל השתי סתין שקרא שם תרומה עליהן בכלל הכרי ומפריש גם עליהן מעשר ובגמ' פריך דאי הכי מוסיף על מעשרותיו הוא דהא תרומה שתרמה בגרן ועשה ממנה הכהן עיסה פטורה מן החלה וכ"ש מן המעשר דתני בסיפרי מראשית עריסותיכם שומע אני אף עיסת תרומה במשמע ת"ל תרימו תרומה את שמורם קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש ע"כ וגדולה מזו שנינו דהמדומע פטור מן החלה דכיון דמקדשו בתוכו הוי ככלו תרומה וא"כ היכי מפריש מעשר גס על התרומה ומפרש לה בכדי שהדעת עועה תנאי ב"ד הוא:

הרי זה בצד זה. בצד זה שקראתי התרומה זה השלישי מעשר:

ושאר הט' סאין סמוכין אצלה כולן מעשר דחוזר ואומר זה שקראתי מעשר:

עשוי תרומת מעשר עליו. על הע' סאין של מעשר:

והמ"ש יהא בצפונו או בדרומו ומחילל היא על המעות. ואוכלן בירושלם והיינו דקתני תרומה ותרומת מעשר כאחת דהא התרומה עצמה נכנסת בכלל מעשר ומפריש גם עליה תרומת מעשר ומשו"ה לא ס"ל תלמודא הכא כדסבר ר' אבין ור' שמאי לעיל בפי' משנתנו:

הרוצה להפריש תרומה וכו'. בעיסה של טבל טמא מיירי דרוצה להפריש קתני ואפילו בעה"ב דנחתום לא קתני וקתני א' ממ"ח גבי חלה ואילו בטהרה א' מכ"ד הוא דהוי ומשום דאי אפשר דחלה ותרומה תקדש בענין אחד כדאמרינן לעיל החלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ותרומה לא תאכל וכו' ואיתא נמי במס' חלה:

כמה הוא א' מעשרים. דהוו להו חמשה ממאה. דתרומת מעשר א' מק' ותרומה גדולה תרי ממאה וחלה נמי תרי מצ"ו:

א' מק' ממה שיש כאן. איני קורא לו שם עד לסוף אלא שאני מסיימו שיהא בראש העיסה בתחלתה והרי הוא עתה חולין:

ועוד א' ממ"ח. משום דשיעור חלה בטומאה היא א' ממ"ח כדתנן התם תני הכל אבל הכא א' מחמשים מפריש דהא א' מעשרים קתני:

הרי הוא בצד זה חולין טבל. והרי אלו השנים סמוכין לאותו הראשון שסיימתי הרי הן למטה מאותה שורה שסיימתי וכדי ניכר אלי מה אעשה בו אני קורא לאלו השנים החולין טבל:

והשאר שורה השלישית שלמטה הימנה תרומה על הכל גם על השנים שקראתי להן חולין טבל וגם על הראשון שקראתי לו חולין ובזה תרם על חלה ועל מעשר ועל חולין:

ובמאה חולין שיש כאן. עתה אני חוזר וכולל גם התרומה כדי שתהא גם היא מעושרת ואומר הרי זה הראשון שסיימתי בשורה הראשונה מעשר וכל קו השורה דהיינו הט' הראויין למעשר יהו סמוכין לו והריני קורא לראשון שקראתי מעשר עם הט' הסמוכין יהא תרומת מעשר על המעשר שבסמוך לו:

וזה שעשיתי חולין טבל. דהיינו תחלת שורה השנייה הריני קורא על אותן שנים חלה והריני תורם עליה גם על שיעור התרומה וכו' והרי כאן שקורא שם תרומה בתחלה ואחר מעשר ראשון ותרומתו ואחר חלה ואחר מעשר שני בכל מקום שירצה וטעם הברייתא הזאת מפורש למעלה. ואיכא לעיוני אמאי תני לחלק שקורא בו חלה חולין טבל טפי מהאיך וי"ל דטבל דעלמא קיל אפילו נתמרח אם לא ראה פני הבית אכילת עראי שרי מה שאין כן בגלגול עיסה דכי איכא גלגול חיוב מיתה איכא:

חמש ברכות. לכל אחת ברכה הראויה לתרומה גדולה אקב"ו להפריש תרומה למעשר אקב"ו להפריש מעשר לתרומת מעשר אקב"ו להפריש תרומת מעשר למ"ש אקב"ו להפריש מעשר שני לחלה אקב"ו להפריש תרומה כן פסק רש"י ז"ל. והראב"ד ז"ל כוללן ברכה אחת דכיון דכל הסאין מצטרפין כוללן כאחת ויאמר אקב"ו להפריש תרומה ומעשר ותרומת מעשר וחלה ומעשר שני וכ' הרמב"ם ז"ל בפ"א דהי' מעשר ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהו כוללו בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות:

עד כדון כהן ולוי. כשהטבלים מפירות שלהן ניחא דכהן יכול לקרות שם בתרומה גדולה ותרומת מעשר ומעשר לוי נמי יכול להפריש מן המעשר תרומת מעשר דהמעשר הוי שלו אבל בישראל לא מצי מיירי דבשלמא תרומה גדולה מצי מפריש אבל תרומת מעשר היכי מפריש:

נמצא מפריש על דבר שאינו שלו. ואית דגריס עד כדון כהן. לוי וישראל אם יאמר וכו'. ואתיא כמ"ד ביבמות פ' יש מותרות ובכתובות פ"ב דקנסינהו עזרא דתיקן מעשר לכהן ולא ללוי כדאיתא התם:

מעשר ואח"כ תרומה נמצא וכו'. בעיא היא דקא בעי אמתני' וה"ק אע"ג דהוה ניחא טפי שיפריש מעשר תחלה דהיינו עשרה למאה והדר יפריש תרומה וכי מוסיף על התרומה לא איכפת לן עד ארבעים כדאיתא בתרומות ובהכי לא הוי מוסיף במעשרות דהא מתני' לא בעיסה איירי אבל יכולין אנו לתרץ זה משום דנמצא מקדים ועובר משום בל תאחר:

תרומה ואח"כ מעשר נמצא. אם אינו מפריש אלא הט' עשרות פוחת ואם מוציא עשרה הרי מרבה במעשרות דהא בצרי שנים שנתן לתרומה נומאה:

ותניא המרבה על מעשרותיו מעשרותיו מקולקלין ופירותיו מתוקנין. והמעשרות שנותן ללוי מקולקלין הן שהרי טבל מעורב בהן דלא חל מעשר אלא על הראוי למעשר דמעשר בהדיא אמר רחמנא אחד מעשרה. ולא דמי לתרומה שניטלת בעין יפה ובעין רעה ובבינונית דבתרומה לא כתיב בה שיעור וכן פי' רש"י ז"ל בפ' מי שהוציאוהו. ומפ' בפ' האיש מקדש אמאי פירותיו מתוקנין דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ומפרש משום דיכול להקדיש למעשר פלגא דחיטתא הילכך כי הפריש א' מחמשה אילו רצה להקדיש כל חצי גרגיר וגרגיר נמצא דנתפשת הקדושה בכל המדה והשתא נמי תפשה הקדושה שמתוקנין מיהא הפירות ורמב"ש פי' דמפוחת לאו דוקא אלא משום מוסיף נקטיה:

בסומך לתנאי ב"ד הוא. דעד מקום שהדעת טועה דתנן במתני' דבר מועט הוא והדעת טועה הוא:

מהו תנאי ב"ד. ומפני מה לא הטריחוהו למדוד או לשקול ולא ירבה במעשר:

ומשני כדי שיהא קובע וכו'. ויוכל לאכול מיד כגון בע"ש סמוך לחשכה:

מהו. כלומר ומה הועילו והלא המותר שיש במ"ר דכיון דאינו שוקל אלא בסיום בודאי איכא מותר ויש לשם חלק מ"ש ואוכלו בלא פדיון ומשני תנאי ב"ד הוא לכשיפדה מעשר שני שבעודף פדוי:

עד כדון ביבש. שאינו נבלל וכל גרגיר עומד לעצמו:

בלח. בתמיה דכיון דנבלל לא מהני לומר בצפונו או בדרומו או בפי החבית או בשולי החבית ולא איפשיטא ולחומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ז דהל' מעשר:

הוו ליה מאה תאנים. מימרא בעלמא היא דבעינן עלה דברייתא דתניא המרבה במעשרות ובעינן עלה בעיא:

אין יסב מן רבריא. אם יקח מן הגדולים על הקטנים די בתשע שהגדולים והקטנים משקלם עשרה ליטרין וע' גדולים שוקלין ליטרא:

מן דקיקתא צריך מיסב י"א. כדי שיעלה המשקל לליטרא:

אי נסב עשרה מן רבריא אית תמן חדא חולין. ומרבה במעשרות:

וחש לומר שמא אותה חולין עושה אותה תרומת מעשר למקום אחר וכתיב תרומת ה' מעשר מן המעשר. ולא חולין מתוקנין מן המעשר ובמתני' לא חיישינן הכי דמקום שהדעת טועה הוא אבל הכא כולה הוי חולין למקום אחר משום דתרומת מעשר לא בעיא מוקף כדאיתא בריש פ' אין תורמין קאמר הכי אבל ה"ה דקשיא ליה נמי אי הפרישה על ט' אלו:

ומשני דמתנה ואומר מעשר הזה קבוע בתחלת כל עוקץ ועוקץ:
אית בהון חדא תרומת מעשר. דהא נתפס ויש במקצתו קצת חולין והיינו כל שהוא חולין:
עד כדון דבר מרובה. ולא הטריחוהו אלא בתנאי זה סגי:
היה דבר מועט. כגון הוו ליה עשר תאנים וכו' וכל השמועה פשוטה:
פרא ציבחר. חסר מעט:
הרי הוא בצד זה חולין. פיסקא אברייתא דלעיל היא וכן אמתני' דחולין שייכא דקתני בה טבל קאמר ופריך כיון דלבסוף אומר ומאה חולין שיש כאן הרי זה בצד זה מעשר לימא ליה מעיקרא הרי הוא בצד זה מעשר ומשני נמצא מקדים:
ופריך ויאמר הרי הוא בצד זה תרומה ומשני נמצא פוחת את התרומה. דתרומה א' מחמשים ופוחתה מן הכהנים ולהכי קאמר בצד זה חולין דהיינו טבל ושאר תרומה דאם יוסיף יוסיף:

הלכה ג

מן הנחתום. ע"ה מעשר דמאי וכ"ש חלה על הכל ומפריש תרומת מעשר וחלה:
מן החמה על הצוננת. ומפ' בגמ' עד כמה הוי צוננת:
ואפילו מדפוסין הרבה. ואפילו שאין דמות הככרות או העגולין דומות לגמרי זו לזו והיה לו למיחש שנחתום זה לקח תבואת ככרות של דפוס זה מאיש אחד ותבואת ככרות של דפוס זה מאיש אחר ועמי הארץ יש מהן שמעשרין ויש מהן שאין מעשרין ושמא זה עישר וזה לא עישר והמפריש מזה על זה או מפריש מן החיוב על הפיטור ואין שם מעשר חל עליו ונתן טבל לכהן או מן הפיטור על החיוב ונמצא שאין שכנגדו מתוקן בדמאי לא חיישינן להכי ותלינן למימר מחד גברא זבין:
ומן הצוננת על החמה. מפ' בפ' הזהב דאע"פ שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישינן דס"ל לר"מ כר' אילעא דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה שנא' ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה:
ר' יהודה אוסר. השתא ס"ד דמשום דהוו דפוסין הרבה קא אסר ואפילו שניהם חמה או שניהם צוננות ובגמ' מפ' לה:
ר"ש אוסר. בתרומת מעשר כר' יהודה:

ומתיר בחלה. משום דהנחתום הוא שנתחייב בה שהוא גלגל העיסה ואצלו הוא דנטבלה ובגמ' פריך ולגבי חלה ליכא לאפלוגי אדר"מ כלל דלגבה כלהו חד גברא נינהו דהנחתום עורס כל העיסות וכולם נטבלו בידו ובגמ' מפ' פלוגתא דר"ש ור' יהודה:

עד היכן. עד כמה הוא צוננת דחשבינן לה חד מינא עם החמה כי היכי דליעשר מן החמה על הצוננת:

ומשני עד ל' יום. ולא עד בכלל אבל ראש ל' עם אמצע ל' מצטרף ואמצע עם הסוף נמי מצטרף:

ור' יהודה אוסר בחלה. בתמיה כדמפ' ולא אצלו היא נטבלת:

ומשני אלא בשואל שאור טמא לעשות עיסתו. וכיון דלא חייש אשאור טמא חשוד נמי בחלה דם"ל אסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל כדאיתא במס' ע"ז:

ופריך ולא אצלו היא בטבלת. ואפילו נימא דשאור מתוקן נתן חשיב כשל טבל כדתנן במס' חלה דשאור בטל לגבי עיסה ולא מיחייב חבר הלוקח לאפרושי מכל ככר חלה:

ומשני אלא בשואל ככר טמא למלות התנור. דהא ככר בעיניה הוא וחיישינן דכל ככר וככר הך הוא:

ופריך ומעשר מכל ככר וככר. כלומר ומשו"ה מפריש חלה מכל ככר וככר והא אצלו וכו' וככר דשייל לא חיישינן ליה דלדידיה גופיה חשבינן ליה טבל דבטל הוי דיבש ביבש הוא וכדאמרן:

אלא כר' יוחנן. דמשני מתני' דלעיל בעושה בטומאה וכיון דחשיד אהך חשיד נמי אחלה וכדלעיל:

ואלא. ואם לא ישר בעיניך אוקי לה:

כר' אלעזר דר' אלעזר אמר כאן וכאן בעושה בטהרה. ומתני' דפ"ק דשריא היינו בדקה:

אלא תמן במתארח אצלו וכו' וכאן עושה וכו'. וכיון דעושה לרבים טריד ואפשר דמזו תרם ומזו לא תרם:

ור' יודן. משני דבעושה בטומאה קיימינן ואצלו היא נטבלת ור' יהודה גבי חלה מודי לר"ש אלא גבי תרומת מעשר לחוד הוא דקמפלגי דר' יהודה סבר דשרי:

מן התנור על התנור. כלומר היכא דשניהן של היוה או שניהם של אמש ואפילו משני תנורים. כלומר משני דפוסים שרי מזה על זה כר' מאיר דלא חייש אדפוסים ולא אסר אלא משל היום על של אמש ומשל אמש על של היום ואפילו הוו דפוס אחד מטעם שאני אומר:

ור' שמעון סבר. כיון דשני תנורים הן דהיינו שני דפוסים אפילו משל יום על של יום אסור דודאי מתרי גברי זבין את התבואה ועשה מה שקנה מזה בדפוס אחד ומה שקנה מזה

בדפוס אחר אבל בחלה לא פליגי אלא מודו לר' יהודה דכיון דאצלו היא נטבלת אפילו משל אמש בשל היום ואפילו משני דפוסים שרי כר' מאיר וכן פירש רבנו שמשון ז"ל:

הלכה ד

הלוקח מן הפלטר. פלטר הוא הלוקח מן הנחתום ככרות הרבה ומוכר בשוק. פלטר לשון פלטיא:

מעשר מכל טפוס וטפוס. דס"ל לר"מ דפלטר מתרי תלת גברי זבין והני דפוסין הוא שיש מנהג בעיר שכל נחתום יש לו דפוס לעצמו ודפוסין המוריס שהן מנחתומין חלוקין מיירי דאילו דפוסים קרובים הא איהו קאמר לעיל דטפוסין לאו כלום הוא דנחתום מחד גברא זבין ואע"פ שהוא עושה דפוסין הרבה ואפילו של אמש בשל יום:

מאחד על הכל. דדרך כל פלטר לקנות מנחתום א' הילכך אפילו דיש כאן כמה דפוסין מנחתום א' הם ובלבד שלא יהו של אמש בשל יום דאפילו בנחתום עצמו אסר לעיל:

מן המנפול. מפרש בגמרא פלטר שקונה משני נחתומין ומג':

נחתום עושה דפוס א'. כלומר אע"ג שהנחתום עושה כמה דפוסין כדקתני במתני' לעיל מ"מ מחזר כל נחתום ונחתום שיהו קרובים להיות א' כדי שיהא משונה דפוס של נחתום זה מדפוס של נחתום אחר והיינו טעמא דמתני' דלעיל דמעשר מדפוסין הרבה אבל פלטר משתמש בכמה נחתומין הילכך מעשר מכל דפוס המורה של נחתום פלוני ודפוס זה מורה של נחתום פלוני ואפילו מן חמה על חמה דיום א':

ר' יהודה סבר נחתום עושה וכו'. דפוס לכל יום ומשל יום בשל אמש אסור כדאמרינן לעיל דאפילו ר' יהודה מודה דדפוסין לאו כלום הוא כל זמן שהוא של יום א' או של אמש ולא אסר אלא בשני ימים:

ופלטר משתמש בנחתום א'. הילכך כל זמן שהוא של יום א' שרי:

אי זהו מנפול. דמודי ביה ר' יהודה דהא כיון דדרכו לקנות משני נחתומין פשיטא:

ומשני ט' פלטרין וי' נחתומין תמניא זבני מן תמניא. ועל כרחין יש פלטר א' שקונה משני נחתומין משום חד גזרינן אכולהו וטובא אשמעינן ר' יהודה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ד דהי' מעשר:

היו לפניו שני דפוסין היכיח על עצמו שהן שנים. דלא שרי ר"מ בדפוסין אלא בדפוסין הדומין שהן של נחתום א' אבל אם מוכיחין שהן של שנים מודי:

הושוו כלן לעשות דפוס אחד מעשר מכל ככר וככר. כיון דס"ל דמתרי תלת זבין:

ה"ג ודכוותה ט' נחתומין ועשרה פלטרין תמניא מן תמניא וחד מן תרי או ט' מן ט' וחד מן כלהון ומעשר מכל ככר וככר. וה"פ דמיבעיא לן כי היכי דלר' יהודה כשיש לחוש

היינו היכא דעל כרחיך חד פלטר זבין מן תרי נחתומין חוששין לכלהו הכא מאי כשיש י' פלטרין וליכא אלא ט' נחתומין מי אמרינן תמניא מן תניניא שקלי ושני פלטרין שקלי מאד נחתום וליכא למיחש לחבר שלוקח מן הפלטר שמא לוקח מן שנים דאדרבא יש בעיר שני פלטרין מקבלין מנחתום א' או נימא דילמא ע' פלטרין מקבלין מט' נחתומין והפלטר הנותר מוכר ככרות של כל הפלטרין הילכך איכא למיחש אכלהו דזבני מתרי נחתומין ומעשר הלוקח מהן מכל ככר וככר וסלקא בתיקו ולקולא דמדרבנן הוא וספקא דרבנן לקולא כן נ"ל וחד מן תרי דקאמר אגב לישנא קמא כתבוהו וכוונתו נחתום חד משמש לשני פלטרין והוא בעל שתי חנויות והנכון דגר' ותרי מן חד:

הלכה ה

הלוקח מן העני. המחזר על הפתחים:

וכן עני. חבר שבא לעשר שנתנו לו פרוסות פת של המחזר על הפתחים:

פלחי דבלה. דבלה היא כשהתאנים לחים דורסין אותן ומעמלין אותן בידים ועושין מהן עיגולין כעיגולי פת. פלח לשון חתיכה ופלחים הללו כל א' מבעל הבית הוא לעצמו וזה עישר וזה לא עישר:

בתמרים או בגרוגרות. שנתנו לו תמרים מפורדים וכן גרוגרות שאינם דבוקים אלא כל אחד ואחד בפני עצמו. תאנים לחים. גרוגרות תאנים יבשים:

בולל ונוטל. בוללן ומערבן יחד ומפריש מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפיטור שבו על הפיטור שבו ואע"ג דקי"ל אין בילה אלא ליין ושמן כדאיתא בגמ' מקולי דמאי שנו כאן, אבל פרוסות ופלחי דבלה אין נבללין ואתי לאפרושי מן הפיטור על החיוב:

בזמן שהמתנה מרובה. מפרש בגמ' כגון שהכל נותנין בשוה כגון בשנת השובע כדמפ' בתוספתא:

אבל בזמן שהמתנה מועטת. שאין השנה מבורכת שא' נותן הרבה וא' נותן מועט לא מהניא בילה דדילמא כל חד לא מיתרמי דיליה וחיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט ומעשר מכל תמרה ותמרה ומכל גרוגרת וגרוגרת ובגמ' מפ' דהני גרוגרות דנבללין היינו כשכל אחד אינה גדולה אלא עד כזית ואז נבללין אבל אי הוו גדולים חשיבי ואין בילה:

הלוקח מן הסיטון. דמשפיע למכור במדה גסה ובסיטון ע"ה עסקינן וכיון שלוקח תבואה מאנשים הרבה חיישינן שמא התבואה שמכר תחלה לקחה מע"ה שפירותיו דמאי וזה שלקח בסוף הן מחבר דפירותיו מתוקנין ובגמ' מפ' דינא דחנווני:

מאותו הסוג. פי' בעל הערוך ז"ל קופה גדולה:

מאותו המין. דשניהן שחמתית או לבנה:
משל אחד הן. דבהא נאמן ומסיק בגמ' דאפילו השביח לו מקחו הלוקח אם הם טובים כשל אתמול וע"ה לו משל א' הן כלומר וטובים הם כראשונים:
נאמן. דבדמאי הקלו ומעשר מזה על זה:
אין בילה אלא ליין ושמן. כגון נתערבה תבואה ישנה עם חדשה אין סומכין לומר כבר נבללה ובודאי יש משניהם בתוך המעשר לפי החשבון דאין בילה ולא נבלל יפה ורובו של המעשר מן החדש או מן הישן חוץ מיין ושמן בלבד דהמערב יין ישן עם החדש או שמן חדש עם הישן תורם ומעשר ממנו ויש במעשר משניהם כפי החשבון שדבר לח נבלל יפה ואפילו נצוק גדול לתוך חבית אבל יבש אינו נבלל ואין סומכין בו על הבילה וכן פי' רש"י ז"ל פ"ק דר"ה ומיירי בודאי אבל בדמאי מודי למתני' וכדמפרש ר' זעירא ור' יוחנן מיירי בדמאי דעד כזיתים נבללין דפלחי דבלה או פרוסות אם שחקן או חתכן חתיכות קטנות עד כזיתים בילה אית בהו דמעשר לפי מדה או לפי חשבון וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ד דהי' מעשר:
בגרוגרות בולל ונוטל וכו'. דמשום דקשה עלה לר' יוחנן דסתם גרוגרות טפי מזית כדמשמע בעירובין ובפ' המצניע ומשו"ה מפ' דמיירי מתני' שהגרוגרות והתמרים הן קטנים עד כזית הן נבללין אלא לר' פדייה מאי איכא למימר:
בדמאי התירו.האי דאמרינן דבתמרים וגרוגרות יש בילה דוקא משום דמאי הקלו אבל בעלמא לא:
דתנינן ר' יהודה אומר. וקי"ל כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי במשנתנו לפרש דברי חכמים ואשכחן לר' יהודה דקאמר דכשאין המתנות שוות דלא מיקרי בילה ומעשר מכל אחד ואחד ובשוות תלינן מילתא ואפילו גדולים כל שהן והיינו כר' פדייה:
ממאה מאה. ק' גרוגרות או ק' תמרים. כל א' וא' ונותנין כולן בשוה ובעין יפה:
וא' מנ' מעשר מנ'. כלומר יחלקם בצבורין עשרה חמשים תאנים בכל צבור וצבור ומעשר מכל חלק של חמשים דהשתא דילמא מיתרמי בהני חמשים הנהו גופייהו ומעשר מינייהו ובייהו וכן כולן תלינן דילמא כל חלק וחלק מיתרמי דידיה אבל בענין אחר לא מעשר הואיל ויש ביניהן א' שאין מתנתו שוה:
אפילו השביח לו מקחו. החבר הלוקח משביח מה שלקח מן הסיטון עם הארץ כגון דאמר ליה אינון חיטייא דזבנית מינך אתמול הויין טבין מאילין אינון והשיב לו מאדם אחד קניתים אפילו הכי נאמן וקולי דמאי הוא:
הלוקח מן החנווני. שמוכר בדקה:

אם מכיר הוא את החבית מעשר ממנה עליה. דאין דרכו לקנות בשפע מן הרבים:
אולותוקרימא. כן מצאתי בספרים והענין מורה עליו דהיינו שמוכרין דבר יבש כגון דבש עב שאינו נבלל וחמאה ובלשון יוני שרף האילן כמו שעוה קשה דקרימא:
באילין שפייא. פי' בערוך מוריקי יין:
מפנתון אילין לגו אילין ואפילו מן החנווני ומכיר מן החבית אין מעשר מזה על זה מהיין שלקח אתמול מאותה חבית על היין של היום:

הלכה ו

ואפילו משתי עיירות. דכיון דכלהו שדותיו יכול לעשר מזה על זה דודאי בעל הבית או כלהו מעשר או לא מעשר:
מגנותיו בגמ' מפ':
מגנות אחרות. של אחרים:
מעשר מכל א' וא'. חבר הלוקח ממנו מעשר מכל אגודה ואגודה שמא זה עישר וזה לא עישר:
דתנינן תמן. במס' מכשירין בפ' בתרא:
וכי מפני מה טמאום וכו'. הכי איתא התם כל האגודות של בית השווקים טמאים ור' יהודה מטהר בלחין אמר ר' מאיר וכי מפני מה טימאום אלא מפני משקה הפה ותני עלה בתוספתא לא במקום בלבד אמרו אלא כולה מפני שמתפרפרת וחוזר ואוגדה דברי ר"מ רשב"ג אומר אם כדברי ר"מ יהו אגודות של שווקים טהורות ע"כ. וה"פ כל האגודות של ירק בין לחים בין שאינן לחים טמאים של אותו מקום שנקרא בית שווקים שאינן לחים דמרבינין עליהן מים ללחלחן ולחים הבאין מן הגנה אע"ג דאותן מים דגנה מחוברין ולא מכשרי מ"מ מכשרי דניחא ליה שיהו עליהן מיה כשתולשן ומוכשרין אגודות הירק כדתנן אם חשב שיודחו רגליה הרי הן בכי יותן וסתמא הוו בהו מים בשעת תלישה ור' יהודה פליג בלחין פרישקוש בלע"ז דלמים לא חיישינן דהא לא חזינן מים דקא סבר שאין קושרין אותן בפה ור"מ פליג אדר' יהודה ות"ק דכל עיקר טומאת האגודה אינו אלא משום משקה הפה דשעת קשירה. וכך לח כמו שאינו לח וטמאים וקאמר רשב"ג דלר"מ אגודות של שווקים טהורות הן דודאי אין דדכן להדקן בפה והשתא מיבעיא ליה הכא דלר"מ כשמביאין לו מגנות אחרות מעשר מכל קלח וקלח כי היכי דסבר דדרך אגודה ליתור והוא קושרה בפיו ורוק הזב כשהוא לח מטמא במשא כדאיתא פ' דם הנדה:

אוף הכא דרך אגודה ליתור ונותן מה שבפנים. דהיינו מה שבתוך האגודה נותן בחוץ דהיינו באגודה האחרת שאינה גדולה כזו והקטנים שנפל מהן קצת ירק מוסיף בהן מאגודות אחרות הילכך מעשר מכל קלח וקלח:

אם מעשרין הן לדעתו. שהן נשמעין אליו וצריכין לו ואם יאמר להן לעשר הכל יעשרו ומסתמא לא יעברו על דעתו של בעל הבית דכייפי ליה הילכך מעשר מזה על זה וגנותיו דקתני ה"ק בעלי גנות שנשמעין אליו ונושאין ונותנין עמו:

הלכה ז

טבל משני מקומות. ששני המוכרים הודיעוהו שהוא טבל:

אלא לצורך. כגון שנתערב נקונה חולין מועטין בטבל מרובה שאין תקנה לטבל אלא א"כ יעשר עליו ממקום אחר:

שנתערב טבלו בחולין. כלומר וחולין כשיעור טבלו ואין לו תקנה כיון דאין מוכרין טבל אלא לחבר ואי חולין הוו רובא על הטבל פלוגתא דאמוראי היא בפ' אוכלין עראי במס' חלה ובתרומות פ' המפריש אם בעל ברוב ורבנו שמשון ז"ל כתב דאם החולין המתוקנין מרובין מן הטבל לא מיחייבי במעשר אלא מדרבנן כדמוכח ההיא דר"ש שזורי בהקומץ רבא ולקמן מייתי לה:

הלכה ח

מעשרין משל ישראל על של גוים. בגמ' מפ' דהך מתני' דר"מ היא והכי איתא בתוספתא והכא מפ' דאית ליה אין קנין לגוי בא"י ולקמן מפ' לה ר' אבא:

ומשל ישראל על של כותיים. דקסבר דפירות כותיים ודאי טבל הן ואע"ג דאמרינן פ' ג' שאכלו הני כותאי עשורי מעשרי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי ה"מ כשרוצים לאכול ממנו אבל למכור לא חיישי אלפני עור דדרשי ליה כפשטיה שלא לשום אבן לפני עור בדרך ומשום דגזל כהן ולוי לא חיישי דהוי ממון שאין לו תובעין ועוד משום דלא הוברר חלקם ועוד כדדרשינן פ' הפועלים עשר תעשר ואכלת ולא מוכר:

ומשל כותיים על של כותיים. הא דלא תני ברישא ומשל גוים על של גוים דכ"ש הוא ולא תני לה הכא אלא משום ר' אלעזר:

ור' אלעזר אוסר וכו'. טעמא דר' אלעזר בגמ' מפ' לה:

עציץ נקוב. מפ' בסוף פרקין דצריך שיהא הנקב כדי שורש קטן:

הרי הוא כארץ ופירותיו טבל גמור מדאורייתא הילכך בין תרם מן הנטוע בארץ על פירות עציץ נקוב בין מן פירות עציץ נקוב על הנטוע בארץ הויא תרומתו תרומה וחייבין עליה מיתה וחומש:

משאינו נקוב על הנקוב. הוי מן הפיטור על החיוב תרומה היא אצל כהן ואין הכהן חייב להחזירה ומקדש בה את האשה:

ויחזור ויתרום. מן הנקוב הבעל הבית שלא נפטר בראשונה ומפ' בפ' האיש מקדש דהא דלא אמרינן ניהדריה כהן דאי לא מהדר לה שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו כיון דלא מהדר לי משום דנקוב ואינו נקוב שני כלים הן ובתרי מאני ציית בעל הבית לדברי חכמים דטעה:

מן הנקוב על שאינו נקוב. הוה ליה מן החיוב על הפיטור ותרומה היא לכהן שאין הכהן חייב להחזירה אבל לא תיאכל לכהן דהא טבל גמור הוא דנקוב מדאורייתא הוו פירותיו טבל ולא חל שם תרומה עליה שהרי בשביל דבר פטור הפרישה וטבל במיתה אף לכהן:

עד שיפריש עליה תרומה ומעשרות. בפ' האיש מקדש גרסינן ממקום אחר ופי' רש"י ז"ל דממקום אחר לאו דוקא וה"ה דמפריש עלה כהן מיניה וביה ואיכא למידק דהא עציץ שאינו נקוב נמי טבל מדרבנן ואמאי לא תני נמי גבי משאינו נקוב על הנקוב לא תיאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות וי"ל דברישא תני יחזור ויתרום דהוי אזהרה לבעה"ב משום דגבי דידיה הוי טבל מדאורייתא דסבר דהנקוב נשאר מתוקן וגבי כהן אין כאן אלא טבל דרבנן וכן בסיפא תני לא תיאכל עד וכו' דהוי אזהרה לכהן דטבל הוי גבי דידיה דלא חל שם תרומה במה שהפריש מן הנקוב ולגבי בעה"ב פשיטא דהוי טבל דאיהו לא חשיב נקוב מתוקן דלא תרם אלא על שאינו נקוב וכי נמי אכיל בעה"ב שאינו נקוב אין כאן אלא איסור דרבנן וכללא דמתני' דלא תני תנא תקנתא אלא היכא דרמי איסור טבל החמור וכל זה למדתי מתוך דברי רש"י ז"ל דפ' האיש מקדש:

תרם מן הדמאי על הדמאי. שלקח תבואה משני ע"ה ותרם תרומת מעשר מזה על זה דאילו תרומה גדולה לא שייך למיתני יחזור ויתרום דהא ע"ה אין חשודין בה כדאיתא בסוף סוטה:

ומן הדמאי על הודאי. תרומת מעשר שהיה לו לתרום ממעשר טבל ודאי תרמה מן הדמאי עליו:

תרומה ויחזור ויתרום. גבי מן הדמאי על הודאי טעמא כמו גבי משאינו נקוב על הנקוב הילכך יחזור ויתרום בעה"ב מן הודאי ובגמ' פריך מן הדמאי על הדמאי אמאי לא חשו לומר דדילמא האי דתרים מיניה לא עישר ע"ה מיניה כלל והאחר שתרם עליו שמא עישרו והוי מן החיוב על הפיטור והו"ל למימר תרומה ולא תיאכל עד שיוציא עליה תרומה וכו' ומשני לה:

מן הודאי על הדמאי. גם זו בתרומת מעשר מיתפרשא תרומת מעשר שהיה לו לתרום מן הדמאי הפרישה מן הודאי על הדמאי:

מתני' דר"מ. מתני' דתנן מעשרין משל גוים על של ישראל דהוו טבל ודאי ר"מ היא:

דר"מ אמר. בתוספתא והכי תניא בתוספתא תורמין ומעשרין משל ישראל על של גוים ומשל גוים על של ישראל ומשל ישראל על של כותיים ומשל כותיים על של ישראל ומן הכל על הכל דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש אומרים מעשרין משל ישראל על של ישראל ומשל גוים על של גוים ושל כותיים על של כותיים אבל לא מישראל על של כותי ועל של גוים ולא מהן על של ישראל ובגמ' דילן פר' ר' ישמעאל במנחות גרסי בהך תוספתא ר"מ ור' יהודה בחד שיטתא ור' יוסי ור"ש בחדא שיטתא וזוגי זוגי קתני לה והכא גרים תלמודא דהכי פליגי ר"מ לחדא גיסא ור' יהודה ור"ש לאדא גיסא ול"ג בה ר' יוסי ומפ' תלמודא דבהא פליגי:

ר"מ סבר אין קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר. כלומר אפילו שהקרקע הוי של גוי והפירות גדלו ברשות הגוי גזל הוא בידו ולא פקע מרשות ישראל אע"פ שגלו מן הארץ והיינו דאמרינן נמי במנחות דלית ליה מירוח הגוי פוטר ולא דריש דגנך אלא למעוטי הקדש ור' יהודה ור"ש סברי דיש לו קנין ופטורין טבלים שלו מן המעשרות:

אתם קונין מהן. לעולם ואינן יוצאין לעולם ואפילו ביובל:

והם אינן קונין מכם. לעולם דעברי הנמכר לגוי יוצא ביובל ועוד דאפילו לשעה אינו עבד להיות מותר בשפחה:

אף אחווזה. נמי בקדושתה עומדת לעולם בכיבוש יהושע בן נון:

והן אינן קונין מכם. ואף לכשיגלו ממנה:

הא אם נמכרה חלוטה היא. דלא תמכר קאמר לכתחלה הא נמכרה בטלה קדושתה:

כהדא דר"ש. דיש קנין לגוי בא"י ומפקיע מידי מעשר:

מודי הוא הכא דיש לו קנין נכסים. ומירוח הגוי פוטר דלא מיקרי דגנך דגוי קונה בכסף וכי קאמר ר"מ דאיי קנין לגוי היינו כי הדר ולקחה ישראל ואפילו בתר שליש קמא א"נ לקח הפירות קודם גמר מלאכה ואשמועינן דלא תימא דהויא לה כי סוריא וכיון דבטלה בטלה דבקדושתה קיימא וכי תנן במתני' מעשרין משל ישראל על של גוים לאו במירחם הגוי עסקינן אלא במי שמכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ישראל ממנו ואפילו תלושין ומרחינהו ישראל או שקבלה ישראל באריסות וזרעה ור"ש סבר יש לגוי קנין והויא כי סוריא. ואיכא למידק דהכא קאמר רבי זעירא בשם ר' אלעזר דר' מאיר מודי דכי אמרחינהו גוי יש לו קנין ואילו בריש פ"ב קאמר ר' אלעזר דהלוקח מן הגוי

ודאי ובאמרחינהו גוי מיירי דהא הלוקח דבלה קתני וכן משמע נמי בפ' מאכילין וי"ל דאמוראי נינהו ואליבא דר' אלעזר וכבר פירשתי שם דסתמא דתלמודא לא ס"ל כר' זעירא אלא דמכל וכל ס"ל לר' אלעזר דר"מ אית ליה אין קנין ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"א דהו' תרומות כר"מ כפי' דר' אבא דלקמיה ובגמ' דילן פ' ר' ישמעאל לא פירשו כן בר"מ אבל מדריב"ל דלקמן ואיתא נמי בבכורות פ"ק דדריש קרא דכי תקחו מאת בני ישראל וכדלקמן משמע דכי לקחן מן הגוי ומרחינהו ישראל דחייבין בתרומה גדולה ופטורין מתרומת מעשר מלתתו לבעליו אבל אפרושי מפריש מן התורה והיינו כר"מ ואי ס"ד יש קנין לגוי ובטלה קדושת הארץ ביד גוי אמאי מיחייבי והא גדלו בח"ל אלא ש"מ דלא בטלה. והכי איתא לקמן דריב"ל ס"ל כר"מ וכבר הארכתי למעלה בפ' מאכילין בס"ד:

א"ר בא אכילת פירות. שהפירות שאוכל הגוי ממורחין שלו הוא אוכל והלוקחן ממנו פטור מן המעשרות ואע"ג דאין לו קנין בקרקע מ"מ קנין פירות בעלמא אית ליה וקנין פירות לאו כקנין הגוף נמי:

והא תנינן הלוקח מביא בכורים. בפ' השולח תנן לה המוכר שדהו לנכרי וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני וכו' דמשמע הא לקח פירותיו לחוד והקרקע נשאר ביד גוי פטור מן הבכורים דגוי יש לו קנין נכסים והתורה אמרה תביא מארצך ומודי בה ר"מ אבל כי לקחה ישראל מן הגוי הא קאמר לדידך ר"מ דחזרה לקדושתה:

ויביא בכורים מן התורה. ובשלמא כדס"ד מעיקרא לא מיתוקמא כר"מ דאפילו קרקע ברשות הגוי חייב בבכורים מן התורה אבל לר' בא קשיא דכר"מ היא והיכי תני דכי לקח הקרקע יביא מפני תיקון העולם ויביא בכורים מן התורה ולא משני לה ונראה דלא חש לתרצה דס"ל לר' בא דתיקון העולם נמי דאורייתא היא וכמ"ד בפ' הניזקין דקתני התם הניזקין שמין להם בעידית מפני תיקון העולם ודאורייתא נמי קרי לה תיקון העולם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א דהילכות תרומות ובהי' בכורים דמביא בכורים מן התורה:

הלוקח פירות תלושים. בפ"ק דבכורות מייתי לה ומפ' התם בדמרחינהו ישראל כגון שלקחן מן הגוי אחר שתלשן ונגמרו בידי ישראל דחויבין בתרומה ומעשר מן התורה דאין קלין לגוי וכו' והכי מפ' התם:

מפריש תרומה ותרומת מעשר. מהלכה לא גרסי' דאע"ג דסבר דפעור כי מרחינהו גוי מ"מ כי מרחינהו ישראל מדאורייתא מפריש אלא שנוטל דמים מן השבט כך מפורש לעיל פ' מאכילין:

ונוטל דמים מן השבט. ומוכרן לכהן והמעשר ראשון הוי דיליה כדמפ' התם קא אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה:

פירות מחוברין. ואע"ג דלא קנה קרקע כי קנה קרקע דמי:
מה טעם כי תקחו מאת בני ישראל וגו'. בתרומת מעשר כתיב בפרשת קרח:
ואי אתה מוציא מאת מכירי. כלומר מכיריהן וקרוביהן כלומר ומיבעי לה נמי לאידך דרשא דאמרינן התם ישראל שהיו טבלים ממורחין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו מבית אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו ומוכר תרומה ומעשר לכהנים דדרשינן ואי אתה מוציא מאת מכרי כהונה ולוייה ותרתי שמעית מינה:
כיי דא"ר אלעזר. כלומר ר' סימון סבר לה כר' אלעזר בפ"ק דבכורות וכתיבנא לה לעיל בפ' מאכילין דדריש מאת בני ישראל אתה מוציא ואי אתה מוצא מיד הגוי ובגמ' דילן לא אמרינן שיהא שלו וימכור לכהנים אלא תרומת מעשר בלחוד אבל לא תרומה גדולה ולא ס"ל לר"ש בפ' מאכילין הכי אלא משום דספק חלפינהו אבל ודאי חלפינהו תרומה גדולה מיהא בעי למיתב והכא סברא האי סוגיא דאפילו תרומה גדולה ימכרנה לכהנים דתרומה ותרומת מעשר איתקש להדדי. והרמב"ם ז"ל פסק כי ההיא דבכורות בהי' תרומות פ"א:
בקשו להמנות על הר המלך. לקבץ חכמים לעמוד למנין על הר המלך אם ירבו המתירין לפוטרו מן המעשרות ולאו משום דלא כבשוהו עולי בבל דבברכות משמע דכבשוהו אלא הטעם לקמן בפ' המקבל משמע דלא היו ישראל מצויים שם והשכירו לגוים שדותיהן או מכרום להם ושמא אח"כ ייאשו אותן להן וגמר מלאכה ע"י גוי הוא דהוי:
יבא ר' הושעיא. דסבר הילכתא כר"ש כדלקמיה ופטורין מן המעשר:
הלכה כר"ש. דיש קנין לגוי ופטור אפילו מדרבנן דפליג אדר' יוחנן דאמר לעיל מודי ר"ש דמפריש מעשרותיו מתקנתא דרבנן ולא מדאורייתא ואסיקנא בדאמרחינהו גוי קאמר כדאיתא בפ' מאכילין:
דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש. בתמיה דלבני מערבא פשיטא להו דהלכה כר"ש לגבי ר"מ דגר' בפ' התורם קישות ר"מ ור"ש הלכה כר"ש:
ומשני אלא בגין דתני א"ר שמעון שזורי וכו' פירות טבולים. טבל ודאי וההיא דהקומץ רבא היינו טבל דמאי שנתערב בחולין ומשו"ה א"ל קח מן השוק דהוי מן הפיטור על הפיטור דבטל ברוב אבל מן הגוי לא דהוי ודאי כדאמר הכא ולא פליגאן:
כלקביל תרי. כנגד תרי תר' ירושלמי מול בית פטור כלקביל:
בפירותי. מתוקנים וקסבר אין בילה אלא ליין ושמן והיכי אתקן להו וצריך פרנסה ממקום אחר וקאמר ליה:
צא וקח מן הגוי. לר' אלעזר לסתמא דתלמודא דלעיל ולתלמודא דידן אף שמירחן גוי:

ועשר עילהן. וקסבר כר' מאיר דאין קנין לגוי כדלעיל:
ותני עלה ר' יהודה ור"ש אומרים יש קנין לגוי בא"י. והוי מן הפיטור על החיוב ואינו מועיל אלא ליקח טבלים מישראל:
דלא תסבור מימר תרי כלקבל תרי אינון. שנים כנגד שנים דהא איכא ר' טרפון דקאי כר"מ:
זבין פירי מן דארמאי. לקח פירות מן הגוי ובמרחינהו ישראל מיירי כדמוכח לקמן:
שלח למנחם בריה דר' יהודה בן לוי. לביתו של אבא אנטולי לעשרן דס"ל אין קנין לגוי בא"י ויהיב ליה המעשרות ובלא דמים דלוי היה:
מאן יעבד דא אלא אבוך. ריב"ל אמר למנחם מי עשה הוראה כזו אלא אביך ומשמע ליה השתא דריב"ל דלמעליותא הוי ולשבחו דקי"ל אין קנין ואינו נוטל דמים ובסמוך מוכח לה ר' זעירא ממימרא אחריתי דריב"ל:
הלוקח פירות תלושין. ואוקימנא בדמרחינהו ישראל:
נוטל דמים מן השבט. דנפקא לן מכי תקחו מאת בני ישראל, והיינו כר"מ:
וכא הוא אומר הכין. דמשמע דשבחו שלא נתן דמים לבעלים:
ואיקפד. וה"ק אין זו הוראה וגינהו על שלא נתן דמים:
זה שנתערב טבלו בחולין. מפריש מעשר ותרומת מעשר אף על החולין וכדאיתא בפ' בתרא ואע"ג דלאו כהן הוא והויא תרומה:
וזה שלוקח מפסיקיא של כותיים. לשון שוק שפוסקים שם השער וכותיים היו דרין בו אבל מוכרי התבואה גוים היו וודאי הן ומעשר ראשון דלוי הוא והוי תורם שלא ברשות והשלישי לא קחשיב דהיינו תורם תרומת מעשר מפירות שלקח מע"ה דהיינו כולה מכילתין ומילתא דפשיטא הוא:
זאת אומרת שאינו נוטל דמים מן השבע. מדאמר ריב"ל דתורם שלא ברשות הכהן והלוי ש"מ דכהן ולוי הן בעלים ואפ"ה תורם הישראל שלא מדעתן ואי ס"ד דנוטל דמים הרי ברשותו תרם דדידיה הוא כיון דשקיל דמים ופליגא הך מימרא דריב"ל אקמייתא אלא על כרחן הא דאין נוטל דרבנן הא דאורייתא נוטל וע"כ נימא דלשבח קאמר מה שהורה ר' יהודה בן לוי ואיפכא מדר' יהודה בן פזי דפסק כר"ש דפטר ואפילו מדרבנן ומשום הדא דר' זירא איצטריך לעיל למימר הלכה כר"ש ואינו נותן דבר ולא קי"ל כי הא דריב"ל אלא דנוטל דמים ובדמרחינהו ישראל אבל מרחינהו גוי פטורין ואפילו מדרבנן:
דמאי אחר רובן ואין תורמין ומעשרין מזה על זה. ולא אמרינן כיון דרובן מעשרין כולהו הוו מן הפיטור על הפיטור ואפילו הכי אין מעשרין נתה על זה כדתנן לעיל עני שנתנו

לו פרוסות מעשר מכל אחת ואחת הכא נמי ניחוש לחד דמעשר ולא יעשרו מזה על זה אע"ג דרובן לא מעשרי:

עשו אותה ספק. עציץ שאינו נקוב ספק הוא ביד חכמים ולא יכלו לעמוד בו וקאמר הכי דמשמע ממתני' דמדמי ליה לבבא דמן הדמאי על הודאי משמע דמסופק להם בו כמו דמאי ותרומת מעשר שלו נותנה לכהן:

אינו מקדש. משמע דפשיטא להו דכמונח בקופסא דמי דאי לא הוה לן למיסר הכרם מספק:

ומשני מספק. דמשום דלא דמי לרישא דרישא ודאי מקדש דקי"ל דהוא כארץ ובסיפא הוי ספק לא תני הכא ולא קי"ל הכי אלא דלאו זרוע הוא כלל אלא מדרבנן הוא דמחייב ובשבת לא מחייב אשם תלוי ביה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דהי' כלאים:

ואמור מן הדמאי על הדמאי כן. כדפרישית במתני' ואמאי פשיטא לן דתרומה ממש היא לכהן ומצי למיכלה ואין בה איסור דימוע דילמא תרם מן הודאי על הדמאי הוי ואמאי לא נימא בה דלא תיאכל וכו':

ספק דימוע זה כספק תרומת מעשר של דמאי וכו'. תרומת מעשר זו שתרם פטור מלחוש בה חששא דחיישינן גבי תרם מן הודאי על הדמאי ושריא לכהן בשאלה לע"ה כדין ספק תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה דקי"ל כר"ש שזורי דאף בחול שואלו ואוכל על פיו ופטור מלעשות בה דין ודאי דלא בעיא פרנסה ממקום אחר ולא לאפרושי מינה ובה משום גזל השבט ומשו"ה לא אמרינן לא תיאכל וכו' דבשאלה שריא. תניא בתוספתא בפ"ד דמאי שתקנו ודאי וודאי שתקנו דמאי לא עשה ולא כלום דברי ר' עקיבא ור' יוסי אומר משום ר' יצחק ודאי שתקנו דמאי לא עשה ולא כלום דמאי שתקנו ודאי מעשרותיו מעשרות ואין תרומתו תרומה שאין תרומה אחר תרומה ע"כ ופסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג דהילכות מעשר כן אם תקן את הדמאי כודאי והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות או שתקן את הודאי כדמאי לא עשה ולא כלום ע"כ. וה"פ תקן את הדמאי כאילו הוא ודאי כלומר שהפריש ממנו תרומה ומעשרות והתרומה הקדישה שקרא עליה שם והמעשרות נהג בהן דיני ודאי לא עשה ולא כלום וטעמא תרומה אינה קדושה דאין תרומה אחר תרומה כדתנן בתמורה ובדמאי כבר קי"ל דהפריש ממנו תרומה ע"ה דהא לא חשידי בה ומעשרות נמי לר' עקיבא לא הוקדשו וגזל הוו ואולי יטעה ויפריש אותן על מקום אחר שהוא ודאי ומפריש מן הפיטור על החיוב ור' יצחק פליג בהא וסבר דלא הוו גזל אם נטלם לו ור' עקיבא סבר דמשום גזרה נמי אמרינן לא עשה ולא כלום אע"ג דמדאורייתא הויא תרומה כדמפורש בהאשה רבה כ"ש הכא דס"ל רוב עמי הארץ מעשרין הן תיקן את

הודאי כדמאי כאילו היה דמאי שלא הפריש תרומה ממנו וגם במעשרות הקל בהן כמו דמאי לא עשה ולא כלום לכו"ע ופסק הרמב"ם ז"ל כר' עקיבא ודין משנתנו כתבו הרב ז"ל בהי' תרומות בפ"ה והראב"ד ז"ל סבור דפליגי מתני' אברייתא דבמתני' בתרוייהו תנן דהויא תרומה והכא בתרוייהו קאמר ר' עקיבא לא עשה ולא כלום ואע"ג דפשיטא להראב"ד ז"ל דברייתא מיירי דתרם מיניה וביה כדפרישית ובמתני' תרם מאחר עליו כ"ש דפליגי דבמתני' קתני תרם מן הודאי על הדמאי דהויא תרומה דהוי מן החיוב על הפיטור כ"ש מיניה וביה ולכך כתב דתוספתא הויא עיקר ואין דבריו מחווירין דכי תנן במתני' תרם מן הודאי על הדמאי דהויא תרומה מתנה לכהן הוא דאמור ומצי לקדש בה את האשה וליכא למיגזר משום בעל הבית דטעי דילמא אתי למיכל טבלו כיון דלא מהדר לה כהן דהא בתרי מאני כבר אמרו דציית דינא ולכהן כבר הזהירו דלא יאכלנה עד וכו' כדתנן מה שאין כן בברייתא בודאי שתקנו כמו דמאי תרומת מעשר דיהיב לכהן טבל הויא וגזל היא בידו ומיחייב לאהדורה דחיישינן דילמא אתי למיטעי בעל הבית דבחד מנא לא ציית ובריש דקתני מן הדמאי על הודאי תרומה וכו' בתרם תרומת מעשר על הודאי איירי דשייך בדמאי דתרומה הויא לכהן ומצי למיכלה כדפרישנא וכ"ש דמקדש בה את האשה ולבעל הבית כבר אמרו דיחזור ויתרום מה שאין כן בברייתא בדמאי שתקנו כמו ודאי דשם תרומה שקרא פשיטא דלאו תרומה הוא דאין תרומה אחר תרומה וגזל היא ביד כהן דאתי למיטעי בעל הבית דבחד מנא לא ציית אי לא מהדר לה כהן וגבי מעשרות נמי משום גזרה לא הוו מעשרות וגזל הוא ביד לוי וכהן דחד מנא הוא וזה ברור הוא לכל מבין ועלו פסקי הרמב"ם ז"ל כהוגן:
הדרן עלך פרק הלוקח מן הנחתום

פרק ו

הלכה א

המקבל שדה מישראל. חבר שקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע וזרעה החבר בין שקבלה מישראל בין שקבלה מן הנכרי:

חולק. לפני הבעלים מה שהוציאה השדה ואינו לא מעשר ולא תורם אלא יהיב להו פירות בטיבלייהו ואשמעינן דאע"ג דהתבואה נגמרה מלאכתה ביד ישראל וקי"ל דבדאורייתא אין ברירה ליחוש לחלק דיהיב לגוי חלקו דאריס הוא דהויא ומחליף ליה במנתא דגוי והוי ליה מוכר טבל ותנן לעיל אין מוכרין את הטבל אלא לצורך ולחבר והוה אמינא ליעשר וליתיב ליה א"נ ליחוש דכי יהיב חלקו לגוי בלא מעשר פורע חובו

בטבל הוא ותניא לקמן דאסור לפרוע חובו בדברים האסורים באכילה ואיתא נמי בפ' השוכר את הפועל אפילו הכי שרי וטעמא מפ' בגמ' דתקינו קולא זו במקבל שלא תבור ארץ ישראל ומתני' רשב"ג היא ורבנן פליגי עליה ואמרי דבגוי תורם ונותן לו:

החוכר שדה. שקיבלה עליו בין עבדא בין לא עבדא בכך וכך כורין לשנה וכיון דקימא עליה באחריותה כדידיה דמיא הילכך תורם ונותן לו ובדין הוא דבעי עישורי נמי דמיחזי כמוכר טבל אלא טעמא דמודי רשב"ג דבתורם סגי דכיון דלא ראה פני הבית ולאו טבל ודאי הוי מדאורייתא והפקעת מעשרות נמי ליכא דהא בעל השדה בודאי יעשר כתקנתא דרבנן בתרומה דתורם סגי, והיינו דקתני סיפא החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו דבישראל הוא דמקילינן דלא ליעשר משום דליכא הפקעת מעשרות דבעל השדה יעשר אבל גבי נכרי דאיכא הפקעה חייב לעשר ור"מ פליג עלייהו דרבנן כדאיתא בגמ':

אמר ר' יהודה אימתי בזמן שנתן לו מאותה שדה ומאותו המין. לכאורה משמע דקאי אף אמקבל דרישא וה"נ משמע בתוספתא דתניא התם המקבל שדה מישראל תורס ונותן לו ר"מ אומר מעשר ונותן לו ר' יהודה אומר אם נותן לו מאותה שדה ומאותו המין תורם ונותן לו ואם משדה אחרת או ממין אחר מעשר ונותן לו ע"כ וקשה לזה דבגמ' אמרינן דרבנן מודו לרשב"ג דמקבל מישראל חולק לפניו וא"כ ברייתא דקתני דמקבל מישראל תורם ונותן לו מני לא רבנן ולא רשב"ג, אלא ודאי דמתני' עיקר ור' יהודה אחוכר דוקא קאי ולא שכיח לתת לו משדה אחרת אלא בחוכר דהא מצי אמר ליה כל לא עבדא מהכא הוא דיהיבנא לך השתא נמי מהכא תשקול אבל במקבל דהיינו אריסות לא שכיח ומקבל דקתני בתוספתא חוכר הוא דהוי דלכולהי קרי תנא מקבל כדאיתא בבבא מציעא פרק המקבל. ובגמ' נמי מייתינן להך ברייתא דתנינן בה פלוגתא דר"מ ורבנן ובחוכר תנינן לה וכן עיקר וכן כתב הרא"ש ז"ל ורבנו שמשון ז"ל ואף הרמב"ם ז"ל פ"ו דהי' מעשר פסק אימתי דר' יהודה גבי חוכר וה"פ אימתי סגי ליה לחוכר בתורם ולא בעי לעשורי בנותן לו מאותה שדה ומאותו המין שגדל בשדה דדמי למקבל באריסות דמדידיה יהיב ליה אבל אם נתן לו משדה אחרת אפילו מאותו המין או ממין אחר אפילו מאותה שדה כיון שזרע מקצת שדה מין אחר כשיעור חכירותו חייב אף לעשר דהוי מחליף ממש ומוכר טבל וחשו הכא אף לטבל דרבנן:

החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו. סתמא היא דאפילו רבנן דאמרי לעיל המקבל ותורם הכא מודי דמעשר ובגמרא מפרש טעמא דאמאי לא חשו הכא שלא תבור ארץ ישראל כמו ברישא:

המקבל שדה אבותיו מן הגוי. בגמ' מפ' שגזלה הגוי מאבותיו דהכי מפ' בב"מ פ' השואל וכיון דחביבה לו שהיתה של אבותיו קנסוהו שיעשר דמתוך שיכבד עליו שיעשר לאחרים ובוזזים זרים יקננה מן הגוי ולא יניחנה בורה דשל אבותיו הויא וחייס עלה:

מישראל חולק. דליכא הפקעת מעשר:

מן הגוי תורם. דאיכא הפקעה וקשה דבשלמא רשב"ג נוכל לומר דם"ל יש ברירה וכדי שלא תבור א"י סמכו לומר יש ברירה אלא רבנן מ"ט אמאי לא החמירו עליו אלא דתורם ותו לא דהא אסיקנא בפ' מאכילין דאפילו לא נשאר לתקן אלא מעשר עני הוי טבל ובמיתה מה הועילו חכמים בתקנתן יש לומר דכיון דבורה קיבלה לזורעה וחשו דלא תבור ארץ ישראל כדלקמן כיון דקיימא לן אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית כדאיתא במס' מעשרות ואיתא נמי בפ' הפועלים וכיון דחולק להם חלקם בגרן שלא ראה פני הבית במעשרות לא מיחייבי אבל גבי תרומה גדולה דמפריש בשדה מיד אחר המירוח כדתניא לקמן במס' מעשרות מצא פירות בשדה מפוזרין מותרין משום גזל וחייבין במעשר ופטורין מתרומה דאי אפשר לגרן שתעקר אלא א"כ נתרמה ממנה תרומה גדולה וטעמא דכתיב ראשית דגנך בתרומה בדיגון תליא מילתא הילכך אתרומה גדולה חשו אבל אמעשר לא חשו:

ה"ג ותני כן המקבל שדה מן הגוי תורם ונותן לו אמר רשב"ג והכי איתא בתוספתא בריש פירקין ולא גר' החוכר דמה שייך הכא:

אם ירצה הגוי הזה שלא לתרום. שלא יתרום הישראל פירותיו וס"ל לרשב"ג דלא מקרי פורע חובו בטבל אלא היכא דאם הגוי ידע בהכי לא שקיל ליה דאינו רוצה ליהנותו אבל אי ידעינן ודאי דאינו רוצה לתורמן אלא כמות שהן דכיון דאין תורמין אלא מן המובחר אותו מובחר איהו קא בעי ליה לא מיקרי פורע חובו בטבל:

אתם גם אתם לרבות שלוחכם. מייתי לה הכא משום דפרכינן עלה מברייתא דרשב"ג:

לרבות שלוחכם. בפרשת קרח בענין מעשר כתיב כן תרימו גם אתם תרומת ה' והוה ליה למכתב כן תרימו אתם דדרשינן גם לרבות שלוחכם וקסבר ר' ייסא דאין הגוי נעשה שליח מחברו גוי אבל לישראל עושה גוי שליח ור' זעירא פליג עליה דמינה ומינה ילפינן כדמפ' ואזיל:

לא בישראל. בתמיה מי לא איירי רחמנא בישראל דאתם אשולחים קאי ובישראל קא עסיק וכי מרבינן גם לשלוחים ישראל וכי ממעטינן לשולחים גוים אפילו בישראל שלוחיהן הוא דממעטינן:

הא אם רצה תורם. הישראל והוי ישראל שלוחו והויא תרומה וקדשה:

במאמין על ידו. שנותן לו נאמנות דהוי אפוטרופוס על נכסיו ודמי לבעל בההיא מיירי רשב"ג והכי קי"ל כר' זעירא דתרוייהו ישראל בעינן:
החוכר בפירות. שנתן לבעל השדה שכירות הקרקע בפירות:
השוכר במעות. בתוספתא קתני לה הכי וקאי אהא דתניא התם דמודי ר' שמעון בשוכר דאפילו ר"ש דפליג לקמן גבי חוכר בשוכר מודי ומפרש טעמא משום דשוכר הוי במעות כלומר ומוכר גמור הוא דהתנאי היה במעות ונותן לו פירות ומשו"ה מפ' מה בין חוכר לשוכר והכי תניא התם החוכר שדה מן הגוי מעשר ונותן לו ר"ש אומר תורם ונותן לו לפיכך אם עמד הגוי ונתגייר או שמכרה לישראל מעשר ונותן לו שכר ממנו שדה מעשר ונותן לו מה בין חוכר לשוכר שוכר במעות חוכר בפירות ע"כ:
עד כדון ישראל. עד כאן לא שנינו דחולק ומניא לפניו אליבא דרשב"ג אלא כשישראל הוא שמקבלה מן הגוי אבל כשהגוי או הכותי מקבלה מישראל מי בעי לעשורי בעל השדה או לא:
למי שאינו נאמן על המעשרות. פי' ישראל חשוד דאילו ע"ה בסיפא קתני לה וכן פי' הראב"ד ז"ל בהשגות:
אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן. דתנן בפ"ק דע"ז אין משכירין להם בתים בא"י ואין צ"ל שדות ויליף לה התם מדכתיב לא תחנם חסר קרי ביה לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע:
בקבלה. באריסות למחצה לשליש ולרביע:
צריך לעשר על ידיו. בשבילו על חלקו דאין בידו להפקיע המעשרות:
לע"ה דרוב עמי הארץ מעשרין הן:
עונת המעשרות. בפ"ק דמס' מעשרות מפורשת עונתן:
אינו צריך לעשר. על חלקו של ע"ה דלגבי דע"ה הוא דרמיא:
משבאו לעונת המעשרות צריך לעשר. על חלקו דכיון דרמיא עליה תו לא פקע:
עד כדון במקום שישראל מצויין. הוא דאסור להשכירן משום דאיכא הפקעת מעשר:
במקום שאין ישראל מצויין. מהו להשכירן דהא בורות ועומדות הן וליכא הפקעה:
מקום שאין ישראל מצויין כהדא סוריא. מותר להשכיר כמו בסוריא דבסוריא קי"ל כר' וכדלקמן דאמר בפ"ק דע"ז ר' יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין להם בתים ובסוריא מוכרין להם בתים ומשכירין להם שדות:
והדא סוריא נשמעינה מן הדא. כלומר וסוריא גופה מנא לן דשריא כר' יוסי ומפ' נשמעינה מן הדא וכו':
חמץ. שם מקום בסוריא:

בר עשתור: משפחה באותו מקום:
הא לעשר על ידיהון אינו צריך לעשר על ידיהם. כיון דשרי להשכיר ומינה נפקא לן דהילכתא כר' יוסי דשרי להשכיר:
קבל ממנו. ישראל מן הגוי באריסות למחצה וכו' השדה זרועה כדמפ' ואזיל:
שדה לקצור בחטים. לקצור השדה ולעשות כל המלאכה עד שיהו חטים ברורים דהיינו לעמר ולדוש ולזרות ולהבר ולברור ולעשות כרי:
ענבים לבצור ביין. לבצור הענבים ולדורכן עד שיהו יין:
זיתים למסוק בשמן. מסיקה בזיתים היא כמו בצירה בענבים וקבל עליו לעשות כל מלאכת הזיתים עד שיהו שמן אע"ג דאיהו לא זרעה אלא שקבלה מן הגוי עכשו כיון דנגמרה מלאכה ביד ישראל מעשר ונותן לגוי:
עד שלא זרע תורם. דכשקבלה עד שלא זרעה בעל השדה אלא דהמקבל גופיה זרעה קתני לעיל דרבנן סברי דהמקבל תורם ואיכא טעמא לחייבו במעשר דהא קרינן ביה תבואת זרעך ואפ"ה מיפטר וכ"ש הכא דכי קבלה משזרעה הגוי ועמדה בקממותיה לקוצרה דמיפטר:
תקנו במקבל שלא תבור א"י. דמן הדין אפילי במקבל הוה לן לחיוביה לעשר וליתן לגוי מעושר כדפרישנא במתני' אלא אם היינו מחייבין המקבל לעשר היו נמנעין ישראל מלקבל שדות דאינו רוצה לזרוע לריק שיאכלוהו האויבים ומשו"ה תקון רבנן דבתרומה לחוד סגי:
ברם הכא זורעה הגוי. כבר זרועה ועומדת דהוי זרעה ולא שייך טעמא דתבור ואוקמוה אדינא:
בסהרי שבלים. שלא קבל אלא לתת העומרים במקום שעושין עיגול וקרוי סהר ובאותו מקום מאספין אותם תרגום ירח סיהרא ובשביעית תנן עושה סהר בית סאתים ובפרק עושין פסין עושה דיר או סהר:
מניח כמות שהן. דכיון שהוא לא זרען ולא נגמרה המלאכה ביד המקבל משו"ה פטור:
מאותו שדה שלא מאותו המין. כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כגון שקבל עליו לזורעה חטים וזרע במקצתה גם כן שעורים מעשר ונותן לו כדפרישנא במתני' דדמי למוכר טבל:
בין ממין אחר תורם ונותן לו. דכיון דהקרקע זורע אע"ג דחוכר הוי משום טעמא דלא תבור א"י הקלו ואע"ג דזרע מין אחר כיון דהקרקע קרוי על שם הבעלים ומדידיה הוא דיהיב ליה סגי בתורם דלהוי כמו דמאי אבל משדה אחר דמי למחליף ומוכר טבל:

מתני' כרשב"ג. כדאוקימנא רישא כרשב"ג וסיפא נמי רשב"ג ומקל רשב"ג במקבל בחכירות מן הגוי ומחמיר בחוכר מישראל דבעינן מאותו שדה ומאותו המין:
מה דתני ר' חייא כחכמים. ובתוספתא קתני לה בלשון חכמים ומחמרי בגוי דבעו תורם ומקלי בחוכר מישראל דבאותה שדה אפילו ממין אחר סגי בתורם:
ופליגין. בתמיה וכי חולק ר' יהודה דמתני' על רבנן:
ומשני מתני' במקום שלא נהגו לעשות שעורים כפלים בחטים. ומשו"ה בעי מאותו המין דוקא והא לא קביל עליה בעל השדה והוה ליה מחליף כדפרישנא:
ומאי דתני ר' חייא במקום שנהגו לעשות שעורים כפלים בחטים. דנהוג לזרוע שעורים יותר מן החטים אע"ג דקבלה לזרוע בה חטים מסתמא קבל עליה לזרוע בה שעורים יותר מן החטים אע"ג דקבלה לזרוע בה חטים מסתמא קבל עליה לזרוע בה שעורים ואע"ג דלא פירש ליה כמפורש דמי הילכך כי יהיב נמי שעורים מאותה שדה לא הוי מחליף וסגי בתורם ולעולם ר' יהודה כרבנן ס"ל ומתני' בחוכר שדה מישראל רבנן היא. והרמב"ם ז"ל פ"ו דהי' מעשר פסק כרשב"ג וכסתם משנתנו ואינו מחוור דהא לעיל סתמא דתלמידא מרבנן הוא דפריך ואמרינן איתא חמי עד שלא זרע תורם ומשזרע מעשר וטפי הוה ליה לאקשוייה מסתם מתני' עד שלא זרע חולק וכו' ואי משום דא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ליתא דכסתם יחידאה לא קאמר כדאיתא במרובה. ואע"ג דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג במשנתנו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה הא מסקינן בפ' המפקיד דאימוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן ור' יוחנן גופיה להכי אתא לדחוייה מהילכתא ולהכי אמר מתני' כרשב"ג אבל חכמים אומרים וכו' והוא אומר בכל מקום אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה וכבר כתבתי בפתיחה מה שכתב הרי"ף ז"ל בפ' אלו נערות גבי זו דברי ר' מאיר ועוד בפ' גט פשוט כתב הרי"ף ז"ל גבי הלכה כרשב"ג במשנתנו והדין כללא לאו דוקא עד דאיכא טעמא וכן כתב הרמב"ן ז"ל בב"מ בפ' המקבל ת"ל הא דאמרינן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ליתא להוא כללא ולאו דוקא הוא ובכל מקום אין הלכה כרשב"ג ואפילו במשנתנו אלא היכא דמוכחא מילפא לפום גמרא וכן כתב רבנו הגדול והוכיח מסוגיא דפ' המפקיד ודפ' המדיר ובפ' זה בורר פליג רבה בר רב הונא עליה דכללא והילכתא כבתראי. ואשכחינן טובא מרבנן אחרינא דפסקי בכמה דוכתי הלכה כרשב"ג בהדיא כי ההיא דאמרינן במס' ביצה רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין ואמר רב יוסף וכו' הלכה כרשב"ג ובפ' יש נוחלין בענין כותב נכסיו לאחרים סוגיא מוכחא דליתא לדרשב"ג וש"מ דבכל מקום ששנה אין הלכה פסוקה כמותו אלא עד דאיכא טעמא וכדברי רבנו הגדול ז"ל ע"כ:

הכא את אמר תורם ונותן לו וכו'. כלומר מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דגבי ישראל תנן החוכר ממנו בתורם סגי ליה ולאו פורע חובו בטבל הוי אע"ג דחוכר הוא וטעמא כדאמרן דלאו טבל גמור הוא וגבי נכרי תנן מעשר וכו' ואמאי לא סגי ליה בתורם דהא איכא למיחש נמי הכא לטעמא דלא תבור ארץ ישראל:

קנסו חכמים בחוכר מן הגוי. דכיון דקבלה עליה אפילו לא עבדא מסתמא עשיר הוא א"נ יהיב דעתיה עילוה וחס עלה ולא יניחנה בורה ולהכי קנסוהו שיתן תבואה מעושרת לגוי כדי שיכבד עליו ויקננה ולא תהא א"י ביד גוים מה שאין כן במקבל דמינה ובה הוא דפרע לגוי ואי סלקא אית ליה ואי לא סלקא לית ליה מסתמא עני הוא א"נ לא יהיב דעתיה עילוה ואם יאמרו שיעשר יניחנה ומשו"ה לא קנסו וחוכר מישראל שאני דביד ישראל קיימא ולא שייך אנס:

תפשה מדת הדין בחוכר מן הגוי. קסבר דלא הוי קנס כדי שיקננה אלא דינא הוא דהוי כיון דקבלה עליה באחריות כדידיה דמיא ואיכא הפקעת מעשר להדיא לא חשו לתקנת שלא תבור:

ולא תפשה בחוכר מישראל. דליכא הפקעה דישראל סופו להפריש וקרוב לענין הזה פי' ר"ש ז"ל:

ה"ג מתניתא מסייעא לר' לא החוכר שדה מישראל תורם ונותן לו ר"מ אומר מעשר ונותן לו. וה"ג נמי בתוספתא דהבאתיה למעלה ופלוגתא דר' מאיר ורבנן בחוכר מישראל קיימא והכי פירושו מתניתא מסייעא לר' לא דטעמא משום תפשה ולא משום קנס דאשכחן דר' מאיר פליג עלייהו דרבנן גבי חוכר מישראל וסבר דמעשר ונותן לו:

הא אי רבנין אמרין קנסו חכמים בחוכר מן הגוי ולא קנסו בחוכר וכו' ויש קנס בישראל. בתמיה כלומר אי טעמא דרבנן משום דקנסו שיקננה מן הגוי ולא קנסו גבי ישראל דהא ביד ישראל קיימא והיכי קאמר ר' מאיר מעשר וכי שייך לקנוס גבי ישראל שיקננה מן הישראל כדי שתעמוד ביד ישראל והא ביד ישראל קיימא אלא ודאי בהכי פליגי רבנין אמרין לא תפשה מדת הדין בחוכר מישראל דליכא הפקעת מעשרות דישראל סופו להפריש ור' מאיר סבר אין תפשה מדת הדין אפילו בחוכר מישראל דכיון דטעמא דגוי הוא דכיון דקבלה עליה באחרייתיה כדידיה דמיא ומחליף הוא הכי נמי ביד ישראל:

ר' שמעון אומר תורם ונותן לו. טעמא כדמפרש ואזיל:

הא אי רבנין אמרין וכו'. כלומר אי סלקא דעתך דטעמא דרבנן היינו משום דינא דהא קבלה עליה באחריות ואיכא הפקעת מעשרות א"כ היכי פליג ר' שמעון על רבנן ואמר

דסגי בתורם וכי סובר דליכא הפקעה גבי גוי וקבלת אחריות לאו כדידיה דמיא: אית בר נש דיימר הדא מילתא. בתמיה:

אלא כיני וכו'. אלא ודאי בהכי פליגי ר"ש ורבנן רבנן סברי קנסו כדי שיקננה דס"ל דלא חיישינן שיניחנה ותבור כיון דיהיב דעתיה עלה ור"ש חייש לטעמא דתבור כמו ברישא דמתני' דחשו גבי מקבל:

לפיכך אם חזר הגוי ונתגייר. סיפא דר"ש היא כדתניא לעיל בתוספתא:

מ"ד תפשה ניחא. דס"ל לר"ש כר"ע דחוכר מישראל דהא קבלה עליה וכדידיה דמיא ומשו"ה נתגייר מעשר ונותן לו:

מ"ד קנסו כדי שיקננה. ור"ש חייש לשלא יניחנה ותבור כי נתגייר מאי הוי:

ומשני בידו. משום הכי נתגייר חייב לעשר שבידו של זה חבר המקבלה לעשר תקינו דאיהו מעשר ונראה דמנכה לו מחכירותו וכן כתב רבנו שמשון ז"ל בפירושיו:

מן המסיקין שנו. בסמ"ך נראה לי והכי איתא בפרק הגוזל בתרא שזה הגוי היה מן האנסין וגזלה מאבותיו של זה:

מתוך שאתה אומר לו כן. שיעשר הוא דותק עצמו ופודה אותה.

הלכה ב

כהן ולוי שקבלו שדה מישראל. למחצה לשליש ולרביע:

כך חולקין בתרומה. ונותן לבעל השדה חלקו מתרומה והוא נותנה לכל כהן שירצה:

המעשרות שלהן. דלדידהו חזו ותחלה נוטלין תרומה ומעשר מכל השדה והשאר חולקין למחצה לשליש ולרביע:

שעל מנת כן באו. ואע"ג דלא פירשו כן בהדיא ס"ל לר' אליעזר דכמפורש דמי וטעמייהו מפרש בגמ'. והא דנקטי רבנן תרומה רבותא אשמעינן דאע"ג דתרומה לא חזיא ליה לישראל והוה אמינא דשיירה למקבל דחזיא ליה קמ"ל. ור' אליעזר נקט מעשר לרבותא דאע"ג דמעשר חזי לזרים וחזי לבעל השדה והוה אמינא דבמעשר מיהת שניהן שוין בו קמ"ל כיון דבעי למיסביה ללוי אחר משום גזל השבט מקבל קדים:

במה קנו. היאך זכו כשהכהן או הלוי לאו בעלי קרקע הן אלא מקבלין דהא אין להן חלק בקרקע אלא מה שמזכין להן הבעלים ובשלמא סיפא ניחא דבעלי הקרקע נינהו הילכך זכו דמשיירין לעצמן הן:

אי אתם מודיס דאם התנו ביניהם. דקנו והיאך זכו בשעת התנאי והא אין אדם מתנה דבר שלא בא לעולם ובשעת התנאי עדיין לא בא לעולם שום דבר אלא כיון דמכח אותו תנאי החזיק בשדה בשעה שקוצר או בוצר או תולש קונה דנעשה כאומר לו בשעת

קצירה תלוש מן הקרקע ויתיפה הקרקע ויהא נקי לחרישה כדאמרינן בפרק חזקת הבתים האי מאן דזכי זכיא אדעתא דארעא קני ועוד יפוי זה הוי כמו נעל וגדר כל שהוא ותהא שאולה לך להיות כחצרך שתקנה המעשרות ואע"ג דלא פירש אותו להדיא בשעת מעשה חשבינן ליה כפירש וה"נ כה"ג:

אמרי ליה אופנא לית לון. אופנא לשון מנהג הוא כדאמרינן בהגדת ילמדנו ואין אומה כאומה זו לדעת אופייה של אלהיה שפירושו מנהגיו ודיניו כלומר שאני התנו דהוי תנאי והוי כמי שמוותר לו קצת דהא אם רצה לתת לו רביע משום אריס ונתן לו שליש זכי אבל הכא שקבל סתמא וכי אין מנהג לבני הבקעה ודאי מנהג יש להם ובתר המנהג שנותנין להן בני הבקעה לאריסין אזלינן:

ומשני לון אופנא לית ליה סתמא וכו'. כלומר אין מן המנהג ראיה לכאן דקסבר דסתמא נעשה כאומר וכו' כדתנן שע"מ כן באו ורבנן סבירא להו דלא חשבינן לה כאלו אמר לו כן אלא דוקא במפרש לו בהדיא והכי מוקמינן מתני' בפ' הספינה דתנן התם הלוקח פשתן מחברו אם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה ופרכינן עלה משום דתלש כל שהוא קנה ומשני אמר רב ששת הכא במאי עסקינן דא"ל יפה לך קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה כך נ"ל סוגיא זו:

כהן מכהן. כהן שקבל קרקע מכהן:

למי נצרכה לר' אליעזר. דאילו לרבנן פשיטא דהא תנן במתני' דכהן המקבל מישראל אע"ג דלבעל הקרקע לא חזי דחולקין וכ"ש דלבעל הקרקע חזי כמו למקבל דודאי חולקין אלא לר' אליעזר הוא דנצרכה:

א"ל ע"מ שיהו המעשרות שלי. אבעל השדה קאי וכיון דהוא כהן וישראל הוא המקבל אין כאן משום כהן המסייע בבית הגרנות דאסור כדלקמן הילכך בין שאמר בעל השדה שלי יהיו בין שיאמר שלך יהיו בין שלי ושלך מותר:

כהן שקבל שדה מישראל. וא"ל בעל השדה דהיינו ישראל ע"מ שיהו המעשרות שלי מותר, אבל א"ל על מנת שיהו שלך אסור דמיחזי דיהיב להו משום דטרח בקרקע ואיכא משום שחתם ברית הלוי וכדלקמן:

שלי ושלך אסור. דאכתי מיחזי דקא יהיב ליה משום דטרח. קבלה ממנו כדרך המקבלין מותר וכו'. קס"ד דאפילו לא אמר ולא מידי אלא דאי מוזיל גביה יותר משאר המקבלין כגון דשאר המקבלין של אותה בקעה לרביע מקבלין ויהיב ישראל להאי כהן שליש דאסור דקא מוזיל דמרווח גביה המעשרות משום טירחא ומשו"ה פריך ובלא כך אין

המעשרות שלהן כלומר ואפילו לא הוי כדרך המקבלין מי לא תנן ר' אליעזר אומר יש להן המעשרות דאתנו לר' אליעזר הך ברייתא וכולה חדא היא וסיפא דלעיל היא:

ומשני אלא הא כיני שלי שלך שלי ושלך אם קיבלה וכו'. כלומר החולין המגיעין לחלקי הן שלי והמעשרות שהן שלך יהיו שלי ושלך והשתא אם קבלה ממנו כדרך המקבלין דלא אוזיל גביה במעשרות ולא בחולין מותר דלא מיחזי דיהיב ליה מעשרות משום טרחיה אבל במוזיל גביה אסור כיון דקאמר בשעת התנאי המעשרות שלי ושלך ומתני' בדלא מפרש ליה כלל במעשרות אלא סתם לשליש ולרביע והשתא הך ברייתא דתני קבלה ממנו לאו בבא באנפי נפשה היא אלא דמפ' בבא דשלי ושלך. והכי תניא בתוספתא כהן שקבל שדה מישראל וא"ל ע"מ שהמעשרות שלי מותר שהמעשרות שלך אסור א"ל שלי ושלך אם קבלה עליו כדרך שמקבלין עליהן מותר ואם לאו אסור:

ה"ג תניא ישראל שקבל שדה מישראל ע"מ שיהו המעשרות של זה אסור. וה"פ א"ל ישראל בעל השדה ע"מ שיהו המעשרות של זה לוי או כהן קרובו או בן בתו אסור כדמפ' לקמיה:

ולא דא היא קדמיתא. דהא תני לעיל ישראל שקבל שדה מכהן בין שאמר הכהן בעל השדה המעשרות שלי או שלך או שלי ושלך מותר דכיון דלא טרח ליכא משום שחתם ברית הלוי וכ"ש הכא דהוי בעל השדה ישראל:

ומשני ר' אחא אם תרצה ביניהון. כלומר אם תרצה סלע או איזה טובת הנאה אסור כיון דלא שקלה איהו ויהיב סלע בשביל קרובו מיחזי דקא יהיב אגרא לשיתננו לכהן או ללוי המעשרות וחשיב כאילו הכהן או הלוי קרובו גופיה יהיב ליה ואיכא משום שחתם ברית הלוי אבל היכא דקאמר אני אטלם לעצמי דאיהו מקבלו שרי דמישראל לישראל הוא דשקיל אגרא וס"ל לר' אחא דאדם יכול לקבל ממעשרותיו טובת הנייה דהיינו דבר מועט כדלקמיה וכדפרישנא:

מותר כשקבלה כדרך המקבלין. דס"ל לר' יוסי בר זבידא דאין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה ואפילו ישראל מישראל ומוקי הא דתניא ע"מ שיהו של זה אסור שלא קבלה כדרך המקבלין אלא דמוזיל גבי הנהו מעשרות שנותן לקרובו בההוא סלע ואיכא משום שחתם והא דתני סיפא שאטלם אני מותר היינו כי לא מוזיל גביה כלל אלא בטרחו לוקחן לעצמו ובריייתא דלעיל דתניא ישראל שקבל מכהן בין שלי או שלך או שלי ושלך מותר כלהו כדרך המקבלין עסקינן כיצד המעשרות שלי ואתן לך כנגדן חולין או שלך ואטול חולין כנגדן ולעולם דלא יהיב בהו מידי:

אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה. כגון ההיא דאמרינן פ' אין בין המודר התורם משלו על של חברו טובת הנייה של תורם ומפ' שם הר"ן ז"ל זכאי בנתינת התרומה זה התורם ותהא טובת הנייה שלו דהיינו שיתן לו ישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן דאילו כהן אסור למיתב ליה מידי לישראל כדי שיתן לו תרומתו דכהן המסייע בבית הגרנות קרינן ביה שחתם ברית הלוי ע"כ והכי איתא בריש פ' עד כמה:

אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנייה. ואסור לקבל עליהם שום ממון:

לו יהיו. ומשמע להנייתו יהיו שיכול לקבל כהן הנייה:

יתנם לכל מי שירצה. ולמעוטי פרט שכחה ופאה דאמרינן פ' הזרוע דאין בידו ליתנן לכל מי שירצה אלא כל הקודם זכה דכתיב בהו תעזוב:

יעלו בעל כרחו. משנה היא בפי' בתרא דנדרים דתנן אמר קונם כהנים לוים נהנין לי יטלו על כרחו מתנות כהונתם דלאו דידיה קא שקלי אלא דידהו הוא דשקלי ואי אמרת טובת הנייה אית ליה אמאי יטלו על כרחו ממונא שקלי מיניה:

ומשני דהתם קאמר אי אפשי ליתן מתנה כל עיקר. דאסר עליה כל הכהנים שבעולם ומתנה לבטל ולעבור על דברי תורה הוי ומשו"ה על כרחו שקלי ליה:

תדע לך. דהיינו טעמא דמתני' דבסיפא דההיא תנן כהנים או לויים אלו נהנין לי יטלו אחרים ולא אותם שאוסר עליהם הנייה דכיון דאיכא למאן דיהיב ליה מדעתיה ובטובת הנייה כי שקיל ליה האי דאסר עליה הנייה אסור דקא שקיל ליה דידיה:

אומר הוא ישראל לישראל הילך סלע זה ותן בכור זה וכו'. תוספתא היא במכילתין אלמא דשקיל ישראל בשביל הבכור סלע:

ברוצה ליתנו לשני כהנים. ובן בתו של זה הישראל הנותן סלע א' מהשנים ושרי דהא משעה ראשונה יהיב פלגא להאיך ויהיב סלע דליתיב ליה כוליה דהא יהיב ליה פלגא בחנם ודרך כבוד:

בהדא כהן לישראל אסור. כלומר מהך ברייתא משמע דדוקא ישראל לישראל שרי אבל כהן שיאמר כן לישראל אסור ולר' יוחנן דמוקי לה ברוצה ליתנו לשנים אמאי נקט ישראל לישראל אפילו כהן לישראל מ"ט אסור דלא משמע איסורא דשחתם אלא היכא דלא בעי למיתב ליה אלא בדמים או היכא דכהן טרח כגון דמסייע אבל להמציא לו הכשר יותר לא משמע דאיכא שחתם:

לא אגיבון. לא השיבם ר' זעירא:

ור' חזקיה פליג ואמר שתשובה זו השיבם, דכי היכי דלר' יוסי בר חנינא אסור מפני מראית העין ולאו מדינא דהא שרי ליתנם בטובת הנייה אף ר' יוחנן אית ליה כהן לישראל אסור דאפילו הכא גזר:

חילול קדשים יש כאן. כדתניא לקמיה ולא יחללו את קדשי בני ישראל והם מחלין אותן דאין נותנין להן חלקן בכבוד אלא בשביל טרחן או בדמים:

יותר מכאן אמרו תרומתן אינה תרומה. לא ס"ל לתנא דהך ברייתא כי ההיא דתניא בפ' עד כמה בקשו חכמים לקנסן ולהיות מפרישין תרומה עליהן ומפני מה לא קנסום דילמא אתי לאפרושי מן הפיטור על החיוב והכא סבר דקנסום ממש:

וכהניה במחיר יורו. דכיון דאין נותנין להן חלקם בכבוד אלא כשמסייעין או בדמים מורים להם ההוראות במחיר כיון דאין להם פרנסתם:

ציון שדה תחרש. כיון שבזיתם חלקו של הקדוש ברוך הוא כדכתיב אני חלקך ונחלתך אני אבזה מקדשכם מחמד עיניכם:

המקדש בתרומות ומעשרות. משנה היא בם"פ האיש מקדש:

ובמתנות. הזרוע והלחיים והקיבה:

ואפילו הוא ישראל. דאין לו בכל אלו אלא טובת הנייה שבידו לתתן לכל מי שירצה וגם היא לא זכתה בהן אלא טובת הנייה שהרי היא ג"כ צריכה ליתנם לכהן או ללוי ובההיא טובת הנייה מקודשת וקשיא לר' יוחנן דקאמר דאין לו בהן טובת הנייה:

ומשני בתרומה שנפלה לו משל אבי אמו כהן. דבירושה נפלה ליה והוו שלו דיורש כרעיה דאבוה היא וכיון דאבי אמו מצי למכרה לכהנים דדידיה הוא ה"נ מצי האי יורש ופסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהי' תרומה כר' יוסי בר חנינא אלא שפסק דטובת הנייה אינה ממון והכי אמר עולא בפ' האיש מקדש אבל רבנו חננאל ז"ל כתב עלה אע"ג דסלקא שמעתא דטובת הנייה אינה ממון קי"ל דממון הויא דהכי אסיק רבא למתני' דקונם כהנים ולוים נהנין לי בפ' ואלו נדרים דטובת הנייה ממון ומילתיה דר' בא עיקר וכן הלכה ע"כ וכתבו הרא"ש ז"ל ס"פ האיש מקדש:

מי חטאת ואפר חטאת. מפ' התם בשכר הבאת האפר ממקום למקום ושכר מילוי המים דמילתא דטירחא הוא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומשו"ה מקודשת אבל בשכר הזייה או נתינת האפר במים אינה מקודשת דליכא טירחא ושכר לימוד מצוה הוא נוטל והתורה אמרה ראה למדתי אתכם כאשר צוני וגו':

וא"ל על מנת. כהן שהוא בעל השדה א"ל על מנת שיהו שלי:

הן שלו. כגון ששייר לו בשדה א' מעשרה וכדלקמיה:

מהו שימכרם לכהן. מי קנה אותם כהן וכגון דיהיב ליה סלע בטובת הנאה ומי מצי למיהדר בעל השדה או לא:
לא עשה ולא כלום. דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:
ולד שפחתו. אינן בעין דלעביד בהו משיכה וכן בעוברי בהמתו:
אויר חורבתו. לית ביה מששא ואינו נקנה לא בכסף ולא בשטר ולא בחזקה:
והיך אפשר וכו'. תלמודא מפרש ואע"ג דאמר ר' אבהו המוכר אויר חורבתו לא עשה וכו' יש אפשרות שתמכר וכגון באומר לו תלוש מן החורבה הזו ויפה לך קרקע כל שהו והוי כמו נעל גדר כל שהו וקני ואגבו קני אויר דכוותה דמוכר מעשרות דאמר ר' אבהו לא עשה וכו' והכא גבי מתני' אמרינן דכהן אומר לישראל כשהקרקע הוא לפניו שיאמר לו תלוש מן הקרקע וכו' וקונה מעשרות אגבו והכי הילכתא והכי איתא לעיל:
מת אין לבניו במעשרות. דשלי קאמר ולא תימא שיורי שייר בקרקע א' מעשרה ומוריש לבניו:
אפילו ביורשין שאינן מדברי תורה. כגון דמת האי כהן והיה לו בת קטנה ונשאה לאחר מיתת אביה ומתה כשהיא קטנה דאמרינן בפ' האשה רבה דבעלה ירית לה מדרבנן וקאמר הכא דאית ליה להאי בעל הני מעשרות דכל יורשין במשמע:
מכרה לאחר אין לו במעשרות. דהא כל זמן שהיא לפניו קאמר:
חזר ולקחה ממנו. מי חזר תנאו למקומו או לא:
דתנינן תמן שהמגרש את האשה. משנה היא בכתובות סוף פרק הכותב:
לכתובה אבל לא לתנאים. כתובה כגון מנה מאתים במקומו עומד אבל לא תנאים אחרים דכיון דגרשה פקע דהכא נמי כה"ג:
קבל שדה מכהנת המעשרות שלה. כדתנן במתני' ישראל שקבל מכהן המעשרות לבעלים:
נשאת לישראל חולקין במעשר. דמכי נשאת לא חזו לה:
נתארמלה חזרה לתחלתה. והוו המעשרות דידה אלמא דלא אמרינן כיון דפקע פקע:
ומשני כאן שמכר כאן שקבל. ברייתא דכהנת היא בעלת השדה כדקתני בה ישראל שקבל שדה מכהנת כיון דקרקע בחזקתה קאי כי נתארמלה חזרה לדינה הראשון וכי קאמר ר' חייא דאין לו במעשרות דכיון דפקע פקע היינו שמכר:
והתני ר' חייא מכרה. בהך ברייתא דכהנת תני ר' חייא דאם מכרה הכהנת שדה זו לכהן דמאי דמשעבד לה מקבל הוא משועבד והמעשרות שלה:

ומשני תמן יצאה מרשות שניהן. כדתני לעיל כהן שמכר שדה לישראל ע"מ שיהו כל המעשרות שלי כל זמן שהיא לפניך וחזר הלוקח ומכרה לאחר ומשו"ה אפילו כי חזר הלוקח גופיה ולקחה אין לו למוכר קמא במעשרות כלום דיצא מרשות הבעלים:

ברם הכא יצאו מרשות מוכר ולא יצא מרשות לוקח. דהיינו המקבל דמשעביד לה ומשום הכי שעבודה קיים:

שלא ליטעם כרם באותן ד' שנים. דערלה ורבעי מפקעי לה ממעשרות:

איסטיס. אינריקו ואינו אוכל ופטור מן המעשרות כדאמרינן בעלמא אוכל למעוטי ספיחי סטיס וקוצה והיינו נמי טעמא דקנים:

שלי לעולם יכול ליטעה כרם וכו'. דהכי קאמר ליה כל זמן שתהא מחוייבת במעשרות הם שלי ויכול לומר לסוף העולם תהא חייבת במעשרות ולעולם מצי למידחי ליה:

אתא עובדא קומי ר' אחא בר עולא. ארישא קאי באחד שאמר לו ד' שנים וזרע בה קנים:

וחייביה מיתן ליה חד מן עשרה דקניא. משום קנס:

וא"ל על מנת שיהו המעשרות שלי. ישראל בעל השדה אמר ליה כן:

לעולם אסור שאין כהן עושה כהן. אין כהן הלוקח יכול לעשות לישראל כהן:

כהן שמכר שדה לישראל ואמר ליה. בעל השדה דהוא כהן לישראל:

על מנת שהמעשרות שלי. אפילו אמר ליה ד' שנים אסור ומקשה רישא לסיפא:

ומשני כאן זיכהו בדבר שהוא ברשותו. דהיינו רישא דהלוקח הוא כהן יכול לזכותו בשלו אבל סיפא הלוקח ישראל ואינו יכול לזכות למוכר במה שאינו שלו ומיירי שזיכה לו שלא בשעת מכירה דאילו בשעת מכירה הא אמרינן לעיל דשייר לו קרקע. והרמב"ם ז"ל בפ"ו דהי' מעשר משמע מלשונו דגריס הכא ברישא ישראל שקבל שדה מכהן ובסיפא גריס כהן שקבל שדה מישראל וא"ל על מנת קאי אמקבל וטעמא דכיון דישראל בעל הקרקע זיכהו במה שאינו שלו איכא איסורא דכהן המסייע וכו' ואתי שפיר דזה לשונו שם ישראל שקבל שדה מכהן ומלוי וא"ל ע"מ שהמעשרות שלי ד' או ה' שנים מותר ע"מ שהן שלי לעולם אסור שאין כהן עושה כהן ע"כ. וכתב עליו הראב"ד ז"ל א"א נוסחא דתוספתא ישראל שמכר לכהן וזה עיקר וכן הוא בירושלמי ע"כ:

הלכה ג

ישראל שקבל מכהן ולוי המעשרות לבעלים. בהא אפילו רבנן מודו לר' אליעזר דכיון דבעל השדה כהן משייר בשדה חלק א' מעשרה ולשם קנו לו המעשרות ומפ' בתוספתא היינו תרומה ומעשר ראשון והכי תניא התם ישראל שקבל שדה מכהן תרומה ומעשר ראשון לכהן ומעשר שני חולקין בשוה. לוי שקבל שדה מכהן תרומה לכהן מעשר ראשון

ומעשר שני חולקין בשוה. כהן שקבל שדה מלוי מעשר ללוי תרומה ותרומת מעשר חולקין בשוה ע"כ:

אף הקרתני. כפרי שדרך בני כפרים לקבל שדות מבני הכרכים:

מ"ש לירושלמי. דס"ל לר' ישמעאל דכיון דמודו רבנן לר' אליעזר היכא דלבעל השדה חזי דשיורי שייר הכא נמי כיון דבעל השדה הוי ירושלמי יושב בירושלם לדידיה חזי מ"ש ושיורי שייר חלקו בקרקע:

יכול הוא הקרתני לעלות ולאכלו בירושלם. אע"ג דטרח וכיון דלדידיה חזי אע"ג דע"י טורח הוא שניהן שוין מה שאין כן בישראל שקבל מכהן ומלוי:

על דעתיה וכו' מתמיה תלמודא על דעתיה דר' ישמעאל וכי סבר ר' ישמעאל אילו כהן טמא וכו':

שמא אין חולקין במעשרות. משום דההיא שעתא הכהן טמא אינו יכול לאכול תרומה טהורה והלא יטהר וחזיא ליה:

ומשני לא דמי תמן יכול למכרה לכהן טהור אחר. ומשו"ה חולקין מה שאין כן במעשר שני שאינו יכול למכרו כדתנן במס' מ"ש אלא מה שיכולין אתם לומר היינו לעלות ולאכלו בירושלם וקסבר ר' ישמעאל דלא טרח הילכך הוי דירושלמי כדתנן במתני':

הלכה ד

המקבל זיתים לשמן. לא שנא ישראל שקבל מכהן ומלוי ול"ש כהן ולוי שקיבל מישראל אילנות דזיתים על מנת לעבדן ולמוסקן ולעטנן בבית הבד ולטחנן ולעשותן שמן וקבל אותם למחצה לשליש ולרביע שיקח ממדות שמן:

כדרך שחולקין בחולין כך וכו'. לא מיבעיא כהן שקבל מישראל דרבנן סברי חולקין במעשרות אלא אפילו ישראל שקיבל מכהן דתנן לעיל דמודו רבנן לר' אליעזר דהמעשרות לבעלים הכא חולקין וטעמא מפ' בגמ':

ר' יהודה אומר וכו'. מפרש בגמ' טעמיה:

למחצית שכר. למחצית הריוח כגון שקבלן עליו בשומא בכך וכך מעות ומוכרן למחצית הריוח וכגון דיהיב ליה שכר עמלו או טובל בציר עמו כדאיתא באיזהו נשך דליכא משום רבית:

ר' יהודה עבד זיתים כקרקע. כלומר מצינן למימר דטעמא דר' יהודה היינו דעבד זיתים כקרקע דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע והוי כמו ישראל שקבל קרקע מכהן דתנן לעיל המעשרות לבעלים ורבנן סברי דלא דמי דבההוא אמרינן דמשייר בקרקע מקום לזכות בו א' מעשרה וכדלעיל, ובכהן שקבל קרקע מישראל חולקים אבל הכא שכבר

זיתים עומדים למסוק דלמלאכה דעכשיו הוא דמקבלן אע"ג דבעלים הוו כהן לא דייני בהו המעשרות לבעלים ומשום הכי חולקין דפועל הוי ולא אריס:

מעתה. כלומר דמיד ישלים עבודתו וילך וכתלושים דמו כיון דמעתה חזו למסקן:

דאין יסבור ר' יהודה כר' אליעזר וכו'. כלומר דאי ס"ד בטעמא דר' יהודה דס"ל כר' אליעזר דאמר שהמעשרות שלהן שעל מנת כן באו ולאו משום דעבדינן ליה כקרקע אלא דחשבינן להו כפירשו בהדיא כדאמר ר' אליעזר לעיל ה"נ ליתני בדר' יהודה כהן ולוי שקבלו מישראל וכל שכן ישראל שקבל מכהן ולוי דמעשרות לבעלים ובמתני' לא תני דפליג ר' יהודה על רבנן אלא דוקא בישראל שקבל מכהן ומלוי אבל כהן ולוי שקבלו מישראל מודי להו אלמא דטעמא דר' יהודה משום דעבד להו כקרקע וס"ל בהו מאי דס"ל לרבנן כי עביד אריס בקרקע וחולקים:

פרחו של כהן שהיתה שומה. כי ההיא דתני בפרק איזהו נשך השם פרה לחברו וא"ל הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר אם לא אשיבנה לך ואני אעלה לך בשכר שאחרוש בה סלע בחדש דמותר ואין זה רבית לפי שלא עשאה דמים ומפ' התם שלא עשאה דמים מחיים שאם יוזלו פרות ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם הפחת אלא דוקא אם תמות או תשבר דכל כמה דלא קביל עליה זולא לא מלוה היא:

הבכור לכהן דברי ר' יהודה. דס"ל דלעולם היא ברשות הבעלים:

לשניהם. ויש לישראל טובת הנאה בחציו:

אי אתם מודים לי במעשרות שדהו שהוא שלו. של בעלים כהן כדתנן לעיל ישראל שקבל שדה מכהן ולוי המעשרות לבעלים ובודאי דהכי דינא בחכירות:

מפני שהשדה גופה לכהן. ועושה בה מלאכתו של בעל השדה:

והפרה גופה לשניהם. דהא מושכרת למלאכתו של שוכר:

השם באחריות שניהם. כדפרישית דזולא הויא דבעל הפרה ומיתה ושבירה באחריות דשוכר:

באחריות הנותן. נותן דמים:

ליקח לו פירות למחצית שכר. שלוקח בכפרים מעמי הארץ דמאי שש סאין בסלע ובעיר דמיהן ארבעה סאין בסלע ונותן לו דמי סאה בטרחו בכל סלע שלוקח:

וא"ל אחר כך מכור אותן בחנות ואם יותירו או פיחתו שירקבו או יתעפשו אחריות שלי:

והמעשרות שלך. כלומר ותרומת המעשר שלך בטרחך ואתה תתנם למי שתרצה מותר וליכא משום שחתם ברית הלוי דלעיל דישראל הוא הטורח והא דתנא הכא שנותן לו

מחצית שכר משום לקיחת פירות ועוד המעשרות משום מכירתן משום סיפא נקט לה כדלקמן:

ישראל שנתן מעות לכהן. ליקח לו בהן פירות למחצית שכר ואמר ליה אם הותירו או פיחתו שלי והמעשרות שלך כיון דכהן הוא דטרח איכא משום שחתם וצריך ליתן לו שכרו מן המכירה ולא מהני שכרו דיהיב ליה בלקיחתן דהיינו מחצית שכר דרישא ומשו"ה תני שכר הלקיחה ושכר המכירה דלא מצטרף אלא דנותן לו שכרו בפועל מלבד המעשרות ומלבד מחצית שכר דיהיב ליה קודם על הלקיחה:

בס' לוג טבולים. מנהגו היה שנותן זיתיו לבדד שיתן לו שמן צלול טבול מדת ששים לוג ומוכר כל פרי זיתיו שיש לו:

אמר ליה תנם לי. אמר ליה הכהן תנם לי ואטול המעשר לעצמי ואני נותן לך ס' לוג מתוקנין ואטול אני מעשרותן ותיקונם מותר וקמ"ל דאע"ג דמיחזי דשקיל מעשרות בטרחו שרי דהא אי חסר משלם מביתו וקבלת אחריות הוא:

ומתמיה תלמודא כדיהיב ליה כוליה. כגון רישא דס' מתוקנין נותן לו הכל מתוקן תני דשרי הכא דנותן לו טבול ואינו לוקח אלא פלגא דמעשרות לא כ"ש דשרי:

ומשני כאן במרויח לו. זמן לתתן לו סיפא שאין לו שמן שכשנותן לו ס' לוגין הוא בהרוחה דהא כ"ע אי פרעי ליה השתא לא יהבי ליה ס' לוג אלא מ' או נ' ומשום דמרויח לו זמנו הוא דמקבל הזיתים במלוה אצלו בס' לוג שמן טבול ואיכא רבית דהויא מלוה גביה דאי איתניסו ברשותיה דכהן קיימי עד ס' לוג ובההיא הנייה דיהיב לבעל הבית דמקבל עליה אחריות ונותן לו ס' לוג ונותן לו חצי המעשרות ואיכא נמי בזיון קדשים משום שחתם ברית הלוי ורישא ה"ק ואני נותן לך בס' לוג שאמרת אבל יהו מתוקנין כלומר שמעשרותיהן שלי והכי תניא בתוספתא ישראל שמכר את זיתיו בס' לוג מתוקנין והמעשרות שלו מעשרות שלו ואינו חושש לא משום רבית ולא משום מחלל קדשים ע"כ. ובאינו מרויח לי זמן קמיירי:

הלכה ה

את זיתיו. תלושין ונתונין במעטן דהוו להו טבל ומיירי שהלוקח ליקח אותן בענין דשרי למכור הטבל דתנן לעיל אסור למכור הטבל אלא וכו' ונראה דהם מועטין כדי חייו שרי דומיא דשבלין דברייתא ומפרש בגמ' דכי פליגי ב"ש וב"ה היינו קודם שיזועו במעטן שלא הוכשרו לכלהו תנאי ואפ"ה אסרי ב"ש שלא ימכור אותם אלא לחבר העושה בטהרה ותרומתו וחלתו טהורין שקבל עליו דברי חברות המפורשין בפ' ואלו דברים מתעשרין:

אף למעשר. ואפילו שאינו עושה בטהרה אלא שאינו חשוד על המעשרות מותר למכרן לו כיון דלא הוכשרו אבל אי חשיד על המעשרות אסור דהא קי"ל דאין מוכר אפילו דמאי לע"ה כדאמרן לעיל פ' מאכילין וכ"ש ודאי והכא הא נגמרה מלאכתן למעשרות. ובגמ' מפ' טעמייהו דב"ה דהא סתמא המעשר עצמו יעכבם שם עד שיזיעו לב"ש אי עד שיתחברו ג' זה עם זה לב"ה כדתנן פ"ט דטהרות ואז הוכשרו והו"ל גורם טומאה לטהרות וטעמא דפליגי ב"ש עלייהו היינו משום דאמרינן בפ' ר' ישמעאל במס' ע"ז דביד ישראל אסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי:

וצנועי ב"ה. הכשרים המחמירים על עצמם:

שנים שבצרו כרמיהם. ונתנו כל הענבים של שני כרמים לתוך גת א':

א' שאינו מעשר. שאינו ודאי מעשר שאינו נאמן על המעשרות:

מעשר את שלו. השתא משמע את היין שנוטל לעצמו:

וחלקו בכל מקום שהוא. כלומר צריך לו לחבר לחוש לחלקו המבורר לו מן השמים בכל מקום שהוא דשמא כולו ביד חברו עם הארץ או מעורב חציו תוך חלק שנוטלו וחציו תוך חלק חברו עם הארץ ומעשרו ובגמרא מפרש היכי מעשר ליה אי דמאי אי ודאי:

טעמא דב"ה. דלא חיישי שיעכבם במעטן עד שיוכשרו דתנן פ"ט דטהרות זיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזעו זיעת המעטן כדברי ב"ש אמר ר"ש שיעור זיעה ג' ימים וב"ה אומרים משיתחברו ג' זה בצד זה:

דרך בני אדם לאכול זיתיהם עטונין. מפ' בסמוך זיתיהן מועטין ואפילו נתונין במעטן כלומר בעוד שלא הוכשרו דהיינו לב"ה קודם שיתחברו זו בזו דלא שהי לעשותן שמן:

וכן דרך בני אדם. קושיא היא וכי דרך בני אדם כן והלא כשהכניסום למעטן לעשותן שמן הוא:

ומשני ע"י עילה. מועטת התירו ב"ה ואזלי לטעמייהו דשרו ע"י עילה:

דתנינן. במסכת שביעית פרק בנות שוח:

לא ימכור לו אדם פרה החורשת. לחשוד על השביעית לא ימכור לו החבר בשנת השמטה פרה המלומדת לחרוש משום ולפני עור לא תתן מכשול:

מיכוס תורתא דידיה. וכי דרך בני אדם לשחוט פרה החורשת המלומדת אצלו: ושוין ב"ש וב"ה:

שבלין לעסתו. שהוא דבר מועט:

משום כדי חייו. אע"ג דגורם טומאה לחלה:

ובזיתים. אע"ג דהם מועטין הוא דפליגי ב"ש וב"ה מקילין כיון דמועטין נינהו:

גדיש של חטים. דבר מרובה:

עבט של ענבים. פי' רש"י ז"ל בפ' איזהו נשך כלי גדול שצוברין בו הענבים לפני דריכה והן מתחממין ומתבשלין להוציא יינן יפה יפה:

מעטן. כלי גדול שצוברין בו זיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמנן לתוכו ויהא נוח להוציאו בבית הבד ומוהל זב מהן שם והוא צלול כמים ולאחר שעמדו ימים ונדחקו זה עם זה ונתחברו כי ההיא דתנן עד שיתחברו ג' זה עם זה חוזר מוהל לזוב מהן והוא קרוב להיות שמן וקמ"ל דאע"ג דב"ה סברי דאין מוהל קרוי משקה להכשיר אלא האי שני שקרוי בפי חבית דבתר איצצא אפ"ה מודי לב"ש מכי הזיעו זיעת מעטן דאסור למכרן ואע"ג דעבט וגדיש לא נגמרה מלאכתן מודו דאסור למכרן אלא לחבר משום חומרא דלא שייך כולי האי להקל ולומר דרך בני אדם לאכלן כך כך מפרש ר' יוחנן הברייתא הזו ולקמו מפ' לה ואזיל:

ועבט של ענבים לאו תורה היא. קושיא היא דהא משקה היוצא מן הענבים מיד מכשיר כדאמריק בפ"ק דפסחים מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וכו' וכי היכי דטעמא דעבט משום הכשר טומאה מדאורייתא ה"נ מעטן:

כשם שאמרו קטן חומרין. בפ"ק דחולין מסקינן דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מדאורייתא אין להן מדרבנן יש להן דחומרא בעלמא הוא דאמור דחשיב מעשה אבל מדאורייתא לא חשיב מעשה כדמפ' התם:

מעטן של זיתים חומרין. גבי מתני' בפ"ע דטהרות הוה קאי:

ר' יונה בש"ר ירמיה. קושיא אחרת מקשה ר' יונה לר' יוחנן:

מה פליגין בחבורין. ע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה בפ"ט דטהרות אלא דמר לא בעי חבור ומר בעי חבור אבל כי איכא חבור דכ"ע מודו דמוכשרין ואמאי מודו והא אית ליה לר' יוחנן דמעטן חומרא:

לפי שבכל מקום נשוך. הוא דהוי חבור כגון לענין חלה דתנן בכרק קמא דחלה ומצטרפין זה עם זה ובפרק בתרא תנן החטים אינן מצטרפין עם הכל אלא עם הכוסמין ורמינן להו אהדדי ומשני להו הכי כאן בנשוך כאן בבלול ופי' כשכל הקמחין נילושו ביחד בתערובת מצטרפין כל ה' מיני דגן אבל כשכל מין בפני עצמו נעשה עיסה בפני עצמה ואח"כ נישוכו כלומר שתחב קצותן זה עם זה וחיברן כל כך בענין שכשיבא להפרידן מתדבק קצת מזה לזה דזהו לשון נשיכה כדאיתא התם אז אין מצטרף אלא כוסמין עם החטים ואי הוו מעוכין דהיינו חיבור בעלמא אין מצטרפין ולא הוי חיבור וכן לענין טבול יום לב"ש מיהא הוי חיבור כדתנן התם:

וכאן אפילו מעוך הוי חיבור. כדאמרינן לעיל וב"ה אומרים משיתחברו ג' זה לזה סגי משמע דהכשרן מדאורייתא:

קם ר' יונה עם ר' ירמיה. עמד עמו לשאול לו טעם דמאן תנא דאמר דההוא מוהל הוי משקה מדאורייתא:

אין מני. אם ממני תשמע:

אפילו הוכשרו והן חומרין. כלומר אפילו ההוא חיבור לאו דהוכשרו מדאורייתא אלא מדרבנן דחומרא הוא דאחמירו:

והא תני ושוין שאין מוכרין וכו'. ומשמע דטעמא דהאי כטעמא דהאי וכי היכי דמשקה דענבים מדאורייתא ה"נ מעטן דזיתים מדאורייתא:

מאי כדון. כלומר עכשיו שאתה מכריח לומר דהוא מדאורייתא מי הוא ששנאה:

ומשני תפתר כר"מ. דר"מ אמר המוהל כמשקה. נראה בעיני דהיינו הא דתנן בפרק בתרא דמכשירין דקתני התם המוהל כשמן שאין המוהל יוצא מידי שמן והיינו ההוא דבתר איצצא וכן פי' התוס' בפרק קמא דשבת:

ר"מ אומר. אע"פ שאין עמו שמן והיינו ראשון וא"כ שני דהיינו בתר איצצא ס"ל לר"מ דמכשיר מדאורייתא והך ברייתא ר"מ שנאה:

אלא למעשר. דכל מידי דהוי דמאי אין מוכרין לע"ה אלא לחבר ומאי רבותייהו דזיתים שעלולין לקבל טומאה אלא דוקא לעושה בטהרה:

כאן שנינו שהכשר נקרא צנוע. דבפרק בתרא דברכות אמרינן ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתנינן אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא והכא משמע דלכשר קורין צנוע:

דר"מ היא. בפ' אלו דברים מתעשרין:

לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד. סיטון משפיע למכור במדה גסה ודרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן לחנוונים ולא הצריכוהו לעשר אבל בעל הבית אפילו מוכר במדה גסה לא מצי למכור והכא מדה גסה הויא ובעל הבית הוא דהוי ומשום דשמא חלקו המבורר לו נפל ביד חברו והוי כמוכרו לו וחוטא הוא ומשו"ה תנן מעשר חלק דנטל חברו והא וחשיב ליה כמוכר דמאי אע"ג דהכא ודאי הוא משום שהוא ספק מוכר דשמא חלקו לידו נפל ואין כאן מוכר ואין ידוע אם מוכר טבל אם לאו והתם נמי ר"מ דאסר לבעל הבית למכור דמאי ואפילו בגסה ספק מוכר טבל הוא וכן דעת רבנו שמשון ז"ל:

הוא פתר לה. ר' אלעזר:

מעשר את שלו ודאי. מה שנפל בידו של חבר מעשר ודאי דבין הוא שלו בין של חברו ודאי טבל הוא:

וחלקו בכל מקום שהוא דמאי. וחלקו שמא נופל כולו לע"ה שאינו מעשר:

בכל מקום שהוא. מעשרו דמאי כלומר כדין דמאי דהמעשרות שלו חוץ מתרומת מעשר דאולי ע"ה יעשר ור' אלעזר ם"ל דמתני' יחידאה היא דלרבנן דאמרי דבעל הבית בגסה שרי נמכור דמאי אין צריך עוד להפריש משום חששת חלקו בכל מקום שהוא:

ר' יונה בעי מוכר ודאי ומתקן דמאי. מקשה אדר' אלעזר דהא דאפילו כר' מאיר לא מיתרצא וכל שכן לרבנן דעל כרחך לא שרו רבנן לבית הלל למכור בגסה אלא משום תקנתא דלוקחין שמרויחין ומוצאין מזונות אבל הכא כיון דכרם הוה לו למעשר בעצמו ולעם הארץ בעצמו דכרמיהם קתני כרם לזה וכרם לזה דלא קתני כרמם ומה לו למעשר להתחבר פירותיו עמו בגת אחד ובודאי דהכא רבנן מודו לר' מאיר וכיון דמוכר טבל ודאי הוא ולא ספק מוכר כדקאמר ר' אלעזר ונראה דמתכוין למכור טבל ולקנות טבל הוי דכיון דמופרש היה ובא להתחבר מה שלא היה מוכרח מוכר ודאי הוי דבשעה שאתה אומר דמחליף הוי צריך לומר ע"כ דמוכר טבל הוא דהוי דהיינו מוכר היינו מחליף ואם כן מוכר ולוקח איכא ואתה אומר דיתקן דמאי מה שמוכר:

ומסיק לה ר' יונה אליבא דר' יוחנן דאין כדקאמרת דהמעשר מעשר את שלו ודאי דמה שאוכל המעשר שמכניס לביתו כגון אם הכניס מאתים לוגין מפריש כל תרומה ומעשרות הנוגעין להם כדין טבלים:

וחלקו בכל מקום שהוא. נופל ביד עם הארץ בין אם ימכרנו לאחרים בין אם העם הארץ ישתנו אע"פ שהמעשר החליפו ומכרו טבל חוזר דמאי מדינא ולא החמירו עליו חכמים יותר דקי"ל דמן התורה אינו חייב אלא הזורע גופיה שישתנו דדרשינן ואכלת ולא מוכר כדאיתא בפרק קמא דפאה ובפרק הפועלים אם כן כמו דמאי הוא ביד עם הארץ דמן התורה פטור:

וחצי חלקו וכו'. ועוד טעם אחר להקל דקי"ל יש בילה לגבי יין ושמן כדאמר בפרק קמא דראש השנה ואיתא בפרק ב' דשביעית וכיון דיש בילה צריך לומר בודאי דחצי חלקו של ין הנופל ביד עם הארץ הוא של מעשר ותו לא דחצי חלקו שלו בעצמו נפל לו ולא נפל לו מכרמו של מעשר כי אם מאה לוגין בלבד דהא קי"ל יש בילה וכפי החשבון נבלל ודאי וא"כ לא היה לנו לקונסו למעשר כי אם מאה לוגין שנפלו ליד עם הארץ דמאה האחרים דידיה גופיה נינהו וטופיינא בקנסא דייניו ליה הילכך סגי ליה בהאי קנסא והיינו דאמרינן דמאתים לוגין יפריש עליהם כדין דמאי:

כי ההיא דא"ר יוחנן דברי הכל וכו'. בפ' מאכילין גבי מתני' דהרוצה לחזום עלה ירק פליג התם ר' יוחנן עליה דר' אלעזר דר' אלעזר מוקי לה כר"מ כי הכא ור' יוחנן מוקי לה אפילו כרבנן כן נ"ל פי' סוגיא זו כפי השרשים האלו ואין נ"ל לפ' דס"ל לר' יונה דלא יעשר דמאי מחלק הנופל לע"ה אלא חצי חלקו דכי אמרינן וחצי חלקו וכו' היינו שבא לגמור תשלום התירוץ וכדפרישית אבל לא שיאמר שלא יעשר אלא חצי דהוה ליה חוטא נשכר שמחליף טבל ומוכר טבל הוא דהוי והרמב"ם ז"ל לקח לו כל כך השורש של בילה ביסוד חזק עד שפסק דאין לו להפריש על חלקו של ע"ה אלא ק' לבד ומעשרן דמאי וז"ל פ"ט דהי' מעשר שנים שבצרו כרמיהם לתוך גת א' והא' מהם אינו נאמן על המעשרות אע"פ שעישר הנאמן על חלקו שלקח כשהוא נוטל חלקו מן היין חייב להפריש מעשר דמאי על חלק ע"ה כיצד היה לו מחצה יין הגת ונוטל בחציו מאתים לוג יין הרי זה מפריש ממנו לוג א' לתרומת מעשר ועשר מעשר שני כנגד המאה לוג שהרי הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל מה שדרכו בגת ע"כ. ונר' שהיה מפ' וחצי חלקו הוא פי' לחלקו בכל מקום שהוא דמאי ולכך לא כתב בענין ספק דמאי אלא תקנה בחציו וגירסת ספרינו מחוורת והיא גירסת רבנו שמשון ז"ל וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל או שרצה לקצר כדרכו כי בכלל דבריו הענין שפירשתי:

הלכה ו

שנים שקבלו שדה באריסות. למחצה לשליש ולרביע:

או שירשו. את אביהן הקרקע:

או שנשתתפו. שקנו הקרקע בשותפות. ונראה לי לפרשה דבשניהם חברים עסקינן ומשום דאמרינן אין מוכרין טבל אלא לחבר ולצורך אשמעינן דמחליף ממינא למינא נמי אסור ואפילו התנו בתחלה דמעקרא תקנתא דרבנן וי"מ דבא' חבר וא' ע"ה עסקינן ואירשא סמיך א' מעשר וא' אינו מעשר:

טול אתה חטים שבמקום פלוני וכו'. ולא אמרינן מחליף הוא ומוכר טבל הוא ומדלא תלי טעמא בהתנו מעיקרא משמע דממינא למינא אפילו התנו מעיקרא אסור ובמינא גופיה אפילו לא התנו מתחלה אלא בשעת לקיטת הפירות שרי וא"כ קשיא רישא לסיפא דנימא ה"נ אין ברירה ומוכר טבל הוא וי"ל דלעיל בצרו הכל לגת אחת ונתערב הכל למקום אחד אבל הכא לא נתערב חלקו והראב"ד ז"ל תירץ דברישא חטא שלא היה לו להתערב בגת א' שהרי לא היה לו שותפות עמו בכרם דהא כרמיהם קתני ולא קתני כרמם משמע דלזה יש לו כרם ולזה יש לו כרם ומה לזה שיתערבו פירותיו עמו אבל

בסיפא לא חטא כלל דבשדה א' הן שותפין בירושה או באריסות ואם התנו מתחלה מיירי אתי שפיר:

אבל לא יאמר לו וכו'. דמחליף טבל בטבל הוא:

טול אתה חטים שבמקום פלוני. שיודע בהם שהוכשרו כן פי' רש"י ז"ל ואינו כן כדלקמן אלא חטים שבמקום פלוני שאינו יודע אם הוכשרו אם לאו ואני חטים שבמקום פלוני שיודע שלא הוכשרו דחד מינא הוא אמרינן יש ברירה ואלו חלקו של זה ואלו חלקו של זה ולא החליף לו חבר לע"ה חלקו שבטמא בשביל חלקו שבטהור אבל בשני מינין אין לומר ברירה דכשמת אביהן נפל חלק לזה וחלק לזה בכל המינין ונמצא חבר זה מחליפה לו ועובר בלפני עור לא תתן מכשול ובפ' חומר בקודש אמרינן ותני עלה שורף הלח דאביו ע"ה טימאו ומניח את היבש והני בבי לדעת הראב"ד ז"ל דמיין להדדי וצריכי דאי תנא רישא הוה אמינא התם שאני שלא יחליף עמו שלא יאכיל לו טבל אבל סיפא דלענין הכשר הוא אמינא סוף סוף מאי מהני ליה לתת לו שאינו מוכשר דהא ע"ה כזב חשבינן ליה ולסוף מטמא להו לפירות ולישתרי לחבר ליטול שאינו מוכשר קמ"ל ואי תני סיפא הוה אמינא הכא גבי טומאה משום דלא זהיר בה ע"ה שרינן חטים וחטים אבל לענין טבל דמאכילו הוה אמינא נגזור חטין וחטין אטו חטין ושעורים קמ"ל ועוד צריכותא אחריתי דאי תנא רישא הוא אמינא דכיון דשניהם עבדו הקרקע לא מצי א"ל טול אתה חטים ואני שעורים ולא גמר ומקני ליה אבל סיפא דירשו החטים והשעורים נימא דגמר ומקני ליה ואי תנא סיפא הוה אמינא הכא הוא דיכול לומר לו טול חטים וכו' משום דגמר ומקני אבל רישא דלא גמר ומקני אפילו חטים וחטים נמי לא קמ"ל:

כטבל וכמעושר מעורבין זה בזה. בפ' השולח מייתי לה וגריס התם ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות ומוקי לה התם בסוריא כדתניא הכא ופי' רש"י ז"ל התם טבל וחולין מעורבין אין לך כל חטה וחטה שאין חצייה טבל וחצייה חולין שחלק הגוי פטור דשם יש לו כח ביד הגוי להפקיע קדושתה ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן הגוי צריך לעשר וישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן הפיטור על החיוב ומן החיוב על הפיטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החייב שבו על החייב שבו ומן הפיטור שבו על הפיטור שבו ע"כ. ומה שכתב הרב דאין מעשר מטבל גמור עליו אדרבא מטבל גמור מרויח דאין מוציא אלא לפי חשבון אבל כי מפריש מיניה וביה מפסיד וצריך להפריש אף מן החולין כדי תרומה ותרומת מעשר שבטבל כדאיתא לקמן ובתוספתא לעיל ובפרק ראשית הגז

האריך הרב הגדול מאור הגולה להוכיח דברים שפי' כאן והודה שם דהתוספתא חולקת עליו ובפרק בתרא יתבאר זה בס"ד:

של ישראל חייב. לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דסבירא ליה לר' שמעון בן גמליאל דיש ברירה ושל גוי פטור לגמרי:

כשחלקו שדה בקמותיה. הוא דאמרינן יש ברירה:

אבל אם חלקו גדיש. דהיינו העומרים מקובצין במקום א' במקום דישה כולהו מודו דאין ברירה:

מה בין גדיש ומה בין עומרין. ואמאי נקט ר' יונה עומרים ולא נקט גדיש כדנקט ר' ייסא: **ומשני בקוצר כל שהוא ומניח לפניו**. שלא הזיזום ממקום קצירתן אלא קוצר ומניח כל מה שהוא קוצר לפניו וקודם שהוליכום למקום דישה שם באו לחלוק דלר' ייסא אכתי יש ברירה וחשבינן להו כאילו הן מחוברין וכאילו השדה בקמותיה ולר' יונה אין ברירה דאין ברירה אלא במחובר דלא שייך למימר החליפו ונתערב חלקם:

קנו על מנת לחלוק. מעיקרא יהיב דעתיה שלא יהא חלקו מעורב ואמרינן יש ברירה וזה חלקו המגיע לו משעה ראשונה:

האחין השותפין. הדינין ששנינו גבי האחין השותפין דהיינו מתני' דפרק קמא דשקלים דתנן השותפין כשחייבין כקולבון פטורין ממעשר בהמה ומוקי לה התם כשחלקו והדר נשתתפו ואמר עלה ר' יוחנן דאפילו חלקו גדיים כנגד גדיים לקוחות חשיבי ופטירי ממעשר בהמה והא התם דקנו על מנת לחלוק הם ואפ"ה תנן דאין ברירה כר' דפליג עליה דרשב"ג ולקוחית הן ולאו יורשין הילכך פטורין ממעשר בהמה:

הלכה ז

יכול לומר לו טול אתה ע"ז ואני אטול מעות. ואע"ג דדמי לטול שעורים ואני חטים שרי. וטעמא מפ' בפ"ק דקידושין דירושת גר את אביו גוי הוי מדרבנן דאין מתיחס הבן אחר הגוי וכקטן שנולד דמי ותקנתא הוא דעבוד רבנן שמא יחזור לסורו משום ממונו ולהכי לא מפליג לעיל גבי חבר וע"ה שירשו את אביהן ע"ה בין עד שבאו לרשותו ללא באו לרשותו דהתם ירושה דאורייתא היא וכולהו חשיבי כבאו לרשותו דבכל הנכסים אית ליה בהו פלגא ולקמן מפ' דדוקא ירשו אבל לקחו ע"ז ויין נסך ומעות ופירות בשותפות לא דקנה אותן בכסף וכבאו לרשותו דמי דאין ברירה:

ואם משבאו לרשות הגר דכבר זכה בהן במשיכה.

אסור. להחליפו דקא מיתהני מאיסורי הנאה:

משל ארץ ישראל הן. שעיירות של סוריא של גויים הן ואינו חייב לעשר ויש קנין לגוי בסוריא לכ"ע להפקיע מידי מעשר כדאמרינן בפרק השולח מה שאין כן בא"י:
חייב לעשר. דעד א' נאמן באיסורין:
מעושרין הן נאמן. ואפילו הוי ע"ה במגו שהיה יכול לומר מסוריא הן ופטורין הן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:
משלי הן. והוא ישראל ומיחייבי במעשר מדבריהם דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש כדאיתא בספ"ק דע"ז:
מעושרין הן נאמן. במגו שהיה יכול לומר משדות גוים של סוריא הן:
ואם ידוע הוא שיש לו שדה בסוריא חייב לעשר. אע"ג דלא קאמר שלי דחזקתו משדהו הביאם ומשו"ה חייב הלוקח ממנו לעשר ואפילו אמר מעושרין הן דהא ע"ה לא מהימנינן ליה והכא לא מהימן משום מגו דהוה מגו במקום עדים וכיוצא בה שנינו בפרק ב' דכתובות כן נראה בעיני לפרש משנה זו:
טול אתה יין נסך וע"ז. כדמפ' טעמא לקמן דקנה אותן בכסף וכבאו לרשותו דמי מה שאין כן בירושה דמדרבנן וכדפרישית:
עשוי כמין דלופקי. פירש בערוך כלי עץ שמניחין בו כלי היין כוסות ואשישות ויש צלם עשוי שתולין בידו וברגליו ובאזניו כלי היין ושרי דהא מן המבוזין הוא ותניא בפרק כל הצלמים שעל המכובדין אסורין ושעל המבוזין מותרין ושעל היורות ושעל הקומקומוסין וכו' ואף על גב דהכא לא מיחזי מחליף ממינא למינא דהא צלם וצלם הוא אפילו הכא אסור כיון דקנו וכטעמא דאמרן:
ויאות. יפה אתה אומר דאף בזה אסור:
טול אתה את המוכשרין. דאף על גב דהני והני חד מינא כיון דאלו מוכשרין ונטמאו שהרי אביהן עם הארץ היה ואינו נאמן על פירות שהוכשרו לומר טהורין הן דודאי נטמאו כדאיתא לעיל פ' ואלו דברים מתעשרין והללו הן טהורין מחליף הוא ואסור והכא נמי כהאי גוונא:
טול אתה ע"ז ואני מעות. ומ"ש הכא דאסור:
ומשני לה כדאמרן לעיל:
דמי ע"ז הוליך לים המלח. שלקח אחיו ע"ז והוא מעות ודמים כנגד הע"ז הוליך לים המלך:
דמי חלקו של ע"ז. לא כל דמי הע"ז אלא חצייה והיינו שאמר בדעתו שיחלקו הצלם לחצאין והחצי שמגיע לחלקו שהחליף במעות הוליך:
ע"ז עצמה הוליך. ופרע לאחיו כנגדה מעות בשביל לעקור ע"ז מבית אביו:

הלכה ח

ע"ה שאמר לחבר וכו'. מדקתני סיפא זו שלי וזו של חברי ונתערבו חייב לעשר מכלל דמיירי שלקח א' לעצמו ואחרת לעם הארץ אלא דרישא לקח סתם ובסיפא פירש ומפ' בגמ' דתנא דמתני' ר' יוסי היא ומפ' בפרק בכל מערבין דפליגי רבנן עליה דר' יוסי ואמרי צריך לעשר והיינו תנאים בני סיעתו דר' יהודה דגמ' דהכא דפליג עליה דר' יוסי ומפרש התם דבהכי פליגי דר' יוסי סבר יש ברירה ור' יהודה סבר אין ברירה ופירש"י ז"ל ע"ה שאמר לחבר שראה דהיה החבר הולך לשוק ליקח לו ירק לעצמו ואמר ליה עם הארץ קח גם לי אגודת ירק אין צריך לעשר החבר דמאי אותה שנותן לעם הארץ אע"פ שלקח שלו ושל ע"ה סתם ולא פירש כשקנאן זו שלי וזו לעם הארץ והוא מעם הארץ לקחן יש ברירה לומר כשנותנה לעם הארץ שזו היא שלצורכו לקח ואין חבר זה מוכרה לו ור' יהודה סבר צריך לעשר משום דסבירא ליה אין ברירה ויש לומר זו שנותן לעם הארץ לצורך עצמו לקחה והוא חוזר ומחליפה לעם הארץ ומוכרה לו והיינו משום דסבירא ליה לבעלי הגמ' דהתם דכולי עלמא לא פליגי דודאי זכה הע"ה בככר וכאילו אתיא לידיה היא ומשום הכי פליגי אי חשיב מחליפה ומוכרה לו או לא ותלמודא דהכא לא ס"ל הכי ובגמ' יתבאר בס"ד:

גלוסקין. ככר של לחם:

ואם אמר זו שלי וזו של חברי. בגמ' אפרש:

תמן תנינן. בפרק בתרא דמס' פאה:

נאמנין על הלקט וכו'. עניים עמי הארץ שאמרו פירות אלו של לקט שכחה ופאה הן נאמנין ופטורין הלוקחין מהן מלעשר כדתנן בפ"ק דמס' חלה:

נאמנין בשעתן. דהיינו כל זמן הגרנות שהלקט והשכחה והפיאה מצויין בשעתן אין שלא בשעתן לא וטעמא כדקתני סיפא אין נאמנין אלא על דבר וכו' והכי נמי אין דרך בני אדם להביא פירות ארץ ישראל מעושרין לסוריא:

ומשני תמן שתיקתו חייב. דסתמא דגריסים לא הוו דלקט והרי הן אסורין וכי אמר דמעושרין הן לא מהימן כדתניא בתוספתא היה מוכר פירות בשביעית ואמר של ערב שביעית הן חייבין במעשר וחייבין בביעור פי' דסתמן הן דשביעית שפטורין מן המעשרות וחייבין בביעור ואיהו אמר של ערב שביעית וחייבין במעשרות ולא מהימן להפקיען מביעור ושדינן עלייהו תרי חומרי:

ברם הכא שתיקתו פטור. דסוריא רובה אינה חייבת במעשרות כדפרישית והכי תניא בתוספתא חזקת בעלי בתים שבסוריא אין מפרישין עליהן דמאי וכי אמר מעושרין הן נאמן לאקולי:

ותני את ששתיקתו פטורה נאמן להחמיר לפיכך פירושו להקל נאמן. סיפא דתוספתא דההיא דלעיל היא והכי תניא לה היה מוכר פירות במוצאי שביעית ואמר של שביעית הן אינן פטורין ממעשר ומביעור שכל דבר ששתיקתו פטורה נאמן להחמיר לפיכך פירושו להקל פטור ע"כ. פי' כגון של שנת שביעית הן ומן כזיב הן שלא כבשוה עולי מצרים:

שהיה צווח כדי שיקנו ממנו לפי שראה שקונין מאחרים ולקמן בעי צווח לפי תומו שהיה הגוי סח עם חברו עסקיו וצווח בקול רם מעניני שדהו וכרמו כגון אלו הפירות הם מהכרם שאמרתי לך שעתה חרשתי אותו ונטעתי אותו:

פירות עזק הן. מפרדס מעוזק וגדר סביב לו לשמרו והיא שנת שביעית והוה לן למיסרינהו דתניא בתורת כהנים את ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המובקר ורש"י ז"ל פירש דהאי עזק שם עיר שבארץ ישראל ופירותיה משובחין ואם היה גוי זה בחוץ לארץ והיה משבחן ואמר מעזקה הבאתים אין חוששין לומר אמת דבריו ושל נטיעה אילן בחור הן משובחין מפירות אילן זקן:

אינו נאמן. דלא נתכוון אלא להשביח מקחו והכי מסיים לה התם בפרק בתרא דיבמות:

מגוי פלוני הבאתים. וידעינן ודאי ששדותיו ערלה:

הדא דתימר כותי כגוי. כלומר הא דקי"ל כותי כגוי בפרק קמא דחולין מי אמרינן היינו לענין שאינו נאמן באיסורין להקל כגון מצה ושחיטה ויין נסך אבל לאסור כגון הך דשמעתין של ערלה הן מי הוי נאמן לרבנן או דילמא כגוי לכל דבר אמרינן:

כישראל לכל דבר. אמרינן כר' שמעון בן גמליאל והכי איתא בפרק קמא דחולין ובפ"ק דגיטין ובפ' בתרא דקידושין והיינו היכא דאחזוק בה והכי איתא נמי לעיל בפרק מאכילין וקי"ל כר' בהא דדמות יונה מצאו להן והתם נמי אמרינן כגוים גמורים לכל דבריהם הילכך לא מהימני בין לקולא בין לחומרא:

רוב מכנסו משלו. שיהא רוב ממכרו משדהו אז חייב הלוקח לעשר אע"ג דלא קאמר שלי שחזקתו שמשדהו הביאם וכן פי' הרמב"ם ז"ל פרק י"ב דהלכות מעשר:

שהיה לו אריס בסוריא. ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריד לה אריס שהוא עם הארץ למחצה ולשליש וכו':

ושלח לו האריס פירות ואמר ליה מעושרין הן הרי אלו מעושרין. משום דסוריא דרבנן הקלו ופסק הרמב"ם ז"ל זה הדין פרק ראשון דהלכות תרומות:

הלוקח סתם. שלא פירש החבר זו לי וזו לחברי. במה אנן קיימין. במאי עסקינן דאע"ג דקתני הלוקח סתם מכל מקום אם א"ל צא ולקח לי שלוחו הוא דהוי דכיון דעם הארץ העיר לבו של חבר לצאת לשוק ולקנות מסתברא כיון דיצא מיד שלוחו הוא דהוי וכיון דשלוחו הוא ומהימן ליה ומאי דיהיב ליה ההיא גופה הוא דהויא דידיה דעם הארץ משעה ראשונה וליכא חליפין כלל ומאי טעמא דר' יהודה:

ואי אמר ליה צא ולקח לך. כלומר אם תרצה לצאת לשוק יהא לעצמך א"נ אין כאן שליח כלל וכשלקח אע"פ שלקח שתים ודאי דלא לקח החבר אלא לעצמו וכי נמלך עם הארץ ושקיל חדא מינייהו דישרה אחת בעיניו ודאי דדידיה דחבר יהיב ליה ומוכר דמאי לעם הארץ הוא ומאי טעמא דר' יוסי:

ומשני בסתם. שלא אמר ליה צא ולקח לי ולא קח לך אלא החבר מעצמו היה הולך לשוק ליקח לו ירק או גלוסקין לעצמו ואמר לו עם הארץ קח גם לי כמו שכתב רש"י ז"ל ונתן לו מעות והוא לקח סתם ופליגי תנאי אי הפלטר מזכה לעם הארץ הככר או החבר:

ר' יוסי. סבר פלטר הוא דמזכה לעם הארץ שהוא בעל המעות ואע"ג דפלטר לא ידע מי הוא מכל מקום דעתו לזכות הככר לבעל המעות ולא לחבר דהוא הנותן וא"כ אין כאן יד דמקבל הככר ושליח אין כאן דלא יצא לקנות אלא בשביל עצמו הילכך לא זכה העם הארץ בככר כלל ובשעתא דאתיא לידיה הוא דזכי בה דוקא:

ור' יהודה. ס"ל הפלטר נתכוון לזכות ללוקח ואפילו אם המעות אינם שלו ואפילו בהקפה נמי הילכך כי שקיל חבר מידא דפלטר דידיה שקיל ולבסוף מוכר הוי לעם הארץ אבל אם אמר זו שלי וזו של חברי הנה החבר מזכה לי וזכה עם הארץ בה כיון דזכין לאדם שלא בפניו ואם נתערבו חייב לעשר דמחליף גמור הוי ואפילו הם ק' הנהו דעם הארץ ואיכא למימר חדא דחבר בטילא ברובא אפ"ה חייב לעשר דקי"ל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף וכו' זהו ע"ד בפי' סוגיא זו. וראיתי להרמב"ם ז"ל דאין דרכו דרך הגמ' וגם ר"ש ז"ל לא פי' בזה כלום:

אם נתן לו א' יתרה. בתוספתא מיתנייא גבי חמשה שאמרו לא' צא והבא לנו עשרה גלוסקיות ופליגי תנאי היכא שנתן לו במתנה המוכר ללוקח א' או שנים למי היא המתנה:

ה"ג בספרים שלנו כאן על ידי מעותיו של זה ועל ידי רגליו של זה שניהם חולקין. וכך פירושה שאני הכא דשני דברים גורמים המתנה א' שבא זה ברגליו להמציא לו המעות של הרווחה והוי כמו סרסור רבים ורגליו דלוקח חשיבי למוכר והמתנה שלו והב' המעות הללו סבה לפתוח לבו למתנה וא"כ הויא דבעל המעות לכך הוי של שניהן אבל רישא דלא לקח אלא לא' אין כאן מציאת חן לסרסור ור"ש ז"ל גורס גירסא אחרת

דמשני מעות של זה ורגלים של זה ופירש הרב ז"ל כלומר שאמר הלוקח למוכר אני שלוחו של פלוני ולכך פטור מלעשר ע"כ וגרסתנו נכונה יותר:

אם החליף את המעה. לפי שמרויח בפרוטות ולא נתן אותה מעה עצמה של ע"ה צריך לעשר דקם ליה ברשותיה דחבר כדמפרש ואזיל:

והחליפן ואבדו חייב באחריותן. אפילו החליפן בשוגג שלא נתכוון לשליחות יד דומיא דמתני' דאילו לקחן והוציאן והניח אחרים במקומן היינו שליחות יד ממש וכן פירש הרא"ש ז"ל:

חייב באחריותן. ואפילו נאנסו דקמו ליה ברשותיה:

ובמחלק בידיו. לאו אנתערבו קאי אלא אשמעינן דמחלק בידיו נמי חייב ואפילו בלא נתערבו ובלא החליף את המעה נמי חייב לעשר את שתיהם וכדמוקי לה ר' אלעזר בשנטל חלקו לבסוף דהוי כמזבין ליה ותרתי בעינן כדמפרש ר' יונה:

אבל חלק בידו ולא אמר זו לי וזו לחברי. ונטל חלקו תחלה א"כ לאו נתערבו הוי דהא עיניו נתן בה אינו מעשר אלא על שלו דלא מזבין ולא מידי דהך דפיישא ממילא שקיל לה עם הארץ:

לא חילק בידיו וכו'. דלא מיזבן ליה ולא מידי אלא דעם הארץ שקל מנפשיה ולא איהו פלג ליה:

לפועליו. עמי הארץ או גוים:

לא משום שביעית. שמא יקחו בו פירות שביעית ואיכא משום פורע חובו מדמי שביעית וגרסינן בפרק בתרא דע"ז דאסור הכא ליכא למיחש שכבר פרע לו הדינר ואין שום חוב מוטל עליו לפרוע והן שאכלו האיסור:

ולא משום מעשר. אם עמי הארץ הן ולקחו שאינו מעושר ונמצא זה מאכילן הכא שרי דהא איהו לא ספי ליה מידי ולר"ת ז"ל דאמר דכל מעשר השנוי גבי שביעית מעשר שני הוא נפרש לה דקאי האי גברא בירושלם ונותן לו החנווני פירות מ"ש דשריין דבגברא אחרינא איכא משום פורע חובו ממ"ש:

ולא משום יין נסך. אם הן גוים ונמצא מאכילן יין נסך דמזונותיהן עליו ונהנה מיין נסך הכא שרי:

אבל אם אמר צא וקח וכו'. ואני פורע בשבילך וכדמפרשי לה אמוראי:

נעשה החנווני שלוחו של בעל הבית לזכות לפועל. ושליחותיה דבעה"ב קא עביד וחשיב דאיהו ספי להו בידים:

פועל זכה לבעה"ב. הפועל שלוחו של בעל הבית:

היה החנוני חרש על דעתיה דר' זעירא. דקאמר דחנוני שלוחו של בעה"ב כשהחנוני חרש הוי כמו קטן ואין שליחותו כלום ומפטר בעה"ב וליכא איסורא גביה אבל לר' הילא דפועל הוא שליח אסור:

וחושש. וה"ה דהוה מצי למימר איפכא כגון שהפועל חרש דלר' אילא אינו חושש ולר' זעירא חושש וחדא מינייהו נקט. ובפרק בתרא דעבודה זרה שקלינן וטרינן בהך ברייתא טובא:

ה"ג לא יאמר אדם לחברו. ובפרק בתרא דע"ז גרם בהך ברייתא לגוי ובתוספתא גרס לשניהן:

לאוצר. ממונה של אוצרות יין למלך או לשלטון העיר, ואית דגרס לעוצר לשון שלטון כמו זה יעצור בעמי ופי' הרמב"ם ז"ל בפי"ג דהי' מאכלות אסורות מלך שהיה מחלק יינו לעם ויקבלוהו עליהם אנשי העיר בכך וכך מעות אל יאמר אדם לגוי הילך מאתים זוז וקבל עליך אחריותי במקומי וקח היין שכתבו עלי לאחריותך ותמכור היין כרצונך ותפרע למלך דכיון דקאמר על ידי או תחתי הוי שלוחו ושכירו הוא ורוצה בקיומו ואסור כדאיתא בפ' בתרא דע"ז וק' לזה הפי' דבתוספתא קתני לא יאמר ישראל לגוי ולכותי ולמי שאינו נאמן על המעשרות הילך ק"ק זוז ופול תחתי וכו' ועוד דלא יתיישב פי' אלא ביין דאיסורי הנאה הוא ועוד דבסיפא קתני וכן לא יאמר אדם לחברו הילך ק"ק זוז ופול תחתי לאומנות והתם בישראל קמיירי אלא הנכון לפ' ישראל שאמר לע"ה אהובו טול לך ק"ק זוז וקנה חטים ופרנסתו של מלך או של שלטון לחדש זה או לשבת זו על ידי או תחתי ותן לאוצר של המלך ולשון שקול הוא כלומר שקול עצמך וצמצם בהוצאה לקנות בזול דברים הצריכים ואם תותיר יהא העודף לעצמך שהמלך יש לו מס על העם לתת לו כל א' כפי יכלתו יש לחדש ויש לשבת ונותן לו יושב העיר יין וחטה ומה שצריך וע"ה אינו נאמן על המעשרות ונותן למלך במקומו של זה החבר שהיה עליו לתת לו שבת זו או חדש זה נותן לו למלך טבלים ודברים האסורים ושלוחו הוי ופורע חובו בטבל ודברים האסורין וכן דעת הראב"ד ז"ל וכן דעת הערוך ז"ל שכתב והחבר היה רגיל להאכילו ולהשקותו וזה שנופל תחתיו ומשקהו יין נסך אסור ע"כ:

אלא אומר הילך מאתים זוז ופרשני מן האוצר. והכא גרסינן ומלטני מן האוצר, כלומר סלקני וקח מעות הללו דהשתא לאו שלוחו הוא:

הילך מאתים זוז ושקול על ידי לאומנות. נראה לי לפ' (ב) דהאי אומנות כי ההוא דתנן בפרק מי שמת אחין השותפין שנפל א' מהן לאומנות ומפ' בגמ' לאומנות המלך כגון שרי מלחמה שמלמד לבני המלחמה לצחוק בחרב שהוא אומנות או שומר העיר וכיוצא

בו א"נ אומנות לחפור מוצא הכסף ומוצא הזהב ויש שם סכנה ולכך אסור לומר לו שקול דמשמע מצמצם בהוצאת הפועלים שיכנס תחתיו לאותה סכנה ואסיר דדמי לדאמרינן בפסחים מאי חזית דדמא דילך סומק טפי דילמא דמא דחברך סומק טפי אבל אומר לו פרשני וכטעמא דאמרן:
הדרן עלך פרק המקבל שדה מישראל בס"ד

פרק ז

הלכה א

המזמן את חברו. ע"ה היה מזמן את החברו שהיה אהובו של ע"ה. המזמן לשון הזמנה לסעודה קונבי דאר בלע"ז:
אומר מע"ש. מפ' בגמ' ואפילו אין הככר או הפרי עכשו בידו קאמר ומועיל תנאו עכשו לשבת בשעת הסעודה כשיפריש ופליגי אי בעינן בשעת סעודה שילחש בשפתיו או בזכור תנאו בלבו סגי והא דתנן בפ' הלוקח פירות דהתירו בשאלה לעם הארץ ובלבד שיאמר מעושרין הן ואע"פ שאינו מאמינו התם הא אוקימנא לה בשבת של פרוטוגמא ובשבת ראשונה והכא סעודת הרשות בעלמא:
שאני עתיד להפריש למחר. בשבת דהיכא דקרא שם מע"ש יכול להפריש בשבת אבל לא קרא שם אסור כדתנן בפרק במה מדליקין ספק חשיכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים וכו' אבל מעשרין את הדמאי הא ודאי חשכה אפילו דמאי אסור:
הרי הוא מעשר. ראשון א' מק' ממה שיהיה שם דלבסוף יקראנו תרומת מעשר:
הרי הוא מעשר ראשון. על הט' הסמוכים לו:
ושאר סמוך לו. התשע חלקים המחוברים יהו מעשר והרי יש כאן מעשר ראשון של כל הככר שאוכל או של התבשיל שאוכל:
זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו. וחוזר ואומר החלק הראשון שקראתי מעשר תחלה יהא תרומת מעשר על אלו ט' חלקים:
ומעשר שני בצפונו. מסיימו כדי שלא יהא טבל:
ומחוללין. אותן החלקים של מעשר שני:
על המעות. ואין צריך להוסיף חומש כדתנן בפרק קמא והמעות יעלם ויאכל בירושלם ולא תני הכא מפריש תרומה גדולה משום דלא נחשדו עליה עמי הארץ כדכתיבנא לעיל

בריש מכילתין ונמצא שאין צריך להפריש למחר כי אם א' ממאה לתרומת מעשר וכל השאר יאכל וישתה:

מתני' בדמאי. השתא ס"ד לפ' ודוקא בדמאי הוא דמועיל התנאי דיכול להפריש למחר בשבת אבל בודאי לא מהני תנאי אלא א"כ יפריש עכשו:

הא בודאי לא. בתמיה:

היו לו תאנים של טבל וכו'. וקתני שני תאנים שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה דהיינו תרומה גדולה אחד מחמשים ובערב שבת מיירי ומשמע דמהני תנאה:

דתנינן היו דמאי. הא קתני סיפא היו דמאי משמע דעד השתא בודאי עסקינן וא"ת הא תנן היו לו תאנים של טבל וטבל לא משמע אלא ודאי לאו קושיא היא דבפירקין גופיה קרי לדמאי טבל דתנן היו לפניו שתי כלכלות של טבל ומפ' לה רב ששת בפ"ק בדמאי ובפרק ג' שאכלו נמי תנן אכל טבל ומוקי לה בטבל טבול דרבנן וכ"ת אכתי תקשי דהא תני בה שתי תאנים שאני עתיד להפריש דהיינו תרומה גדולה ואילו בדמאי עמי הארץ לא נחשדו עליה כדפרישנא במתני' י"ל דמצי לדחויי דמיירי בתאנה נטועה בעציץ שאינו נקוב דשייכא בה תרומה מדרבנן כדמפ' להההיא שלשה שאכלו ומשו"ה הוצרך לדיוקי מסיפא:

מה א"ר יוחנן בדמאי ולא בודאי. דהוה משתמע דכוליה פרקין בדמאי קא מיירי:

לא אמר אלא מתני' בדמאי. דמאי ששנינו במשנה הזו לחודה בדמאי היא ומפ' ואזיל מאי איכא בין דמאי לודאי בדין השנוי כאן ומשני לענין דמהני אפילו לאינו ברשותו כגון מתני' שהוא מזומן לסעודה של ע"ה ואינה עכשו ביד חבר ואילו גבי טבל לא מהני תנאה אלא כשהטבל יהא ברשותו דהכי תנן נמי היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו:

תנאי ודאי. שהתנה על ודאי טבל ואמר שני תאנים שאני עתיד להפריש וכו' כדתנן ולא הספיק להפרישן מע"ש:

למען תלמד ליראה. בפרשת מעשר שני כתיב:

כל הימים. ואפילו שבתות וימים טובים הוי למד להזהר שלא ליבטל עונג שבת כלומר שאתה יכול להפרישו בשבת וכגון דהוה צריך לכל הסל לאותו שבת ובפ' האשה רבה לא גריס להך עובדא הכי וי"ל דהא והא איתא ותרי עובדי הויין:

מהו דחמית מקל בלשין תלוי בי. במס' כלים פט"ו תנן מקל הבלשין טמא מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה ופי' בעל הערוך ז"ל בעלי המכס יש להן שמשים שעומדים לעיין הנכנסין והיוצאין וכמין מקל של עץ או מתכת בידם לראות ולידע מה בתוך השק והוא

כעין שפוד תרגום ויחפש ובלש וראה ר' ינאי בחלומו שהיה תלוי בו אותו מקל ופתר לו ר' אושעיא:

עתיד אתה לנהוג שררה וכו'. כדרך מושל שיש לו שבט לרדות בעם:

היה לו תנאי ודאי. שהתנה על ודאי טבל מע"ש והיה של ירק כדמוכח לקמיה:

חדא איתא בשלה ירק וכו'. אשה אחת בשלה ירק לצורך השבת ושכחה מלעשר:

ושלח ר' אושעיא לזבדי בן לוי שיתקן. הירק של האשה באותו שהיה לו לר' אושעיא שכבר התנה עליו:

ולא הוה זבדי בן לוי צריך מזכי וכו'. מיבעיא ליה לר' אבא בר ממל היאך מותר בשבת להפריש לצורך אחרים הואיל ולא היה לו זכייה באותו ירק דמעיקרא שהתנה מע"ש בירק שלו שיהא מתוקן מיירי ולא לירק של אחרים ותורם שלא מדעת הוי שלא היה כן בדעתו בע"ש ומסיק ר' זעירא דאם התנה ר' אושעיא בשבילו ובשביל אחרים יכולין לתקן של אחרים אע"פ שאין לו זכייה בשלהן אבל אם לא פירש אף לאחרים צריך לזכות בשלהן:

בשם ר' אבהו איתתבת. הושבה קושיא דלעיל ולא היה צריך וכו' ולא בשם ר' אבא בר ממל:

ולא זכי זבדי בן לוי. בתמיה:

צריך שיהא זכור תנאו. למחר בשבת בשעת אכילה ועל אותו סמך יכול לאכול ולבסוף משייר כדי תרומת מעשר ולא יפרש בפיו:

צריך להרחיש בשפתיו. לא סגי בסתם שחושב בלב זה מעשר וזה מעשר שני אלא קורא להם שם בהדיא בשבת ואהא מקשה ר' ירמיה כיון שצריך לאומרו בשפתיו למחר הרי הוא כמפריש בשבת:

אמר ליה אדה התנה. על דא התנה כלומר על זה התנה מערב שבת שיועיל לו עכשו ולכך מותר לו להרחיש ואינו נראה כמתקן:

ואינו אסור משום איבוד אוכלין. כלומר התרומה שהוא מפריש למחר דצריך לאבדה שלא יכשל בה ע"ה לאכלה מקשה ואינו אסור משום איבוד:

מפרר כל שהוא ואוכל. אין משליך לאיבוד לארץ אלא פירורין דקין דאין בהן משום איבוד אוכלין כל שאין בהן כזית דמותר לאבדן ביד כדאיתא בברכות באלו דברים וכן פסקו שם התוס':

ואינו אסור משום גזל. דכי הזמינו לאכול אצלו הזמינו ולא לאבד אוכלין שלי וגוזל לבעל הבית:

רוצה שיהא לו נחת רוח. רוצה בעל הבית בנחת רוחו של זה החבר דאהובו הוא:

מיליהון דרבנן פליגא. דר' ור' יוסי בר יהודה:
דאינון מחשדונך. שאינך מפריש תרומה ומעשר:
ועבדין נפשיהון מזרקין דין לדין. עשו עצמן שלא יבין שזורקין הפירות זה לזה ומתפוררין והולכין לאיבוד שיעור למעשר ולתרומה והיה חושב בעל הבית שמשחקים:
ואינו רוצה שיהא להם נחת רוח. אלמא חזינן דעיין עלוהם והוצרכו לעשות כזורקין זה לזה ומאבדין:
ומשני דרוצה הוא אלא וכו'. כלומר לעולם רוצה בעל הבית בהנחת רוחו של אוהבו ואינו מקפיד עליו אלא כיון שהגידו לבעל הבית שהיו חושדין אותו זה היה קשה בעיניו ולכך עיין אם היה אמת:
ר' יהודה אוסר. אמתני' פליג כדמפרש טעמא דכיון שאינו ברשותו לא מהניא בה תנאה:
על דבר שאינו שלו. דבערב שבת אכתי לא זכה בו החבר:
כמוכר פירות טבולין. דכשמכרן אינן שלו:
מעשר עליהן מפירות אחרות. וכתב הראב"ד ז"ל בפ"ו דהילכות מעשר ואותן המעשרות ותרומת מעשר שלהן ספק והכהן לא יאכלנה עד שיתקן אותה ממקום אחר ולסוף אי אפשר שלא תרקב משום ספק טבל:

הלכה ב

מזגו לו את הכוס. מפ' בגמ' דהכא קאמר ולענין מזיגת הכוס אומר מה שאני עתיד וכו' דקשיא ליה דמשמע דבשעה שמזגוהו לו בשעת סעודה מיירי ואינו כן דהא ודאי בשבת אכלי והיכי קאמר מה שאני עתיד לשייר והא אפילו לקרות שם בשבת אסור וכמו שאכתוב לקמן בפיסקת הלוקח יין מן הכותיים ומפ' דה"ק אומר מע"ש לענין מזיגת הכוס כשימזגוהו לו הכוס מה שאני עתיד להפריש וכו' ולענין אכילה מה שאני עתיד להפריש וכו':
מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס. ובגמ' פריך והא איכא משום משקין מעורבין:
ומ"ש בפיו. בפי הכוס ואע"ג דכוס בלשון המקרא לשון נקבה כוסי רויה אך שמריה ימצו לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כוס של ברכה מצטרף לפובה מזגו לו כוס ראשון וכו':
כיני מתני' ולענין מזיגת הכוס. כלומר הכי קתני ולענין מזיגת הכוס אומר מה שאני עתיד וכו' כדפרישית במתני':

אם באומר מכבר משקה מעורב הוא. אם כבר קודם שיכנס שבת קורא לו שם תרומה הרי הכל מעורב יחד ונעשה מדומע דהא משקין מעורבין הן וקשה למ"ד בפרק בתרא דע"ז & מפיה לא ישתה משוליה לא ישתה וכו' ותנן סתמא דלא כוותיה:

ואם באומר לכשאשתה למפרע טבל שתה. דעד ששותהו אינו רוצה שיחול שם תרומה בשיור ואם לא חל הרי כששותה שותה טבל:

באומר מכבר לכאשתה. כלומר מעכשו תחול רגע אחד לכשאשתה תהא תרומה נמצא דהא קרא לה שם עד שלא תחול שבת ולא הוי טבל ולא חלה פיד שמשייר ולא הוי מדומע ודומה לגט כשאומר אם מתי וכו':

ולא נמצא מטלטלין תרומה טמאה וכו'. כי מה שנשאר בכוס הויא תרומה טמאה כי כל מה שהוא ביד ע"ה בחזקת טמא הוא:

משייר כל שהוא חולין. יותר על שהוא שיעור התרומה ואגב החולין מטלטל התרומה:

דתנינן וכו'. משנה היא בפרק נוטל:

ולא דמיין תמן טמאה לצורך טהורה. דטהורה הויא עיקר כדקתני תרומה טמאה עם הטהורה משמע דטמאה טפל וטהורה עיקר:

ברם הכא שיור חולק לצורך טמאה. תרומה טמאה עיקר דכל שהוא בעל אגבה:

עם הכוס ביציאתו וכו'. ביציאתו מן הכוס הוא קדוש כלומר בשעת תנאי אומר אין התרומה קדושה עד שישתה ויוציא פיו מן הכוס אלא שאחר ששתה חלה רגע אחד ומאז והלאה אינו מטלטל את הכוס אלא מניחו על השלחן. וכן פירש הרא"ש ז"ל:

תמן תנינן. אע"ג דבפירקין הוא קאמר הכי ודכוותה פרק קמא דפסחים ואית דגרס הכא תנינן:

הלוקח יין מבין הכותיים. והם חשודים על התרומה:

אומר שני לוגין וכו'. דס"ל דיש ברירה דר"מ היא כדאיתא לקמן ותני בתוספתא ר' יוסי ור"ש אוסרין שמא יבקע הנוד בשבת ואינו יכול להפרישן דבע"ש בין השמשות מיירי וכמו שנפרש לקמן בס"ד ולכך אם יבקע נמצא שותה טבלים למפרע:

דלא כר' יוסי ור"ש היא. כלומר מי נימא דר' יוסי ור"ש פליגי עלה דהכא נמי ניחוש שמא יבקע הכוס:

הכל מודים בכוס שהוא על אתר. כלומר ליכא למיחש בהא משום בקיעת הנוד דמאי בקיעת הנוד שייך הכא בשלמא הלוקח יין מבין הכותיים אם יבקע הנוד קודם שיפריש למחר נמצא דמה ששתה בשבת הוו טבלים למפרע כיון דלא הגיע לידי הפרשה לבסוף אבל הכא אם נקבע קודם שתייה מאי חשש איכא הא אינו שותה ממנו עד למחר

כדפרישנא במתני' מאי איכא דלמחר לאלתר בשעה ששותתין יבקע הכוס לא שכיחא ואם לאחר ששתה כבר מתוקן הוא דהא מופרשת הויא. וכן מצאתי לר"י מסיפונטי ז"ל שכתב ותירצו אפילו תימא ר' יוסי הכל מודים בכוס שהוא על אתר ולא חיישינן לשבירה ע"כ:

הלכה ג

פועל שאינו מאמין לבעל הבית. מוכח לעיל בפ' מאכילין דבבעל הבית חבר ופועל חבר עסקינן ומשו"ה פריך מהא מתני' אמתני' דהתם דסברי רבנן דחבר אין יכול להאכיל לפועלין ואפילו שהן חברים דמאי דאסור לפרוע חובו ואפילו בדמאי ולישנא דמתני' נמי דייק דקתני שאינו מאמין לבעל הבית משמע דאחריני מהימני ליה ועוד ממקומו הוא מוכרע וכמו שאפ' למטה וא"כ לאו בערב שבת מיתנייא ואמירת דבריו בשעה שהן לפניו מיירי והיינו דתנא הכא נוטל גרוגרת אלא אגב רישא תנא לה:

נוטל גרוגרת. ממאה שנותנין לו:

זו ותשע הבאות אחריה. הסמוכות לה:

וזו עשויה תרומת מעשר. אותה שאמרתי עליה ראשונה זו תהא תרומת מעשר על העשרה דהויא א' ממאה:

ומחולל על המעות. המעשר שני הריני מחלל על המעות שיש לי בבית הילכך אינו מפסיד אלא א' מק' שנתנו לו דהיינו לתרומת מעשר ולהכי תני:

וחוסך גרוגרת א'. מונע עצמו מלאכול גרוגרת א' מן המנין שנתן לו בעל הבית ונותנה לתרומת מעשר כלומר אין צריך שיקנה אחרת לתשלום סעודתו וגם אין בעל הבית חייב להשלים:

חוסך. מונע תרגום ולא חשכת ולא מנעת:

לא יחסוך מפני שהוא ממעט. וכיון דנתנו לו מאה בסעודתו יקנה אחרת כדי שיהא שלימה. וכן פי' רבנו שמשון ז"ל דמה שהוא ממעט מאכילתו יחליש עצמו ומגרע כחו ונמצא שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית:

לא יחסוך שהוא תנאי ב"ד. מפ' בגמ' תנאי ב"ד הוא שתהא תרומת מעשר של בעל הבית ומעשר שני של פועל דבעל הבית חייב לשלמה או בפרעון מה שקונה לסכום המנין בתנאי ב"ד אבל מעשר שני כיון דמצי פועל לחללו ולאכלו לא קנסו לבעל הבית והשתא על כרחיך בבעל הבית חבר עסקינן דאי בבעל הבית ע"ה עסקינן מאי קאמר שהוא תנאי ב"ד והא לא ציית להו לרבנן דקאמר להו הא עישרתים ולא יהיב להו מידי אלא ודאי בחבר מיירי ואיכא לעיוני דלא תנא שני תאנים הצריכים לתרומה הרי הן תרומה כדתנן

גבי כותיים י"ל דתרומה בעל הבית מפרישה כדאיתא במסכת מעשרות אי אפשר לגרן שתעקר בלא תרומה ועוד דכל שהוא הוי אבל מעשר כיון דיהיב ליה מן המנויין לא הטריחוהו לבעל הבית דטרוד בפועליו הוא כדאמרינן בפ' מאכילין:

ר' אלעזר בשם ר' אושעיא עשו אותם כפועל. עיקרה היא במסכת תרומות פרק המפריש על ההיא דתנן מי שהיו פירותיו במגורה נותן סאה לבן לוי וסאה לעני מפריש עד שמנה סאין ואוכלן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אינו מפריש אלא לפי חשבון. ואיתמר עלה אמר ר' אלעזר עשו אותה כפועל כדאיתא התם. ומן הדין היה לו לכתוב מאן תמן תנינן אלא שלפעמים אינו חושש שלהם היה שגור כדגרסינן בשקלים על פיסקא דבן גבר וכו' ר' שילא וכו' ולא איתמר ההיא דר' שילא אלא במס' יומא וכמו שפירשנו שם וכן בפרק קמא דשקלים דגרס ולמה לא ציינו באחד באדר ולא קאי אלא על משנת מועד קטן ואינו כתוב ברוב ספרים תמן תנינן ואיכא עובא וה"פ דר' מאיר סבר דמפריש עליהן עתה השמנה לאכלן כאילו הן קיימין שני סאין שנתן דהוה ליה כאילו הפרישן משעה ראשונה ורבנן סברי אינו מפריש אלא לפי חשבון מה שנתברר לו שנשאר ביד הכהן והלוי שלא נאכל עדיין מן השתי סאין שנתן וקאמר ר' אלעזר מ"ט דר' מאיר כדאית ליה ורבנן כדאית להו דהא איכא למיחש דדילמא אם משעה ראשונה נתן כל המעשרות הראויין של המגורה שמא יעלו אלו השמנה באותה שעה לתרומה ומעשר ועוד דאינן קיימין השתי סאין לר' מאיר ואמאי הני שמנה חשיבי חולין מתוקנין וכאילו היו מוברריין ומופרשין משעה ראשונה:

ומשני דעשו אותן כפועל. כאדם שדחוקה לו השעה דדמי לפועל דכי היכי דגבי פועל דמתני' אקילו רבנן מאי דלא אקילו באינך דתנינן לעיל דבכלהו אינך קתני ומעשר שני בצפונו או בדרומו וגבי כוס קתני מעשר שני בפי הכוס ואילו גבי פועל לא סיים המעשר אלא תלה אותו במה שישייר מאכילתו באחרונה וגם במעשר ראשון נמי קאמר תשע הבאות אחריה עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל דאינן מופרשין ומובדלין ובבחירתו הדבר תלוי וכשבא לברר כברור מעיקרא דמי וה"נ במתני' דתרומות:

פשיטא הדא מילתא. תלמודא פשיטא ליה במתני' דמסכת דמאי דפועל דאם נשרפו הפירות התרומה בטיבלה אם נשרפו הפירות שלא אכלן אותה הגרוגרת של תרומת מעשר טבל הוא דהא על תשעים שאני אוכל קאמר כדפכישנא וכיון דלא אכלן לא נסתיימו העשרה ולא חייל עליה תרומת מעשר:

נשרפו. כלומר נאנסו וה"ה אכלתן בהמה או גוי:

לכשיאכלו הפירות קדשה התרומה למפרע. כלומר מי נימא דדוקא אכלום דסוף סוף עשו המצוה כדינה:
אבל כי נשרפה התרומה. ולא נתקיים התנאי מהו כיון דכי אכל הפירות הוא דקדשה התרומה ולמפרע הוא דקדשה ולא תימא דאכיל טבל דמהני ליה תנאה ואף אם נאכלין השתי סאין לכשיאכלו השמנה קדשי השתים לר' מאיר למפרע ולא שנא נאכלו ול"ש נשרפו או נימא לא קדשה למפרע דלא נתקיים התנאי ושם הארכתי:
מהו חוסך מן מיכליה. מאכילתו שאין צריך שיקנה אחרת ואין בעה"ב חייב להשלימה לו:
דהוא מפיק לה לתרומת מעשר. שהוא מוציאה לתרומת מעשר כמו שפירשתי במשנתנו:
וישכירנה ביום. שלא תוכל לעשות מלאכה שהיא עייפה מן מלאכה:
לא יסגף עצמו. תרגום לענות נפש לסגפא נפש:
אטימוס. המלמד חולה בלשון יון כך פי' רבנו שמשוך ז"ל ול"נ לפ' נצב משתומם שלא היה עושה מלאכה כי ההיא דב"ר פרשה מ"ע אלקים נצב בעדת אל ר' חגי בש"ר יצחק אמר עומד אין כתיב כאן אלא נצב איטימוס כד"א ונצבת על הצור ע"כ:
מלאכתו של ב"ו אסור. דתנן הכא במלאכת האדם לא יחסוך אפילו גרוגרת אחת דאפילו באחת הקפידו מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית והכי קי"ל כר' שמעון בן גמליאל ולא שיקננה הוא ממעותיו אלא כר' יוסי דתקנת ב"ד הוא וכך פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט' דהי' מעשר:
שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית. פירשתי במשנתנו ולא הבנתי בזה מה שהשיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דגמ' ערוכה כל דבריו וזה לשונו בפרק הנזכר פועל שאינו מאמין לבעל הבית נוטל גרוגרת אחת ואומר זו ותשעה הבאות אחריה עשויות מעשר על המאה שאני עתיד לאכול וזו האחת תרומת מעשר על העשר הבאות אחריה ומעשר שני יהא בעשר האחרונות והרי הוא מחולל על המעות ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן והפועל מפריש לעצמו דמי מעשר שני שתנאי ב"ד הוא שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית ומעשר שני משל פועל ע"כ. וכתב על זה הראב"ד ז"ל איני יודע מה צורך לתנאי ב"ד לכל מה שכתב ובמשנה לא בא תנאי ב"ד אלא על מה שאמר ת"ק וחוסך גרוגרת אחת רשבג"א לא יחשוך מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית ר' יוסי אומר לא יחסוך מפני שהוא תנאי ב"ד כלומר תנאי ב"ד הוא שאותה גרוגרת שנותן לכהן לתרומת מעשר שלא ימעט אותה ממאכלו אלא יאכל חליפיה משל בעל הבות מן התשעים הנשארות

לו ע"כ. ואיני מבין דבריו דאם הגרוגרת משלימה מן הט' דהוו מעשר הרי דהבעל הבית פרע תרומת מעשר והוא חייב להשלים ללוי או לכהן התשיעית של המעשר והן הן דברי הרמב"ם ז"ל ואם בא להשיג עליו דאמאי קאמר דתנאי ב"ד הוא דמעשר שני משל פועל הוא תלמוד ערוך הוא ודברי הרמב"ם ז"ל הם ברורים:

הלכה ד

הלוקח יין מבין הכותיים. אע"ג דר"מ גזר על יינם כדאיתא בפ"ק דחולין ומתני' ר"מ היא כדאיתא בגמ' הכא מיירי קודם שגזר על יינם א"נ במטהר יין בין הכותיים:

אומר שני לוגין וכו'. בע"ש בין השמשות איירי כדקתני בתוספתא הלוקח יין בע"ש ושכח מלהפריש אומר שני לוגין וכו' ופירש התוספות פרק הישן ולא ששכח עד שקדש היום דאם כן אפילו לקרות שם אסור כדמוכח בכמה דוכתי ואין תקנה לטבל בשבת אלא באיסור שאם שכח ועבר ותקנו מתוקן ומשום הכי חשיב ליה מוקצה בפרק כירה ולא אייריי נמי מבעוד יום אלא שאין שהות ביום כדי להפריש דאם כן לימא מעשר שני בצפונו או בדרומו כדתנן לעיל בפרק הלוקח מן הנחתום אלא ודאי אייריי כגון ששכח עד בין השמשות ואז אסור להפריש כדתנן בפרק במה מדליקין ספק חשכה ספק אינה חשכה איי מעשרין את הודאי ופירות של כותיים ודאי נינהו כדתנן שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה דכותי אפילו תרומה גדולה אינו מפריש ואע"ג דאמרינן בפרק שלשה שאכלו הני כותאי עשירי מעשרי דמאי דכתיב באורייתא מיזהיר זהירי ה"מ מה שהן בעצמן אוכלין אבל כשמוכרין לאחרים לא חיישי דחשידי אלפני עור לא תתן מכשול כדאיתא בפ"ק דחולין ועוד סמכי כותיים אהא דדרשינן בפרק השוכר את הפועלים ואכלת ולא מוכר ולכך פירות של כותיים חשיבי ודאי במתני' הילכך אסור לקבוע לו מקום דקביעת מקום חשיב כהפרשה ואסור בין השמשות אבל לקרות שם שיאמר שאני עתיד להפריש שרי לר' מאיר דכולי האי לא גזור בין השמשות ואפילו בודאי:

ה"ג שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה. וכן בבא דהיו לו תאנים של טבל ול"ג שאני עתיד להפריש למחר כדקתני לעיל גבי מזמין ולקמן בבבא דהיו דמאי לפי שבערב שבת בין השמשות אייריי במו שפירשנו ובשבת לא מצי להפריש ואפילו קרא לו שם בשבת אסור להפרישו בשבת ודוקא גבי דמאי היכא דקרא שם הקילו. ועוד יש חילוק אחר דהכא ובבא דמציעתא אינו קורא שם לתרומת מעשר כמו בבבא של דמאי דתנן זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו משום דגבי דמאי מעשרן והן שלו וקורא שם כדי לתקן המעשר ולאוכלו אבל כאן שהוא ודאי צריך ליתנו ללוי והלוי מפריש

תרומת מעשר דאילו איהו הוי תורם שאינו שלו כדאיתא לעיל פרק הלוקח מן הנחתום ואפילו את"ל דלוקח מן הכותי כלוקח מן הגוי דאמרינן בשלהי פ"ק דבכורות מעשרן והן שלו משום דאתי מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה מ"מ אי אפשר לומר ושאר מעשר סמוך לו משום דהוי קביעות מקום ומיקרי הפרשה ואסור בין השמשות ומשו"ה לא קתני נמי ומעשר שני בצפונו ובדרומו ולהכי נמי לא קתני הכא ומחולל על המעות אלא ומחל ושותה כלומר מתחיל ושותה א"נ כמו שפי' הרב ר' משולם ומהיל בה"י גרסי' ופירושו מוזג מלשון סבאך מהול במים אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום ותניא בתוספתא דמעשר שני פ"ג האומר מעשר שני שבחפץ זה מחולל על איסר שבכיס זה ולא קבע לו מקום ר"ש אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו ואפילו ר"ש דאמר קרא שם י"ל דמיירי כגון שאמר בתוכו דחשיב ליה כקביעות מקום ואזדו לטעמייהו דפליגי במס' תרומות פ"ג ומייתי לה פ' בכל מערבין האומר תרומת הכרי זה בתוכו ר"ש אומר קרא שם ומפ' התם דכי אמר בתוכו פליגי כאילו אמר באמצעיתו דקבע מקום:

שאני עתיד להפריש וכו'. לא תלה אותן בסיום מקום בחבית אלא כשיבא להפריש וסבר ר"מ דכשבא להפרישן הוברורו ששם חלו ולא נתערב במה ששתה בהן:

עשרה מעשר ראשון.מפ' בתוספתא עשרה הבאין אחריהן דהיינו אחר הפרשת שני לוגים כשאפרישם מן החבית וכן ט' מעשר שני והא דנקט עשרה וט' לאו דוקא דהא דכיון דנטל מן המאה שני לוגין אינן עולין עשר שלימין למ"ר ולא תשע למ"ש מן הנותר וכן כת' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שלו וי"מ משום דכותי הוא חיישינן שמא הפריש תרומה גדולה והשאר לא הפריש ולכך אין מתמעט שיעור המעשר וטעות הוא בידן דהא בבבא דהיו לו תאנים של טבל קתני נמי הכי ואמרינן לעיל טבל גמור הוא דתנן מדתני סיפא דההיא היו של דמאי משמע דרישא ודאי נינהו:

ומחל ושותה מיד. ובמוצאי שבת מפריש ואמרינן דמה ששתה עד עכשו היה חולין דר"מ אית ליה ברירה וגם לא חייש שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע דמילתא דלא שכיחא היא כדקתני בברייתא ומייתי לה בפרק קמא דחולין אמר להן לכשיבקע.

ר' יוסי ור"ש אוסרין. פי' בתוס' אע"ג דר' יוסי ור"ש אית להו במנחות בפ' ר' ישמעאל דכותיים גרי אריות הן אפשר דכשגזרו על יינן של גוים לא גזרו על של כותיים משום דפרשי מע"ז טפי מגוים וגם מחזיקים בתורה שבכתב כדאיתא בפ"ק דחולין ואע"ג דגזרו על פתן מימות עזרא אפ"ה יינן מותר הוי מידי דהוה למ"ד גרי אמת הן דפיתן היה אסור ויינן מותר עד שגזר ר"מ על יינן:

שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע. והוברר שלא היה עתיד לבא לידי הפרשה ושתה טבלים למפרע וכן פי' רש"י ז"ל בפ' הכל שוחטין:

טעמא דר' יוסי שמא יסיח. כלומר כיון דחזינן ליה לר' יוסי דאית ליה ברירה כדתנן לעיל בס"פ המקבל ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק ור' יוסי תני לה כדפרישנא לעיל אליבא דגמ' דילן ואפילו לתלמודא דהכא דלא ס"ל הכי מ"מ הא בפ' מי שאחזו נמי תנן מה היא באותן הימים ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה ועוד דגבי סלע לא שייכא בקיעה וקאסר וטעמא דבקיעת הנוד אין נראה שיהא עיקר הטעם דהא לא שכיח כדפרישית אלא עיקר טעמו שמא יסיח דעתו ולא יפריש ושמא יגנב או יניחנו כך לעולם ור' שמעון נמי עיקר טעמיה משום דאי שרית ליה לשתות בלא הפרשה דילמא שתי כוליה ואפילו אחר שהפריש מעשר ראשון יבוא לשתות ויאמר לסופן אותיר תרומת מעשר כיון ששתה תחלה בלא הפרשה וס"ל לתלמודא דאע"ג דאקשו ליה לר"מ מטעם בקיעת הנוד אין זה עיקר הטעם ואפילו לר"ש. וכך פירש רבנו שמשון ז"ל והתוס' בפ' הוציאו לו:

מעשר שני שבחפץ זה. שבכלי זה:

חילל. ת"ק דהכא היינו ר"מ דמתני' דאית ליה ברירה א"נ ר"ש הוא דאמר בתוספתא קרא שם ואייתי לה לעיל:

ר' יוסי אומר לא חילל. כדפרישית שמא יסיח דעתו ולא יפרישנו ובפ' בכל מערבין בעי למימר דר' יוסי סבר אין ברירה והיינו טעמא דהך ברייתא ומפיך למתני' דלעיל דע"ה שאמר לחברו וכו' והכא לא בעי לאפוכינהו:

על הסלע הישנה או חדשה. דאפילו לא סלקא בידיה הא מסויימת ועומדת היא ובפ' בכל מערבין מפ' דליכא אלא או חדא חדשה או חדא ישנה וקמ"ל דלא גזרינן אטו היכא דאיכא תרתי או תלת:

על הסלע שאטול מיד בני. ובא ומצא ביד בנו ואפ"ה אינו מחולל שאני אומר שמא לא היתה בידו אותה שעה והכי איתא בתוספתא דמעשר שני פ"ד:

זו דברי ר"מ. דר"מ אית ליה ברירה כדאיתא בפ"ק דחולין:

תמן תנינן. במס' גיטין פ' כל הגט:

המניח פירות להיות מפריש וכו' מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. סומך על אלו ואוכל הטבלים האחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן ומעשרותן באותו פירות שהקציתי לכך או הרי פדיונן על אותן מעות שהקציתי לכך ואוכלן דודאי אותן מעות קיימין הן

ופרכינן דהא מתני' לא אתיא כר' יוסי וכר"ש דחיישי לבקיעת הנוד והכא במתני' דגיטין קתני דמוקמינן הפירות והמעות בחזקתייהו:

ומשני מתני' דגיטין מאובדן ואילך. אם אחר שאבדו הפריש עליהם נתקלקלו אבל כל זמן שהן קיימין ליכא איסורא דהא כמופרשין ומיוחדים הן ואי ההיא שעתא קיימין תו ליכא איסורא אע"ג דיאבדו אח"כ דאין אחריותן עליו:

אבל הכא למפרע נתקלקלו. דאילו איבקע נמצא שותה טבלים למפרע ואע"ג דהשתא קיימין אילו לבסוף יאבדו איכא קלקול למפרעי דהא שאני עתיד להפריש קאמר:

תמן תנינן. במס' מעילה פרק בתרא:

כיון שהוציא את הראשונה מעל. ותני עלה בתוספתא מעל בודאי דכיון דהוציא אותה בהוצאותיו חייב קרבן מעילה ולא אשם תלוי כמו בספק מעילות דר"ע ס"ל אשם תלוי בספק מביא ובגמ' מפרש לה:

על כולן מעל בספק. לדברי רבי עקיבא קאמר דלדידהו ספק מעילות פטור אפילו מאשם תלוי כדתנן בפרק דם שחיטה:

ומודי ר' עקיבא וכו'. לקמן מפרש טעמא:

הדא דתימר כשהיו עשר. דכיון דעשר הוו דחולין וחד דהקדש נפל בהו בטל אגבייהו ולא חשיב ואין כאן ספק לומר דילמא האי הוא דדבר תורה חד בתרי בטל וחשוב כמו בלול ממש ומיתפסא חלק מקדושתיה אכלהו ואיכא ודאי אשם מעילות אבל כי הוו שתים עם הנופלת דלא בטילא:

על הראשונה מעל בספק ומביא אשם תלוי. ור' עקיבא לטעמיה דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי בפ' דם שחיטה:

ועל השנייה מעל בודאי. ומביא אשם מעילות:

מה בין האומר בכיס זה מה בין האומר מן הכיס. דמאי שנא רישא מאי שנא סיפא:

ואפילו הוציא את כל הכיס לא ימעול. קושיא אחרת היא דתנן במתני' שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס דכיון דנשארה האחרונה לא מעל וכי אפילו נאנסה האחרונה כגון שהוציאה גוי או שנפלה בים נמי לא מעל ואמאי:

כמא דתימר תמן. כי נבקע הנוד:

למפרע טבל שתה ואמור הכא נמי למפרע חולין הוציא. לחולין הוציא פרוטת הקדש:

אלא כאן תלוי בהפרשה. שהטבל מעיקרו אסור וצריך להפרישו א"נ שאני עתיד להפריש קאמר ובהפרשתו תליא מילתא אבל כאן אינו אסור מעיקרו אלא מחמת הקדש פיו והקלו ואפילו באונס אחרונה נמי, ור' יונה מסיק דכאן וכאן תלוי בהפרשה. אלא הטעם דנעשה כאומר אל יצא הכיס הזה וכו' והכי אוקימנא לה נמי בגמ' דילן והשתא

מיתרצן תרתי קושיי דריש לקיש דהכי קאמר איני נפטר מכיס זה להוציאה כולה בלתי שאקדיש ממנה פרוטה דכיון דאמר הכי משמע דפרוטה אחרונה קאמר דתהוי הקדש ואם נאנסה האחרונה לא מעל דהא לא הוציאה הוא והיינו טעמא דסיפא:

מועלין בפרועה לפי חשבון ג' לוגין. לא ידעתי היכן היא מימרא דריש לקיש ונראה בעיני דלעניין צירוף הניית מעילה איתמר דתנן בפרק הזהב הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל ותניא בפרק הנהנה אכילתו ואכילת חברו ואפילו לשלש שנים מצערפין: **וכא**. מפ' ריש לקיש דלא מצטרף לפרוטה אלא לפי חשבון ג' לוגין דמים שאובין דתנן בפ"ק דתמורה שאין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ומפ' בגמ' דה"ק דבג' כלים פוסלין והיינו שנפל לוג שלם מכל כלי אבל מד' ומה' כלים שאין לוג שלם נופל כאחת לא פסלוהו ואפילו הני ג' כלים לא מצטרפין אלא בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון אבל אם פסק הראשון קודם שהתחיל השני אין מצטרפין ובד"א בזמן שלא נתכוון לרבות כלומר שלא היה דעתו מתחלה לרבות המקוה להשלימו מחסרון שחסר אבל אם נתכוון להשלימו ולרבות עליו אפילו קורטוב בכל השנה מצערפין לג' לוגין כדתנן בפ"ג דמקואות וקאמר ריש לקיש דהך צירוף פרוטה דהקדש שאמרו ואפילו לג' שנים על דרך הזה מיצטרפא וזה שנתכוון מתחלה ליהנות בפרוטת הקדש אבל אם לא נתכוון צריך שיהנה בפעם אחת מלוג ועוד דבעוד שקיים עדיין קצת מן הלוג האחד בא ונהנה מן השני כיצד כגון שקנה בפרוטה של הקדש עשירית האיפה סלת דהויא להו שבעה לוגין ועוד כדאמרינן פרק ד' מחוסרי כפרה דעשירית האיפה דהיינו ז' לוגין ועוד הוי להו בזמן משה רבנו בפרוטה והשתא כיון דסמיכות דשיעורא או כוונה בעינן אליבא דריש לקיש גבי מעילה היכי אקשי מטבל אהקדש דאפילו נאנסה האחרונה נמי מעל בקמייתא ואפילו שכבר נפסקה הניית קמייתא: ומשני בתחלה הקשה זאת הקושיא מקמי שקיבל זה הדין דמעילה מרבו והדר פשעה דלא דמי דתלוי בהפרשה וה"ה דמצי לתרוצה דהאי דינא דקיל מעילה מטבל וכדאמרן וחד מתרי טעמי נקט:

הרי זו תרומה למחר.דלמחר בשבת תחול עליה שם וכיון שמתנה עכשו מותר:

ואין אדם עומד בשבת ואומר וכו'.אע"ג דלא קרי ליה השתא שם ולא חייל עליה עד למחר כיון דבערב שבת לא מיקרי מפריש בשבת כיון דאתני השתא ה"נ בשבת אסור להתנות דהשתא הוא דמתקן:

ור' יוסי בר בון. פליג עליה דכיון דחייל עליה שם בשבת נמצא מתקן בשבת:

דתנינן תמן. במסכת טבול יום פרק בתרא:

לגין שהוא טבול יום.שהיה הלגין טמא והטבילוהו ועדיין לא העריב שמשו:

ומילאהו מן החבית. של מעשר טבל שלא הפריש הלוי ממעשר ראשון תרומת מעשר עדיין והרי הוא במיתה ואפילו לכהנים וכבר הארכתי בענין הזה בר"פ הלוקח פירות ולא חזי לעירוב כדתנן בפרק בכל מערבין אבל לא בטבל ולגבי לגין שהוא טבול יום בעוד שהמשקה בתוכו הוא טבל לא פסיל ליה טבול יום דטבול יום מותר בנגיעה בחולין ובמעשר ואע"ג דפתיכא ביה תרומה שלא הורמה:

אם אמר הרי זו תרומת מעשר לכשתחשך. אם אמר הרי זו שבלגין תרומת מעשר על החבית לכשתחשך ויעריב שמשו ויהא כשר לתרומה דבריו קיימין והתרומה טהורה:

ואם אמר הרי זו עירוב. ואם אמר ערבו לי בלגין זה לא אמר כלום דהואיל וכי מטא בין השמשות אכתי טבל הוה כדאמרינן התם בפרק בכל מערבין דסוף היום קונה עירוב ובסוף היום אכתי טבל הוי דהא משתחשך קאמר והא הכי דפירש דבע"ש לא תחול עליו שם תרומה עד השבת דהיינו למחר ומהני וקשיא לר' יוסי בר נון:

פתר לה לשעבר. דהכי קתני אם אמר כלומר אם עבר ואמר כן דבריו קיימין ולא שיהא מותר לומר כן לכתחלה:

והא תני ר' חייא אומר. דבהך מתני' תני ר' חייא בברייתא דיליה אומר הרי זו תרומת מעשר לכשתחשך:

ומסיק דהדר ביה ר' יוסי בר בון מן הדא דר' חייא. וקי"ל כר' יצחק בן אלעזר:

הלכה ה

היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו. דוקא בתוך ביתו דבדמאי הקלו גבי מזמן אע"ג דלאו ברשותו והא נמי בערב שבת בין השמשות איירי וצריכי דאי תנא תאנים הוה אמינא משום דלא שייך בהו משקין מעורבין הוא דשרינן אבל גבי יין אימא לא ואי תנא יין הוה אמינא דוקא גבי יין לא יקבע לו מקום משום דמעורב הכל אבל גבי תאנים אימא דאפילו קביעות מקום שרי צריכי:

היו דמאי. כגון שלקחן מעם הארץ ופי' משנה זו כאותה ששנינו בריש פירקין:

מאי כדון מכבר לכשאפרישנה. אמתני' קאי כי אמר שני לוגין או שני תאנים שאני עתיד להפריש וכו' ואוקימנא דבע"ש בין השמשות קאי לר' יצחק בן אלעזר היכי דמי דהא מודי דבשבת אין אדם יכול לומר וכו' ובין השמשות לענין טבל ודאי כשבת דמי כדתנן בפרק במה מדליקין וצריך לאוקומי דאמר מכבר לכשאפרישנה מעכשו תחול רגע א' לכשאפרישנה תהא התרומה מהשתא כדאוקימנא ההיא דמזגו לו את הכוס דאמר מכבר לכשאשתה:

תרומה טהורה. והמפריש כהן:

שהיתה תרומה טמאה. ואסורה לכהן באכילה כדאמרינן במסכת בכורים טהור שאכל את הטמא בעשה:

מטלטלה. אגב החולין:

טבל שיש עליו תנאי.כגון מתני' מותר לטלטלו בשבת קודם שיפריש:

כיצד הוא עושה. דלהפרישו אסור בשבת:

נותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק ט' דהילכות מעשר:

הלכה ו

היו לפניו שתי כלכלות של טבל.מפ' בתוספתא היו לפניו שתי כלכלות של טבל בזו מאה ובזו מאה ונטלה תרומתן ואמר מעשרות של זו בזו הראשונה מעושרת ומשו"ה לא קא מפ' במתני' תקנתא דתרומה גדולה דבנטלה תרומתן איירי:

מעשרות של זו בזו. שסיים דבריו ואמר מעשרות שאני חייב להפריש מכלכלת א' נהוו קדושין בכלכלת ב' ותהא כלכלת א' פטורה מן המעשרות וכל המאה של הראשונה יהו מתוקנין ומעשרותיהן חלין על כלכלת ב' ואטול ממנה עליה ועל כלכלת א':

הראשונה מעושרת. בגמ' דהכא מפ' לה בטבל ודאי וקאמר דעבר אעשה כלומר בלאו הבא מכלל עשה דרחמנא אמר דתרומה תהוי ראשית שקרויה ראשית וה"ה מעשר ראשון דלהוי מוקדם קמי שני דהא אית ביה תרומה דמקריא ראשית כדאיתא בפרק התורם קישות ואיהו קרא שם לראשון ולשני בבת א':

של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת. שאם אמר הריני מפריש מכלכלת ב' על כלכלת א' ומיד כשאמר לתקן הראשונה בכלכלת ב' לאלתר איפטרה לה ראשונה לגמרי דקדשי מעשרותיה בשנייה וכי הדר ואמר ושל זו בזו דהיינו מעשרות של ב' בשל א' אין בדבריו כלום וכבר איפטרה לה ראשונה ואין תורמין ולא מעשרין מן הפיטור על החיוב הילכך נוטל מכלכלת ב' שני מעשרות דשתיהן ומתני' ר"מ היא דאפילו חזרה תוך כדי דיבור לא מהני לענון קדשים כדאיתא בגמ':

מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה. אלו שני מעשרות שאני עתיד להפריש מאלו שתי כלכלות תהיינה מעשרותיהן של כל א' וא' מעשר כלכלה בחברתה תרוויהו מיתקני בבת א' ובחד דיבורא והוו להו מן החיוב על החיוב שהרי קבע שני שמות כאחת ובהא אפילו ר"מ מודי:

קרא שם. ונקבעו מעשרותיהן בתוך הכלכלות ולא מצי תו לאפרושי ממקום אחר עלייהו דכבר חלו מעשרותיהן בהן ומהן עצמן ומשמע בתוספתא ומייתי לה בגמ' כיצד הוא עושה שאם רצה נוטל מהא' על שתיהן וטעמא דשניהן טבולים ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ז

דהי' מעשר כן. והיה נראה לומר דההיא ברייתא דלא כר"מ דכר"מ טעמא דמודי הוא משום דקרא שם כאחת ונתפסו מיד בלשונו ואינו נוטל אלא מא' על האחרת ואינו כן דכולה מוכחא דלפרושי למתני' קא אתיא ונראה דכיון דעבר על עשה ול"ת מסתיין שיהו מעשיו בעברה שוין לדרך הישר וכי מוציא מא' לשניהן מתקן מעשיו הוי והוי כמו נשאל על נדרו ויפה פסק הרמב"ם ז"ל ולהכי תני כיצד הוא עושה כלומר שלא יוסיף על חטאתו. ועוד אבאר דמא' על האחרת יש קלקול לתרומת מעשר שתורם פרוס לשנייה:

ה"ג ותני עלה נוטל מן השנייה שתי תאנים ושני עישורין ועישורו של עישור ובתוספתא הכי גרסינן לה היו לפניו שתי כלכלות של טבל בזו מאה ובזו מאה ונטלה תרומתן ואמר מעשרות זו בזו הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו אין ראשונה מעושרת נוטל שתי תאנים ושני עישורין ועישורו של עישור ע"כ ופירש רבנו שמשון ז"ל אין הראשונה מעושרת כלומר אינה כולה מעושרת ומתוקנת שהרי הוצרך לשייר בה כדי מעשרות כלכלה שנייה כר' יוסי דאמר בפרק כיצד מערימין במסכת תמורה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין כלומר כיון שאין הפה יכולה לדבר שני דברים כאחד דבריו קיימין דאף בגמר דבריו אדם נתפש דכיון דאמר מעשרות של זו בזו ושל זו בזו נמצא שלא תקן אלא פ"א תאנים בכל אחת ואחת מן הכלכלות די"ט תאנים צריך להפריש מכל אחת לצורך מעשר ראשון ושני על חברתה ועל אותן י"ט קאמר נוטל ב' תאנים דמספקא ליה להאי תנא אי כר' מאיר ותפוס לשון ראשון וכדלקמן אי כר' יוסי ותפוס שניהן ונמצא דאותן י"ט שנטל מן הראשונה בשביל השנייה משום דתפוס שניהן צריך לחזור ולתקנן מן השנייה משום דדילמא תפוס לשון ראשון ונמצא הראשונה כולה מתוקנת ואיכא תרומת מעשר ומעשר ראשון ומעשר שני עדיין בשנייה ואכיל אותה בטבל והיינו דתני נוטל מן השנייה שני תאנים כלומר לצורך מעשר של י"ע שהפריש מן הראשונה על השנייה ושני עישורין צריך ליטול מן השנייה לתקן אותן י"ט דהיינו מעשר ראשון ומעשר שני ואותן ב' תאנים הן לתרומת מעשר של י"ע ומשום דלא סגי בשני תאנים דעל הי"ח מפריש שני תאנים מן השנייה לתרומת מעשר ראשון ונמצא א' מן הי"ט שלא נתקנה ואותה יתרה עתידה להיות תרומת מעשר משום הכי אמר ועישור על עישור דמלבד אלו שני תאנים יטול עדיין מן השנייה מעשר ראשון הצריך לאותה תאנה שהיתה תרומת מעשר ולהכי נקט כי האי לישנא ועישור על עישור דתרומת מעשר קרויה מעשר מן המעשר:

שמואל אמר לא מצאי תניתה. איני מוצא ידי ורגלי בברייתא הזו:

אין יסב חדא לעשר צריך מיסב וכו'. פי' הרב ז"ל כן למה יפריש מן השנייה על י"ט לבדן שאם יקח מן השנייה חדא לעשר לתקן י"ח תאנים שהפריש מן הראשונה על השנייה מספק והלא יש בראשונה מאה תאנים וצריך למיסב מן השנייה בבת אחת מעשר ראשון על הק' מספק דשמא תפוס לשון ראשון ולמה ליה לתנא לשנות בענין זה:

ואין יסב חדא למאה. כלומר שאותן שתי כלכלות יש אלף בזו ואלף בזו ועולה מ"ר של זו בזו ק' ובא ליטול מן השנייה מטעם ספק חדא לכל עשר ועשר שבק' של מ"ר שהפריש מן הראשונה על השנייה מספק צריך למיסב מן השנייה מ"ר של אלף בבת אחת:

ואין יסב חדא לאלף. כגון שיש עשרת אלפים בכל אחד ואחד ועולה מ"ר אלף א"כ צריך למיסב מן השנייה מ"ר של עשרת אלפים בבת אחת ע"כ תורף דבריו ז"ל. וראה הרב ז"ל שזה הפירוש דחוק מאד פי' בו לשון אחר ועוד במס' מ"ש פי' עוד לשון שלישי ונלאיתי לכתבן. ואני לא מצאתי שום ותני עלה בתלמוד כזה אלא על הלשון השנוי במשנה ולא על הלשון החולק על משנתנו וכיון דמתני' ר"מ היא כדאיתא לקמן היכי קאמר ותני עלה דהיינו למאן דפליג על ר"מ שלא הוזכר עדיין ועוד שמוליד הרב מדעתו תנא שלישי שלא הוזכר כאן ולא בתמורה ולא במרובה אלא ר"מ ובר פלוגתיה ר' יוסי ור' יוסי סבר תפוס שניהן כדלקמן ולא מספקא ליה כלל ועוד דדוחק גדול הוא לפ' עישורו של עישור על תרומת מעשר ועוד הפי' שפי' על דברי שמואל הוא מעייל פילא בקופא דמחטא ועוד כל דבריו קאי אההוא תנא שלישי שלא הוזכר בשום מקום בספר ועוד היכי בעל הגמ' לא כתב ראש הברייתא וסמך על לשון המשנה דלדידיה לא קאי על המשנה ועוד דבהדיא מוכח בפ"ק דמכילתין דהאי ותני עלה לפרושה למתני' היא דמינה פריך רב ששת לעולא כדאיתא התם. לכן אני אומר דברים כפשטן דהאי דתני עלה לפרושי למתני' היא ואליבא דר"מ תני לה ובמציעתא שפיר גרס אין הראשונה מעושרת ושייכא כדתנן במתני' דודאי ברייתא לא פליגי אמתני' כדאמרינן בכולי תלמודא וכי תני נוטל ב' תאנים לאו אמציעתא בלחוד קאי אלא אכולה קאי ודייקי לישנא דברייתא דקתני נוטל שתי תאנים ולא תני ונוטל משמע דבבא אחריתי היא דאינה עטופה. והכי פירושה האי גברא בעי לתקוני כלכלה א' שיש בה מאה תאנים בכלכלת ב' וקא נסיב מן כלכלת ב' י' תאנים למעשר ראשון ועוד ט' למעשר שני או עני וחושב בלבו דכבר מתוקנים הק' של כלכלת א' וטועה בין מלגו למלבר ואשמעינן תנא דקא בעי תו למיסב ב' תאנים יותר כדי לתקן הק' דקמייתא ומשום הכי תני אין הראשונה מעושרת דפירות הא' אינן מעושרין בחושבנא דידה גופה עד שנוטל עוד ב' תאנים וכו' וכמו שאפ' ותני לה במציעתא ה"ה דברישא נמי אלא משום דברישא לא משמע דבעי לתקוני לכלכלת ב' בכלכלת א' ובמציעתא הוא

דבעי לתקוני ועם הארץ וחוטא הוי וקא יהיב טעמא למילתיה דלא אפשר דכיון דאמר מעשרות כלכלת א' בכלכלת ב' ע"כ בעי לאשלומינהו כיון דתפוס לשון ראשון ואפילו הי"ט העודפין בעינן לתקוני וצריך להן ב' תאנים וכו' וא"כ נתקנה ואיפטירא לה לגמרי כלכלת א' וכי הדר ואמר ושל זו בזו תו לא מצי לתקונה לכלכלת ב' בפירות כלכלת א' דמן הפיטור על החיוב הוא דהוי ומן הפיטור על החיוב לא מעשרין ודבריו בטלים אין השנייה מעושרת כלל והא דתני דאכתי בעי ב' וכו' לתיקון מעשר ראשון דהא אם היה מפריש מן המאה של כלכלת א' מינה ובה היה מפריש ממנה עשרה למעשר ראשון ט' למעשר שני ונשארו מתוקנין פ"א וכאן איכא מאה כדתניא הילכך בעי למיסב עוד על מה שחשב ב' תאנים דהא אלו לא היו אלא י"ח צריך להפריש עליהם כדי שיהו מתוקנים למעשר ראשון לחוד עוד ב' תאנים דהא מכל עשרה בעי למשקל א' ונשאר ט' א"כ לי"ח בעי שנים ולפרי י"ט צריך להפריש מלבד הב' תאנים ג' עישורין אחרים חלוקין זו מזו כיצד עישור קמא על התאנה הי"ט הנותרת וכי יהיב עישור קמא עליה לא נתקנו ממנה אלא ט' חלקים והחלק הי' שבה הוי טבל עדיין הילכך בעי עישור אחר לאפרושי על ההוא עישור הנותר וכי יהיב האי עישור נמי לא נתקנו ממנו אלא ט' חלקים ונשאר בו עדיין עישור של עישור טבל ובעי לתקוני נמי והרי כאן ג' עישורין חלוקין חד עישור על ט' חלקי הפרי וחד כנגד עישור הנותר וחד כנגד עישור של עישור ולא תני הכא אלא תיקון דמעשר ראשון ותיקון דמעשר שני לא תני משום דבעי לאשמועינן דאפילו למעשר ראשון שהוא שיעור הגדול יש בו דקדוקי עישורין שהאדם טועה בהן ומינה תילף למעשר שני ולקמן מפ' תיקוניה בסוף שמעתין. ותיקון דתרומת מעשר נמי לא תני הכא דבישראל קיימינן ואין לו להפרישה דבודאי טבל מוקמינן לה וכדלקמן וכיון דצריך לדקדק כל הדקדוקים האלו ולא נשאר כלל חיוב בה ופטורה לגמרי הויא ואינה מעושרת עד הגבול הזה א"כ אין בדבריו ממש כשרוצה לתת בה מעשרות כלכלת ב' ולעקור טעותו תני לה הכא וכדפרישית:

לא מצאי תניתה. כיון שהברייתא הזו פתחה לנו הפתח של תיקון פירות הנותרים דהן הי"ט כדפרישנא דבעינן לתקונן ב' תאנים וג' עישורין חלוקים נקטינן מינה מי שרוצה לשלוח לחברו דורון עשרה רמונים או עשרה תפוחים ואין דרך ב"א לשלוח לחבריהם דברים חסרים כדאמרינן בפרק מאכילין אמר שמואל שהוא מסתפק בתיקונן ואמר איני יכול לשער גבול אל המספר לתקן העשרה כדמפ' לה ואזיל:

דאין יסב חדא לעשרה. שאם ירצה לתקן שיהו עשרה מתוקנין ולקח מן הכלי שלו א' לתקונן אינו מספיק וצריך ליקח עוד א' מן הכלי משום דהוא צריך לעשר העשירי דהא

מעשרה לוקחין א' דהיינו עישור מלגי יהוא לקח מלבר ופש ליה העשירי הילכך לוקח א' יותר שיהא קדוש בו עישור הפרי העשירי הנותר ואותו עישור של עשירי הוי א' מק' בערך העשרה שרוצה לשלוח שהרי ק' חתיכות כאלו יש בעשרה שרוצה לשלוח:

ואין יסב חדא למאה. וכשיקח הא' ויקדש בו העישור לתיקון העשירי עדיין אינו מספיק לתיקון דהא אית ביה בעשירי חתיכה העשירית טבל עדיין וצריך לתקן כנגדה עישור חתיכה א' לאלף כנגד העשרה פירות הראשונים שרוצה לשלוח וגם כשיקדש עישור העישור כיון דהוא מלבר נשארו מתוקנין ט' חלקים של חתיכה העשירית אבל עישור האחרון עדיין הוא טבול ותיקון שלו חלק מעשרת אלפים וכן לעולם עד משהו לבלתי תכלית. האי הוא פירושא דשמעתא בלא קושיא ובלא ספק תהלה לאל אשר אין לו ספק:

על הראשונה עובר בעשה ועל השנייה בעשה ולא תעשה. פי' בתוס' פ"ק דתמורה אריש דמתני' קאי וה"פ על הראשונה אילו קבע מעשרותיה לתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מ"ר לשני והרי קרא שמן בבת א' מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדים שני לראשון ועל השנייה בלאו כשתקן הראשונה בתוכה עובר בלאו שהרי הקדים מ"ש של ראשונה למעשר ראשון של שנייה בתוך כלכלה א' כן תורף דבריהם ואינו נכון דאמאי עבר והא אפשר להפריש ברישא ראשון דהך ודהך והדר שני דהך ודהך ואי בשהקדים היכי שייך למימר השנייה בעשה ולא תעשה שקבע שני שמות כאחת ושהקדים שני של הראשונה לראשון שבשנייה דמשמע דלא סגי בלאו הכי ורבנו שמשון ז"ל פי' פעמים דאשנייה עובר בעשה ולא תעשה אם הפריש ממנה כל מעשרות חברתה ואותה שמפריש תחלה ממנה קרי לה שנייה דמאי ראשונה שנתקנה ראשונה ומאי שנייה שנתקנה שנייה וכשמפריש מכלכלה זו תחלה לצורך האחרת נמצאת חברתה מתוקנת תחלה ובהפרשה זו עובר בלאו ועשה בלאו שנמצאת הראשונה מתוקנת אפילו משני קודם שיפריש מעשר ראשון כאן ועשה שקבע המעשרות בא' וגם זה אינו נכון אבל הפי' הנכון הראשונה רישא דמתני' והשנייה מציעתא והיינו כי אמר של זו בזו ושל זו בזו וטעמא כדפרישנא בספ"ק דבקמייתא ליכא גלוי דעת דרוצה להקדים דשמא דעתו להפריש כל המעשרות כסדר ראשון דהך ודהך ברישא ולסוף שני דהך ודהך אבל בסיפא איכא גלוי דעת בהדיא ועבר כדפרישית התם ואע"ג דלתנא דמתני' במציעתא לא אהנו מעשיו עבר הוא דאמרינן לקי לא אמרינן:

דר"מ היא. כדמפ' לקמיה דמתני' אפי' תוך כדי דיבור קתני דתפוס לשון ואין השנייה מעושרת:

דתנינן תמן. בפרק כיצד מערימין:

ה"ג הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. ול"ג דתמורת שלמים דבהא פליגי אביי ורבא פ"ב דזבחים וה"פ כגון שהעמיד בהמת חולין אצל שתים דקדשים א' עולה וא' שלמים ויאמר על ההיא של חולין הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים דקסבר ר"מ דתמורת עולה דוקא הויא דתפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה על קדושה:

א"ר יוסי הואיל ואי אפשר לקרות וכו'. כדפרישנא לעיל דעל כרחו הוצרך להקדים זה לזה דבריו קיימין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חצייה עולה ובדמי חצייה שלמים וכך מפו' בתמורה:

לאחר כדי דיבור. דאילו תוך כדי דיבור כדבור דמי וכיון דא"ר אלעזר דמתני' ר"מ היא ורבנן פליגי עליה משמע דאפילו תוך כדי דיבור קתני דלא מצי הדר ביה ותפוס לשון ראשון דמנא ליה לר' אלעזר למימר הכי ממתני' גופה יליף דקתני משרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה ומדאיצטריך למיתני הכי דהיינו משום שקבע ב' שמות כא' בדבור א' משמע דברישא אפילו אמר בתוך כדי דיבור של זו בזו ושל זו בזו השנייה אינה מעושרת:

מודים חכמים לר"מ באומר תרומה זו תחת שני. דכיון דאקדשה לתרומה א' ממ' שוב אינו חוזר בו לעשות העודף שני לענין שלא תהא תרומה אלא א' מנ' אינו יכול לחזור בו ותפוס לשון ראשון ואפילו תוך כדי דיבור הכ' ל"ג חייב וטעות סופרים הוא, וטעמא דמודים דאינו יכול לישאל מלעשותו תרומה כדלקמיה הילכך לא מצית למימר דבריו קיימין:

בהמה זו תחת שני זבחים חייב. נ"ל דחסר בספרים וצ"ל כאן ומודה ר"מ בהמה זו תחת שני זבחים חייב לקנות מדמיה שני הזבחים וכר' יוסי דאמר דבריו קיימים דהא דמי למתני' דתנן מעשרותיהן מעשרות כלכלה וכו' וסיפא דמילתא מוכח דקא יהיב טעמא מפני שקבע שני שמות כא' כדפרישית:

ה"ג לא כן א"ר שמואל בר ר' יצחק בשם רב הונא אמר הרי זו תרומה חוזר בו בתוך כדי דיבור. פי' לפי שנשאלין עליה כדאיתא בפרק הנודר מן הירק ותיקשי מהכא לר' אבינא דאמר מודים חכמים לר"מ באומר תרומה זו תחת שני תפוס לשון ראשון משמע דלא מצי למהדר ביה:

ומשני כאן במתכוין לפחות וכו'. דכי אמרינן דמצי למהדר בתרומה היינו כי בעי להוסיף עליה וכגון שהפריש תחלה א' מס' ואמר הרי זו תרומה מצי לישאל לחכם ולמהדר ביה ולהוסיף לומר וזו ג"כ דבלאו שאלה או חזרה אינו יכול דתנן אין תרומה אחר תרומה ולעיל מיירי במתכוין לפחות כדפרישנא שרוצה שמקצת אותה תרומה תתחלל ותעלה למעשר שני בענין שפוחת התרומה הראשונה:

ה"ג אמר הרי זו תמורה אפילו בתוך כדי דיבור אינו חוזר בו אדם נשאל על הקדשו ואין אדם נשאל על תמורתו. וטעמא דאין נשאלין על התמורה משום דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ודרשינן בפרק יש בקרבנות במסכת תמורה יהיה לרבות שוגג כמזיד שאם סבור לומר זו תמורת עולה ואמר תמורת שלמים או איפכא סבור לומר תמורת שלמים ונכשל בלשונו ואמר זו תמורת עולה בתר פיו אזלינן אפילו בלא כונה מה שאין כן גבי הקדש דעלמא דהקדש טעות אינו הקדש ואמרינן בנזיר פרק ב"ש וטעמא משום דרבי רחמנא והיה יהיה ודרשינן בהוייתו יהא וכ"ש דבשעה שאמר הרי זו תמורת דבר פלוני שנתכוון לכך ועתה נמלך שאין חוששין להמלכתו ופסקה הרמב"ם ז"ל בהלכותיו פ"ד דהי' נדרים וז"ל נשאלין על ההקדש ואין נשאלין על התמורה:

נוטל עשרים תאנים מאי זה מהן שירצה. דמאה יש בכל כלכלה ומעשר ראשון דשניהם הוי עשרים ותניא בברייתא נוטלן מאי זו מהן שירצה ומפ' תלמודא דכל עשר דיסב אית בהו תרומת מעשר נראה בעיני דאיצטריך ליה למימר הכי משום דכי תרים מכלכלת ב' על כלכלת א' שיש בה ק' בעי למיסב למעשר ראשון י"א ועוד ג' עישורין חלוקין כדפרישנא לעיל וא"כ נשארים בשנייה תאנים טבולים פ"ח ועוד מעט ומעשר ראשון שלהם אינו מגיע לתשע שלימות כאשר אתה רואה ומשום תקון תרומת מעשר שיתרום מן השלם דקי"ל אין תורמין פרוס משו"ה תקינו דלפרוש עשרים בבת אחת כאלו מפריש מכל כלכלה מינה ובה ולא לתקין כלכלת א' לחוד דא"כ מפסיד תרומת מעשר לשנייה ואינו תורם מן השלם ולהכי קאמר נוטל עשרים כאחת דהשתא בכל עשר דיסב אית בהו תרומת מעשר כדינה דהיינו שלם וכדפרישנא:

עד כדון בשוות. אז נוטל עשרים מאי זו מהן שירצה וכיון דקבע השם בבת א' ולא חל בזו קודם זו הוי כאילו כולם כלכלה א' נינהו ומצי לעשרן מינייהו ובייהו ונוטל מעשרותיהן למספרן:

אם לשם מאה הוא נוטל. לתקן מן הגדולה על הקטנה:

נוטל אחת עשרה. כדפרישנא דהיינו הסכום לתקן מאה דקטנה ונוטלן מהגדולה ואכתי חסר עישורין וכדפרישנא ולא קאמר להו ומשום סיפא תני הכי כלומר השתא יכול לתרום מן הגדולה מעשר ראשון של קטנה לחוד אבל לא לכלול הגדולה עמה ואע"ג דכשבא לעשר הגדולה אין בידו לעשר שלם דהא נשארין קפ"ט מתוך שהיא גדולה לא חשו דהא כל גדולה דעלמא נמי אי אפשר שיבאו מעשרותיה שלם שיהו בה ת"ק וג' ות"ק וד' או אלף וג' ואלף וד' ועל כרחו אין לעשרן שלם:

ואם לשם מאתים נוטל. כלומר מן הקטנה על הגדולה:

נוטל שלשים. דרואין כאלו הקטנה חלק הגדולה ומצי לכוללה עמה הילכך נוטל שלשים לשלשתן כאחת:

אם לשם אלף הוא נוטל מן הקטנה וכו'. דהא אם מכלכלת אלף היה מפריש מאה היה מפריש ונשארו חולין תת"ק וכשנוטלן בקטנה נתקן תת"ק ונשארים כאן ק' טבל יתרים ובעי י"א לתקנם ובכלכלה קטנה אין בה אלא ק' הילכך אפילו נוטל כולה אינו משלים:

מי שיש לו כלכלה. ובה ק' תאנים או ק' רמונים וניטלה תרומתן:

והוא מבקש לעשרה. מבחוץ:

נוטל עליהם שני תישועין ותישוע של תישוע. משערין כל פרי ופרי לפ"א חלקים דהוו להו ט' תישועין וחלק כל תישוע לט' חלקים דהוו להו פ"א חלקים ונוטל עליהם על כל פרי ופרי שחלקנו אותו לט' תישועין נוטל שני תישועין ותישוע של תישוע מלבר דשני תישועין הוו להו י"ח חלקים ועוד תישוע של תישוע הרי י"ט חלק על פ"א חלק שהן עשרה מעשר ראשון י' חלקים קדושים למעשר ראשון ונשארים ט' למעשר שני והוו להו שנטל י"ט לתקן פ"א וכי נטל י"ט מן ק' נשארין פ"א:

ופריך ויאמר י"ט. ומה צריך להאריך ומשני דברי חכמים וחידותם:

הרוצה להכניס וכו'. כלומר כיון דמעשר ראשון ומעשר שני מן ק' הוו י"ט ונשארין פ"א מתוקנים מלבר הרי על כל פ"א חולין נותנין י"ט מלבר לתקנם וא"כ כאן שרוצה שיהו ק' מתוקנים להכניסם לביתו אם בא לתקן אותם מינייהו ובייהו היה נוטל מהם י"ט והוא רוצה שיהו כל המאה מתוקנים ויש כאן י"ט יתרים וצריך לתקנם ולעיל נתקשה שמואל בתיקונם למדו לנו חכמים בדרך חידה היאך יהא תיקון שלהם וצריך לשער כל פרי לפ"א חלק שוים ולתת עליהם י"ט חלק מלבר ולכך צריך לחלק כל תאנה לפ"א חלק דהוו להו ט' תישועין מט' חלקים כל תישוע ולתת למעשרות שני תישועין דהוו י"ח חלקים ותישוע של תישוע הוו להו י"ט ומשום הכי מפריש על המאה כ"ג תאנים וד' תישועין ותישוע של תישוע מלבר כיצד הרי פירשנו דבעינן לכל פרי מלבר שני תישועין ותישוע של תישוע דהוו מטו התישועין לכל עשרה תאנים עשרים תישועין דהוו להו לק' מאתים תישועין דהוו להו כל מאה תישועין י"א תאנים ותישוע ולמאתים תישועין כ"ב תאנים וב' תישועין חזור וחשוב מאה פעמים תישוע של תישוע ותן לכל י' תאנים י' חלקים כל ט' חלקים הוי תישוע עלו לי"א תישועים ועוד יתר תישוע של תישוע וט' תישועין הוו להו חדא תאנה ובידך כ"ב הרי כ"ג תאנים ונשארים ב' תישועין ובידך שנים הרי ד' תישועין ועוד יתר תישוע של תישוע לא פחות ולא יותר:

הלכה ז

מאה טבל ומאה חולין. כרי של מאה סאים טבל וכן מאה חולין מתוקנין שהיו סמוכים שנתחברו בענין שנתערבו זה בזה מין במינו ושוב חלקן ואע"ג דחושב הוא דלא נתערבו רבנן תקינו תקנתא על הטבל ועל החולין משום דלא אפשר שלא נכנס גרגיר של טבל תוך החולין וגרגיר חולין תוך הטבל הילכך כרי חולין כיון דנתערב בו טבל ותנינן במסכת חלה פרק אוכלין עראי הטבל אוסר בדבר שנפל בו בכל שהו הילכך כרי של חולין דאסיר פשיטא וכדתנן התם ולא אתי הכא לפרושי אלא דין כרי הטבל והכי מוכח בגמרא דהני בבי מיירי דאחר שנתערבו הכריים בחשבו לומר שמכיר אלו טבל ואלו חולין חלק כרי התערובת ואמר אלו לטבל ואלו לחולין:

מאה טבל וכו'. מפ' בגמ' דכל טבל דקתני במתני' הוא שטבול לראשון ולשני אבל כבר הורם ממנו תרומה גדולה דומיא דרישא ומשו"ה נוטל מאה וא' שנוטל לצד הטבל נוספת א' מן החולין כדי שיעור תרומת מעשר שבטבל ומיירי שאין לו פרנסה ממקום אחר דאילו היה לו פרנסה לא היה מפסיד כלל ובין כרי חולין ובין כרי טבל יש להם תקנה ואילו הוי האי טבל טבול נמי לתרומה גדולה יהיה לו להפסיד שלש על המאה כדי שיעור תרומה גדולה ותרומת מעשר שבטבל והכי תניא בתוספתא פ"ה הטבל שנתערב בחולין הרי זה אוסר בכל שהו ואם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו נוטל מן החולין כדי תרומה ותרומת מעשר שבטבל וכן מעשר טבל שנתערב בחולין הרי זה אוסר בכל שהו ואם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו נוטל מן החולין כדי תרומת מעשר שבמעשר טבל ע"כ ולהלן אפרש דטעם התקנה הזו לגרועי בחלק טבל הוי והשתא כיון דאין בטבל דמתני' אלא אחת דתרומת מעשר לחוד נמצא דאין מפסיד מן החולין אלא אחת כנגדה ותיקון צ"ט של החולין כשחלקו אי נמי כשלא חלקו לא נתבאר הכא. ונ"ל דכיון דר' אלעזר בן ערך ורבנן פליגי בגמ' במעשר טבול לתרומת מעשר שנתערב בחולין דר' אלעזר בן ערך סובר דיקרא שם לתרומת מעשר שבו ויעלה בא' ומאה ושרי לזרים כדין כל תרומה שנתערבה במאה של חולין ורבנן פליגי עליה ואמרי דאע"פ שאמר כן לא שרי לזרים אלא דאם אמר כן דקדשו מדומעין ואי דאית ביה שיעורא אפ"ה לזרים אסור דדבר שיש לו מתירין הוא כדאיתא ס"פ ג' ארצות דבעיניה כשמתקנו הוא בעצמו חוזר להיות מותר ובנתערב נמי מצוי טבל לו לתקנו הילכך חסר ממדומע הוי דשרי וימכרו הכל לכהן הכא נמי ברישא אין תקנה לטבל ולחולין שיאמר עשירית הטבל בכל מקום שהוא הרי הוא מעשר ועשירית עשיריתו הרי הוא תרומת מעשר ואפילו איכא שיעורא דכיון דיש לו מתירין לית ליה תקנתא אלא

דיקדשו מדומעין וימכר הכל לכהן ודוקא לדידהו דהויא להו תרומה טהורה אבל השתא דלית לן תרומה טהורה לא הוי דשל"מ ואפשר דמודו לר' אלעזר בן ערך:

מאה טבל ומאה מעשר. שני כריים סמוכין זו לזו בא' מאה סאין של טבל ובאחד מאה של מעשר טבול לתרומת מעשר שנתערבו כשנתחברו וחלקם נוטל ק' ועוד א' מן המעשר הטבול לצד הטבל וחזינן ליה כאלו הוא טבל כגוונא דרישא ונשתיירו שם צ"ט מעשר טבול וק"א טבולין לצד הטבל והא דפרישית לה במעשר טבול היינו טעמא דאי במעשר מתוקן א"כ היינו חולין דשרו לזרים והיינו רישא ותרתי למה לי ועוד דבגמ' אמרינן דהאחת הנוספת שנוטל מן הכרי המעשר עושה אותה תרומה ואי לאו טבל היא היכי משכחת לה ועוד הא מן הפיטור על החיוב הוי ולא עשה ולא כלום ועוד דבגמ' מדמי להו לתרומת שני כריים שקבעה בא' מהם משמע דבמתני' חיוב תרומה יש בשני הכריים דשניהם טבולים והיינו כדפרישית וכן הסכימו המפרשים לפרשה במעשר טבול:

מאה חולין מתוקנין וכו'. נוטל ק"י די' דתרומת מעשר איכא בק' מעשר והא דלא דייקינן הכי במציעתא דהיינו ק' טבל וק' מעשר דהוה לן למימר נמי נוטל קי"א נראה בעיני דהכא משום דהתערובת שיש בכרי המעשר הוו חולין מתוקנין דהורע כחן דאין יכול לעשותן אפילו שני ואפילו עני וכ"ש תרומה דחולין אי אפשר לעשותן קדושים דמן הפיטור על החיוב הוא משו"ה הוא דחשו ורבנן לתערובת זה דהורע כחו ואוקמוה כדינא ונוטל ק"י אבל במציעתא דשניהן טבולין ואין בהן ריעותא ומן הדין לא הוה לן לאפסודיה ולא מידי דהוה ליה ככרי של טבל שחלקו לשנים ועוד דבהדיא אמרינן בפ' אוכלין עראי דלמדו הכהנות שיתנו שאם יש בעיסה קמח טבל מעיקרו שיש לו טבל דלאוין רבים תרומה גדולה ומ"ר ומ"ש וטבל דחלה נמי דעשאו עיסה שערבה בטבלה של כל העיסה דהיינו טבול לחלה לחוד מטעם גלגול אפ"ה לא חשיב מן הפיטור על החיוב ומהניא חלתן על הכל ושריא עיסה לזרים אלמא דשם טבל חד הוא אע"ג דשני טבלים חלוקים הן זה קל וזה חמור ומרים תרומה של זה לזה אלא איידי דגזור ברישא ק"א גזור במציעתא ק"א הילכך בחדא סגי. והרמב"ם ז"ל בפ"ח דהי' מעשר כתב דברישא דהיינו מאה טבל ומאה חולין דאמרינן דמפסיד א', דהצ"ט דחולין נשארו מתוקנין וכן בסיפא מאה מעשר טבול ומאה חולין מתוקנין דאמרינן דמפריש לצד מעשר הטבול ק"י וכל זה מעשר והצ' הנשארות הן חולין כשהיו ע"כ. ותמה אני מאד על דבריו חדא דמ"ש האי דשל"מ דטבל דכה"ג אקילו ביה אי הכי גבי חמץ בפסח ושביעית וכלהו דשל"מ נמי נימא הכי ועוד דאפילו ר' אלעזר בן ערך נמי אסר בכה"ג דאיסור טבלים להיכן הלך

ועוד דהא פליגי ר' יוחנן וריש לקיש היכא דליכא ריעותא בטבלים וכ"ש היכא דאיכא ריעותא דהכי אמרינן בגמ' ריש לקיש אמר צריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי הרי היא מעשר ואם מעשר עלה בידי הרי היא עשויה תרומת מעשר הרי כאן דנתערבו טבל עם מעשר טבול וכשנוטל הא' לצד הטבל לאו משום דנתברר להו לחכמים דהטבל עלה לצד א' והמעשר לצד אחר דמאן פלג להו ומשו"ה אתו ר' יוחנן וריש לקיש לסתמא דתלמודא ואמרי שצריך שיאמר הרי היא תרומת מעשר בכל מקום שהיא כי היכי דטבל יחזור מדומע תחת ידו וקדשו מדומעין ומוכרן לכהן וכוונת המשנה ששנינו נוטל מאה וא' היינו לגרועי הטבל וכמו שאפרש בגמ' ור' יונה פליג טפי וסבר דלריש לקיש ליכא תקנתא כלל ואפילו לכהן אלא שיניחם במקום התורפא ויאבדו ואפילו לר' יוחנן דמקל היינו דקדשו מדומעין ומוכרן לכהן כדין מדומע אבל תקנתא אחריתי לא והשתא ק"ו היכא דליכא ריעותא בטבלים דאי עביד להו תרומה ומעשר על מקום אחר מיתפסי מדינא אלא דרבנן תקון דלכתחלה לא ומשו"ה מחילו רבנן לתקנתיהו דבחדא דנוטל סגי ואפ"ה ס"ל לר' יוחנן וריש לקיש דלית להו תקנתא אלא דקדשו מדומעין היכא דאיכא ריעותא דהיינו כי איכא חולין בתערובת דהיזיקן גדול דאפילו בדיעבד אם עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר אינו מועיל דאין חולין נעשין תרומה מבעיא דלית להו תקנתא והיינו טעמא נמי דלא מחול בהו רבנן הכא לתקנתיהו כדתנן במתני' נוטל ק"י תדע בתוספתא הוסיפו עוד דאע"ג דקתני במתני' דטבל ומעשר טבול אם יש עשרה עודפין בטבל גרידא דלא הפסיד כלום ואפ"ה פירשו בתוספתא ואמרי דהיכא דנתערבו חולין בטבל דלא שנא החולין מרובין י' על מעשר טבל ול"ש אם מעשר טבל מרובה עשר על החולין נוטל מן החולין כדי תרומת מעשר וכו' ולהלן אכתבנה וטעמא דכל היכא דאיכא חולין ליכא מחילה ועוד קשה דלדידיה אפשר דתנא דמתני' ס"ל כר' אלעזר בן ערך דע"כ לא פליגי ר' יוחנן וריש לקיש אלא בטבל שנתערב בטבל אבל בטבל שנתערב בחולין דבההוא מיירי ר' אלעזר בן ערך דחולין הוו מרובין וטבל מועט אפשר דמודו ליה תנא דמתני' דקורא לה שם לתרומת מעשר ובעלה בק"א ועוד דהשתא ומה הכא דשניהם שווים תנן נוטל ק"א היינו שלא יטעה לומר דחולין הן הניטלין אלא דטבל הוא הניטל וכמו שכתב הרב ז"ל ואפ"ה החולין שריין לזר היכא דחולין הוו מרובים לא כ"ש דסבירא לן כר' אלעזר בן ערך והיכי אמרינן בגמ' דממחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש למדנו דחלוקין עליו חבריו עליה דר' אלעזר בן ערך אלא בודאי דבכולה מתני' ס"ל לר' יוחנן דלא מיבעיא טבלים שנתערבו בחולין אין תקנה לחולין אלא אפילו טבל בטבל נמי אין תקנה לאכלן הזר אע"ג דאמר עשיריתם מעשר ועשירית עשיריתן תרומה אינה בטלה

דלשתריא לזרים אלא מדומע הויאן דקדשו מדומעים ולר' יונה ולריש לקיש אין להן תקנה כלל דלא אתיא מתני' אלא לגרועי הטבל ואפילו שהטבל חזק דאין חולין מרובין לנגדו ואפ"ה תקון שלא יטעה לעשותו תרומה ומעשר על מקום אחר וכמו שאפרש בגמ' ודברי ר' יוחנן וריש לקיש כתובים במתוקנת וכ"ש במקולקלת והא דתנא הכא חולין מתוקנין גבי מעשר דלא תני הכי ברישא פי' הרמב"ם ז"ל דברישא לא הוו חולין מתוקנין אלא שנטלה מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר אבל לעולם טבולים הם לראשון ולשני ואינו נכון דא"כ ברשע מוקי לה דהא מקדים ועוד דא"כ היינו טבל וליכא למימר דטבל דקתני היינו טבל טבול לתרומה גדולה דהא אמרינן בגמ' דהיינו דטבול לראשון ולשני לכך נ"ל דרישא נמי חולין מתוקנין נינהו וכדפרישנא אלא משום דתני להו הכא גבי מעשר דמעשר נמי חולין נינהו ושרי לזרים כדאמרינן בפ' יש מותרות תני חולין מתוקנין ועוד לאורויי דמעשר לא הוי מתוקן אלא טבול תני ליה ועוד דכי אשכחן דאורחיה דתנא למתני חולין סתם לגבי מעשר היינו גבי מעשר שני כדתנן סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו והכא לאו במ"ש קא עסיק ומשו"ה תני מתוקנים:

לא הפסיד כלום. דשניהן טבולין נינהו ומפ' בגמ' דוקא שהטבל מרובה עשרה אבל פחות מעשרה לא וטעמא נ"ל דכיון דלגבי מעשר בתר מספר עשרה אזלינן כיון דאיכא י' דריבוי לצד הטבל חשבינן לטבל מרובה ובטיל המעשר טבול לגביה דגבי סנהדרין נמי תנן דחד מטה המשפט להציל כדתנן בפ' היו בודקין י"ב מזכין וי"א מחייבין זכאי ועליו אמרה תורה אחרי רבים להטות וחשיב לה כמו נתערב מועט במרובה דבטל ואין כאן הפסד ועוד כיון דשניהם טבולים לא גזור דהוו כמו כרי טבל שחלקו לשנים אבל פחות מכאן לא ואע"ג דלעיל היכא דשניהן טבולין אמרינן דמפסיד א' שאני הכא דהוי מרובה עשרה וכדפרישית וההיא דכהנות נמי בההיא דקמח טבול פשיטא דהעיסה יש בה עשר כנגדו והיינו מתני' וה"ה דס"ל לתנא דכי הוי מעשר טבל דהוי טבל קל מרובה עשרה על שיעור טבל דהוי טבל חמור כגון ק' מעשר וצ' טבל אין מפסיד כלום ונוטל צ' לצד הטבל דכיון דאיכא עשר לצד א' דריבוי ועוד דשניהם טבולין חשיב כמו כרי שחלקו וההיא דכהנות יוכיח וחדא מינייהו נקט והאי דקתני לא הפסיד כלום בריבוי עשר היינו דוקא גבי טבל ומעשר טבל דאף אחר החילוק נשארו שניהן טבולין אבל גבי טבל וחולין דרישא או מעשר טבל וחולין דסיפא דהורע כחן וכדפרישנא לעולם משערין כדי תרומת מעשר של טבל ומפסיד כדי שיעורה כדפרישית דכל היכא דאיכא חולין ליכא מחילה כלל דחולין נזקן גדול כדתניא בתוספתא פ"ח בין שהטבל מרובה על החולין בין שהחולין מרובים על הטבל נוטל מן החולין כדי תרומת מעשר שבטבל בין

שמעשר הטבל מרובה על החולין בין שהחולין מרובין על מעשר טבל נוטל מן החולין כדי תרומת מעשר שבמעשר טבל ע"כ ופי' טבל מרובה דהך תוספתא כפי' טבל מרובה דמתני' והרמב"ם ז"ל כתבה בספרו בפ' הנז':

זה הכלל. לאתויי שמונים טבל ושבעים מעשר:

אם אתה אומר נוטל מאה וכו'. קשיא ליה לר' יוסי אטו משום דחלקו בחשבו לעשות טובה שהיה מכיר אלו של טבל ואלו של חולין קנסוהו אמאי קנסוהו ועוד כיון דלגבי חולין אע"ג דשקיל לצד הטבל ק"א ואפילו לא נשאר בחולין אלא גרגיר א' דטבל אסירי החולין ואפילו הן אלף אלפים כדתנן הטבל אוסר בכל שהוא א"כ מאי נפקא מינה בהאי תקנתא ותירץ דאי רבנן לא הוו קנסי ליה אלא שיטול לצד הטבל מאה לחוד הוה טעי לומר דכרי של חולין איתרמי ליה כדמעיקרא ונמצאו של צד הטבל טבלים הן דהני פירות דכרי של טבל כטבל דעלמא שלא הורע כחן הוו וכי הדדי נינהו וכך יאמר טבל דעלמא כשאני מפריש מעשר מן הטבל החולין הנשארים הן היתר גמור והמעשר הוי טבלים... כדמעיקרא אע"ג דלקחתי טבל מתוך טבל ה"נ כה"ג הוא וטבלים הללו בכחן עומדין ויבא לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר דקי"ל בפ' המפקיד דטבלים יכול לעשותן תרומה ומעשר על מקום אחר ולא תימא טבלים דוקא דיפה כחן דיש בהן כל המצות כולן תרומה ומ"ר ומ"ש ומ"ע אבל טבל דמתני' דהורע כחו דאין בו אלא ראשון ושני או עני לא הא ליתא דכל טבל שיש בו שם טבל יכול לעשותו תרומה על מקום אחר וכ"ש שני או עני דתניא בספרי זוטי בהדיא דאפילו מעשר ראשון אם לא הורם ממנו תרומת מעשר יכול לעשותו תרומה גדולה על מקום אחר וכ"ש טבל דמתני' ולהכי קנסי ליה רבנן ואמרי דנוטל ק"א לצד הטבל כי היכי דלדכר דתערובת יש כאן והורע כחן ואין להן כח טבלים ובהכי לא יעשה תרומה גדולה ולא מעשר על מקום אחר והכי נמי אמרינן בפ' אוכלין עראי דדוקא טבל שנתערב בתרומה יכול לעשותו תרומה גדולה ומעשר על מקום אחר דאין כאן ריעותא כלל דזיל הכא תרומה וזיל הכא טבלים בכחן ואין שום ריעותא בהן אבל במתני' דאיכא ריעותא דחולין ואין נתפשין שוב בקדושת תרומה גריעי וכי פליגי תנאי לקמן דמר סבר אפילו אותו ומר סבר דוקא כולו היינו בסיפא דשניהם טבולים ועוד דאיכא י' דריבוי דליכא פסידא אבל ברישא ומציעתא דאיכא חולין מעורבין כ"ע לא פליגי דאינו יכול לעשותו על מקום אחר לא שני ולא עני וכמו שאפרש וגבי טבל הוצרכו לגזור דלוסיף ביה כי היכי דלדכר דהורע כחו כ"ש דלגבי חולין ליכא טעמא דיאמר כן דלא חולין עלו בידו ולא טבלים עלו בידו כדתנן הטבל בכל שהו:

אם טבל עלה בידי הרי היא מעשר. אמציעתא קאי דקתני מאה טבל ומאה מעשר נוטל ק"א וקאמר דצריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי וכו':

אם טבל עלה וכו'. בחלקן מיירי ואמר אלו לטבלים ואלו למעשר הטבול ואשמועינן דאין חלוקתו כלום וכאילו לא חילקן דמו דגרגרים של זה יש בזה וכן בזה ולכך שלא יטעה בחלוקתו לחשוב שתועיל צריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי בכרי של טבל שהפרידו מכרי המעשר הוא דמיירי ואומר כן אם הק' שנטלתי לצד הטבל הן טבל ברור הרי הא' היתירה שנטלתי היא מעשר טבול ואיני קורא לה תרומת מעשר:

ואם מעשר עלה. אגב רישא נקט סיפא וקיצרו הענין כלומר ואם גם מעשר עלה בידי שאין הק' שנטלתי טבלים לחודייהו אלא גם מעשר הטבול מעורב בהן הרי היתירה שאני נוטל בתקנת חכמים הרי עשויה תרומת מעשר בכל מקום שהיא בענין שיעשה שהטבל יחזור מדומע בידו וכן כפי זה יאמר בכרי דמעשר אם מעשר ברור הוא עשירית המעשר בכל מקום שהוא הרי הוא תרומה וכן אם טבל יאמר בכל מקום שהוא הטבל עשיריתו תהא מעשר ועשירית עשיריתו תהא תרומת מעשר וקדשה ואע"ג דאינה מסויימת ומוכר הכל לכהן והא דלא אמרינן ברישא כה"ג אם טבל עלה בידי הרי היא עשויה תרומת מעשר טעם הדבר דכיון דנתערב בחולין אין חולין נעשין תרומה היכי קרי עליה תרומה אבל פשיטא דהספק של כאן ישנו שם וס"ל לתלמודא בבבא מציעתא אליבא דריש לקיש דאין צריך לכפול תנאו וכו' דדברים אלו שאסרנו מועילים דמודי ריש לקיש הכא דקדשי מדומעין ואע"ג דריש לקיש סבר התם במס' תרומות דשני כריים דטבל שאמר בא' מהן תרומה יהא לשניהם דלא קדשו מדומעין היינו משום דאפשר לעשותו כהלכתו מה שאין כן הכא דאי אפשר ואמרינן בעלמא דאין דנין אפשר משאי אפשר והכא אין דנין אי אפשר משאפשר ונ"ל לפ' דטעמא דר' יוחנן וריש לקיש לומר דאע"ג דאילו כל א' לעצמו לא הורע כחו דיכול לעשותו תרומה ומעשר על מקום אחר ס"ל דכיון דנתערב טבל קל עם טבל חמור דחלקן וקפיד על תערובתן א"כ דמו ליה לחולין וטבל דאלמוה רבנן לתקנתייהו כי היכי דלא לטעי בטבל וחולין דרישא שיבא לעשותו תרומה ומעשר על מקום אחר ומשום ריעותא דרישא דהיא ריעותא רבא גזור במציעתא שיחזור הטבל מדומע בידו אטו רישא וכבר כתבתי במשנה דמדינא מצי לתרום מינייהו עלייהו תרומה ברורה ומפורשת והשאר שרי לזרים אלא משום ריעותא דרישא גזור הכי כדמוכח ההיא דכהנות בפ' אוכלין עראי ועוד אאריך בזה למטה:

א"ר יונה צריך לכפול ולומר וכו'. ר' יונה פליג על סתמא דתלמודא לומר דטעות הוא לומר כן במילתא דריש לקיש דהא ס"ל לריש קיש דלא קדשו מדומעין וכדלקמיה אלא

ה"ק ריש לקיש אם טבל עלה בידי וכו' ואם לאו לא עשיתי כלום כלומר אם אין הק' שנטלתי לצד הטבל טבל אלא הכרי מעורב הוא ומחצה טבלים ומחצה מעשר הוא לא עשיתי כלום ואינה תרומת מעשר דכיון דאין יכול לסיים מקום ולומר כאן תהא תרומת מעשר בצפון או בדרום דהא מעורבין הן דהיכן חלה התרומה והיכן החולין מסויימין א"כ אין להן תקנה ויאבדו או יבקש טבל אחר וכ"ש ברישא דמתני' דחולין מעורבין בהן דנזקן גדול וכדפרישנא וכ"ת למאי נפקא מינה אמרינן אם הטבל וכו' היינו שלא יחשוב שהוא טבל גמור לעשותו תרומה ומעשר על מקום אחר וכטעמא דר' יוסי בר זבידא וכי קתני ק' טבל וק' מעשר נוטל ק"א לאו לתקנתא דחולין קתני לה אלא לגריעותא דטבל הוא דקתני לה אין צריך לכפול תנאו דגם אם יאמר הרי היא קדושה בכל מקום שהיא אע"ג דאינה מסויימת אצלו הוו להו חולין מדומעין ושריין מיהת לכהן כדין מדומע ואין אסורין לו משום טבל דטבל יש בו מיתה ואפילו לכהן ובפ' הלוקח פירות הארכתי:

דאתפלגון. במס' תרומות בפ' התורם קישות:

תרומות שני כריים בא' מהם. קסבר ר' יוחנן דמודו רבנן לר"ש בהא דמ"ד כרי א' תרומתו בכרי האחר ובו תהא נמי תרומת עצמו:

לא קדשו מדומעין. כלומר אפילו כמדומעין לא חשיבי דחשיבי ליה לריש לקיש טבלים גמורין כאלו הוי כרי א' שחלקו לשנים דהא לא סיים שאמר תרומה של א' יהיה באחר תרומה על זה:

קדשו מדומעין. אע"ג דאין ידוע איזו היא ואם בא הכהן לאכול שתיהן אינו לוקה משום אוכל טבל דודאי חד מינייהו חולין מתוקנין וחד מינייהו תרומה מדומעת ואוכל שתי הכריים בטהרה כתרומה וכבר פירשתי דטעמא דר' יוחנן וריש לקיש במציעתא משום דגזר בה אטו רישא:

מזו חולקין על ר' אלעזר בן ערך. מאוקמתא זו דאוקמו ר' יוחנן וריש לקיש במתני' למדנו דחלוקין עליו חבריו דהיינו תנא דמתני' על ר' אלעזר בן ערך דאי לאו ר' יוחנן וריש לקיש הוה אמינא דתנא דמתני' מודי לר' אלעזר בן ערך דלא תני במתני' אלא תקנתא שלא יעשה הטבלים תרומה על מקום אחר אבל להו לנפשייהו יש תקנתא והחולין והטבלים שריין לזרים כדפרישנא שיאמר עשירית הטבלים בכל מקום שהוא יהיה מעשר ועשירית עשיריתן לתרומת מעשר והיא בטלה בא' ומאה דכך שיערו חכמים תרומה עולה וכו' והשתא שריין הני שני כריים דחולין וטבל לזרים כר' אלעזר בן ערך וכן במציעתא נמי כיון דתרוייהו טבלים נינהו הוה דיינינן בהו דהוו להו כטבלים דעלמא ונהי דלא תרים מהן על מקום אחר מ"מ תרים מכרי א' על חברו תרומה ברורה ומפורשת

וכ"ש מכל א' לעצמו כיון דלא הורע כחן כדפרישית במתני' כדמוכחא ההיא דכהנות בפרק אוכלין עראי והמותר מותר לזרים כשאר טבלים דעלמא שהפרישו מהן תרומתן אבל מר' יוחנן וריש לקיש שמעינן דחולקין עליו דאפילו הכא דזה וזה טבל דאי בדיעבד קרא שם לתרומה ומעשר בחד מינייהו קדשא אפ"ה תקון שיחזור הטבל מדומע ולא מהני לזרים אלא קדשו מדומעין אמרינן ומוכרן לכהנים אבל גוונא דרבי אלעזר בן ערך דהיינו רישא דטבל וחולין נינהו לא אלא שיפריש פרנסה או ימות כדפרישנא דמשום ריעותא דרישא קאמר הכא ר' יוחנן הכי ונראה דטעמא דרבנן דפליגי אדר' אלעזר בן ערך היינו שאם אתה פותח פתח הזה אתה נותן מכשול לעמי הארץ ותבטל תרומת מעשר מלהפריש ונראה דר' אלעזר בן ערך מודי דצריך להרים כדתנן בפ"ב דערלה אלא שעתה אין אנו עסוקים בזה:

מעשר טבל שנתערב בחולין. מיעוט טבל נתערב בחולין המרובין כך מפו' בפ"ק דקינין בסוגיית נסקלין בנשרפין ולא חלקן:

אוסר בכל שהוא. מפ' בפ' אוכלין עראי דדוקא מין במינו דליכא למיקם אטעמא קאמר וטעמא דאפילו באלף לא בטיל דהוי דבר שיש לו מתירין כך מפו' בפ' ג' ארצות:

מוציא לפי חשבון. מפריש ממקום אחר לפי חשבון המדות המחוייבות להפריש מטבל הזה המעורב:

ועולה בק"א. אם יש שיעור ומתבטלת ואפילו לזרים:

תפתר וכו'. לעולם כר' אלעזר בן ערך אית להו ומתני' בדברים שאין להן עלייה כגון מעשר טבל של אגוזי פרך שנתערב באגוזי פרך של חולין ותנן בפ' בתרא דערלה דמקדשי ואינן מתבטלין ואפילו באלף אבל בשאר אגוזים שיש להם עלייה מודו רבנן לר' אלעזר בן ערך דקורא שם ועולה ומתבטלת לזרים:

ויפצע. אחר שנתערב ר' יהודה ס"ל הכי דאם נתפצעו בין בשוגג בין במזיד יעלו:

ומשני וכי מותר לפצוע ולא כן תנינן נתפצעו האגוזים. משמע דוקא דיעבד הוא דיעלו הא לכתחלה לא:

מרובה על המעשר עשר. במשנה פירשתי הטעם:

כל טבל דאנן קיימין וכו'. אבל לא לתרומה גדולה דאי טבול לתרומה גדולה נמי נוטל ק"ג מיבעי ליה כדי תרומה ותרומת מעשר כדאיתא בתוספתא וכתבתיה במשנתנו:

עושה אותו שני על מקום אחר. אותו כרי שהטבל מרובה על שיעור מעשר עשר שחלקו ונתן לצד אחד צ' שיהא למעשר דייחדו למעשר כדמפ' לקמיה דגבי טבל מרובה עשר ומעשר טבול פליגי דמחזיר שמות הטבלים כבתחלה ואשמעינן דאפילו אחר שחלקו

דייחדו למעשר עושה שני על מקום אחר וכ"ש כשכל התערובת כולו מעורב יכול לעשותו שני וה"ה עני:

עושה כלו. דוקא כולו כשכל התערובת מעורב הוא דיכול לעשותו שני על מקום אחר אבל אחר שחלקו וקרא על הא' שם מעשר לא כדפרישית דאפילו בכרי של צד הטבל הורע כחו וקליש דיש בו טבל קל וטבל חמור כמו שאפ' להלן:

ומפריש עליו ראשון. בשבילו מפריש ממקום אחר על אותן פירות מקום אחר שהפריש כדי התערובת זה שנתערב לו וקרא לו שני יפריש במקומן ראשון אחר לתקון הפירות ההם קודם שיעשה אלו שני עליהן כדי שלא יקדים וה"ה דלמ"ד אותו נמי דמפריש במקומו ראשון ממקום אחר אלא האי תנא טעמא קא יהיב למילתיה דבשלמא בשכולו מעורב עושהו שני על מקום אחר וליכא משום מקדים דנימא דלעלויי קא עביד דבעי לאפרושי על הנהו פירות ממקום אחר ראשון דלית ביה ספיקא אבל בתר דחלקו וקרא עליו שם אי בעי לאפרושי על אלו ראשון גמור אמאי חלקו וחזר וקרא עליו שם ונראה דהך פלוגתא דאותו וכולו לא הויא דוקא אלא בסיפא דמרובה עשר הכרי האחר דחשיב בכרי של טבל שחלקו לשנים ולהכי לא מפסיד כדתנן במתני' והיינו טעמא דמ"ד אותו דאפילו אחר שחלקו דהשתא נשאר שם הטבל בראשון יכול להחליפו לשני או לעני וכ"ש מ"ד כולו דהיינו דוקא קודם שחלקו וכיון דטבל בטבל הוא יכול להחליפו ולא הורע כחו אבל טבל וחולין דרישא כ"ע מודו ואפילו לא חלקו דאינו יכול להחליפו דהורע כחו דחולין ברורים מעורבין בו והיינו טעמא דמפסיד אלא דוקא היכא דאינו מפסיד הוא דפליגי וכדפרישית:

במה אנן קיימין. כמו במאי קמפלגי האי תנא דאמר דוקא כולו דהיינו קודם שחלקו הוא דעושה שני ועני אבל אחר שחלקו לא מה גרעון ראה בו ואמאי לא נדון בו דנהוי כמו כרי של טבל שחלקו לשנים וההיא דכהנות יוכיח וכן יוכיח נמי דכי איכא עשר ריבוי ליכא הפסד ומשני דאפילו בדאיכא יתור עשר ואפילו דשניהן טבלים דתרתי לקולא איכא טבלים מקולקלין חשיב להו מ"ד כולו דסבר כי הא ברייתא דפליגי אמתני' דקתני במתני' דכי איכא עשר דיתורא דליכא פסידא והוא פליג אמתני' וסבר דאפילו בהאי דינא נמי גריע כדתניא ומשום דס"ל דגריע לעולם פליג ואמר דדוקא כולו דס"ל כי האי תנא דברייתא דאפילו מרובה עשר מפסיד מכאן ומכאן דתניא מאה טבל ותשעים מעשר נוטל צ"ב חסר עישור א' דהא לדידיה הני שני כריים שחלקן הוו טבל קל וטבל חמור ודמו לחולין וטבל ולא מצי להפריש מזה על זה ואפילו שהטבל מרובה עשרה על המעשר כשחלקן יש לו להפסיד שתים ונוטלן לצד המעשר א' שלימה וא' חסרה וטעמא

דמספקא ליה להאי תנא הני שני כריים אחר שחלקן הי ניהו טבל קל והי ניהו טבל חמור ודילמא האי דק' חמור טובא דאית ביה תערובת לאוי טובא ראשון ותרומת מעשר ושני ועני או דילמא כרי של ר' הוא דהוי טבל חמור דאית ביה תשעה דתרומה מה שאין כן בכרי של ק' דאין בו תרומת מעשר אלא א' הילכך מפסיד שתים אחת שלימה וא' חסרה דאי כרי של ק' הוא דחמיר מחמת ריבוי הלאוין להיכירא של לאוין תקון שחסרה מיבעי ליה להפסיד ואי כרי של צ' הוא דחמיר מחמת ריבוי התרומה א"כ שלימה מיבעי ליה להפסיד וכ"ת אי חיישינן לצד כרי של מעשר שהוא היותר חמור והמזיק א"כ תשעה מיבעי ליה להפסיד דהא תשעה תרומה הוא דאית ביה תריץ דלא דיינינן דלשקול כולהו עשרה אלא היכא דלא אפשר שיעשה הכרי תרומה וכו' כגון חולין דנזקן גדול אבל הכא שנשארו שני הכריים בטבלן ועוד דלשקול עשרה כולי האי לא מחמרינן ולרמוז ספיקא דילן סגי דשקיל א' שלימה וא' חסרה כיון דנשארו שני הכריים בטבלן וכן גבי ק' ופ' לפי החשבון נוטל לתרומת מעשר להדי טבל דק' אחת ושלימה ומשום דמספקא לן שמא כרי של פ' הוי טבל חמור וכרי של ק' הוי טבל קל וכדפרישית נוטל א' חסרה שני עישורין לכרי של פ' וכן נמי ק' וע' ק' טבל וע' מעשר לעולם יפסיד שנים אלו שיהא חסר לעולם. ותנא דידן ס"ל כיון דמרובה י' לסנהדרין מדמינן ליה ומועט בטל ברוב הוי. ונקטינן למ"ד דאף לאחר שחלקו יכול לעשותו שני או עני כמו טבל אחר דס"ל כתנא דמתני' דתנן דאינו מפסיד כלום דטבלים שוים נינהו ומתני' מיתרצא שפיר כמ"ד אותו ומשו"ה קתני דאי איכא ריבוי עשרה דאינו מפסיד כלום וכ"ש טפי וכדפרישית במתני' וההיא דכהנות נמי אתא כגוונא דמתני' כדפרישית לעיל ונמצא על דרך זו שפירשתי השמועה מאי דתניא בתוספתא ק' מעשר וצ' טבל נוטל צ"ב חסר עישור א' היינו טעמא דמספקא ליה האי ספיקא גופה דלא ידעינן הי ניהו טבל קל והי ניהו טבל חמור ונוטל חדא שלימה וחדא חסרה פליגא ואינה הלכה וקי"ל כמתני' דטבלים שוין הן ואינו מפסיד כי איכא עשר ייתור. ואיכא לאקשויי אהך סוגיא דמשמע בההיא דאוכלין עראי דאין עושין עירוב טבל תרומה אלא טבל שנתערב בתרומה וכן משמע הכא דע"כ לא פליגי הני תנאי אלא אי מצינן לעשות המעשר טבול שני או עני וכ"ש תרומת מעשר על מקום אחר דבהא מודו כ"ע דתולדה דמעשר היא אבל תרומה גדולה ליכא למ"ד ואילו בפ' המפקיד משמע בהדיא דסתם טבלים בעל הבית יכול לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר וכן בספרי זועי תני בפרשת קרח מנין לבן לוי שרוצה לעשות מעשר ראשון תרומה גדולה שעושה שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה יכול אף משנטלה תרומתו עושה אותו תרומה לאחרים ת"ל את מקדשו ממנו בזמן שקדשו לתוכו אתה עושה אותו

תרומה לאחרים ע"כ וכן גורס אותה רבנו שמשון ז"ל. ונ"ל לתרץ שנתערב שאני דבבא דרישא הא אמרינן דכ"ע מודו דהיכא דאיכא חולין נזקן גדול וליכא מחילה בהו דע"כ יש בכרי זה ובכרי [האחר] גרגירי חולין ואי אפשר שיחזרו תרומה דאין תרומה אחר תרומה דמציעתא נמי דטבל ומעשר כיון דשני הכריים שוים תקון רבנן דיפסיד ויחזירנו מדומע בידיו דמדמו להו לחולין וטבלים דרישא ולא יאמר דיעשנו תרומה על מקום אחר ועשו חיזוק לדבריהם ודוקא בטבל שנתערב בתרומה ולא חלקן ועוד דהכל לכהן שרו ליה רבנן דיעשנו תרומה ולא יפסיד דהא כי חלקו נמי אינו מפסיד ואפילו תאמר שנתערבו בטבל גרגרי תרומה כשחלקן דנותן גרגרי טבל בתרומה וגרגרי תרומה בצד הטבל אין חשש דהתרומה פשיטא דאוכלה בטהרה והטבל נמי כשמתקנו אפילו החולין שבו אינו אוכלן אלא בטהרה כדאיתא בס"פ האוכל מזיד ואין חשש ובסיפא דסיפא דתנן אינו מפסיד כלום מ"מ איכא למיחש לטעמא דמ"ד דאפילו דמרובה עשר דיתור דינא הוא דמפסיד הילכך לתנא דמתני' נהי דלא מיהו שני או עני מצי עביד תרומה לא מצי עביד ולגבי הא מילתא גרעינן ליה והיינו שלא יעשנו תרומה על מקום אחר כדמוכחא ההיא דאוכלין עראי אבל היכא דלא נתערב דהוא בכחו פשיטא דאפילו תרומה גדולה יכול לעשותו כיון דאשכחן דטבל דמעשר תרומה קרייה רחמנא כדאמרינן ביבמות. [ונ"ל לתרץ דנתערב שאני דבבא דרישא הא אמרינן דכו"ע מודו דדוקא כולו הוא דעושהו שני או עני אבל חלקו לא דכיון דמפסיד כשחלקו א"כ לא פשיטא להו לרבנן דזה חלק הטבל אבל ודאי הוא דאפשר דיש בו גרגרי חולין ואי אפשר שיחזרו תרומה דאין תרומה אחר תרומה ואפילו לא חלקו נמי זה הטעם בעצמו אי אפשר לעשותו תרומה מציעתא נמי בטבל ומעשר כיון דמעשר הוי חולין ללוי דמותר לזרים ותקון רבנן דיפסיד דאי אמרת דיעשנו תרומה על מקום אחר לא יפסיד ועשו חיזוק לדבריהם ודוקא בטבל שנתערב בתרומה דהכל לכהן שרו רבנן דיעשנה תרומה ולא יפסיד דהא כי חלקו נמי אינו מפסיד דאפילו תאמר כשנתערבו ק' טבל בק' תרומה כשחלקם דנותן גרגירי טבל בתרומה וגרגירי תרומה בצד הטבל התרומה פשיטא דאוכלה בטהרה והטבל נמי כשמתקנו אפילו החולין שבו אין לו לאכלן אלא בטהרה כדאיתא בס"פ האוכל מזיד הלכך לא שייך ביה הפסד אבל מעשר דשרי לזרים לא ובסיפא דסיפא דתנן אינו מפסיד כלום ומכל מקום כיון דבלאו בבית כהן מכל מקום איכא למיחש לטעמא דטבל קל וטבל חמור ולגבי הא מילתא גרעינן ליה שלא יעשנו תרומה גדולה על מקום אחר כדמוכחא ההיא דאוכלין עראי אבל היכא דלא נתערב פשיטא דאפילו תרומה גדולה יכול לעשותו כיון דאשכחן דטבל דמעשר תרומה קרייה רחמנא כפשטא דברייתא כנ"ל.] אבל ראיתי

להראב"ד ז"ל דס"ל דמשבשתא היא ולא גריס תרומה גדולה אלא תרומה לחוד ודוקא לתרומת מעשר הוא דמהני וכ"ש לעשותו שני מפני שכל אלו באין מכח מעשר אבל פשיטא דאין יכול לעשותו תרומה גדולה. גם הרמב"ם ז"ל כאשר כתבה בספ"ג בהי' תרומות כתבה נמי גבי תרומת מעשר ובדיעבד וז"ל בן לוי שהיה לו מעשר ראשון שלא נעלה ממנו תרומתו והניחו להיות מפריש עליו והולך אם הוא בטבלו מה שעשה עשוי שנא' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מלמד שהוא עושה את כולו תרומה על אחרים הפריש ממנו תרומת תרומת מעשר תחלה ואח"כ הניחו להיות מפריש עליו והולך עד שיעשה כולו תרומת מעשר ונותנו לכהן לא עשה ולא כלום שנא' את מקדשו ממנו בזמן שקדשו בתוכו עושה אותו תרומה לאחרים אין קדשו בתוכו אינו עושה אותו תרומה לאחרים ע"כ. ודין תרומה גדולה כתב בהדיא בפ"ה דהי' תרומות המפריש תרומה גדולה ממעשר ראשון שלא נעלה תרומתו אין תרומתו תרומה ע"כ. וזה תלוי בגירסת ספרים בפ"ק דתרומות ושם יתבאר בס"ד. נמצאו כללי השמועה לפי שטתנו דטבל שנתערב בחולין אין כאן מחילה לתקנתא דרבנן ונוטל מאה וא' לצד הטבל לגריעותא דטבל וגבי תיקון החולין והטבלים דמתני' ד' דברים שאין להן עלייה אבל כשיש להן עלייה אם חלקו יאמר אם טבל עלה בידי הרי היתרה שנטלתי היא חולין ואם חולין עלה בידי הרי היתרה היא טבל ועשיריתו תהיה מעשר ועשירית עשיריתו הרי היא עשויה תרומת מעשר ואם לא חלקו יאמר הרי עשירית הטבל בכל מקום שהיא מעשר ועשירית עשיריתו תרומת מעשר וקדשו מדומעין ומוכרן לכהן ואם טבל ומעשר טבול נתערבו וחלקו נוטל לצד הטבל ק"א כשיעור דתרומת מעשר ויאמר אם טבל עלה בידי הרי האחת היתירה היא מעשר ואם מעשר עלה בידי עשיריתו הרי היא עשויה תרומת מעשר בכל מקום שהן גרגרי מעשר טבול וקדשו מדומעין ומוכרן לכהן ואם לא חלקו כדלעיל דפלוגתא דאמוראי היא בפ' אוכלין עראי אי קי"ל כר' אלעזר בן ערך או אין הלכה כר' אלעזר בן ערך ואפשר דבזמננו הלכה כר' אלעזר בן ערך על דרך שכתבתי למעלה וקי"ל כמ"ד אפילו אותו דהיינו שחוזר שמו עליו כבתחלה יכול לעשותו שני או עני ובלבד דאיכא ייתור עשר אבל תרומה גדולה לא ודוקא שנתערבו אבל לא נתערבו אפילו תרומה נמי ויש דעות אחרות במשנה הזאת ולא חששתי להם שאינם על דרך הגמרא:

הלכה ח

מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר כדי יין. כגון שהיו שורות של חביות קטנות מסודרות על הארץ שבכל ענין שתמנה בין ממזרח למערב בין מצפון לדרום תמצא עשר

שורות של עשר עשר כיצד שים לפניך קרקע מרובע עשר אמות על עשר אמות ובכל אמה חבית טבל מונחת ובקריאת שם לחוד לא' מהן או לב' או לג' הן מתוקנין חוץ מאותן שאומר עליהן שהן מעשר דהנהו מעשר טבול נינהו דלא ניטלה מהן תרומת מעשר ופתח בכד וסיים בחבית לומר לך היינו כד היינו חבית כדמשנינן בפ' המניח ופירושא דמתני' כמו שפירשה הרמב"ם ז"ל והוא פי' רבנו האיי גאון ז"ל דכשאמר שורה החיצונה אחת מעשר ה"ק בשורה החיצונה חבית אחת מעשר כוונתו לומר שהוא קורא לחבית א' מעשר והחבית ההיא בשורה החיצונה ואחת דקתני אחבית קאי והשורות החיצונות הן ארבע:

ואין ידוע וכו'. וכגון שנשתתק או מת מיירי ולכך צריך ליקח שתי חביות משתי זויות באלכסון על דרך שתי מתנות שהן ארבע במזבח שכל א' מהן משתתפת עם שתי שורות ובגמ' פריך דיטול שתים מזויות זו ושתים מסוף האלכסון דלא מסתבר דחבית א' מהניא לכאן ולכאן דבשלמא לענין זריקה מיקרי סביב בשתי מתנות כזה $ שזורקין הדם בכח לשתי זויות המזבח באלכסון בזריקה משתברת היא והולכת ומצינן למימר שהן ארבעה אבל כאן אין להטילה בשתי שורות אלא או לכאן או לכאן ומשני לא דמיא סיפא לרישא ומפסיד:

חצי שורה החיצונה אחת מעשר. כלומר חבית אחת מחצי שורה החיצונה מעשר יקח ד' חביות מד' זויות מפני שכל א' מהן משותפת משני מחציות של שתי שורות החיצונות והכא נמי שייכא קושיא דלעיל:

שורה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא. כלומר בשורה א' חבית אחת מעשר ולא יחד אי זו שורה מהן יקח עשר חביות על אלכסון ונמצא לוקח חבית מכל שורה:

חצי שורה א' מעשר ואין ידוע אי זו היא. כלומר חבית אחת מחצי שורה מעשר ולא ייחד אי זו חצי שורה יקח י"ט חביות י' על אלכסון א' וט' מאלכסון אחר העובר עליו ונמצא לוקח חבית מכל חצי שורה מן השורות:

חבית א' מעשר. בכל המאה חביות ומסופק אי זו מהן הילכך נוטל מכל חבית וחבית עישור שבה מספק לתרומת מעשר והשאר מותר וכן פי' רבנו שמשון ז"ל ובזה אני מודה שממלא חבית א' ונותנה לכהן:

ויטול שתים. לרישא ומציעתא פריך כדפרישית במתני':

ומשני כשהפריש חציין ממקום אחר. שכבר תקן חצי החביות ממקום אחר ולא נשאר מלתקן אלא חצי החביות ומהניא חבית אחת במקום שתים דהא משקין מעורבין בתוכה ובהך תירוצא נמי מיתרצא מציעתא ולא כתב זה רבנו שמשון ז"ל וראיתי מי שפירש

שאינו עושה אותה שורה או אותה חבית מעשר על אלו י' שורות שלפניו אלא לתקן טבל אחר שיש לו במקום אחר ונ"ל דהכא בנשתתק או מת מיירי:

של מעשר טבל טהור. מעשר טבול לתרומת מעשר וטהור ואין ידוע לו אי זו חבית טהורה ואי זו חבית טמאה:

נוטל מזו כדי תרומת מעשר. נוטל מחבית א' בלגין זה כדי תרומת מעשר של שתיהן וכן באחר נמצא מפריש מן הטהור על הטהור ועל הטמא דסבירא לן כר' אליעזר בפרק ב' דמס' תרומות דאמר תורמין מן הטהור על הטמא לכתחלה ושתי חביות מתוקנות:

וטובל ושותה דברי ר'. כשירצה לשתות התרומת מעשר של לגין זו טובל גופו במקוה תחלה ושותה וכן בלגין שני נמי טובל גופו תחלה ושותה כדמפ' דדילמא ישתה משקין טמאים תחלה ונפסל גופו מלשתות שוב תרומה וזו אחת מי"ח דבר כדאיתא בפ"ק דמסכת שבת ובשביל שלא יטעה בלגין שני גזר נמי בלגין ראשון וכשיבא לאכול תרומה פשיטא דטובל תחלה דכבר למוד לטבול תחלה קודם אכילת תרומה:

אינו טובל אלא בסוף. כדמפרש בתוספתא שותה מזה וטובל ושותה מזה וטובל וטעמא כדלקמן:

שמא שתה משקין טמאין תחלה. כדפרישית דנפסל גופו לשתות לגין שני וגזר לגין ראשון אטו לגין שני:

שמא שתה משקין טמאים לבסוף. ויבוא אח"כ לאכול בתרומה ונפסל גופו לכך צריך טבילה אחר לגין שני וגזרינן אחר לגין ראשון אטו אחר לגין שני:

שהוא אסור לאכול. אפילו ספק תרומה דהא מי"ח דבר הוא:

ספק משקין כל טמא מודו שהוא מותר. דלא גזור אספק משקין טמאים כדתנן בפ"ד דמס' טהרות אלו ספקות שטיהרו חכמים וכו' ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור ספק משקין ליטמא טמא כיצד היתה ככר טמאה בידו ופשטה לבין המשקין טהורים ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא לטמא אחרום טהור כיצד היתה מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורים ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור ע"כ וה"ג לטמא אחרים הוא וספק משקין הוא שאינו יודע הי ניהו לגין יין טמא לפסול גופו ומאי טעמא דר' אלעזר בר' שמעון דחייש לאכילת תרומה דאחר שתיית הלגינין דבשלמא בלגינין עצמן ניחא דאיכא למימר כיון שהן בעינייהו לא מקילינן כולי האי אבל אחר שאינן בעולם ספק משקין הוא:

ומשני מאחר שע"י זה וע"י זה נתבררה הטומאה וכו'. כלומר לא דמי לספק משקין דכיון דשתה שתיהן ודאי שתה משקין טמאים ונפסל גופו ודמי להא דאמרינן בפ"ק דפסחים באו שניהן לשאול בבת א' חייבין:

שלא יבוא לידי רביעית. אם אתה אומר שלא יטבול אלא עד שישתה שיהא טמא יבוא להפקיע תקנתא דרבנן ויאמר אני אשתנו פחות פחות מרביעית דלא גזור בטומאת משקין לפסול את הגוף אלא ברביעית כדאיתא בכריתות פ' אמרו לו ויאמר לא אבוא לידי רביעית ודילמא אתי ולהכי תקון דליטבול בראשונה:

בשותה פחות מרביעית. כלומר וכ"ת דסבר ששותה פחות פחות מרביעית דסבר דלא טעי ולא יבא וכו':

ופריך ולית ליה לר' אלעזר וכו'.בתמיה הא ודאי קא חייש דילמא אתי לאפקועי תקנתא דרבנן דאי לא אמאי טביל לבסוף:

ומסיק מחוורתא כדשניין מעיקרא דר' חשש שמא שתה משקין טמאין בתחלה וגזרינן לגין ראשון אטו לגין שני: ור"א בר' שמעון חייש שמא שתה משקים טמאים לבסוף. ויאכל אח"כ תרומה לכך אחר שתייה לעולם יטבול דהא טהור לאכול אח"כ תרומה בטהרה

הדרן עלך המזמן וסליקא לה מסכת דמאי בס"ד וזכינו לסיים המסכתא בטהרה ת"ל הקדוש והטהור: